STUDII BIBLICE 1

PETRU SESCU
(coordonator)

INTRODUCERE ÎN SFÂNTA SCRIPTURĂ

Ediția a II-a

Sapientia
Iaşi 2006

Imprimatur
† Petru GHERGHEL
Episcop de Iaşi
31 iulie 2001

Ediția I, 2001
Ediția a II-a, 2006

Redactor şi tehnoredactare: pr. Ştefan Lupu
Copertă: Cătălin Simon

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Introducere în Sfânta Scriptură / coord.: Petru Sescu. -
Iaşi: Sapientia, 2001

ISBN 973-85370-1-0

I. Sescu, Petru (coordonator)

27.07

© 2001 Editura SAPIENTIA
Institutul Teologic Romano-Catolic
Str. Th. Văscăuțeanu 6
RO – 700462 Iaşi
Tel. 0232/225228
Fax 0232/211476
www.itrc.ro
e-mail slupu@itrc.tuiasi.ro

CUVÂNT ÎNAINTE

Apariția cărții *Introducere în Sfânta Scriptură* răspunde fără îndoială unei necesități urgente semnalate printre manualele noastre de şcoală. Au apărut tot felul de cărți, însă o introducere în sensul adevărat al cuvântului era dorită de toți. De fapt, ea este un instrument de pătrundere în lumea biblică, de analiză a textului şi de percepere a obiceiurilor şi a tradițiilor care se află întotdeauna în spatele cuvintelor sacre. Fără a emite pretenții aparte, autorii, cu multă timiditate, dar şi cu nespusă dragoste pentru cuvântul lui Dumnezeu şi cu pasiune pentru ceea ce au făcut, reuşesc să pună înaintea cititorului un îndreptar util de lucru şi chiar necesar. Este vorba de trei temerari îndrăgostiți de studiul Bibliei, pr. Petru Sescu, pr. Toma Encuță şi pr. Mihai Percă, care au răsfoit zi şi noapte Cartea Sfântă şi nu şi-au dat răgaz până ce nu au alcătuit prezenta lucrare. Însemnările ce au apărut în *Biblia de la Ierusalim* au servit ca text de bază la alcătuirea textului, care vrea să fie, înainte de toate, un curs de inițiere pentru cei ce fac primii paşi în lumea plină de imagini şi de idei, care este Biblia.

Foarte interesante sunt paginile în care autorii dezbat unele probleme legate de natura textului biblic şi, în acest context, abordează tematici colaterale cum ar fi: traduceri, textele de la Qumran, canonul biblic. De asemenea,

împărțirea în etape biblice ținând cont de marile evenimente, care au zbuciumat istoria Israelului, s-a dovedit a fi instructivă, iar sub aspect pedagogic deosebit de utilă. Acest fapt facilitează lectura prezentului curs oferindu-i cititorului mai puținavizat puncte de reper ce trezesc interesul pentru o introducere ce se vrea vioaie.

Un cuvânt al Bibliei să ne îmbărbăteze în munca noastră de pionierat: „Fii tare şi hotărât ca să păzeşti şi să îndeplineşti toate, după cum ți-a poruncit Moise, robul meu,... să fie aproape cartea învățăturii acesteia de gura ta şi să cugeți la ea ziua şi noaptea” (*Ios* 1,7-8).

Vreau să cred cu tărie că acest curs va fi de un real folos readucând mereu în actualitate studiul Bibliei.

Mons. Vladimir Petercă

SIGLE ŞI ABREVIERI

Gen	Cartea Genezei
Ex	Cartea Exodului
Lev	Cartea Leviticului
Num	Cartea Numerilor
Dt	Cartea Deuteronomului
Ios	Cartea lui Iosue
Jud	Cartea Judecătorilor
Rut	Cartea lui Rut
1Sam	Cartea întâi a lui Samuel
2Sam	Cartea a doua a lui Samuel
1Rg	Cartea întâi a Regilor
2Rg	Cartea a doua a Regilor
1Cr	Cartea întâi a Cronicilor
2Cr	Cartea a doua a Cronicilor
Esd	Cartea lui Esdra
Neh	Cartea lui Nehemia
Tob	Cartea lui Tobia
Idt	Cartea Iuditei
Est	Cartea Esterei
1Mac	Cartea întâi a Macabeilor
2Mac	Cartea a doua a Macabeilor
Iob	Cartea lui Iob
Ps	Cartea Psalmilor
Prov	Cartea Proverbelor
Qoh	Cartea lui Qohelet (Ecleziastul)
Ct	Cartea Cântării Cântărilor
Înț	Cartea Înțelepciunii

Sir	Cartea lui Ben Sirah (Ecleziasticul)
Is	Cartea Profetului Isaia
Ier	Cartea profetului Ieremia
Lam	Cartea Lamentaţiunilor (Plângerile lui Ieremia)
Bar	Cartea profetului Baruh
Ez	Cartea profetului Ezechiel
Dan	Cartea profetului Daniel
Os	Cartea profetului Osea
Il	Cartea profetului Ioel
Am	Cartea profetului Amos
Abd	Cartea profetului Abdia
Iona	Cartea profetului Iona
Mih	Cartea profetului Miheea
Nah	Cartea profetului Nahum
Hab	Cartea profetului Habacuc
Sof	Cartea profetului Sofonia
Ag	Cartea profetului Aggeu
Zah	Cartea profetului Zaharia
Mal	Cartea profetului Malahia
Mt	Evanghelia după sfântul Matei
Mc	Evanghelia după sfântul Marcu
Lc	Evanghelia după sfântul Luca
In	Evanghelia după sfântul Ioan
Fap	Faptele Apostolilor
Rom	Scrisoarea sfântului apostol Paul către Romani
1Cor	Scrisoarea întâi a sfântului apostol Paul către Corinteni
2Cor	Scrisoarea a doua a sfântului apostol Paul către Corinteni
Gal	Scrisoarea sfântului apostol Paul către Galateni
Ef	Scrisoarea sfântului apostol Paul către Efeseni
Fil	Scrisoarea sfântului apostol Paul către Filipeni

Col	Scrisoarea sfântului apostol Paul către Coloseni
1Tes	Scrisoarea întâi a sfântului apostol Paul către Tesaloniceni
2Tes	Scrisoarea a doua a sfântului apostol Paul către Tesaloniceni
1Tim	Scrisoarea întâi a sfântului apostol Paul către Timotei
2Tim	Scrisoarea a doua a sfântului apostol Paul către Timotei
Tit	Scrisoarea sfântului apostol Paul către Tit
Flm	Scrisoarea sfântului apostol Paul către Filemon
Evr	Scrisoarea către Evrei
Iac	Scrisoarea sfântului apostol Iacob
Iud	Scrisoarea sfântului apostol Iuda
1Pt	Scrisoarea întâi a sfântului apostol Petru
2Pt	Scrisoarea a doua a sfântului apostol Petru
1In	Scrisoarea întâi a sfântului apostol Ioan
2In	Scrisoarea a doua sfântului apostol Ioan
3In	Scrisoarea a treia sfântului apostol Ioan
Ap	Cartea Apocalipsului

cap.	capitol
D	tradiția deuteronomistă
d.C.	după Cristos
DV	constituția dogmatică despre revelația divină *Dei Verbum*
E	tradiția elohistă
I	tradiția iahvistă
î.C.	înainte de Cristos
LXX	Septuaginta
P	tradiția sacerdotală

CAPITOLUL I

Introducere generală în Sfânta Scriptură

de Pr. Petru Sescu

1. Introducere

Cuvântul „Biblie” vine de la grecescul „ta biblia” care înseamnă „cărțile”; trecut la forma de feminin singular, în limba latină și în toate celelalte limbi. Într-adevăr, Biblia este o bibliotecă, cu o culegere de 73 de cărți, mai vechi sau mai noi, scrise de oameni care au avut convingerea că sunt inspirați de Dumnezeu. Biblia poartă și numele de „Sfânta Scriptură”, această denumire fiind importantă din două motive:

– cuvântul lui Dumnezeu a fost scris, dar există și un cuvânt al lui Dumnezeu care nu a fost scris;

– cuvântul lui Dumnezeu reprezintă scrieri care sunt evenimente sau cuvinte rostite și apoi scrise;

Biblia relatează apelurile lui Dumnezeu ca și răspunsurile pe care oamenii i le dau. Poporul căruia Dumnezeu i s-a revelat a fost mai întâi Israelul, apărut în istorie cam pe la anul 1200 î.C., popor angajat în mișcări ce au frământat Orientul antic. Totuși, religia a făcut din el un popor aparte, pentru că nu a cunoscut decât un singur Dumnezeu, invizibil și transcendent. Poporul a exprimat relația dintre el și Dumnezeu prin termenul juridic de „alianță”. Toată existența poporului era subordonată

alianței şi legii care ajuta poporul să se mențină în condițiile alianței. Când creştinii au devenit conştienți că scrierile lor sacre vorbesc despre o nouă alianță, au dat numele de Vechiul Testament tuturor cărților sacre care au fost scrise până la Cristos. Terminologia vine de la latinescul *testamentum*, *-i* = „alianță". Astfel, avem cele două mari părți ale Bibliei: Vechiul Testament şi Noul Testament, fiecare având în componența sa 46 de cărți şi, respectiv, 27 de cărți.

Putem spune deci că Biblia este locul prin excelență unde Dumnezeu ne vorbeşte; Biblia este cuvântul lui Dumnezeu, scris sub inspirația Duhului Sfânt, care exprimă vechea şi noua alianță a lui Dumnezeu cu omenirea: „Cuvântul lui Dumnezeu este viu şi plin de putere (eficace), mai ascuțit decât sabia cu două tăişuri, pătrunde până la despărțitura dintre suflet şi duh, dintre încheieturi şi măduvă, el judecă (scrutează) sentimentele şi gândurile inimii" (*Evr* 4,12).

Deci Biblia pe care noi o deschidem trebuie să se transforme în lumină, apă vie, sabie. Dar pentru aceasta trebuie să se înfăptuiască ceea ce spune următorul moto: „Nu ajunge să aveți Biblie, ci trebuie să o şi citiți; nu ajunge să citiți Biblia, ci trebuie să o şi înțelegeți şi să o meditați; nu ajunge să o înțelegeți şi să o meditați, ci trebuie să o trăiți".

Vreau să vă adresez îndemnul pe care sfântul Grigore cel Mare îl făcea într-o scrisoare unui laic – medicul împăratului: „Caută să meditezi în fiecare zi cuvintele Creatorului tău. Învață să cunoşti inima lui Dumnezeu

din cuvintele lui, pentru ca tu să poți dori mai arzător bunurile veşnice şi cu mai mare dorință inima ta să se aprindă de iubire pentru Dumnezeu şi pentru aproapele".

2. Inspirația Sfintei Scripturi

Între cărțile religioase ale diferitelor religii necreştine (Coranul pentru mahomedanism, Rig-Vedas pentru budism, Zend-Avesta pentru zoroastrism, Kings pentru confucianism) şi Sfânta Scriptură a poporului creştin există o mare deosebire. Cărțile sfinte ale religiilor păgâne consemnează eforturile omului pentru cunoaşterea lui Dumnezeu, năzuința omului spre divinitate. În ele nu vorbeşte Dumnezeu, ci numai omul. În schimb, în Sfânta Scriptură, Dumnezeu însuşi ne dezvăluie tainele sale, Dumnezeu însuşi ni se adresează în limbaj omenesc. Cu alte cuvinte, Dumnezeu însuşi este autorul principal al Sfintei Scripturi şi el, pentru a redacta cărțile sfinte, a ales oameni de care s-a slujit (hagiografi) permițându-le folosirea capacităților şi puterilor proprii. Aşadar, Dumnezeu este autorul principal, iar hagiografii sunt autorii secundari. *Această participare directă a lui Dumnezeu la redactarea cărților sfinte este numită inspirație.* Inspirația de care vorbim se deosebeşte de acea inspirație care influențează poeții sau artiştii. Inspirația în Sfânta Scriptură este o intervenție divină prin care Dumnezeu se adresează omului în limbaj omenesc[1].

[1] Textele biblice din NT care vorbesc direct despre inspirație sunt: *2Tim* 3,16 şi *2Pt* 1,20-21

Dumnezeu a vorbit poporului israelit în limbajul acestui popor, cu expresiile limbii din acel timp. Bogăția lui Dumnezeu s-a transmis oamenilor prin mijloacele mărunte şi şubrede ale oamenilor. Când vorbim de acest limbaj uman, ne putem gândi la Întruparea Fiului lui Dumnezeu, aceasta pentru că şi cuvântul lui Dumnezeu adresat oamenilor este tot un fel de întrupare în limbaj şi expresii sau mesaje. Ca şi în Întrupare, în Sfânta Scriptură, Dumnezeu se înjoseşte, permite ca ideile sale, cuvântul său, mesajul său să fie îmbrăcat în cuvinte umane modeste, în mesaje umane imperfecte. Noi primim aceste cuvinte inspirate, aceste mesaje umane ca pe cuvântul lui Dumnezeu. Citind Sfânta Scriptură, căutăm să găsim care este cuvântul, care este mesajul pe care Dumnezeu doreşte să ni-l transmită. Citind Sfânta Scriptură, trebuie să ne întrebăm ce vrea Dumnezeu de la noi, ce se ascunde îndărătul unui anumit text. Pentru a descoperi intenția autorilor sacri, trebuie ținut seama de:

– condițiile timpului şi cultura hagiografilor;

– genurile literare folosite în acea epocă;

– modurile de a simți, de a vorbi şi de a povesti din acel timp.

Sfânta Scriptură trebuie citită şi interpretată în acelaşi Duh în care a fost scrisă. Conciliul al II-lea din Vatican indică trei criterii pentru o interpretare a Scripturii conform Duhului care a inspirat-o:

– trebuie dată o mare atenție conținutului şi unității întregii Scripturi;

– trebuie citită în tradiția vie a Bisericii întregi;

– este necesară atenția la coeziunea adevărurilor de credință între ele şi în proiectul total (planul global) al revelației.

3. Sensurile Sfintei Scripturi

Sfintele Scripturi au multe pasaje greu de înțeles. Ele au fost redactate în limbi devenite de mult timp moarte, în timpuri şi locuri foarte îndepărtate de noi, de către autori care aveau o cu totul altă formație decât noi. În plus, ele vorbesc despre misterele lui Dumnezeu care nu sunt accesibile minții noastre. Sfântul Petru, în a doua Scrisoare a sa, făcând referință la scrisorile sfântului Paul, spunea: „în ele sunt unele lucruri greu de înțeles pe care cei neştiutori şi nestatornici le răstălmăcesc ca şi în celelalte Scripturi spre pierzarea lor" (*2Pt* 3,16).

De aceea, nimeni nu se poate apropia de textul sacru dacă nu are o pregătire cuvenită şi o metodă de interpretare sigură. Hermeneutica este ştiința care stabileşte regulile cu ajutorul cărora se poate afla sensul corect al unei vorbiri, al unei opere. *Hermeneutica sacră se ocupă cu stabilirea regulilor de interpretare, de înțelegere corectă a textului sacru.* Importanța hermeneuticii biblice o vedem din cuvintele eunucului reginei candace a Etiopiei: „Cum aş putea să înțeleg dacă nu mă ajută cineva?" (*Fap* 8,31).

Sensul Sfintei Scripturi este adevărul pe care Dumnezeu – autorul principal al Bibliei – intenționează să-l exprime prin cuvintele hagiografului. După o veche tradiție, se pot distinge două sensuri ale Scripturii: *sensul literal şi*

sensul spiritual, acesta din urmă fiind subîmpărțit în *sens alegoric, moral* și *anagogic*.

Sensul literal. Este sensul semnificat de cuvintele Scripturii şi descoperit de exegeza care urmează regulile interpretării corecte. Toate formele sensului spiritual al Sfintei Scripturi se bazează pe sensul literal.

Sensul alegoric. Putem dobândi o înțelegere mai profundă a evenimentelor recunoscând semnificația lor în Cristos. Astfel, trecerea Mării Roşii este un semn al biruinței lui Cristos şi, prin aceasta, al Botezului (cf. *1Cor* 10,2).

Sensul moral. Evenimentele relatate în Scriptură trebuie să ne ducă la un mod corect de a acționa. Ele au fost scrise „pentru învățătura noastră" (*1Cor* 10,11).

Sensul anagogic. Realitățile şi evenimentele pot fi văzute şi în semnificația lor eternă, călăuzindu-ne spre patria cerească. Astfel, Biserica, pe pământ, este semn al Ierusalimului ceresc (cf. *Ap* 21,1-22,5).

Un distins cercetător medieval rezumă foarte clar semnificația celor patru sensuri:

– sensul literal te învață faptele;
– alegoria te învață ce trebuie să crezi;
– sensul moral te învață ce trebuie să faci;
– anagogia te învață spre ce trebuie să tinzi.

Concordanța profundă a celor patru sensuri asigură întreaga bogăție citirii vii a Scripturii în Biserică. Altfel, înțelegerea paginii sacre de către noi devine în mod arid *literalistă,* apropiindu-se numai de cuvintele „practicate" în mod fanatic: acesta este aşa-numitul „fundamentalism" adoptat de multe mişcări religioase rigide, ca martorii

lui Iehova, care pun în practică în mod literalist cuvântul biblic. Rezultatul este adesea opus sensului înțeles de Biblie: „a nu atinge", de exemplu, în lumea biblică, este o invitație pentru a apăra viața, care este simbolizată de sânge; de aceea, este o infidelitate față de sensul textului a interzice transfuzia de sânge cum fac martorii lui Iehova. Paul spunea pe bună dreptate; „Litera ucide, spiritul e cel ce dă viață" (*2Cor* 3,6). De asemenea, este împotriva lecturii corecte a Bibliei şi acel *spiritualism vag* care deduce din textul sacru aplicații libere, palide şi generice, fără precizările riguroase ale semnificației reale. Anumite lecturi „carismatice", în sensul larg al cuvântului, introduc adesea în cuvântul lui Dumnezeu ceea ce se doreşte: propriile sentimente, propriile emoții.

Noi trebuie să facem o dublă mişcare: o mişcare *centripetă* – ceea ce spune Biblia şi o mişcare *centrifugă* – ceea ce îmi spune mie Biblia astăzi. Acest lucru îl afirmă şi scriitorul francez catolic Charles Peguy:

> Dumnezeu nu ne-a dat cuvinte moarte de închis în cutii mici şi mari şi pe care trebuie să le păstrăm în ulei rânced ca mumiile Egiptului. Dumnezeu nu ne-a dat conserve de cuvinte spre a le păzi, dar ne-a dat cuvinte vii pentru a ne hrăni.
>
> Să se apropie, aşadar, din toată inima de textul sacru, fie prin liturgie, atât de bogată în cuvinte divine, fie prin lectură spirituală, fie prin inițiative organizate sau prin alte metode care astăzi se răspândesc pretutindeni, în mod lăudabil, cu aprobarea şi prin grija păstorilor Bisericii. Să nu uităm însă că citirea Sfintei Scripturi trebuie însoțită de rugăciune, ca

ea să devină un dialog între Dumnezeu şi om; căci „vorbim cu el când ne rugăm şi îl ascultăm când citim cuvintele dumnezeieşti" (*DV* 25).

4. Textul original şi traducerea Sfintei Scripturi

Cărţile Vechiului Testament nu au fost compuse într-o singură perioadă istorică. Evenimentele relatate în Vechiul Testament se extind pe o perioadă de aproximativ 2000 de ani de istorie, din timpul patriarhului Abraham (aprox. 1800 î.C.) până la războaiele susţinute de fraţii Macabei (aprox. 140 î.C.). Dacă ar trebui să includem în această perioadă şi relatarea creaţiei, precum şi cele care se referă la personaje şi fapte dinaintea patriarhilor, cum ar fi Noe şi potopul, atunci putem urca până la începutul timpului. Totuşi compunerea efectivă a textelor biblice, chiar dacă se folosesc povestiri şi tradiţii vechi, se situează într-un arc de timp mai restrâns care, probabil, începe cu monarhia (aprox. 1000 î.C.) şi se încheie în secolul I î.C.

Cărţile Noului Testament au fost scrise toate în a doua jumătatea a secolului I d.C. Primele texte au fost probabil scrisorile sfântului Paul.

4.1. Textul Vechiului Testament

Vechiul Testament a fost scris în original în limba ebraică şi aramaică (mici fragmente). Aceste două limbi se scriu numai cu consoane, lectorul trebuind să adauge vocale după înţeles. Câţiva iudei înţelepţi, numiţi *masoreţi*, începând cu secolul al VII-lea d.C., au adăugat şi fixat vocalele sub forma punctelor dispuse deasupra sau

dedesubtul consoanelor. Acest text evreiesc se numeşte *text masoretic*.

Primele scrieri s-au făcut pe *papirus* (hârtie care se făcea din măduva de papirus). Pe această hârtie se putea scrie numai pe o faţă şi nu se putea coase uşor. De aceea, papirusurile erau făcute sul, formând un volum şi foarte rar erau făcute în formă de carte (codice), dar nu pentru a fi folosite în public. În secolul al II-lea î.C. a apărut *pergamentul* făcut din piele de măgar, capră sau oaie. Avantajul era că se putea scrie pe ambele părţi, se puteau rade şi rescrie. Ele se înfăşurau în suluri care se acopereau cu pânză de in şi se introduceau în vase cilindrice de lut, apoi se sigilau la gură. Aceste suluri erau destinate pentru cititul în public. În sfârşit, în secolul al VIII-lea d.C. a fost introdusă hârtia de bumbac descoperită de chinezul Tsai-Lun în secolul al II-lea, răspândită în secolele VI-VII în ţările Asiei, iar în secolele XI-XII în Europa.

Schimbările suferite de textul ebraic în decursul veacurilor nu au alterat substanţial textul ca să intervină erori. Până în 1947, cel mai vechi manuscris al Vechiului Testament era papirusul NASH. Acesta conţinea Decalogul şi câteva versete din Deuteronom. După descoperirea manuscriselor de la Qumran, posedăm texte mult mai vechi (cu aprox. 1000 de ani). Aceste texte din urmă dovedesc respectul şi grija omului faţă de textul sacru pentru că, timp de 1000 de ani, schimbările suferite de textul sacru au fost neglijabile.

4.2. Textul Noului Testament

Noul Testament a fost scris în limba greacă vulgară – *koiné* (nu cea clasică) – care s-a răspândit în Orient după Alexandru Macedon († 323 î.C.) Aproape toate textele Noului Testament au fost scrise pe papirusuri, deoarece era un material ieftin şi uşor de găsit pe vremea apostolilor. Din secolul IV d.C., începe să se folosească din ce în ce mai mult pergamentul. Hârtia începe să se folosească din secolul al XIII-lea. Până în secolul al IX-lea, pergamentele au fost scrise în exclusivitate cu litere majuscule. Din secolul al IX-lea, începe să se folosească scrierea cu minuscule.

Împărțirea actuală a Vechiului şi Noului Testament în capitole este opera lui Ştefan Langton, arhiepiscop de Canterbury († 1228). Santes Pagnino din Lucca († 1541), în noua traducere a Vechiului şi Noului Testament, a împărțit textul sacru în versete numerotate.

4.3. Traducerile Sfintei Scripturi

După exilul babilonic şi, mai ales, în perioada elenistă, poporul israelit s-a împrăştiat în afara Palestinei. Datorită acestui fapt, s-a impus traducerea textului ebraic în limbile acelor regiuni, dat fiind faptul că Sfânta Scriptură avea o aşa mare importanță pentru viața de toate zilele a iudeilor prozeliți. Chiar şi iudeii din Palestina, după exil, nu mai înțelegeau limba ebraică. De aceea, s-a simțit nevoia de a se face imediat traducerea textului în limba aramaică, limba vorbită de popor. Vechiul Testament a

fost tradus în limba greacă în Alexandria în secolul al II-lea. Legenda afirmă că au lucrat 70 de cărturari separați, ajungând la o traducere identică. De aceea este numită „traducerea celor şaptezeci" sau, pe scurt, „LXX - Septuaginta".

În preajma secolului I (63 î.C.), Palestina făcea parte din Imperiul Roman. Limba latină era limba oficială a imperiului. Traducerea Sfintei Scripturi în limba latină s-a făcut de diferiți oameni. Toate traducerile anterioare sfântului Ieronim sunt denumite *Vetus latina*. Papa Damasus I (366-384), în anul 382, îi încredințează sfântului Ieronim sarcina de a întreprinde o revizuire a traducerilor latine existente şi a pune la dispoziția Bisericii o traducere latină mai nouă şi mai bună care să devină oficială. Traducerea sfântului Ieronim, numită *Vulgata*, a fost terminată în 405-406.

Începând cu anul 1521, întâlnim o serie de scrieri şi tipărituri biblice în limba română. În anul 1688, va apare la Bucureşti prima Biblie completă în limba română făcută de frații Şerban şi Radu Grecescu după Septuaginta, din ordinul domnitorului Şerban Cantacuzino. În 1795, apare la Blaj Biblia tradusă de Samuil Micu Klein din Şcoala Ardeleană. Alte ediții ale Bibliei în limba română sunt:

– Biblia de la Petersburg, 1819;
– Biblia tipărită la Buzău, 1854;
– Biblia revizuită a lui Andrei Şaguna, 1856-1858;
– Biblia apărută la Bucureşti în 1938, 1968, 1975.

5. Manuscrisele de la Qumran

Una din cele mai importante descoperiri de manuscrise a avut loc în ținutul deşertic din Iordania, la 2 km est de Marea Moartă, la Qumran. Aici s-au descoperit rămăşițele unei biblioteci vaste care a aparținut unei secte iudaice care a trăit în deşertul Iudeii până în anul 68 d.C., sectă denumită astăzi „comunitatea de la Qumran" .

În anul 1945, tânărul beduin Mahomed ed Dib, mâna prin deşertul Iudeii o turmă de 50 de capre împreună cu alți doi păstori. Toți trei au rămas peste noapte în deşert. După obicei, fiecare îşi număra seara turma, însă Mahomed n-o mai numărase de două zile. În a treia zi, a constatat că pierduse o capră. De aceea a lăsat turma în grija prietenilor şi a plecat în căutarea caprei rătăcite. Căutând capra, a ajuns la o peşteră a cărei gură se deschidea în sus. Socotind că animalul a căzut în peşteră, a început să arunce în deschizătură cu pietre. După fiecare piatră căzută se auzea un zgomot de oale sparte. Coborând în peşteră pentru a vedea ce se află acolo, a dat de nişte vase de lut. Atunci a început să le spargă cu bățul crezând că va descoperi vreo comoară. În primele nouă vase n-a găsit decât nişte grăunțe mici de culoare roşie, dar când a spart al zecelea vas, care era cel mai mic dintre ele, a dat de nişte suluri de piele. Nu ştia ce să facă. Amintindu-şi că tovarăşii lui şi chiar el aveau nevoie de curele la sandale, le-a luat. A dat fiecăruia câte o bucată de piele, iar partea lui a înfăşurat-o şi a băgat-o într-un sac unde a stat mai bine de doi ani. Un unchi de al lui i-a cerut-o pentru a o arăta unui negustor din Betleem,

ca să îi spună dacă are valoare sau nu. Această relatare a lui Mahomed în fața comisiei nu este exactă, deoarece el spunea că a spart toate vasele din peşteră. Adevărul este că două din ele au fost vândute de către beduini arheologilor. Sulurile din peşteră erau înfăşurate ca nişte mumii în țesături de in îmbibate cu substanțe răşinoase.

În primăvara anului 1947, câțiva beduini veniți la Betleem pentru a vinde produsele lor şi a cumpăra marfa de care aveau nevoie, au oferit unui negustor din oraş câteva manuscrise de piele, dar acesta n-a manifestat nici un interes față de ele. Atunci s-a adresat unui proprietar care avea un atelier de cizmărie – Halila Iscander – care îl înştiințează pe mitropolitul Athanasios, starețul Mănăstirii „Sfântul Marcu". Ştiind că manuscrisele proveneau din regiunea Qumran, nelocuită de secole, mi-tropolitul se arată interesat de ele. Pentru că nu cunoştea limba manuscriselor, încearcă să ia legătura cu beduinii. În luna iulie, când beduinii au venit din nou în oraş, au fost invitați la mănăstire unde, pentru cinci manuscrise de piele, au primit 50 de lire. Primul manuscris cuprindea statutul comunității de la Qumran, al doilea cuprindea comentariul la cartea profetului Habacuc, al treilea, textul complet al cărții profetului Isaia, al patrulea, manuscrisul apocrif al cărții Genezei. Mitropolitul a arătat aceste manuscrise savantului olandez J. van der Ploeg, aflat din întâmplare la Ierusalim ca oaspete al Şcolii Franceze de Arheologie. Restul manuscriselor rămase în posesia beduinilor au ajuns în mâna profesorului Sukenik.

Beduinii şi arheologii desfăşurau în continuare o activitate febrilă în căutarea de noi peşteri cu manuscrise. Beduinii vedeau în aceasta o sursă bună de venituri. Astfel, dacă primele manuscrise au fost vândute la un preţ mai mic, ulterior preţul lor s-a mărit: o liră sterlină pentru un cm^2 de manuscris. Din sutele de peşteri cercetate doar 11 erau păstrătoare de manuscrise. În anul 1956, a fost descoperită a unsprezecea peşteră cu manuscrise; cu descoperirea ei s-au încheiat cercetările de la Qumran.

Descoperirile din regiunea Wadi-Murabb, situată la 25 km de Ierusalim, au îmbogăţit istoria cu documente autentice din perioada celei de a doua răscoale antiromane din 132-135 d.C.

Până astăzi s-au descoperit aprox. 40.000 de fragmente de manuscrise, unele aproape complete, altele extrem de mici. Aceste descoperiri confirmă în mare măsură canonul Sfintei Scripturi (sunt prezente şi două din cărţile deuterocanonice) şi atestă, de asemenea, şi prezenţa cărţilor apocrife. Apoi, manuscrisele descoperite sunt de un real folos pentru studiul textului Sfintei Scripturi. În sfârşit, una din cărţile descoperite – Comentariu la cartea lui Habacuc – ne arată cum era înţeleasă Sfânta Scriptură acum 2000 de ani.

6. Canonul Sfintei Scripturi

Cuvântul *canon* provine din greceşte şi înseamnă „măsură, regulă sau normă". În afară de acest înţeles, la cei vechi, mai avea şi înţelesul de „catalog". În uzul

Bisericii, a luat sensul de *a primi o carte în catalogul Bisericii*, în catalogul acelor cărți pe care Biserica le admitea în colecția Sfintelor Scripturi şi citea din ele la slujbe. Termenul *canonic* în sensul de *carte introdusă în canon* apare pentru prima dată la Conciliul din Laodiceea (360). Canonul Sfintelor Scripturi se poate defini astfel: *Colecția făcută de autoritatea bisericească a acelor cărți care, fiind inspirate şi bucurându-se de o autoritate supremă, conțin şi constituie norma adevărului revelat.*

Atât iudaismul, cât şi creştinismul au trebuit să aleagă ce cărți includ şi ce cărți exclud din Biblia lor. Iudaismul nu a luat nici o decizie oficială până la sfârşitul secolului I d.C. Totuşi, aceasta nu înseamnă că, până atunci, nu a existat o Biblie pe care să o folosească în liturgia iudaică. Erau însă unele discuții cu privire la unele texte mai recente, cum ar fi *Cartea lui Tobia* sau *Cartea Înțelepciunii lui Solomon*. Canonul iudaic sau ebraic cuprinde 39 de cărți împărțite în trei categorii principale:

– LEGEA (*Tora*): Geneză, Exod, Levitic, Numeri şi Deuteronom;

– PROFEȚII (*Nebiim*) subîmpărțită în:

- Profeți anteriori: Iosue, Judecători, 1,2 Samuel, 1,2 Regi;
- Profeți posteriori: Isaia, Ieremia şi „Cei doisprezece" (Osea, Ioel, Amos, Abdia, Iona, Miheea, Nahum, Habacuc, Sofonia, Aggeu, Zaharia şi Malahia).

– SCRIERILE (*Ketubim*): Psalmi, Proverbe, Iob, Cântarea Cântărilor, Rut, Plângeri, Ecleziastul (Qohelet), Estera, Daniel, Esdra - Nehemia, 1,2 Cronici.

Din canonul ebraic rămân excluse alte şapte cărţi pe care creştinii catolici (şi ortodocşi) le includ în scrierile lor sacre. Şi iudaismul respectă aceste scrieri şi le ține ca sacre, totuşi ele nu fac parte din canonul sau lista oficială. Acestea sunt: Tobia, Iudita, 1,2 Macabei, cartea Înțelepciunii, Ben-Sirah şi Baruh. În afară de aceste cărţi, Biserica Catolică consideră canonice şi unele fragmente adăugate la cărțile Daniel şi Estera pe baza vechii versiuni greceşti a Bibliei.

Şi formarea canonului creştin a cerut o perioadă de timp destul de lungă: de fapt, definirea oficială din partea Bisericii Catolice cu privire la canon, a fost finalizată abia la Conciliul Tridentin (1546). În primele decenii ale Bisericii, circulau multe cărţi considerate sacre care nu au fost incluse în canon. Criteriile fundamentale pe care Biserica le-a avut în vedere atunci când a trebuit să accepte anumite cărţi în canonul Sfintei Scripturi sunt:
– conținutul operei;
– autorul căruia îi era atribuită scrierea;
– folosirea mai mult sau mai puțin frecventă în liturgie şi în instruirea bisericească.

Între creştini, există un consens cu privire la cele 27 de cărţi ce fac parte din Noul Testament: Evangheliile după Matei, Marcu, Luca şi Ioan, Faptele apostolilor, Scrisorile sfântului Paul (Romani, 1,2 Corinteni, Galateni, Efeseni, Filipeni, Coloseni, 1,2 Tesaloniceni, 1,2 Timotei, Tit, Filemon), Scrisoarea către Evrei, Scrisoarea lui Iacob, 1,2 Petru, 1,2,3 Ioan, Iuda şi Apocalipsul. În schimb, cât priveşte Vechiul Testament, în timp ce creştinii catolici şi

ortodocşi acceptă cele 46 de cărți care compun Vechiul Testament (ortodocşii includ şi alte cărți în canonul lor: 3 Esdra, Rugăciunea lui Manase, Psalmul 151, 3 Macabei) creştinii protestanți acceptă 39 de cărți pe care le-am enumerat mai sus, conformându-se canonului iudaic. Cele 7 cărți excluse de protestanți sunt numite „deuterocanonice" de catolici şi „apocrife" de protestanți. Motivul acestei divergențe este că, în primele secole, creştinii au folosit Vechiul Testament nu în limba originală (ebraică), ci în versiunea greacă care cuprindea 46 de cărți. În secolul al XVI-lea, la Reformă, protestanții au preluat canonul ebraic mai scurt. Astăzi asprele divergențe doctrinale care au cauzat separarea între catolici şi protestanți au fost atenuate. Unele ediții protestante ale Bibliei adaugă cele şapte cărți „apocrife" (pe care catolicii le numesc „deuterocanonice") la sfârşitul Bibliei sau le aşază între Vechiul şi Noul Testament.

7. Împărțirea actuală a Sfintei Scripturi

Biblia se împarte în două mari părți: Vechiul Testament şi Noul Testament, care, la rândul lor, se subîmpart după cum urmează:

Vechiul Testament:

– *Legea* (Pentateuhul): Geneza, Exod, Numeri, Levitic şi Deuteronom;

– *Cărți istorice*: Iosue, Judecători, Rut, 1,2 Samuel, 1,2 Regi, 1,2 Cronici, Esdra şi Nehemia, Tobia, Iudita, Estera şi 1,2 Macabei;

– *Cărți sapiențiale*: Iob, Psalmi, Proverbe, Ecleziastul (Qohelet), Cântarea Cântărilor, Înțelepciunea, Eclezias-ticul (Ben-Sirah);
– *Cărți profetice*: Isaia, Ieremia, Plângerile, Baruh, Ezechiel, Daniel, Osea, Ioel, Amos, Abdia, Iona, Miheea, Nahum, Habacuc, Sofonia, Aggeu, Zaharia şi Malahia.

Noul Testament:
– *Cărți legale*: Evangheliile după Matei, Marcu, Luca şi Ioan;
– *Carte istorică*: Faptele Apostolilor;
– *Cărți didactice*:
• Scrisorile sfântului Paul: Romani, 1,2 Corinteni, Galateni, Efeseni, Filipeni, Coloseni, 1,2 Tesaloniceni, 1,2 Timotei, Tit, Filemon;
• Scrisoarea către Evrei;
• Scrisorile catolice: Scrisoarea lui Iacob, 1,2 Petru, 1,2,3 Ioan şi Iuda;
– *Carte profetică*: Apocalipsul.

Între Vechiul Testament şi Noul Testament există o strânsă unitate, aşa după cum spunea sfântul Augustin: „Noul Testament este ascuns în cel Vechi, iar cel Vechi este dezvăluit în cel Nou".

Cărțile apocrife. Din punct de vedere etimologic, *apocrif* înseamnă *ascuns*, *secret*. În sine, termenul nu include nimic rău. Unele cărți apocrife au fost compuse de autori bine intenționați, care, fie că puneau propria doctrină pe seama unui bărbat renumit, fie pentru a satisface curi-ozitatea povesteau mai pe larg acele fapte care lipseau din Sfânta Scriptură. *Apocrifele biblice* se pot defini ca

scrierile unor autori nesiguri, înrudite ca titlu sau conținut cu cărți ale Sfintei Scripturi, care își revendicau o autoritate asemănătoare cu aceste scrieri canonice, dar pe care Biserica nu le-a admis în canon.

Se pot deosebi două serii de apocrife: apocrifele Vechiului Testament şi apocrifele Noului Testament.

Apocrifele Vechiului Testament în majoritate au fost compuse de iudeii care relatau multe amănunte despre venirea glorioasă a viitorului Mesia. Pentru că erau un mare pericol pentru puritatea credinței, Biserica s-a opus foarte mult răspândirii lor, astfel că, până la noi, au ajuns relativ puține. Ele se împart în apocrife istorice, didactice şi profetice. Importanța apocrifelor Vechiului Testament constă în faptul că arată ideile religioase şi morale pe care la aveau iudeii şi, astfel, sunt foarte utile pentru înțelegerea Noului Testament.

Apocrifele Noului Testament au fost scrise toate de creştini. Ele relatează multe ficțiuni cu privire la viața lui Isus şi a Maicii Domnului. Unele însă propun greşeli eretice şi sunt puse pe seama unui autor cu mare autoritate pentru a fi acceptate. Apocrifele Noului Testament se împart în Evanghelii apocrife, faptele apostolilor apocrife, epistolele apocrife şi apocalipsele apocrife. Ele au contribuit la cunoaşterea doctrinelor şi părerilor pe care le aveau creştinii sau sectele din primele secole creştine.

8. Biblia în Biserica Catolică

8.1. Raportul dintre tradiție şi Sfânta Scriptură

Biserica Catolică nu limitează revelația divină numai la textul biblic. Împotriva sloganului protestant „numai Scriptura" teologii catolici au răspuns cu „Scriptura şi Tradiția". Prin Tradiție se înțelege că realitatea vie care este Biserica are datoria de a păstra Evanghelia şi de a o aplica la noile situații. Catolicismul nu este numai o „religie a cărții". Teologii catolici au discutat mult despre raportul Tradiție – Sfânta Scriptură. Unii au ajuns să afirme că Sfânta Scriptură şi Tradiția constituie două izvoare diferite ale revelației divine. Conciliul al II-lea din Vatican a respins aceasta spunând: „Sfânta Tradiție şi Sfânta Scriptură sunt strâns legate şi comunică între ele. Căci amândouă, curgând din acelaşi izvor divin, devin într-un fel o unitate şi tind spre acelaşi scop" (*DV* 9). Şi una şi cealaltă fac prezent şi rodnic în Biserică misterul lui Cristos care a făgăduit că va rămâne cu ai săi „în toate zilele, până la sfârşitul lumii" (*Mt* 28,20).

Sfânta Scriptură este *cuvântul lui Dumnezeu întrucât este scrisă sub inspirația Duhului Sfânt.*

Sfânta Tradiție *transmite integral urmaşilor apostolilor cuvântul lui Dumnezeu încredințat apostolilor de Cristos Domnul şi de Duhul Sfânt pentru ca aceşti urmaşi, călăuziți de lumina Duhului adevărului, să-l păstreze cu fidelitate, să-l explice şi să-l răspândească prin propovăduire.*

De aceea, şi Sfânta Scriptură şi Sfânta Tradiție trebuie primite şi venerate cu egală iubire şi considerație. Conciliul al II-lea din Vatican a vrut să aşeze din nou Biblia în locul unde trebuia, adică în centrul vieții catolicilor şi a invitat ca orice apel la tradiție să fie evaluat pe baza conformității sale cu Sfânta Scriptură.

Trebuie să distingem deci Sfânta Tradiție de *tradițiile teologice*, *disciplinare, liturgice sau devoționale* născute în decursul timpului în Bisericile locale. În lumina tradiției apostolice, aceste *tradiții* pot fi păstrate modificate sau părăsite sub călăuzirea magisteriului Bisericii. Misiunea de a interpreta autentic cuvântul lui Dumnezeu scris sau transmis a fost încredințat numai magisteriului Bisericii adică episcopilor aflați în comuniune cu urmaşul lui Petru, episcopul Romei. Acest magisteriu nu este însă deasupra cuvântului lui Dumnezeu, ci îl slujeşte, învățând numai ceea ce i-a transmis.

8.2. Sfânta Scriptură în viața Bisericii

Începând de la Conciliul al II-lea din Vatican, Bibliei i s-a acordat o importanță mai mare în viața Bisericii Catolice, un rol central în liturgie, atât în predică cât şi în celebrarea sacramentelor: „Biserica a venerat întotdeauna dumnezeieştile Scripturi, după cum a venerat şi însuşi trupul Domnului, neîncetând, mai ales în liturgia sacră, să primească Pâinea vieții atât de la masa cuvântului lui Dumnezeu, cât şi de la cea a trupului lui Cristos şi să o dea credincioşilor” (*DV* 21).

Răspândirea Sfintei Scripturi în educația și în pietatea catolică reprezintă o urmare directă a clarei afirmații a Conciliului: „Creștinii trebuie să aibă acces larg la Sfânta Scriptură" (*DV* 22). Biserica îndeamnă foarte stăruitor pe toți creștinii ca, prin citirea deasă a Sfintei Scripturi, să-și însușească o înaltă cunoaștere a lui Cristos. Pe bună dreptate, sfântul Ieronim spunea: „Necunoașterea Scripturilor înseamnă necunoașterea lui Cristos". O Biserică ce trăiește din Sfânta Scriptură va fi mai capabilă să înfrunte rapidele schimbări pe care noul mileniu le va aduce în mod sigur cu sine. Mai mult, o Biserică care dă importanța cuvenită Bibliei va fi mai pregătită să se confrunte și să colaboreze cu alți creștini, cu evreii și musulmanii și cu toate persoanele autentic religioase. Va fi, dincolo de aceasta, capabilă să păstreze moștenirea sa spirituală și să comunice altora propriile bogății. Așadar, Sfânta Scriptură constituie sprijin și forță pentru Biserică și hrană bogată pentru fiii ei.

8.3. Forme de rugăciune bazate pe cuvântul lui Dumnezeu

Citirea Sfintei Scripturi care presupune :
– înțelegea semnificației cuvintelor și a fragmentului în context;
– folosirea referințelor și notelor de la marginea sau subsolul paginii care trimit la alte pasaje biblice;
– sublinierea cuvintelor care se repetă și pe care le-am întâlnit în alte fragmente biblice.

Meditarea Sfintei Scripturi care constă din:
– sublinierea cuvântului care ne mişcă mai mult;
– a răspunde la întrebarea „Ce îmi zice mie astăzi cuvântul lui Dumnezeu?”

Rugăciunea care înseamnă:
– exprimarea propriilor idei şi sentimente într-un dialog cu Isus;
– transformare în rugăciune a cuvintelor din pasajul citit (de exemplu: „Doamne, fă-mă capabil să pot ierta de şaptezeci de ori câte şapte!”);
– repetarea cu calm, cu atenţie a acelei fraze care ne-a mişcat (de exemplu: „Nici un fir de păr nu cade din capul omului fără voia Domnului”).

Contemplarea care presupune rămânerea în linişte în faţa Bibliei sau a crucifixului pentru a lăsa ca inima să se concentreze asupra lui Isus (Dumnezeu) fără a spune cuvinte;

Acţiunea care necesită terminarea rugăciunii cu o propunere concretă prin care vom pune în practică cuvântul lui Dumnezeu;

Comunicarea care înseamnă a împărtăşi şi altora (în grupuri restrânse) ceea ce Domnul „mi-a zis”, cum cuvântul lui Dumnezeu a iluminat un aspect concret al vieţii mele.

9. Marile epoci ale istoriei biblice

9.1. Epoca patriarhilor (1850-1250 î.C.)

Această perioadă de la Abraham la Moise este descrisă în *Geneză* 12-50. Din punct de vedere istoric, a fost o perioadă de mari migrări în Orientul apropiat, în timpul căreia numeroase clanuri de păstori au plecat din Mesopotamia prin toată Semiluna Fertilă până în actualul teritoriu al Statului Israel. Înaintea acestei epoci, pentru mai bine de 2000 de ani, Egiptul avusese rolul de putere hegemonă în Orientul apropiat. Puterea Egipteană va fi contrabalansată de puternicele dinastii din regiunile orientale ale Semilunei Fertile cum ar fi babilonienii, asirienii şi perşii. Israelul, situat, din punct de vedere geografic, între aceste două arii, va fi adesea teatrul de luptă ale acestor forțe contrapuse. Din această epocă, avem puține informații sigure, dar descrierile generale, pe care tradițiile biblice ni le oferă despre patriarhi, reflectă în parte stilul de viață nomad şi religia de familie tipică acelei perioade.

9.2. Exodul, drumul prin pustiu şi cucerirea țării promise (1250-1200 î.C.)

Această perioadă este descrisă în Exod, Numeri, Deuteronom şi Iosue. Istoria Israelului ca popor unificat începe în Egipt cu relatările despre Moise şi ieşirea miraculoasă din Egipt. În timpul şederii în pustiu, a fost încheiată alianța cu Iahve, Domnul şi Dumnezeul lui Israel. Sub comanda lui Iosue, Israelul a reuşit în sfârşit să intre

în Țara Promisă, izgonind din ea pe canaanienii indigeni. Fondul istoric al textelor care se referă la această epocă dă naştere la destule dezbateri. Unii studioşi, mai ales cei de tendință conservatoare, sunt înclinați să accepte relatarea biblică aşa cum este: admit că a fost o migrare în masă a evreilor din Egipt, care au invadat regiunile Israelului şi, prin luptă militară, au intrat în posesia țării. Lipsa probelor arheologice sigure care să documenteze o cucerire militară de aşa mari proporții dar şi unele ambiguități în însăşi tradițiile biblice au determinat pe alți istorici să presupună că atât ieşirea din Egipt, cât şi intrarea în Țara Promisă a necesitat o lungă perioadă de timp. Unele triburi israelite erau probabil deja în Palestina înaintea exodului şi s-au unit cu altele care au ajuns într-o epocă mai recentă. Unele oraşe canaanite au fost probabil cucerite cu forța şi altele au fost ocupate paşnic. În orice caz, Biblia interpretează aceste evenimente ca un mare gest de eliberare înfăptuit de Dumnezeu şi ca începutul istoric al lui Israel.

9.3. Epoca judecătorilor (1200-1030 î.C.)

Evenimentele din această perioadă sunt narate în cartea *Judecătorilor*. Reiese în mod evident că, într-o primă fază, evreii s-au opus ideii de a avea o guvernare centralizată şi puternică. Ei au preferat o uniune de triburi sau clanuri condusă de capi carismatici numiți judecători. Numai Dumnezeu putea să-şi revendice dreptul de a fi numit „rege". Acest spirit de independență şi aversiune față de monarhie penetra profund în conştiința Israelului.

9.4. Monarhia (1030-587 î.C.)

Evenimentele ce privesc această perioadă lungă şi complexă a istoriei Israelului sunt cuprinse în *1 şi 2Samuel*, *1 şi 2Regi* şi în *1 şi 2Cronici*.

Trecerea de la autoritatea carismatică a judecătorilor la forma mai instituțională a monarhiei începe cu Saul (aprox. 1030-1010 î.C.) şi ajunge la deplinătate cu David (1010-970 î.C.) şi Solomon (970-931 î.C.) Presiunile amenințătoare ale popoarelor învecinate şi necesitatea unei organizări sociale mai complexe au făcut ca Israel, în mod gradat, să adopte o formă monarhică de guvernare. David unește diverse grupuri de populație sub un unic sistem de guvernare, condus din Ierusalim care se găsea în centrul teritoriului. Sub David şi apoi sub fiul său, Solomon, teritoriul Israelului s-a extins semnificativ.

Unitatea înfăptuită de David nu a durat prea mult. Solomon slăbeşte această unitate impunând o presiune fiscală excesivă şi demonstrând o indiferență absolută față de triburile vechi. La urcarea pe tron a fiului lui Solomon, Roboam, s-au rupt legăturile între nord şi sud, formându-se două regate distincte: Regatul lui Israel la nord şi cel al lui Iuda la sud. Monarhia împărțită a durat până la sfârşitul anului 721 î.C. când Imperiul Asirian a distrus Regatul de Nord, în timp ce Iuda supraviețuieşte până la invazia babiloniană din 587 î.C.

Relatările cuprinse în textele biblice judecă negativ pe regii din nord şi sunt la fel de critici cu privire la numeroasele confruntări dintre regii din Regatul lui Iuda, pentru că îi considerau infideli alianței încheiate cu

Dumnezeu. În această perioadă, marea mişcare profetică ține treaz spiritul lui Israel. Ilie, Elizeu, Amos şi Osea exercită misiunea lor profetică în Regatul de Nord. Isaia este profet la curtea Regatului de Sud.

9.5. Exilul şi reîntoarcerea

Această perioadă crucială a istoriei lui Israel este cuprinsă în *2Rg* 24-25 şi în cărțile lui Esdra şi Nehemia. Exilul babilonic a durat aproximativ 50 de ani. Deportarea sistematică a populației cucerite a fost practicată pentru prima dată de asirieni şi apoi de babilonieni. Numai o mică parte din populația israelită a fost lăsată în țară sub controlul strict al oficialităților babiloniene. Când israeliții deportați se întorc, ei vor fi puşi față în față cu cei care au rămas, pentru că ei îi considerau pe cei ce nu fuseseră deportați ca fiind, într-un anume fel, corupți şi de aceea nu le vor permite acestora să ia parte la refacerea Israelului. De aici se naşte o ură profundă care a dus la diviziunea între iudei şi samariteni, diviziune care este amintită în Noul Testament (cf. *In* 4).

Sub conducerea lui Esdra şi Nehemia, a fost reconstruit Ierusalimul şi templul său. Însă, Israelul era acum o entitate mică şi fragilă strânsă în jurul Ierusalimului şi era preocupată de păstrarea propriei identități.

9.6. Dominarea greacă şi venirea asmoneilor (332-63 î.C.)

Această perioadă a însemnat pentru Israel o epocă de mari schimbări şi această stare de lucruri este redată realist în cărțile Macabeilor şi în cartea profetului Daniel.

Cucerirea Palestinei de către Alexandru cel Mare în 332 î.C. a însemnat începutul unei perioade în care cultura greacă a avut un impact deosebit asupra Israelului. După moartea lui Alexandru, partea de sud a imperiului său a fost împărțită între dinastia seleucizilor care îşi aveau centrul de putere în Siria şi cea a ptolomeilor care erau stabiliți în Egipt. Dinastia ptolomeilor menține controlul asupra Palestinei aproximativ între anii 332 şi 199 î.C. În general, ei îşi exercitau puterea într-o formă tolerantă. În schimb, seleucizii, după ce au cucerit Palestina, au încercat să impună cultura greacă într-o formă mai sistematică şi perseverentă şi, printre altele, au mărit presiunea fiscală. Asprimea dominației seleucide a generat până la urmă revolta Macabeilor, care, în 160 î.C., au reuşit să scuture jugul seleucid în ciuda diferenței de forță.

Această dinastie a fost înlocuită de cea a Asmoneilor care a menținut solid regatul timp de 100 de ani. Regii asmonei s-au dovedit a fi corupți şi cruzi ca şi predecesorii lor. Reacția aristocrației din Ierusalim față de politica asmoneilor plină e compromisuri care puneau în pericol fidelitatea poporului față de tradițiile religioase, s-a manifestat prin organizarea iudeilor credincioşi în grupuri de opoziție care erau esenienii şi fariseii. Începând cu anul 66 î.C., romanii şi-au extins zona de influență asupra Orientului apropiat şi au început să facă presiuni asupra Israelului. Epoca asmoneilor se încheie cu urcarea la tron a lui Irod cel Mare, un vasal al romanilor, care a unit teritoriul şi l-a ținut sub control.

9.7. Epoca romană (63 î.C.-135 d. C.)

Scrierile Noului Testament provin din această perioadă a istoriei biblice. După moartea lui Irod în anul 4 î.C., romanii au împărțit teritoriul Palestinei între cei trei fii ai acestuia. Ca urmare, romanii l-au detronat pe crudul şi incapabilul Arhelau, asumându-şi direct controlul Iudeii şi al Samariei. Irod Filip şi Irod Antipa şi-au menținut în schimb controlul asupra Galileii de Sus şi de Jos şi asupra Transiordaniei.

Dominația romană, cu impozitele grele impuse de aceştia, s-a demonstrat de nesuportat pentru populația iudaică. Tensiunile create pe parcursul primei jumătăți a secolului I au culminat cu revolta explozivă din anul 66 d.C., romanii reacționând cu duritate, înăbuşind-o cu violență, ajungând până la distrugerea templului în anul 70 d.C. Acest eveniment a cauzat o mutație profundă şi pentru totdeauna a caracteristicilor iudaismului. O altă scurtă revoltă a avut loc în anul 132 d.C. Romanii au menținut controlul asupra Palestinei până la apariția Imperiului Bizantin.

Toate aceste evenimente au marcat profund scrierile Noului Testament.

CAPITOLUL II

Pentateuhul

de Pr. Mihai Percă

1. Introducere

Primele cinci cărți ale Sfintei Scripturi au un caracter particular între cărțile Vechiului Testament: ele sunt ca o introducere la întreaga Sfântă Scriptură. Astfel, credința ebraică și credința creștină văd în ele fundamentul pe care se construiește restul Scripturilor.

Tradiția ebraică dă acestor cărți numele de „Tora", adică „Legea". Această denumire era curentă la începutul erei creștine (cf. *Mt* 5,17; *Lc* 10,26). Prima menționare sigură a acestui cuvânt se găsește în prologul cărții lui Ben Sirah[2].

Grija de a avea copii ale Legii ușor de folosit a dus la împărțirea ei în cinci suluri aproximativ egale, învelite în tocuri de piele. De aici vine denumirea greacă de „Pentateuh" (care înseamnă „carte în cinci suluri").

Această împărțire era cunoscută celor „șaptezeci" de savanți care au tradus Vechiul Testament în limba greacă[3].

---

[2] *Prologul* amintit aparține autorului grec al cărții lui Ben Sirah; el nu face parte propriu-zis din această carte; în mod obișnuit, acest prolog nu este considerat „canonic".

[3] Traducerea lor se numește *Septuaginta* (prescurtat „LXX") și este cea mai veche și mai importantă traducere în limba greacă a

Tradiția ebraică numeşte cărțile Legii după primul cuvânt sau după primul cuvânt important din textul cărții respective. Autorii Septuagintei, în schimb, denumesc cărțile Pentateuhului după conținutul lor. Această denumire s-a impus în Biserica creştină.

Cărțile Pentateuhului sunt:

Cartea Genezei (*Gen*): ea începe cu relatarea începuturilor lumii şi istoriei mântuirii omului, povestind şi evenimente din viața patriarhilor.

Cartea Exodului (*Ex*): ea prezintă ieşirea poporului evreu din Egipt şi drumul său spre Țara Promisă până la muntele Sinai, ca şi încheierea alianței dintre Dumnezeu şi poporul evreu.

Cartea Leviticului (*Lev*): ea conține ritualurile slujirii preoțeşti.

Cartea Numerilor (*Num*), care ne prezintă recensământul poporului ales şi drumul prin deşert până în momentul sosirii la granițele Țării Promise.

Cartea Deuteronomului (*Dt*): „A doua Lege" care rezumă şi priveşte în viitor spre pământul făgăduit, fiind o nouă pregătire pentru viața trăită în libertate şi într-un loc stabil.

Pentru a observa unitatea cărților Pentateuhului, menționăm câteva teme care leagă între ele cărțile sale:

a) Zece teme dogmatice centrale

– creația este începutul unei lumi bune (*Gen* 1);

Vechiului Testament, făcută între anii 250 şi 130 î.C., pentru evreii care trăiau în lumea greacă; această traducere a fost utilizată de Biserica creştină primară.

– Dumnezeu a binecuvântat viața omului (*Gen* 1,28; 9,1; 12,2; 17,16; 27,27-29; *Num* 6,24-26; 23,20; *Dt* 33,1-29);
– după căderea în păcat, firea umană e înclinată spre rău;
– Dumnezeu îl eliberează pe om de orice rău;
– Dumnezeu îşi ține promisiunile;
– alianța îl leagă pe Dumnezeu de Israel;
– Legea exprimă legătura lui Israel cu Dumnezeu;
– cultul este laudă şi mulțumire, recunoştință;
– viața religioasă este o viață comunitară;
– Dumnezeu conduce istoria universală.

b) Zece teme de spiritualitate biblică pentru timpul nostru

– evenimentele vieții noastre trebuie văzute prin prisma credinței (Iosif);
– coerența între rugăciune şi viața cotidiană (ospitalitatea lui Abraham);
– respectarea sfințeniei lui Dumnezeu;
– imitarea sfințeniei lui Dumnezeu înseamnă mântuire;
– sfințenia se arată şi prin compasiune;
– viața pământească este o călătorie spre (casa lui) Dumnezeu;
– viața noastră umană recere încredere în Dumnezeu;
– suntem „poporul făgăduit”: să folosim bine pământul şi resursele sale;
– credința este o experiență care se trăieşte începând din familie;
– rugăciunea trebuie să umple viața noastră.

2. CARTEA GENEZEI

2.1. Titlul

Cartea Genezei (*Gen*) este prima carte a Pentateuhului şi se numeşte astfel deoarece prezintă „începutul" sau „originea" (*genesis*) universului, ca şi a acţiunii lui Dumnezeu în tot ceea ce a creat.

Geneza relatează diferite evenimente din viaţa patriarhilor pentru a arăta că Dumnezeu intervine constant în viaţa lui Abraham şi a familiei sale pentru a pregăti mântuirea lumii întregi. De aceea, naraţiunile despre patriarhi sunt precedate de un prolog (1-11), care-l situează pe Abraham şi pe urmaşii săi în sânul popoarelor pământului.

2.2. Autorul şi data redactării

E clar că un rol important în revelaţia prezentată de Pentateuh l-a avut Moise ca legiuitor şi ca intermediar între Dumnezeu şi poporul evreu. Dar nimeni nu poate susţine că Moise a scris integral cărţile Legii.

Pe lângă rolul determinant al lui Moise, trebuie să se ţină cont şi de cele patru tradiţii, care au un rol important în redactarea Genezei, ca şi a celorlalte cărţi ale Pentateuhului. Aceste tradiţii s-au cristalizat în formă scrisă în secolele X-V î.C.

2.3. Scopul şi destinatarii

Autorii sacri sunt preocupați de cunoaşterea trecutului pentru că vor să ofere concetățenilor lor înțelegerea corectă a prezentului; pentru aceasta, ei se vor folosi de un limbaj bogat în imagini; astfel, poporul reuşeşte să discearnă semnificația prezentului şi orientarea religioasă care trebuie urmată.

Autorii sacri sunt reprezentanții unui popor care caută originile sale şi ale omenirii şi, descoperindu-le, transformă relatarea Creației într-o preamărire a lui Dumnezeu atotputernicul, creatorul cerului şi al pământului.

Autorii sacri nu sunt interesați de fapte, ci de promovarea credinței adevărate în fața provocărilor idolatriei din Mesopotamia, a astrologiei din Babilon şi a zoolatriei din Egipt.

2.4. Structura

Împărțirea cărții Genezei poate fi abordată din două puncte de vedere:

– *împărțirea cronologică (verticală)*:

• partea întâi: *Gen* 1-11: prezintă începuturile omenirii în universul creat de Dumnezeu;

• partea a doua: *Gen* 12-50: prezintă viața patriarhilor. În această parte, distingem:

‣ 12-25: chemarea lui Abraham, binecuvântarea sa şi promisiunea divină de a fi părintele unui mare număr de popoare;

▸ 26-36: relatări despre Isaac, fiul lui Abraham şi despre Iacob, nepotul său, în care se continuă binecuvântarea divină;

▸ 37-50: relatări despre Iosif în Egipt în vederea grandioasei autorevelări a lui Dumnezeu în timpul exodului.

– *împărţirea redacţională (orizontală)* este o împărţire mai complexă şi urmăreşte etapele formării şi redactării cărţii Genezei. Geneza a fost scrisă într-o perioadă mai îndelungată de timp, iar autorii care au redactat-o au dat naştere unor curente de gândire şi de viaţă în raport cu Dumnezeu; acestea, având un stil diferit, au fost numite tradiţii. Ele sunt:
– tradiţia iahvistă (I);
– tradiţia elohistă (E);
– tradiţia sacerdotală (P);
– tradiţia deuteronomistă (D).

2.5. Teologia şi conţinutul

Într-un mod popular, simplu şi figurat, *primele 11 capitole* ale Genezei prezintă adevăruri fundamentale, pe care le presupune istoria mântuirii:
– creaţia este lucrarea lui Dumnezeu; o dată cu începutul ei începe şi timpul;
– unitatea neamului omenesc;
– păcatul primilor noştri părinţi;
– suferinţele („pedepsele”) care sunt urmarea acestui păcat.

Mesajul acestei prime părţi a cărţii Genezei este următorul:

– Dumnezeu este bun; el creează toate din bunătate şi cere oamenilor să asculte de planul său;
– cultul religios trebuie dat numai lui Dumnezeu, pentru că el a creat toate şi el este singurul Dumnezeu.

Capitolele 12-50 prezintă *istoria patriarhilor* – o istorie de familie – şi rezumă amintirile care s-au păstrat despre Abraham, Isaac, Iacob şi Iosif, prezentându-le într-o formă populară şi oprindu-se asupra unor trăsături pitoreşti, fără a reuni aceste amintiri într-o istorie generală, ci, mai curând, religioasă. Toate întorsăturile decisive, care intervin în relatarea acestor amintiri, scot în evidenţă intervenţia lui Dumnezeu. Totul este providenţial.

Prin aceasta, autorul sacru vrea să evidenţieze faptul că Dumnezeu îşi formează un popor căruia îi va dărui o ţară.

Mesajul acestei părţi: fiecare dintre patriarhi constituie un pas înainte în împlinirea planului divin pentru ca Dumnezeu să fie cunoscut, iar binecuvântarea sa să se răspândească asupra lumii întregi numai dacă omenirea îl ascultă pe Dumnezeu şi-l cinsteşte. Deoarece omenirea în totalitatea ei n-a ştiut să corespundă acestui plan, Dumnezeu elaborează un nou plan, alegând de această dată un singur popor care, împlinind voinţa sa, să dea mărturie despre binefacerile divine în faţa naţiunilor. Realizarea acestui plan n-a fost uşoară, dar Providenţa depăşeşte toate obstacolele (neascultare, necredinţă, lipsă de încredere) pentru a dărui acestui popor mic binecuvântarea sa, chiar şi în condiţiile grele şi ostile ale Egiptului.

Cartea Genezei se încheie cu un mesaj precis: lucrarea lui Dumnezeu nu este terminată. Următoarele cărți ale Bibliei ne vor prezenta alte momente şi etape ale acestei lucrări divine iubitoare.

2.6. Tradițiile redacționale ale Pentateuhului

Tradiția iahvistă (I) este izvorul cel mai vechi şi mai extins din Geneză. A fost scrisă în Iudeea, probabil la Ierusalim, în timpul regelui Solomon[4], voind să arate că promisiunile făcute lui Abraham s-au împlinit în domnia lui David.

Este numită „tradiția iahvistă" întrucât pentru desemnarea lui Dumnezeu foloseşte cuvântul „Iahve" (= Domnul).

Are un stil viu şi colorat.

Dă un răspuns profund marilor probleme ale omului folosindu-se de multe imagini, care îi atestă talentul narativ.

Ne oferă şi un rezumat al istoriei omenirii de la crearea primilor oameni (*Gen* 2,4b-25).

Este prima redactare literară a tradițiilor locale şi tribale;

Texte iahviste: *Gen* 2-4; 6-9 etc.

Tradiția elohistă (E) apare în Regatul de Nord (= Israel) după dezmembrarea triburilor poporului ales (Roboam

[4] Domnia primilor regi ai lui Israel: Saul: 1030-1010 î.C., David: 1010-970 î.C., Solomon: 970-931 î.C.

în sud, Ieroboam în nord); insistă foarte mult asupra lui Iacob şi asupra localităţilor Regatului de Nord.

Se numeşte „tradiţia elohistă" deoarece pentru desemnarea lui Dumnezeu foloseşte cuvântul „Elohim" (= „Domnul Dumnezeu").

Are un stil mai sobru şi o morală mai exigentă.

Manifestă o mare grijă faţă de păstrarea distanţei dintre om şi Dumnezeu.

Această tradiţie începe cu Abraham.

Texte elohiste: *Gen* 20,1-18; 22; 29,15-30 etc.

Tradiţia deuteronomistă (D) apare în secolele VIII-VII î.C. în Regatul de Nord şi vrea să fie o aducere la zi a tradiţiilor iahvistă şi elohistă în faţa ameninţărilor păgâne ca şi a regilor infideli.

Afirmă cu insistenţă că alianţa lui Dumnezeu cu Moise e mai importantă decât regalitatea şi proclamă cu ardoare necesitatea fidelităţii totale faţă de Iahve.

Unicul centru de cult este Ierusalimul (după căderea Regatului de Nord: 721 î.C.).

A fost adusă în sud de către leviţi după căderea Samariei.

E redescoperită la Ierusalim sub regele Iosia (640-609 î.C.) în anul 622 î.C. şi a stat la baza reformei religioase iniţiate de acest rege.

Texte deuteronomiste: *Dt*, *Jud*, *Ios* etc.

Tradiția sacerdotală (*Priestercodex*) (P) manifestă un interes special față de organizarea cultului, a jertfelor, a sărbătorilor şi a slujirilor la sanctuar.

Abundă în texte legislative, dar şi în relatări detaliate, când acestea slujesc spiritului legalist sau liturgic care o animă.

Îndrăgeşte genealogiile, are un vocabular specific şi un stil abstract.

Este tradiția specifică preoților (de aici îi vine şi numele).

S-a constituit în exil şi s-a impus după întoarcerea din Babilon (538 î.C.).

Texte sacerdotale: *Gen* 1,1-2,4a; 5,1-32; 9,1-17 etc.

2.7. Texte alese

□ 1,1-2,4: creația (P);
□ 3: păcatul primilor oameni şi „protoevanghelia”;
□ 4: Cain şi Abel;
□ 7-9: potopul;
□ 11,1-9: turnul Babel;
□ 12,1-4: chemarea lui Abraham;
□ 18: vizita celor trei „îngeri” la Abraham
şi rugăciunea sa pentru salvarea Sodomei şi Gomorei;
□ 22: jertfirea lui Isaac;
□ 25,19-34; 27,1-46: Esau şi Iacob;
□ 28-30: Iacob în Haran;
□ 37-50: istoria lui Iosif.

2.8. Teme

✦ Cum mă regăsesc în păcatul primilor oameni?
✦ Credința lui Abraham;
✦ Bunătatea lui Abraham;
✦ Iubirea în familia lui Iacob
(relația părinți-copii şi invers);
✦ Greşeala fraților lui Iosif: invidia;
✦ Fidelitatea lui Iosif față de Dumnezeu;
✦ Providența divină.

3. CARTEA EXODULUI

3.1. Titlul

Nu există carte a Pentateuhului – şi nu numai – mai importantă pentru înțelegerea istoriei poporului ales asemenea cărții Exodului. De aceea, exegeții – specialişti în studierea şi înțelegerea textului Sfintei Scripturi – consideră că evenimentul exodului este „evanghelia" Vechiului Testament, pentru că anunță şi împlineşte „vestea cea bună" a intervenției lui Dumnezeu în viața unui grup de oameni exploatați (4,31) pentru a le reda libertatea şi a-i aduna într-o „națiune sfântă" (19,4-6) cu care Domnul încheie o alianță.

Septuaginta (LXX) dă acestei cărți titlul de „cartea Exodului" pentru că ea începe cu relatarea evenimentului ieşirii poporului evreu din Egipt[5].

[5] În urma cercetărilor istorice, arheologice şi literare, s-a stabilit că exodul a avut loc în jurul anului 1280 î.C.

3.2. Autorul şi data redactării

Referitor la autorul cărții Exodului nu trebuie ignorat aportul esențial al lui Moise, dar nici importanța celor patru tradiții. Redactarea finală – adică forma actuală – a textului cărții Exodului are loc probabil în secolul al V-lea î.C.

3.3. Stilul şi scopul

Forma literară a cărții Exodului a fost numită „epopee religioasă" pentru că, într-adevăr, Exodul conține fapte istorice reale – care sunt fundamentul religiei lui Israel –, dar care deseori sunt „împodobite" cu un ton epic.

Acest mod de descriere are două scopuri:
– exaltarea măreției lui Israel;
– evidențierea demnității poporului ales.

Destinatarii acestei cărți sunt fiii lui Israel, dar şi toți cei care, prin ei, vor primi darul credinței, dar prin care Dumnezeu cheamă la libertate şi mântuire fiecare persoană umană.

3.4. Structura şi conținutul

Dumnezeul lui Abraham, al lui Isaac şi al lui Iacob este fidel promisiunilor sale. El îi cere lui Iacob să meargă în Egipt cu întreaga sa familie. Dar aici, după ani şi ani, familia lui Iacob creşte, iar conducătorii Egiptului o asupreşte. Dumnezeu, văzând suferința poporului evreu, îi vine în ajutor chemându-l pe Moise, pe muntele Sinai, pentru ca, după ce l-a *ales* şi l-a *eliberat*, să încheie cu el

o *alianță*. Aceasta trebuie înțeleasă de popor ca o garanție a păstrării libertății primite de la Dumnezeu. De acum înainte, Domnul însuşi va fi în mijlocul poporului său; semnul acestei prezențe va fi cortul întâlnirii.

Structura cărții Exodului:
– 1,1-15,21: eliberarea din Egipt;
– 15,22-18: drumul prin pustiu până la muntele Sinai;
– 19-24: alianța propriu-zisă;
– 25-31: legi privind sanctuarul şi preoția;
– 32-34: ruperea şi reînnoirea alianței;
– 35-40: construirea şi consacrarea cortului întâlnirii.

3.5. Teologia

a) Exodul este *cartea fundamentală* a Vechiului Testament la care vor face referință deseori celelalte cărți ale Sfintei Scripturi pentru că:
– exodul înseamnă naşterea poporului ales;
– exodul este timpul întâlnirii cu Dumnezeu (Iahve)[6];
– sărbătorile importante îşi găsesc explicația în evenimentul exodului (Paştele, Azimele, oferirea primilor născuți şi răscumpărarea lor – 12,26; 13,8; 13,14-15).

De aceea, pe drept, se consideră că ceea ce reprezintă Întruparea pentru creştini este exodul pentru poporul Vechiului Legământ. Astfel, fără exod istoria şi religia poporului ales este de neînțeles. În acest sens, toate

[6] Credem că este necesară o explicație. Poporul nu-l cunoştea pe Domnul; acum el îi vede puterea (plăgile etc.), îl vede în nor şi îl aude în tunet şi înțelege cine este Iahve şi ce face pentru poporul său. El e prezent în mijlocul poporului prin Moise şi prin liturgie.

evenimentele ulterioare ale istoriei Israelului vor fi înțelese şi interpretate numai prin exod, eveniment care nu va mai fi depăşit de nici un alt eveniment al Vechiului Testament.

b) Exodul este o realitate mereu vie şi actuală (nu din trecut), căci, prin liturgie, fiecare israelit putea retrăi evenimentul ieşirii din Egipt.

Dumnezeu intervine şi azi pentru salvarea aleşilor săi aşa cum a făcut odinioară. Astfel cartea Exodului hrăneşte speranța intervenției lui Dumnezeu în istoria oamenilor pentru a-i duce spre eliberarea definitivă.

Eliberarea din Egipt este o prefigurare provizorie a eliberării definitive pe care Isus-Mesia o va aduce omenirii, lucru confirmat de faptul că:
– Isus este Paştele nostru (*1Cor* 5,7);
– Isus, mielul fără pată, a fost înjunghiat (*Ap* 5,6);
– Cina cea de Taină, suferința, moartea şi glorificare lui Isus sunt „Paştele" său (*Lc* 22,14-20; *In* 13,1-13).

De aceea, cuvinte ca: „mană, nor, trecerea mării, apa din stâncă, paşte, azime" desemnează Botezul şi Euharistia, prin care eliberarea adusă de Domnul se împlineşte în fiecare om prin primirea acestor sacramente.

De fapt, zilnic, fiecare dintre noi face experiența exodului, căci, dacă vrem să ieşim din „robia" păcatului, trebuie să trecem prin „deşertul" mortificației, al renunțării la patimile şi comoditatea noastră pentru a-l întâlni pe Dumnezeu, care ne va călăuzi cu mare fidelitate spre libertatea fiilor lui Dumnezeu (*Rom* 8,21), libertate dobândită prin Cristos.

3.6. Texte alese

□ 2-3: naşterea şi vocaţia lui Moise;
□ 7,14-11,10: cele 10 plăgi;
□ 12,1-36: Paştele şi Azimele;
□ 14,1-122: trecerea Mării Roşii;
□ 16,1-36: mana şi prepeliţele;
□ 17,1-7: Massa şi Meriba (apa din stâncă);
□ 19,1-24,18: alianţa (Decalogul: 20,1-17);
□ 32,1-29: viţelul de aur;
□ 34,10-28: reînnoirea alianţei.

3.7. Temă

✦ Exodul în viaţa mea creştină.

4. CARTEA LEVITICULUI

4.1. Titlul

Denumirea de „cartea Leviticului" – dată de Septuaginta (LXX) – e potrivită pentru că această carte a slujit leviţilor ca „manual liturgic" şi-i învăţa pe membrii poporului ales necesitatea sfinţirii personale în toate aspectele vieţii. Slujirea de la sanctuar era noua formă a întâlnirii poporului cu Dumnezeu. Dacă, în timpul exodului, Dumnezeu vorbise poporului său de pe muntele Sinai, acum îi va vorbi din cortul întâlnirii, locuind împreună cu poporul său.

Această carte întrerupe relatarea călătoriei poporului ales prin deşert.

4.2. Autorul şi data redactării

Ca pentru întregul Pentateuh, e greu de vorbit în sensul strict despre autorul acestei cărți. Moise a avut, desigur, rolul său determinant, întrucât a oferit poporului ales primele expresii ale cultului datorat lui Dumnezeu. Legile rituale, adaptate mereu necesităților timpurilor, sunt pătrunse de spiritul de pe muntele Sinai; de aceea, se poate considera că Leviticul este opera lui Moise, dar în sensul ei larg (Moise este izvorul ei inițial).

În forma sa actuală, cartea Leviticului a fost redactată după exil şi această redactare aparține autorului sacerdotal. Aceasta, în lipsa regilor şi a profeților, evidențiază puterea politică a preoției care va concentra toată viața poporului ales asupra activității de la templu.

4.3. Scopul şi destinatarii

Devenind, prin alegerea de către Dumnezeu, „o națiune sfântă şi o preoție împărătească" (*Ex* 19,6), poporul evreu trebuie să se călăuzească după sfințenia lui Dumnezeu. De aceea, autorul sacerdotal a voit să ofere comunității evreieşti de după exil directive precise privind observanța religioasă, mai ales față de liturgia de la templu; punându-le în practică, evreul pios avea viața (cf. 18,5).

4.4. Structura

Pentru ca nici o eroare rituală (1-10), impuritate fizică (11-16) sau infidelitate morală (17-26) să nu împiedice

comuniunea cu Dumnezeu, cartea Leviticului oferă o colecție de legi şi ritualuri foarte bine precizate, în patru secțiuni:
– 1-7: diferite categorii de sacrificii (jertfe);
– 8-10: ceremonia consacrării lui Aron şi a fiilor săi;
– 11-16: catalogul impurităților care îl împiedică pe om să intre în comuniune cu Dumnezeu[7];
– 17-26: această secțiune este numită „legea sfințeniei": întrucât Dumnezeu este sfânt, poporul trebuie să caute ceea ce înlesneşte comuniunea cu Dumnezeu şi să evite ceea ce o împiedică[8];
– 27: e un adaos care vorbeşte de răscumpărarea persoanelor, a animalelor şi a lucrurilor consacrate lui Dumnezeu.

Stilul cărții Leviticului este clar şi precis pentru că această carte cuprinde cu preponderență norme legislative şi liturgice care trebuiau împlinite în timpul slujirii preoților la sanctuar sau în templu.

4.5. Teologia

Fiecare membru al poporului ales era chemat să fie sfânt asemenea lui Dumnezeu (19,2); împlinindu-şi datoriile liturgice omul înaintează pe calea sfințeniei.

---

[7] Capitolul 16 reprezintă liturgia marii Zile a Ispăşirii, pe care unii teologi o numesc „Vinerea Mare a Vechiului Testament".

[8] De remarcat în această secțiune: capitolul 23 ne oferă un calendar liturgic, iar capitolul 26 ne prezintă binecuvântări şi blesteme care sunt răsplata sau pedeapsa pentru îndeplinirea sau încălcarea legilor lui Dumnezeu.

Cultul practicat în cortul întâlnirii sau la templul din Ierusalim, după regulile Leviticului, este o pregătire a reflecțiilor asupra preoției lui Cristos şi a jertfei sale.

De asemenea, Leviticul ne învață că tot cultul trebuie să exprime şi să realizeze reconcilierea şi comuniunea poporului sfânt cu Dumnezeu, care este sfânt; de fapt, pentru aceasta luptau profeții şi cei care vegheau asupra purității lui Israel.

Observăm, iarăşi, că mereu credința trebuie exprimată prin sărbători comunitare şi prin gesturi religioase; acestea vor pregăti şi vor vesti venirea lui Cristos, care, prin cuvintele, viața şi jertfa sa, va aduce omenirii reconcilierea cu Dumnezeu şi comuniunea cu el.

4.5.1. Preoția

Dumnezeu a făcut din Israel o națiune sfântă. Pentru a sfinți mereu poporul, Domnul oferă poporului său preoția. Primul mare preot a fost Aron. Fiii săi îl ajutau. Leviții – cei din tribul lui Levi – au fost singurii care nu s-au închinat vițelului de aur. Ei au fost aceia care au fost aleşi de Dumnezeu să-i ajute pe preoți în slujirea de la cortul întâlnirii sau de la templul de mai târziu.

Preoții aveau următoarele îndatoriri:

– să mijlocească între Dumnezeu şi popor prin rugăciuni şi jertfe;

– să instruiască poporul în legea Domnului;

– să descopere voința lui Dumnezeu pentru ca poporul să o poată împlini;

– să vegheze asupra problemelor legate de căsătorie şi de disciplina familială.

4.5.2. Jertfele

În privința jertfelor (= sacrificiilor) e de reținut că acestea se aduceau numai lui Dumnezeu după un ritual stabilit tot de Dumnezeu.

Tipuri de jertfe:

a) jertfe cu vărsare de sânge:

– *arderile de tot*: animalul era ars în întregime; aceste jertfe reprezentau o consacrare totală lui Dumnezeu şi exprimau dependența absolută față de el;

– *jertfele de împăcare sau pace*: ele realizau sau exprimau reconcilierea sau comuniunea cu Dumnezeu. Erau de mai multe feluri:

- *jertfa de mulțumire sau de laudă* (ca recunoştință pentru darurile primite);
- *jertfa de consfințire* (pentru împlinirea unui jurământ);
- *jertfa de bunăvoie* (semn al dragostei față de Dumnezeu);
- *jertfele de ispăşire* se aduceau pentru ca omul păcătos să scape de pedeapsa datorată încălcării poruncilor;
- *jertfele pentru vină* trebuiau aduse când se încălca virtutea dreptății;

b) *jertfele de alimente* se ofereau ca recunoştință lui Dumnezeu pentru roadele pământului.

4.5.3. Sărbătorile

Principalele sărbători ale poporului ales erau legate de anotimpuri şi de anul agricol din Canaan.

Sărbători anuale:

– *Paştele*:
- e una din cele mai importante sărbători;
- se celebra şapte zile începând cu seara zilei de 14 Nisan când se jertfea mielul pascal;
- la început se celebra în familie, iar ulterior a devenit principala sărbătoare de „pelerinaj" la Ierusalim.

– *Sărbătoarea Corturilor*:
- era cea mai populară şi mai veselă sărbătoare;
- se celebra toamna după strângerea tuturor recoltelor;
- în aceste zile de sărbătoare (7 zile) evreii locuiau în corturi; ele aminteau poporului ales perioada din deşert, când părinţii lor au locuit în corturi;

– *Sărbătoarea Săptămânilor* (a Cincizecimii, a Rusaliilor):
- atunci se termina seceratul grâului;
- se celebra la 50 de zile după Paşti;
- era un mare prilej de bucurie şi de recunoştinţă faţă de Dumnezeu pentru recolta obţinută;
- amintea, de asemenea, şi primirea Legii ca dar al lui Dumnezeu;

– *Ziua Ispăşirii*:
- era o zi de pocăinţă;
- întregul Israel îşi mărturisea păcatele înaintea lui Dumnezeu cerând iertare şi aducând jertfe de curăţire;
- era singura zi din an când numai marele preot intra în Sfânta Sfintelor.

Alte sărbători
– *Sabatul*:
- este cea mai reprezentativă sărbătoare a lui Israel;
- își are originea în Creație, când Dumnezeu „s-a odihnit” în ziua a șaptea;
- în ziua de sabat, evreii își aminteau de tot ceea ce Dumnezeu a făcut pentru ei, mai ales de eliberarea din Egipt;

4.6. Texte alese

□ 19,2: „Fiți sfinți pentru că eu, Domnul Dumnezeul vostru, sunt sfânt”.
□ 19,18: „Să-l iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuți”.

4.7. Temă

✦ Chemarea la sfințenie.

5. CARTEA NUMERILOR

5.1. Titlul

Cartea Numerilor reia şirul evenimentelor relatate de cartea Exodului, fiind o operă de legătură între epopeea eliberării lui Israel din Egipt şi stabilirea lui în Transiordania.

Septuaginta a dat acestei cărți din Pentateuh numele de „Numeri” pentru că ea începe cu recensământul poporului ales.

5.2. Autorul

Ar fi o greşeală să se afirme că Moise este autorul acestei cărți (în sensul strict al cuvântului, aşa cum este înțeles de noi astăzi).

Analiza literară şi istorică a textului cărții Numerilor arată preponderența tradițiilor iahvistă, elohistă şi sacerdotală. Aceasta din urmă a dat acestei cărți forma actuală.

5.3. Scopul şi destinatarii

Dumnezeul lui Abraham, Isaac şi Iacob este un Dumnezeu fidel făgăduințelor sale, legământului pe care l-a făcut cu aceşti bărbați iluştri şi credincioşi, în ciuda murmurului sau a răzvrătirii poporului aţâţat de Core, Datan sau Abiron.

Destinatarii acestei cărți sunt israeliții din totdeauna, ca şi cei care cred în Dumnezeu, ca să evite greşelile făcute în cursul călătoriei prin deşert a „părinților" lor. De aceea, sfântul Paul spune că acestea au fost scrise spre „instruirea" noastră (cf. *1Cor* 10,11), pentru a nu repeta greşelile poporului Domnului din Vechiul Testament.

5.4. Structura şi conținutul

Cartea Numerilor reia tema călătoriei prin deşert spre Țara Promisă. După recensământul poporului şi celebrarea celui de-al doilea Paşte, poporul pleacă de la muntele Sinai până la Cadeş, de unde se încearcă, fără sorți de izbândă, intrarea în Canaan. După o şedere de 38 de ani în pustiu (în total 40 de ani), perioadă în care mor cei care

s-au răzvrătit împotriva Domnului, poporul ales ajunge la granițele pământului făgăduit. Triburile lui Ruben şi Gad se stabilesc în Transiordania.

În jurul acestor evenimente, se grupează legi care completează legislația de pe muntele Sinai sau legi care pregătesc instalarea în Canaan.

Cât privește structura cărții Numerilor, schema cărții este foarte simplă:
– 1,1-10,10: recensământul şi pregătirea plecării de la muntele Sinai;
– 10,11-20,13: călătoria de la muntele Sinai până la Cadeş;
– 20,14-36,13: călătoria de la Cadeş la râul Iordan.

5.5. Teologia

Vorbind despre perioada peregrinării poporului ales prin deşert, cartea Numerilor ne prezintă deşertul ca locul unei experiențe religioase privilegiate şi de excepție, de care generațiile viitoare ale poporului Domnului îşi vor aminti deseori. Este perioada maturizării poporului ales, văzută de autorii sacri în diferite moduri:
– timpul logodnei cu Domnul: *Os* 2,16-25; *Ier* 2,2-3;
– perioada de educare: *Dt* 8,2-6;
– timpul infidelității poporului: *Ez* 20.

De asemenea, sesizăm în călătoria poporului prin deşert momente de criză, care merg până la contestarea lui Moise şi a deciziilor sale, ba chiar şi a planului lui Dumnezeu. De aceea, toată generația aceasta va muri în pustiu, dar planul lui Dumnezeu se împlineşte cu generația viitoare.

Această experiență a Israelului în deşert ajută Biserica, peregrină pe pământ şi călăuzită de cuvântul lui Dumnezeu, să treacă mai uşor peste momentele de criză pe care le întâlneşte sau le parcurge în drumul ei spre Domnul. Din această experiență, Biserica soarbe curajul de a rămâne mereu fidelă vocației sale la sfințenie, fără a pierde din vedere realitatea oamenilor din care e formată (în Biserică sunt sfinți şi păcătoşi, chemați şi ei la sfințenie).

5.6. Texte alese

□ 6,1-21: nazireatul;
□ 6,22-27: formula binecuvântării;
□ 13: exploratorii;
□ 16,1-15: revolta lui Core, Datan şi Abiron;
□ 17: toiagul înverzit al lui Aron;
□ 20,1-13: apa din stâncă (Massa şi Meriba);
□ 21,1-9: şarpele de aramă;
□ 23,9-10.18-24; 24,3-9.15-19: profeții mesianice.

5.7. Temă

✦ Viața poporului ales în pustiu şi viața mea creştină (lupta mea cu Domnul; n-am întrebat niciodată: „De ce mi s-a întâmplat acest lucru? Cu ce am greşit?" Ce rezolvare am găsit?).

6. CARTEA DEUTERONOMULUI

6.1. Titlul

Cartea Deuteronomului este un vast discurs sau testament spiritual rostit de Moise în pragul intrării în pământul făgăduit, cu puțin timp înainte de moartea sa. Numele cărții vine de la colecția de legi şi porunci, care constituie inima cărții (capitolele 12-26), fiind ca „a doua Lege".

Moise, în cartea Deuteronomului, amintește poporului marile evenimente ale istoriei sale (Exodul, muntele Sinai, începerea instalării în Țara Făgăduită), evidențiază sensul lor religios, subliniază amploarea Legii şi îndeamnă la fidelitate.

6.2. Autorul şi data redactării

Cartea Deuteronomului conține ceea ce Moise a vorbit sau a scris, dar nu putem spune că este în întregime scrisă de el. Trebuie să acceptăm că Deuteronomul a fost adus în forma sa actuală atât de influența puternică a lui Moise, cât şi de procesul editorial al tradiției deuteronomiste, prezent în istoria şi în viața poporului ales mai ales în secolele VII-VI î.C.

6.3. Scopul şi destinatarii

Această carte are menirea de a instrui noile generații ale poporului ales, pentru că generația care a primit direct Legea şi a acceptat alianța cu Dumnezeu a murit în pustiu.

Cartea Deuteronomului îndeamnă poporul la ascultare de Domnul pentru a se bucura de ocrotirea şi grija lui în ţara pe care s-a jurat că o va da ca moştenire, dacă poporul va fi fidel Domnului.

Deuteronomul, fiind scris sub forma a trei discursuri ale lui Moise (discursuri care încadrează „cartea Legii": 12-26), are un stil repetitiv, care răspunde exigenţelor predicatorului pentru a transmite mesajul său. E vorba de un limbaj convingător pentru a provoca în ascultători o hotărâre sau o schimbare.

De asemenea, Deuteronomul foloseşte numeroase expresii retorice pentru a evidenţia tema fundamentală a ascultării pe pământul ţării promise, un pământ „în care curge lapte şi miere". De aceea, poporul nu trebuie să se folosească rău de acest pământ fertil slujind altor dumnezei.

6.4. Structura şi conţinutul

Moise aminteşte fiilor evreilor morţi în pustiu evenimentele pe care le-au trăit părinţii lor de când au ajuns la Muntele Sinai şi până la hotarele ţării promise. Le aduce aminte, de asemenea, de legile lui Dumnezeu şi-i cheamă să le respecte, căci acum Domnul încheie acest legământ şi cu ei. De împlinirea acestor legi depinde fericirea lor în ţara pe care Domnul le-o va da.

Cartea Deuteronomului are trei discursuri de rămas bun ale lui Moise, care încadrează „cartea Legii" şi o concluzie:

– 1-11: două discursuri ale lui Moise, unul narativ (1,6-4,44) şi altul exortativ (4,45-11);
– 12-26: „cartea Legii", formată din legi şi porunci diferite, urmate de două fragmente cu legi liturgice: 27-28;
– 29-30: e ultimul discurs al lui Moise înainte de moarte;
– 31-34: concluzia generală a întregului Pentateuh.

Deuteronomul e o colecţie de discursuri vaste în care s-a fixat progresiv predica levitică, având ca izvor personalitatea lui Moise; această predică a însoţit Israelul de la instalarea în Canaan până la exilul din Babilon (exclusiv).

6.5. Teologia

Deuteronomul este una din cele mai importante cărţi din Vechiul Testament. Ne dăm seama de acest lucru din frecvenţa cu care este citat în Noul Testament.

Fiind un moment important al revelaţiei, Deuteronomul îşi rezumă teologia astfel:
– *Iahve este Dumnezeul legământului*, Domnul Israelului, care s-a luptat pentru eliberarea poporului ales; de aceea, poporul îi datorează *ascultare;*
– *Iahve este şi Dumnezeul istoriei*, capabil să împlinească planul său faţă de Israel în faţa oricărui duşman. El este singurul Domn (cf. 6,4);
– *Israel este poporul legământului* care trebuie să-l iubească pe Domnul, să-i slujească, să i se închine şi să-l asculte. Doar astfel îşi va găsi pacea şi viaţa în Ţara Făgăduită;
– Închinarea faţă de Iahve trebuie exprimată prin *rugăciune personală*, ca şi prin *sărbători şi rituri comunitare*

pe care însuşi Domnul le revelează; ele trebuie celebrate *într-un sanctuar unic*;
– Legea lui Dumnezeu cere o *angajare totală:* „Să-l iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta" (6,5-6);
– *Binecuvântarea lui Dumnezeu* este condiționată de fidelitatea poporului față de legi şi porunci.

6.6. Deuteronomul în Sfânta Scriptură

a) Cartea Deuteronomului a avut o influență considerabilă asupra altor cărți ale Sfintei Scripturi.

Astfel, profetul Ieremia va relua tema „circumciziunii inimii" şi pe aceea a „noii alianțe".

Cărțile istorice (*Ios, Jud, 1,2Sam, 1,2Rg)* foloseau legea Deuteronomului ca şi „cheie" de interpretare şi înțelegere a istoriei. Tot din cartea Deuteronomului, iudaismul a luat începutul mărturisirii sale de credință pentru cunoscuta rugăciune „Shema Israel" (= „Ascultă, Israele…" – 6,4).

Chiar şi Evangheliile găsesc în această carte formularea primei porunci: „Să-l iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta…" (6,5) ca şi alte teme importante:
– alegerea dintre cele două căi: *Mt* 7,13-14;
– solidaritatea față de cei săraci *Mt* 25,31-46.

b) Ce folos aduce creştinului această carte? Cartea Deuteronomului oferă creştinului o viziune anumită asupra existenței credinciosului, care e caracterizată de aceste elemente:

– voința de a da dovadă de o fidelitate autentică față de cuvântul lui Dumnezeu, chiar şi în mijlocul acestei lumi atât de schimbătoare;
– recunoştința față de Dumnezeu datorită descoperirii prezenței sale, gata să ne ajute în orice împrejurare;
– căutarea echilibrului între gratuitatea alianței şi seriozitatea alegerilor pe care le facem zi de zi, orientându-ne conduita în funcție de evenimentele mântuirii.

Cert e faptul că Dumnezeu e fidel mereu promisiunilor sale şi e dispus să ne ierte până la al miilea neam nelegiuirile. Ascultând de Domnul, trăindu-i cuvântul, vom ajunge în „Țara Promisă", în împărăția sa, pentru a-l preamări pentru că a fost îndelung răbdător şi plin de dragoste.

6.7. Texte alese

□ 4,1-14: primirea Legii;
□ 5,6-21: Decalogul;
□ 12,2-28: sanctuarul unic;
□ 25,5-10: legea leviratului;
□ 26,5-9: mărturisirea de credință a poporului evreu;
□ 27,14-26: cele 12 blesteme;
□ 28,1-14: binecuvântări;
□ 30,15-20: cele două „căi".

6.8. De reținut

✓ „Nu numai cu pâine trăieşte omul, ci şi cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu" (8,3);

✓ „Să nu ispitiți pe Domnul Dumnezeul vostru” (6,16);
✓ „Ascultă, Israele, Domnul Dumnezeul nostru este singurul Domn. Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima, din tot sufletul tău şi din toată puterea ta” (6,4-5);
✓ „Ochi pentru ochi, dinte pentru dinte” (19,21).

6.9. Teme

✦ Seriozitatea chemării lui Dumnezeu la mântuire (sugestii: alianța, binecuvântările, blestemele etc.);
✦ Ascultarea: răspuns la iubirea lui Dumnezeu.

CAPITOLUL III

Cărțile istorice

de Pr. Toma Encuță

1. Introducere

În Biblia ebraică, cărțile lui Iosue, Judecători, Samuel şi Regi sunt numite „Profeți anteriori", în opoziție cu cărțile lui Isaia, Ieremia, Ezechiel şi ale celor 12 profeți care sunt numite „Profeți posteriori". Această denumire se explică printr-o tradiție care atribuie conținutul acestor cărți profeților:
– Iosue pentru cartea care îi poartă numele;
– Samuel pentru cărțile Judecători şi 1,2 Samuel;
– Ieremia pentru 1,2 Regi.

Ele se justifică prin caracterul religios ce îl au în comun. Aceste cărți, pe care noi le numim „istorice", au ca subiect principal raportul dintre Israel şi Iahve, fidelitatea sau infidelitatea poporului față de Dumnezeu. De fapt, profeții (Samuel, Gad, Natan, Ilie, Elizeu, Isaia, Ieremia) interveneau mereu pentru a sensibiliza poporul în a fi fidel, docil şi ascultător față de Iahve. Cărțile Regilor descriu cadrul în care şi-au exercitat misiunea lor profeții scriitori înainte de exil.

Exegetul raționalist M. Noth este de părere că aceste cărți au fost scrise de un autor palestinian din secolul al

VI-lea, care a adunat povestioare mici, relatări despre Iosue şi perioada cuceririi Canaanului, despre Judecători, Samuel, Saul, David, Solomon şi diferite anale de curte şi relatări ale profetului Baruh despre ultima perioadă a regatului lui Iuda şi pe toate acestea le-a redactat într-un singur stil deuteronomist.

Desigur, aceste teorii sunt arbitrare, neagă multe date istorice. Poate fi reținut doar că aceste cărți au existat dinainte şi că ulterior a avut loc o redactare definitivă, după ideile deuteronomiste. Redactarea face ca aceste cărți (Iosue, Judecători, Rut, 1,2 Samuel, 1,2 Regi) să aibă o teologie şi o etică asemănătoare, aceeaşi metodă istorică de a relata care constă în:

– redarea sensului religios al evenimentelor;

– sublinierea providenței lui Dumnezeu care se manifestă în toate evenimentele.

Coordonatele, arătate mai sus, tind să releveze o concluzie practică pentru viața religioasă. Acest mod de a relata istoria e numit „profetic". De aceea, poate, în Biblia ebraică aceste cărți se numesc „profeții anteriori" sau „profeții minori". Vom trata aceste cărți astfel:

1. Cartea lui Iosue;
2. Cartea Judecătorilor;
3. Cartea lui Rut;
4. Cărțile 1,2 Samuel[9];
5. Cărțile 1,2 Regi[10].

[9] *1, 2 Regi* în LXX.

[10] *3, 4 Regi* în LXX.

2. CARTEA LUI IOSUE

2.1. Titlul

Cartea lui Iosue este numită aşa după numele personajului principal din istoria cuprinsă în ea, Iosue (în limba ebraică = Iehoşua ben Nun, în traducere „Domnul este mântuire"). Iosue e bărbatul care, din ordin divin, a luat conducerea poporului evreu după moartea lui Moise, a ocupat Canaanul şi a împărţit pământul lui între cele douăsprezece seminţii.

2.2. Autorul şi data redactării

Timpul compunerii cărţii nu se poate afla cu precizie. În general, se crede că autorul părţilor principale ale cărţii este însuşi Iosue. Însă redactarea cărţii în forma ei de astăzi s-a făcut mai târziu.

2.3. Scopul

Cartea lui Iosue relatează istoria ocupării Canaanului şi a împărţirii teritoriului ocupat între triburi. Relatarea are scopul să arate că Dumnezeu şi-a împlinit astfel promisiunea, introducând poporul său în Ţara Făgăduinţei. La rândul său, poporul trebuia să fie fidel alianţei încheiate cu Iahve.

2.4. Structura şi conţinutul

Cartea se poate împărţi în trei părţi inegale:

– cucerirea Canaanului (1-12);
– împărțirea Canaanului (13-21);
– ultimele cuvinte şi fapte ale lui Iosue (22-24).

Partea I (1-12) istoriseşte cucerirea țării făgăduite care se face mai mult cu ajutorul lui Dumnezeu. După ce poporul trece Iordanul în mod miraculos, Ierihonul este atacat şi cucerit, dărâmându-se zidurile lui la strigătul poporului şi la sunetul trâmbițelor preoților. După ocuparea Ierihonului, ai cărui locuitori sunt trecuți prin ascuțişul sabiei (cu excepția lui Rahab), poporul trece la cucerirea oraşului Ai pe care nu-l poate cuceri decât după ispăşirea nelegiuirii lui Ahan, care, contrar dispoziției divine, păstrează pentru sine de la nimicirea Ierihonului o manta, două sute de sicli de argint şi un drug de aur. Oraşul Ghibea scapă datorită vicleşugului locuitorilor lui, iar coaliția celor cinci regi ai amoreilor este învinsă de evrei. Se istoriseşte apoi sumar cucerirea nordului şi sudului.

Partea a II-a (13-21) cuprinde împărțirea pământului țării celor douăsprezece seminții. Tribul lui Levi, chemat la slujirea preoțească, este risipit pe întreg pământul Canaanului ca să fie la dispoziția poporului pentru celebrările religioase. Se stabilesc, în diferite părți ale țării, cetăți de azil pentru adăpostirea ucigaşilor fără voie urmăriți de legea talionului, şi anume: Cadeş, Sihem şi Hebronul dincoace de Iordan şi Beţer, Ramot, Ghilead şi Golan dincolo de Iordan. Pentru preoți şi familiile lor se dau 48 de cetăți cu terenurile dimprejurul lor.

Partea a III-a (22-24). Iosue bătrân dă povețe evreilor. El rezumă opera sa de cucerire; au mai rămas multe popoare de cucerit, dar şi ele vor pieri şi Domnul va da pământul lor lui Israel. Înainte de a muri (la vârsta de 110 ani), el a adunat Israelul la Sihem şi l-a avertizat cu seriozitate să se teamă de Domnul. Le-a amintit israeliților că Dumnezeu l-a chemat pe Abraham cerându-i să renunțe la slujirea idolilor şi că el a îndeplinit legământul încheiat cu patriarhii, aducând Israelul în Țara Făgăduită. A fost încheiat un legământ public prin care conducătorii l-au asigurat pe Iosue că-l vor sluji pe Domnul.

2.5. Teologia

Ideea centrală ce străbate întreaga carte a lui Iosue este cea monoteistă: poporul trebuie să fie credincios şi fidel Dumnezeului unic care i-a eliberat din sclavia Egiptului şi i-a condus în Țara Făgăduită, să nu cadă niciodată în idolatrie şi să fie fidel alianței.

Este bine de amintit sensul tipologic folosit de Sfinții Părinți când vorbesc despre această carte. Iată câteva forme de paralelisme în care ei întrevăd figuri anticipate:
– Iosue este figura lui Isus;
– trecerea puterii de la Moise la Iosue este imaginea trecerii de la Lege la Evanghelie;
– intrarea în Țara Promisă a Canaanului prin trecerea misterioasă a Iordanului reprezintă simbolul intrării în Biserică prin Botez;
– cucerirea Ierihonului este o imagine a distrugerii puterii Satanei;

– Rahab, femeia desfrânată salvată, este simbolul intrării păgânilor în Biserică.

2.6. Texte alese

□ 1,10-15: discursul lui Iosue adresat poporului;
□ 1,16-18: angajamentul la fidelitate al poporului în fața lui Iosue;
□ 3,1-17: trecerea Iordanului;
□ 5,9-12: celebrarea Paştelui;
□ 6,1-27: cucerirea Ierihonului;
□ 8,1-29: cucerirea cetății Ai;
□ 10,1-15: marea luptă de la Gabaon, când soarele şi luna se opresc pe cer;
□ 24,1-28: ultima adunare a poporului sub conducerea lui Iosue.

2.7. Temă

✦ Despre credință (Dumnezeu cheamă pe om la dialogul cu sine şi omul trebuie să răspundă acestei chemări sacre).

3. CARTEA JUDECĂTORILOR

3.1. Titlul

Cartea îşi are denumirea de la bărbații ridicați de Dumnezeu la anumite intervale de timp, numiți „judecători" (*şofetim*); ei duceau la îndeplinire judecata lui Dumnezeu împotriva asupritorilor păgâni şi se îngrijeau de dreptate printre israeliți în timp de pace. Ei guvernau

poporul în vreme de restrişte şi de invadare a popoarelor străine. Stăpânirea lor nu era nici continuă, nici succesivă, ci adesea paralelă, întreruptă pe timp mai lung sau mai scurt de pace. Ridicarea lor la intervale de timp a necesitat împrejurări speciale.

3.2. Autorul şi data redactării

Exegeții presupun formarea şi datarea cărții în următoarele etape:

1. La început au existat tradiții orale despre judecătorii care au activat. S-ar putea ca aceste tradiții să fi fost fixate în scris chiar din timpul judecătorilor (de ex. Cântul Deborei şi Fabula lui Iotan).

2. Prima redactare a cărții, unii critici o pun pe vremea lui Samuel, alții după 721 – căderea Samariei. Această primă redactare ar fi cuprins numai cei 6 judecători mari.

3. După 622, ar fi urmat o nouă redactare deuteronomistă. Aici s-ar fi adăugat cei şase judecători mici şi s-ar fi precizat mai bine cadrul cărții şi sensul teologic.

4. În timpul şi chiar după exilul din 587, cartea ar fi fost supusă unor retuşări, căci unele expresii vorbesc despre o orientare sacerdotală. Mulți autori vechi şi mai noi, inclusiv tradiția iudaică, atribuie această carte lui Samuel.

3.3. Scopul

Cartea Judecătorilor arată în general lupta monoteismului împotriva idolatriei canaanite. Lipsind unitatea națională, poporul, sub conducerea arhiereilor slabi,

cade în fărădelegi. Starea sacerdotală degenerează, căci preoțimea, căutând cele lumești, își pierde autoritatea. Dumnezeu, potrivit amenințărilor din Legea lui Moise, pedepsește nelegiuirea. Totuși, în acest timp trist, a fost și vreme de liniște, când Legea s-a împlinit și poporul s-a bucurat de o viață pașnică. Scopul cărții este acela de a scoate în evidență fidelitatea divină.

3.4. Structura și conținutul

Introducerea istorică (1,1-2,5). Este relatată în mod sumar instalarea evreilor în Canaan. Semințiile sau triburile acționează pe cont propriu. Au succese și insuccese. Această introducere ne arată situația precară și uneori dramatică a israeliților de pe timpul judecătorilor.

Relatări despre judecători (2,6-16,31):

– Un mic prolog (2,6-3,6): israeliții sunt atacați de dușmani pentru că l-au părăsit pe Dumnezeu și au început să se închine zeilor. Ei se căiesc și strigă către Iahve care are milă de ei și le trimite un eliberator (judecător). Acesta îi scapă de dușmani pentru ca, mai târziu, să fie din nou infideli;

– Istoria judecătorilor (3,7-16,31): sunt amintiți șase dintre judecători denumiți „judecători mici", cărora li se specifică localitatea unde au activat. Ei sunt: Samgar (3,31), Tola și Iair (10,1; 10,5), Ibțan, Elon și Abdon (12,8; 12,15). Despre cei șase judecători mari, relatările sunt mai pe larg, faptele eroice sunt relatate mai amănunțit. Ei sunt: Otniel (3,7; 3,10), Ehud (3,11; 3,30) Debora și Barac (4; 5) Ghedeon și Abimelec (6-9), Iefte (10,6-12,7) și Samson (13-16);

– Două adaosuri (17-21,25): Instalarea seminției Dan în nord (17-18) şi păcatul beniamiților la Ghibea (19-21). Aceste adaosuri ne arată anarhia care domnea pe vremea judecătorilor.

3.5. Teologia

Citind cu atenție cartea Judecătorilor, putem observa această realitate: păcatul aduce poporului asuprirea din partea duşmanilor, însă pocăința face ca Dumnezeu să intervină cu milostivire şi să-i trimită un judecător ca să-l elibereze. Aşadar, păcatul aduce pedeapsă din partea lui Dumnezeu, iar convertirea aduce virtutea, binecuvântarea şi pacea. În acest cadru teologic, cartea îşi capătă o oarecare unitate, deşi relatările sunt foarte diferite şi ca stil şi ca mentalitate.

3.6. Texte alese

□ 2,10-2,18: apariția judecătorilor;
□ 5,1-5,31: cântarea Deborei;
□ 6,11-8,21: chemarea şi activitatea lui Ghedeon;
□ 11,1-11,40: despre Iefte şi fiica lui;
□ 13,1-13,25: vestirea şi naşterea lui Samson;
□ 16,22-16,31: răzbunarea şi moartea lui Samson.

3.7. Temă

✦ Despre păcat şi convertire.

4. CARTEA LUI RUT

4.1. Titlul

Această mică scriere ce cuprinde patru capitole şi-a căpătat denumirea de la eroina întâmplării pe care o istoriseşte.

4.2. Scopul

Cartea vrea să arate genealogia lui David şi, prin aceasta, genealogia lui Cristos. Totodată, prin această carte se arată că şi păgânii vor fi părtaşi ai harului divin. Prin admiterea lui Rut în rândul ascendenților lui Mesia, alături de alte femei păgâne, Rahab – prostituata şi Tamara – păcătoasa, orgoliul național al evreilor a fost înfrânt.

4.3. Structura şi conținutul

Evenimentul descris în carte completează adaosurile din cartea Judecătorilor. În timpul judecătorilor s-a întâmplat o foamete mare în Canaan. Elimelec, bărbat din tribul lui Iuda, din oraşul Betleem, împreună cu soția sa, Noemi, şi cu cei doi fii ai săi, Maalon şi Chilion, s-au dus să locuiască în Țara Moabului. Bărbatul Noemei, nu peste mult timp, moare. Cei doi fii se căsătoresc şi iau de soții două moabitence, pe Orfa şi Rut. După aproape zece ani, mor şi fiii Noemei şi aceasta rămâne singură cu două nurori în țară străină. Noemi vrea să se întoarcă în țara sa şi îşi sfătuieşte nurorile să rămână în țara lor.

Una din ele se lasă înduplecată şi rămâne. Rut, dând dovadă de un cald ataşament faţă de soacra ei, o urmează. Ajunse în ţară, Noemi şi Rut se aşază pe moşia lor. Rut este deosebit de harnică, merge să culeagă spice după secerători. Întâmplarea a făcut ca Rut să meargă la cules de spice pe holdele unei rude înstărite, cu numele de Booz. Noemi o sfătuieşte pe Rut ca, în baza legăturii de rudenie, să-i ceară lui Booz să o ia în căsătorie, ceea ce se şi întâmplă. Din căsătoria lui Booz cu Rut, s-a născut Obed, care l-a născut pe Iese, tatăl lui David.

4.4. Teologia

Cartea lui Rut are o mare însemnătate teologică, pentru că tratează un episod particular din istoria mântuirii. Precum *Scrisoarea sfântului Paul către Filemon* este o adevărată perlă a gândirii şi a simţirii creştineşti, tot aşa şi cartea lui Rut este o nepreţuită dovadă de corectitudine morală a unor persoane înzestrate cu strălucite însuşiri sufleteşti. Oricare dintre cele trei personaje principale ale cărţii, Noemi, Rut şi Booz, au o desăvârşită atitudine morală, cuvenită stării lor:
– Noemi, mamă şi soacră, plină de prudenţă şi înţelepciune;
– Rut, pătrunsă de ataşamentul sincer şi cald faţă de soacra ei, dă dovadă de înţelepciune şi hărnicie;
– Booz, bărbat plin de sentimente umane, de atenţie, este onest şi drept, plin de gingăşie.

Această carte arată că legea Domnului a creat condiţii de viaţă morală şi socială infinit superioare neamurilor păgâne.

4.5. Texte alese:

□ 1,8-17: Noemi respectă libertatea de a alege a celor două nurori;
□ 1,17: ataşamentul sincer a lui Rut față de soacra ei;
□ 3,1-4: sfatul înțelept al Noemei, venit din iubire, dat lui Rut;
□ 4,18-22: lanțul genealogic Rut - David.

4.6. Temă:

✦ Atitudinea creştinului față de păgâni.

5. CĂRȚILE LUI SAMUEL

5.1. Titlul

Cele două cărți ale lui Samuel, la început, au format o singură carte. Traducătorii alexandrini şi sfântul Ieronim au împărțit-o în două. Aceste două cărți continuă istoria din cartea Judecătorilor şi istorisesc pe larg întemeierea dinastiei davidice eterne. Sunt numite „ale lui Samuel", nu pentru că el ar fi autorul lor, ci fiindcă bărbatul cu rol mai înalt în evenimentele timpului este profetul şi judecătorul Samuel. Istoria cuprinsă în aceste cărți şi scopul lor suprem – fondarea dinastiei lui David – arată că, în realitate, cele două cărți formează o singură unitate literară, deci o singură carte.

5.2. Autorul şi data redactării

Autorul cărții lui Samuel este necunoscut. Este vădit că Samuel nu poate fi autorul, pentru că el moare înainte de urcarea lui David pe tron. Autorul probabil a trăit la scurtă vreme după schisma națională întâmplată după moartea lui Solomon, înainte însă de robia babiloniană, deoarece nu se face nicio aluzie la această catastrofă națională. La scrierea cărții, autorul s-a folosit de izvoarele scrise ale profetului Samuel, ale profetului Natan, precum şi de alte izvoare scrise. Faptul că ambele cărți sunt scrise de același autor, se vede din unitatea concepției şi a limbii, din legătura intimă în istorie. Dacă totuşi se observă unele nepotriviri, sunt atribuite izvoarelor consultate.

5.3. Scopul

Scopul unic al acestei cărți este de a pune în lumină următoarea semnificație religioasă: regele e un personaj sacru pe care Dumnezeu îl alege ca să realizeze planurile sale cu poporul. În virtutea acestei alegeri, regele nu se poate sustrage exigențelor lui Dumnezeu, ridicându-se împotriva lui, care este unicul rege al lui Israel.

5.4. Structura şi conținutul

Există două posibilități de a împărți cartea:
– *Posibilitatea I*:

- Partea I: *1Sam* 1-12 (Samuel judecător);
- Partea II: *1Sam* 13 - *2Sam* 1 (Saul rege);
- Partea III: *2Sam* 2 - *2Sam* 24 (David rege).

– *Posibilitatea a II-a*:

- Partea I: *1Sam* 1-7 (despre Samuel);
- Partea II: *1Sam* 8-15 (Samuel şi Saul);
- Partea III: *1Sam* 16 - 2Sam 1(Saul şi David);
- Partea IV: *2Sam* 2-20 (despre David);
- Partea V: *2Sam* 21-24 (şase adaosuri disparate).

Conținutul. Cărțile lui Samuel acoperă o perioadă care merge de la începuturile monarhiei israelite până la sfârşitul regatului lui David. Expansiunea filistenilor (*1Sam* 4) – 1050 î.C. – pune în pericol Israelul. Saul către anul 1030 începe conducerea monarhică întocmai ca un continuator al judecătorilor. Recunoaşterea lui din partea tuturor triburilor ca rege i-a oferit o autoritate sporită. Astfel ia naştere monarhia, începe lupta de eliberare şi filistenii sunt respinşi spre hotarele lor. Saul moare către anul 1010. Unitatea națională începe să fie compromisă din nou, David este uns rege la Hebron de către tribul lui Iuda, în timp ce triburile din nord îl pun pe Işboşet, urmaşul lui Saul. După moartea lui Işboşet, David este recunoscut ca rege de toate cele douăsprezece seminții. Urmează o domnie glorioasă de 40 de ani. În primii douăzeci de ani, David asigură liniştea hotarelor prin înfrângerea filistenilor, moabiților, amoniților, sirienilor şi idumeilor. El dă țării cea mai mare întindere pe care a avut-o vreodată. În următorii douăzeci de ani, se ocupă de organizarea internă pe toate planurile. Reorganizează viața sacerdotală şi dă cultului divin o splendoare deosebită prin muzica sacră.

5.5. Teologia

Deşi e dificil să descoperim o temă unitară, *1,2 Samuel* este plină de considerații teologice importante. Găsim prezentate într-un cadru viu relatări despre practica religioasă primitivă şi despre instituțiile religioase importante, cum ar fi profetismul, preoția şi mesianismul.

În cartea întâi a lui Samuel, întâlnim în capitolul al doilea un imn religios pe care Ana, mama lui Samuel, l-a rostit în fața altarului. Textul exprimă următoarea idee: Dumnezeu răsplătește pe cei drepți şi pedepseşte exemplar pe cei răi. Conform *2Sam* 7,12-7,16, ideea mesianică ia un avânt deosebit în timpul regelui David. Raportul dintre Dumnezeu şi regele viitorului este ca cel dintre tată şi fiu.

5.6. Texte alese

- *1Sam* 1,9-28: rugăciunea Anei şi naşterea lui Samuel;
- *1Sam* 3,1-10: chemarea lui Samuel;
- *1Sam* 7,15-17: Samuel judecător;
- *1Sam* 10,1-8: Saul este uns rege de către Samuel;
- *1Sam* 15,10-35: neascultarea lui Saul;
- *1Sam* 16,1-13: David uns rege;
- *1Sam* 17,12-51: David şi Goliat;
- *1Sam* 24,1-22: David îl cruță pe Saul în peştera En-Ghedi;
- *2Sam* 1,17-27: cântarea de jale a lui David pentru Saul şi Ionatan;

□ *2Sam* 2,1-7: David împărat al lui Iuda uns la Hebron;
□ *2Sam* 5,1-10: David împărat peste tot Israelul.

5.7. Temă

✦ Despre chemare (pornind de la *1Sam* 3,1-3,10).

6. CĂRȚILE REGILOR

6.1. Titlul

Cărțile Regilor relatează istoria regilor regatului lui Iuda şi a regatului lui Israel, de la moartea lui David până la exilul babilonian, de aici şi titlul lor: „Cărțile Regilor".

6.2. Autorul şi data redactării

Referitor la timpul scrierii, se poate afirma cu certitudine doar că aceste cărți au fost scrise în timpul robiei babiloniene. Cât priveşte autorul, care este anonim, este sigur că el nu a cunoscut eliberarea poporului din robie de către regele Cirus, deoarece această dată atât de importantă şi îmbucurătoare pentru evrei, nu ar fi putut fi lăsată neamintită, aşa cum face el. De fapt, ultimul eveniment relatat de *2Rg* (bunăvoința pe care Evil Merodach i-o arată lui Ioachim) se petrece în anul 562 î.C. Se presupune că aceste cărți au fost scrise la puțin timp după această dată.

6.3. Scopul

Cartea a fost scrisă pentru iudeii care nu văzuseră catastrofa din 587 î.C. şi pentru copiii lor, a căror credință era oscilantă. Scopul era acela de a-i instrui pe viitor. De fapt, cartea a fost scrisă pentru a răspunde la problemele neliniştitoare provocate de evenimentele din 587 î.C. Astfel, autorul îi invită pe exilați la o reflecție serioasă, arătându-le că Israel, prin regii lui, nu a fost fidel alianței şi că Dumnezeu a rămas fidel şi răbdător pentru mult timp în fața greşelilor făcute de popor. Autorul scrie pentru a arăta că infidelitatea este a poporului, şi nu a lui Dumnezeu. Scopul autorului este acela de a instrui poporul, dar şi cel de a-l încuraja.

6.4. Structura şi conținutul

Istoria lui Solomon (*1Rg* 1-10). După moartea lui David, se urcă pe tron fiul său, Solomon. El îi ucide pe Adonia şi pe generalul Ioab. Cartea preamăreşte mai întâi înțelepciunea lui Solomon pe care acesta o cere în ruga sa. Ea se manifestă în judecarea celor două femei desfrânate, prin organizarea judicioasă a regatului, prin mulțimea maximelor şi a proverbelor lui Solomon. Splendoarea regatului lui Solomon mai este vădită prin construcțiile mărețe de la Ierusalim, mai ales templul. Regina din Saba vine să admire strălucirea şi bogăția lui Solomon. Sfârşitul regatului este umbrit de dușmani interni şi externi, care vor să distrugă lucrarea sa. Acestea sunt relatate ca o pedeapsă pentru compromisurile regelui față de Lege.

Cele două regate (*1Rg* 12 - *2Rg* 17). După moartea lui Solomon, cele 10 triburi din nord se separă şi formează un regat aparte avându-l pe Ieroboam ca rege. Fiul lui Solomon, Roboam, rămâne numai cu tribul lui Iuda (932-931 î.C.). De acum până la căderea Samariei (721 î.C.), națiunea evreiască va fi împărțită în două regate: Regatul de Sud (Regatul lui Iuda), având ca regi urmaşi ai lui David, şi Regatul de Nord (regatul lui Israel) cu regi din dinastii diferite. Ruptura politică este urmată şi de una religioasă care este condamnată de profeți. Ieroboam, pentru a împiedica reunirea regatelor prin existența templului unic de la Ierusalim, a făcut în Regatul său de Nord două centre religioase, la Betel şi la Dan, unde a aşezat câte un viței de aur ca dumnezei. Acesta este marele păcat al lui Ieroboam.

Regatul lui Iuda până la exil (*2Rg* 18-25). Relatarea insistă mai mult asupra domniei lui Ezechia, pentru zelul lui religios şi legăturile lui cu profetul Isaia. Urmează domnia lui Manase şi Amon, doi regi răi; în timpul lor, apare idolatria şi sunt multe vărsări de sânge. În opoziție cu ei este regele Iosia cu reforma sa religioasă pe baza cărții găsite în templu (templu care este reparat). După Iosia, regatul trece prin încercări grele, ruina devine inevitabilă. Sub regele Ioachim, Ierusalimul este ocupat de Nabucodonosor şi are loc prima deportare. Cartea se termină cu o scurtă notiță despre regele Ioachim deportat în Babilon, unde a fost tratat cu o oarecare bunăvoință.

6.5. Teologia

Autorul celor două cărți este, înainte de toate, un teolog, şi nu un istoric. El se foloseşte de istorie pentru a prezenta un anumit număr de afirmații teologice bine definite şi esențiale pentru realizarea scopului propus. El nu scrie doar de dragul istoriei, dar scrie pentru a scoate în evidență unele realități religioase: templul, observarea alianței, reformele religioase, raportul dintre regi şi profeți.

– Apare ideea monoteistă. Pe muntele Carmel, poporul întreg este invitat de profetul Ilie să creadă într-un singur Dumnezeu, Iahve, cel care îl apără pe Israel şi pedepseşte infidelitățile, conform dreptății divine.

– Templul stă la inima autorului. Templul din Ierusalim este unicul loc în care poporul poate să se întâlnească cu Dumnezeul său. Templul este semnul prezenței lui Iahve.

– Evenimentul dramatic din 587 î.C. i-a făcut pe evrei să simtă necesitatea unei religii spirituale, în sensul predicat de profeți.

6.6. Texte alese

- *1Rg* 2,1-9: învățăturile lui David date fiului său Solomon;
- 3,16-28: judecata lui Solomon;
- 5,1-6,38: zidirea templului;
- 8,12-21: binecuvântarea acordată de Solomon poporului său;
- 11,41-43: moartea lui Solomon;

□ 13,33-34: neascultarea lui Ieroboam;
□ 18,16-40: profetul Ilie cu preoții lui Bal;
□ *2Rg* 2,1-14: înălțarea lui Ilie la cer;
□ 5,1-14: vindecarea lui Naaman leprosul de către profetul Elizeu.

6.7. Temă

✦ Ce reprezintă pentru creştin Biserica? (Paralelă între Biserică şi templu.)

7. CĂRȚILE CRONICILOR

În general se consideră că ambele cărți ale Cronicilor formează o unitate cu cărțile lui Esdra şi Nehemia (lucru confirmat de faptul că *2Cr* 36,22-23 este reprodus textual în *Esd* 1,1-3a).

7.1. Titlul

Biblia ebraică numeşte cărțile Cronicilor cu titlul de „Evenimentele trecutului".

Sfântul Ieronim, în *Vulgata*, le numeşte „Cronica întregii istorii sfinte" (de aici provine denumirea de „cărțile Cronicilor"). *Septuaginta* (= LXX) le numeşte „Paralipomena"[11], adică „Cele omise", pentru că traducătorii greci au văzut în cărțile Cronicilor un supliment la cărțile 1 şi 2 ale lui Samuel şi cărțile 1 şi 2 ale Regilor.

[11] Sub această denumire găsim cărțile Cronicilor în traducerea ortodoxă din limba română.

7.2. Autorul şi data redactării

Dacă celelalte cărți istorice aparțin tradiției deuteronomiste, cărțile 1 şi 2 ale Cronicilor, cărțile lui Esdra şi Nehemia aparțin tradiției sacerdotale. Redactarea lor finală a fost făcută în jurul anului 300 î.C. de un levit necunoscut din Ierusalim, pe care exegeții l-au numit „cronistul". El nu este un istoric, ci un teolog care caută şi găseşte sensul religios al evenimentelor relatate.

7.3. Structura şi conținutul

Cărțile Cronicilor pot fi împărțite în patru secțiuni:

I – *1Cr* 1-10: istoria de la Adam până la regele David;
II – *1Cr* 11-29: David, regele lui Israel, este fondatorul cultului celebrat în cortul alianței şi apoi la templul din Ierusalim, construit de regele Solomon;
III – *2Cr* 1-9: domnia lui Solomon (construirea templului);
IV – *2Cr* 10-35: istoria regilor lui Iuda;
– *2Cr* 36: epilog – sfârşitul Ierusalimului.

Cărțile Cronicilor relatează istoria poporului ales de la Adam până spre sfârşitul exilului. Principala sursă de informație a cronistului este constituită de cărțile canonice scrise până atunci: de la cartea Genezei până la cărțile Regilor.

În scrierea acestor două cărți, cronistul vrea să demonstreze că promisiunile lui Dumnezeu, legate de neamul regelui David, au rămas valabile şi după experiența tristă

a exilului babilonic. Poporul întors din robie e continuatorul dinastiei davidice, din care a rezistat vitregiilor istoriei doar templul, astfel că templul şi cultul din el exprimă această continuitate. De aceea, poporul întors acasă începe îndată reconstruirea templului şi reia cultul din el, elemente esențiale ale vieții iudaice. Într-adevăr, regele David şi apoi regele Solomon, inspirați de Dumnezeu, au instituit liturgia de la cortul alianței şi de la templul din Ierusalim, astfel că desfăşurarea vieții poporului la umbra templului exprima continuitatea cu dinastia regelui David, căruia Dumnezeu îi făcuse promisiunile.

7.4. Teologia

Datorită dispariției regalității, cronistul oferă cititorilor săi o nouă viziune asupra dinastiei davidice şi a rolului ei în istoria poporului ales. El vrea să-i asigure pe evrei că viitorul Iudeii depinde de fidelitatea față de cinstirea lui Dumnezeu în templul din Ierusalim, proiectat de David şi construit de fiul său Solomon. De aceea, pentru înțelegerea corectă a evenimentelor istorice, cronistul insistă asupra a trei idei teologice esențiale:
– importanța şi rolul central al regalității davidice (de aceea, cronistul aminteşte doar ceea ce a fost pozitiv în viața lui David şi a lui Solomon);
– rolul esențial al templului şi al cultului în viața poporului; în măsura în care poporul va fi ataşat de templu şi de cult pentru a fi fidel lui Dumnezeu, în aceeaşi măsură Dumnezeu îşi va împlini promisiunile făcute lui David;

– predilecția față de miniștrii de cult din tribul lui David, care acum conduc poporul.

Cronistul afirmă toate acestea pentru a arăta că Dumnezeu este cel care conduce istoria omenirii şi a poporului său. Idealizând trecutul şi meditând asupra istoriei, cronistul deduce caracteristicile vieții pe care poporul trebuie să o ducă în prezent: fidelitatea față de Dumnezeu, față de Legea sa şi față de cultul celebrat în sanctuarul unic din Ierusalim. De împlinirea acestor condiții depinde împlinirea promisiunilor divine.

7.5. Texte alese

□ *1Cr* 17,1-15: Domnul va construi lui David o „casă", care va dăinui veşnic înaintea sa (cf. *2Sam* 7,1-17);
□ 21,1-17: recensământul şi pedeapsa pentru acest păcat de mândrie (cf. *2Sam* 24,1-17);
□ 22,1-5: David pregăteşte construirea templului;
□ 23: David organizează slujba leviților;
□ 29,10-20: rugăciunea regelui David pentru ca fiul său Solomon să poată construi templul;
□ *2Cr* 1,2-13: rugăciunea lui Solomon pentru a avea înțelepciune;
□ 6,12-42: rugăciunea lui Solomon la consacrarea templului;
□ 17-20: domnia lui Iosafat, regele lui Iuda;
□ 29-31: regele Ezechia purifică templul, îl redeschide şi organizează cultul (29), celebrează Paştele (30) şi organizează viața religioasă (31);

□ 32,1-33: confruntarea dintre regele Ezechia şi Sennaherib, care asedia Ierusalimul;
□ 34,8-19: Iosia găseşte cartea Legii;
□ 35,1-19: Iosia celebrează Paştele;
□ 35,20-27: sfârşitul domniei lui Iosia;
□ 36,11-23: sfârşitul Ierusalimului.

7.6. Teme

✦ Darul înțelepciunii în viața noastră;
✦ Împlinirea voinței lui Dumnezeu aduce fericire (exemple: Solomon, Ezechia, Iosia etc.).

8. CĂRȚILE LUI ESDRA ŞI NEHEMIA

În Biblia ebraică şi în LXX, cărțile lui Esdra şi Nehemia formau o singură carte: „Cartea lui Esdra". În epoca creştină, ele au fost împărțite în două astfel: *1Esd* = Esdra şi *2Esd* = Nehemia. Această divizare va fi acceptată mai târziu şi de Biblia ebraică.

8.1. Titlurile

Titlurile acestor cărți vin de la personajele principale care conduc evenimentele reinstalării poporului ales în Palestina, după exilul babilonic, şi anume Esdra şi Nehemia.

Esdra era un maestru al Legii, care se ocupa cu problemele evreilor la curtea regelui persan; el va deveni întemeietorul iudaismului, fiind fidel tradiției strămoşilor.

Nehemia era laic, funcționar al regelui Artaxerxe al Persiei. Om curajos, lucid în decizii şi foarte onest, el îşi va aduce o contribuție importantă la reinstalarea evreilor deportați, întorşi în țara lor. Nehemia a găsit forța acțiunii sale reformatoare în rugăciune, pe care o adresa lui Dumnezeu mereu, dar, mai ales, în momentele grele.

8.2. Autorul şi data redactării

Cărțile lui Esdra şi Nehemia sunt continuarea lucrării cronistului. Folosindu-se de memoriile lui Esdra (sec. al V-lea î.C.), de culegerea de amintiri (un fel de jurnal) ale lui Nehemia şi de alte documente ale timpului său, cronistul redactează aceste cărți în forma lor actuală la sfârşitul secolului al IV-lea î.C., la Ierusalim, într-o ambianță sacerdotală.

8.3. Structura şi conținutul

Prezentând tabloul reconstituirii iudaice, cărțile lui Esdra şi Nehemia vor să arate că exilul babilonic este pe linia împlinirii promisiunilor lui Dumnezeu. Această perioadă de încercare din viața poporului ales nu a „scăpat" Providenței, care conduce istoria.

Structura[12]

– Cartea lui Esdra:
- 1-2: întoarcerea din exilul babilonic;
- 3-6: evenimentele legate de reconstruirea templului;
- 7-10: amintirile lui Esdra.

– Cartea lui Nehemia:
- 1-2: întoarcerea lui Nehemia la Ierusalim;
- 3-7: reconstruirea zidurilor Ierusalimului;
- 8-10: lectura publică a Legii;
- 11-13: alte reforme împlinite de Nehemia.

Conținutul

Prin edictul din anul 538 î.C., Cirus, care cucerise Babilonul, permite evreilor să se întoarcă în țara lor. Ajunşi în Palestina, evreii restaurează altarul arderilor de tot şi încep reconstruirea templului, conduşi de înaltul comisar Zorobabel şi de marele preot Iosue. În ciuda elanului lor, datorită opoziției samaritenilor, îl vor termina abia în anul 515 î.C., sub regele persan Darius.

Sub regele Artaxerxe, Esdra vine la Ierusalim în anul 458 î.C. cu un nou grup de evrei repatriați. Autorizat de

---

[12] Având în vedere faptul că, la început, cărțile lui Esdra şi Nehemia au fost o singură carte, e bine să vedem şi o împărțire unitară a celor două cărți:

I – *Esd* 1-6: întoarcerea din exil şi reconstruirea templului;
II – *Esd* 7 - *Neh* 13: organizarea comunității de către Esdra şi Nehemia;
III – *Esd* 7-10: misiunea şi personalitatea lui Esdra;
IV – *Neh* 1-7: personalitatea lui Nehemia şi reconstruirea zidurilor Ierusalimului;
V – *Neh* 8-13: reformele religioase întreprinse de Esdra şi Nehemia.

rege, Esdra impune poporului ales Legea lui Moise. La sărbătoarea Corturilor, proclamă solemn Legea în fața poporului, care-şi recunoaşte păcatele şi se angajează să observe cu mai mare fidelitate Legea lui Dumnezeu. Astfel ia naştere *iudaismul*.

Nehemia va fi cel care va reface zidurile Ierusalimului şi va fi numit guvernator.

8.4. Teologia

Esdra

Întors în Iudeea, Esdra nu este mulțumit de viața religioasă a poporului ales. De aceea, în zelul său, cheamă poporul la radicalitate în urmarea poruncilor Legământului, pe care Dumnezeu l-a încheiat cu părinții lor, Legământ pe care Dumnezeu nu l-a abandonat.

Animat de credința sa şi de necesitatea salvgardării comunității iudaice renăscânde, Esdra realizează reforma religioasă a poporului Domnului, bazându-se pe trei idei teologice importante:

– poporul israelit este poporul ales;
– rolul esențial al templului (templul este locul prezenței lui Dumnezeu în mijlocul poporului său);
– rolul de neînlocuit al Legii.

Acestea vor sta la baza iudaismului, iar Esdra va fi numit părintele iudaismului.

Intransigența lui Esdra a fost necesară în contextul respectiv, pentru ca poporul ales să-şi regăsească identitatea şi să o păstreze. Dar, mai târziu, această atitudine va duce la separarea cultului de viața morală: importantă va

fi observarea exterioară a Legii sau a riturilor celebrării cultului. Această atitudine va fi exagerată de către farisei în perioada intertestamentară. Isus se va ridica împotriva acestei atitudini afirmând că Dumnezeu priveşte nu la faptele exterioare, ci la inimă, care trebuie să inspire faptele exterioare (cf. *Mt* 23).

Nehemia

Pe lângă cele spuse la teologia cărții lui Esdra, pentru cartea lui Nehemia mai trebuie menționat faptul că Legea, cultul de la templu şi viața morală conform Legii asigură binecuvântarea lui Dumnezeu şi împlinirea promisiunilor sale.

8.5. Texte alese

- *Esd* 1: regele Cirus autorizează întoarcerea evreilor din robie;
- 3,1-6: reconstruirea altarului arderilor de tot;
- 4,1-5: opoziția față de reconstruirea templului;
- 6,13-22: inaugurarea noului templu şi sărbătorirea Paştelui;
- 8,31-36: întoarcerea la Ierusalim;
- 9-10: problema căsătoriilor cu femei păgâne;
- *Neh* 1,4-10: rugăciunea lui Nehemia;
- 2: Nehemia la Ierusalim;
- 8: lectura publică a Legii;
- 9: rugăciunea solemnă;
- 13: Nehemia termină reformele sale.

8.6. Teme

✦ Atitudinea față de cei care nu împărtăşesc credința mea;
✦ Cult liturgic, sau viață morală?

9. CĂRȚILE LUI TOBIA, IUDITA ŞI ESTERA

9.1. Introducere

Cartea lui Tobia, cartea Iuditei şi cartea Esterei constituie un grup de cărți, care au avut menirea de a hrăni speranța poporului ales în momentele mai dificile şi agitate ale istoriei sale. Aceste cărți, sub aparența unor pagini bine ancorate în istorie, oferă poporului ales o lecție pentru prezent: *încrederea în Dumnezeu*, pentru că unitatea poporului nu provine din simpla prezență pe teritoriul țării promise, ci din credința în Dumnezeul unic şi din speranța pe care omul şi-o pune în el.

Aceste cărți constituie un grup specific pentru că au trei elemente comune:
– textul lor nu este unic, ci are mai multe variante (unele mai scurte, altele mai lungi);
– ele tratează cu multă libertate (fără precizie) datele geografice şi istorice, pentru că vor să ne ofere învățături religioase, nu istorie sau geografie;
– au intrat mai târziu în canonul Sfintei Scripturi.

Vom încerca să le abordăm separat pentru a le înțelege mesajul mângâietor.

9.2. CARTEA LUI TOBIA

9.2.1. Titlul

Cartea a primit acest titlu de la Tobia, personajul ei principal. În Vulgata, cartea lui Tobia este aşezată după cărțile istorice. Unele manuscrise ale versiunii greceşti (LXX) urmează aceeaşi ordine, însă altele le aşază după cărțile sapiențiale.

9.2.2. Autorul şi data redactării

Cartea lui Tobia a fost scrisă de un autor, al cărui nume nu-l cunoaştem, în jurul anului 200 î.C., în Palestina.

9.2.3. Structura şi conținutul

Structura

– 1-3 (prolog): prezentarea celor două familii cu problemele lor;
– 4-9: călătoria tânărului Tobia în Media împreună cu îngerul Rafael;
– 10-13: întoarcerea din călătorie, vindecarea bătrânului Tobit şi imnul de mulțumire;
– 14 (epilog): prosperitatea lui Tobia şi moartea sa.

Conținutul

Cartea lui Tobia prezintă istoria a două familii israelite înrudite (a lui Tobit şi a lui Raguel), deportate în Asiria. Ambele familii se străduiesc să trăiască Legea cât mai bine şi în robie, dar ele sunt lovite de încercări. Astfel bătrânul Tobit orbeşte, iar Sara, fiica lui Raguel, e sub

influența unui demon, care împiedică mereu căsătoria ei; se căsătorise de şapte ori, dar în noaptea nunții, de fiecare dată, demonul i-a ucis soțul. Bătrânul Tobit şi Sara, deşi nu ştiau unul de necazurile celuilalt, se roagă lui Dumnezeu pentru ajutor. Dumnezeu le ascultă rugăciunea şi le trimite în ajutor pe îngerul Rafael.

Orb şi sleit de puteri, simțindu-şi sfârşitul aproape, bătrânul Tobit îşi cheamă fiul Tobia ca să-l trimită în Media, la Gabael din Ragheş, pentru a recupera cei 10 talanți de argint pe care îi încredințase acestuia spre păstrare. Pentru siguranța tânărului Tobia, bătrânul Tobit angajează pentru fiul său o călăuză în această călătorie; a găsit un tânăr numit Azaria, care nu era altcineva decât îngerul Rafael. În cursul călătoriei, ascultând de înger, tânărul Tobia o va salva pe Sara de influența demonului, o va lua de soție, va recupera şi banii, iar la întoarcere, îşi va vindeca tatăl de orbire. Când bătrânul Tobit vrea să-l răsplătească pe Azaria pentru succesul acestei călătorii, el îşi descoperă identitatea şi-i îndeamnă la recunoştință față de Dumnezeu care le-a venit în ajutor; apoi îngerul dispare. Tobit şi familia sa îi mulțumesc lui Dumnezeu pentru bunătatea şi grija sa. Pentru încrederea şi fidelitatea lor, Dumnezeu le va da prosperitate, iar bătrânul Tobit, vindecat, va muri la o vârstă înaintată.

9.2.4. Teologia

Autorul acestei cărți vrea să ofere confraților săi o motivație serioasă pentru a trăi în fidelitate față de Lege, chiar şi pe pământ străin. De aceea, autorul sacru evidențiază:

– *Providența*, prin care Dumnezeu vine în ajutorul credincioşilor săi slujindu-se de îngeri;
– *Importanța postului, a rugăciunii şi a pomenii* în viața aleşilor lui Dumnezeu;
– *Familia* este mijlocul prin care fidelitatea față de credința părinților se păstrează şi în situații ostile;
– *Importanța comunității*, pentru că angajarea în favoarea ei înseamnă angajare în slujirea lui Dumnezeu; el cere iubire față de cei săraci, față de cei morți, față de părinți;
– *Dumnezeu* îi *răsplăteşte* pe cei care îi sunt fideli.

Iată că Dumnezeu era cu Tobit şi cu familia sa şi atunci când nu era simțită prezența lui. Îngerul Rafael le amintește de această prezență permanentă. De aceea, Tobit şi membrii familiei sale îl preamăresc pe Dumnezeu.

9.2.5. Texte alese

□ 3,1-6: rugăciunea bătrânului Tobit;
□ 3,11-15: rugăciunea Sarei;
□ 4,3-19: sfaturile bătrânului Tobit către fiul său;
□ 8,5-8.15-17: rugăciunea lui Tobia şi a lui Raguel;
□ 13: cântarea lui Tobit pentru binecuvântarea primită.

9.2.6. Teme

✦ Fidelitatea față de Dumnezeu;
✦ De ce mă rog?
✦ Încercările în viața mea;
✦ Faptele de caritate în viața mea.

9.3. CARTEA IUDITEI

9.3.1. Titlul

Ca şi cartea lui Tobia şi cartea Esterei, cartea Iuditei îşi concentrează atenția asupra unei singure persoane, asupra Iuditei, o văduvă din Betulia, prin care Dumnezeu eliberează poporul său de asediul armatei asiriene conduse de generalul Holofern. Având în vedere rolul jucat de această femeie în planul lui Dumnezeu, cartea aceasta îi poartă numele.

9.3.2. Autorul şi data redactării

Cartea Iuditei a fost scrisă pe la jumătatea secolului al II-lea î.C., în Palestina, de către un evreu al cărui nume nu ne este cunoscut. Originalul acestei cărți a fost scris în limba ebraică sau aramaică; la noi a ajuns în mai multe variante în limba greacă.

9.3.3. Structura şi conținutul

Cartea Iuditei vrea să fie o încurajare a poporului ales, care simte că îi sunt amenințate elementele esențiale ale vieții religioase: credința, Legea şi templul. Dacă Domnul a fost cu poporul său în trecut, sigur nu-şi va părăsi poporul acum, când acesta se află în fața celor mai mari pericole.

Structura. Schema cărții este foarte simplă:
– 1,1-7,23: invazia asiriană în Palestina şi asedierea oraşului Betulia;

– 8,1-14,10: Iudita intră în tabăra asiriană şi-l ucide pe Holofern, comandantul armatei invadatoare;
– 14,11-16,25: victoria asupra invadatorilor asirieni şi cântul de preamărire a lui Dumnezeu, care a dat poporului său o asemenea biruință.

Conținutul. Betulia, oraş din Regatul de Nord, situat aproape de Dotaim şi având o poziție strategică excelentă, este asediat de armatele asiriene, conduse de generalul Holofern.

Din cauza lipsei apei şi a hranei, conducătorii oraşului erau gata să se predea. Dar Dumnezeu trezeşte spiritul speranței într-o văduvă tânără şi pioasă, care se numea Iudita; aceasta, plină de încredere în Dumnezeu, pătrunde în tabăra asediatoare şi, cu frumusețea şi farmecul ei, cucereşte încrederea lui Holofern. Acesta o primeşte pe Iudita în cortul său; după o petrecere la care s-a îmbătat, Iudita îl ucide pe Holofern.

Descoperind dimineața moartea generalului lor, soldații asirieni derutați se împrăştie, iar armata asiriană e izgonită din țară.

În acest fel, prin intermediul unei femei slabe, dar pioase, Dumnezeu salvează Betulia şi Ierusalimul.

9.3.4. Teologia

Cartea Iuditei, fiind o narațiune edificatoare care aduce speranță, vrea în primul rând să trezească încrederea în Dumnezeu, deoarece eliberarea nu vine din forța sau puterea oamenilor, ci din fidelitatea față de Dumnezeu.

Într-adevăr, planurile lui Dumnezeu sunt insondabile şi pline de milostivire față de poporul său. Providența sa acționează în tăcere şi liniște folosindu-se de mijloace umile: de slăbiciunea unei femei, de sentimentele şi pasiunile oamenilor, ca şi de concursul împrejurărilor. Dar Iudita e animată de credință şi devotament. Succesul Iuditei se întemeiază pe iubirea față de Dumnezeu, dar şi pe post şi rugăciune, care pregătesc biruința ei şi manifestă încrederea în Dumnezeu.

E de reținut apoi faptul că suferința nu este în mod necesar o pedeapsă, ci ea poate fi şi o încercare prin care Dumnezeu vrea să dezvăluie gândurile inimilor şi să maturizeze încrederea poporului în Providență. În acest fel, suferința şi încercarea devin o valoare prețioasă.

Întristarea şi neliniştea celor asediați şi înfometați este o invitație la jertfirea de sine în favoarea altora spre salvarea tuturor şi pentru apărarea oraşului sfânt (8,21-24). De aceea, suferința trebuie primită cu recunoştință ca un semn al grijii lui Dumnezeu (8,25).

9.3.5. Texte alese

- 5,5-21: discursul lui Achior;
- 7,1-20: asediul Betuliei;
- 8: discursul Iuditei în fața conducătorilor oraşului care l-au ispitit pe Domnul şi răspunsul acestora;
- 9: rugăciunea Iuditei pentru salvarea oraşului;
- 16,1-20: rugăciunea de mulțumire pentru victoria primită de la Domnul.

9.3.6. Teme

✦ Dumnezeu este ajutorul nostru (cf. şi *Ps* 121);
✦ Necesitatea postului.

9.4. CARTEA ESTEREI

Cartea Esterei, prin evenimentele pe care le relatează, e o nouă dovadă că Dumnezeu nu-şi părăseşte poporul, că îl apără în momentele de cumpănă sau de persecuție.

9.4.1. Titlul

Cartea pe care o studiem acum şi-a primit numele de la Estera, o tânără evreică, deportată în Babilon, prin care Dumnezeu îşi salvează poporul de la moarte sigură.

La sfârşitul exilului (anul 538 î.C.), multe familii ebraice nu s-au mai întors în patrie, ci au rămas în teritoriile în care au trăit deportarea, unde şi-au făcut o condiție socială bună. Datorită legilor lor specifice ca şi modului diferit de viață, evreii deseori intrau în conflict cu populațiile locale cu care conviețuiau. Adesea, aceste rivalități generau adevărate persecuții împotriva lor. Cartea Esterei prezintă tocmai o astfel de situație, din care poporul ales iese cu bine, datorită grijii lui Dumnezeu.

9.4.2. Autorul şi data redactării

Autorul acestei cărți este un evreu necunoscut, care cunoştea multe elemente din viața poporului persan. Textul de bază al cărții este mai scurt şi a fost scris în

limba ebraică între anii 300-200 î.C. Redactarea finală e anterioară anului 160 î.C., pentru că în *2Mac* 15,36 e menționată „Sărbătoarea lui Mardoheu", sărbătoare care-şi găseşte justificarea în evenimentele relatate de cartea Esterei.

Textul acestei cărți în limba greacă e mult mai amplu şi a fost scris înainte de anul 114 î.C., fiind destinat evreilor din diaspora, care vorbeau limba greacă. Adăugirile față de textul în limba ebraică ofereau o mai mare claritate înțelegerii evenimentelor de către evreii care trăiau în ambianța greacă.

9.4.3. Structura şi conținutul

Structura (pentru textul ebraic):

–1-2: Estera devine regina Persiei;
– 3: Aman hotărăşte exterminarea poporului evreu;
– 4-6: Estera obține de la regele Xerxe
salvarea poporului ei;
– 7-10: triumful evreilor.

Conținutul

Estera, o tânără evreică, deportată la Suza, este aleasă de Xerxe[13], regele Persiei, ca soție şi devine regină. În acest timp, Mardoheu, tatăl ei adoptiv, descoperă un complot împotriva regelui şi-i salvează viața. Totuşi Aman, primul-ministru al imperiului, nu este mulțumit

[13] Acest rege este cunoscut în istorie şi sub numele de Asuer (*Esd* 4,6) şi a domnit asupra Imperiului Persan între anii 486-464 î.C.

de Mardoheu, deoarece nu-l onora (prin închinare) asemenea celorlalți curteni ai regelui; de aceea, pune la cale pedepsirea lui Mardoheu, ba chiar şi distrugerea poporului său, obținând, prin viclenie, de la rege un decret de exterminare a evreilor de pe tot cuprinsul imperiului. Data exterminării a fost trasă la sorți.

Mardoheu alarmat o informează pe Estera de situația creată şi-i cere să facă tot posibilul pentru salvarea poporului ei. Estera, riscându-şi viața, obține de la rege salvarea evreilor; mai mult, Aman îşi va găsi moartea în spânzurătoarea pe care el însuşi o pregătise pentru Mardoheu, iar poporul evreu, la data trasă la sorți de Aman, va avea dreptul de a-i ucide pe duşmanii săi.

Ca amintire a acestui eveniment, a fost instituită sărbătoarea „Purim" (= a sorților) pe care evreii o celebrează primăvara.

Astfel Dumnezeu, prin intermediul unei femei, a salvat poporul său.

9.4.4. Teologia

Cartea Esterei vrea, prin mesajul ei, să trezească curajul în evreii deportați, şi nu numai, invitându-i ca, atunci când sunt persecutați cu violență şi fără motive, să caute orice cale umană pentru a se apăra. Acest mod de acțiune nu exclude ajutorul lui Dumnezeu.

Dintre ideile teologice ale cărții menționăm:

– *Providența*. Textul ebraic, deşi nu menționează numele lui Dumnezeu, face aluzie la el doar în 4,14-17 (afirmă că stăpânul istoriei nu este un suveran sau altul,

ci este „Cel care a ales poporul evreu”, adică Dumnezeu). Textul grec menționează de mai multe ori explicit numele lui Dumnezeu accentuând astfel caracterul religios şi sacru al evenimentelor relatate.

– *Îndepărtarea fatalismului*. În al doilea rând, cartea Esterei îndepărtează pericolul fatalismului (viitorul lor nu depinde de o tragere la sorți) amintind că Dumnezeu nu este o autoritate îndepărtată, ci e foarte aproape şi intervine în desfăşurarea evenimentelor istoriei.

– *Colaborarea omului cu Dumnezeu*. Estera şi Mardoheu ştiu că viitorul poporului lor nu depinde de capriciile oarbe ale unei loterii sau ale unui tiran, ci de rugăciune şi de fidelitatea față de Dumnezeu. Rugăciunile lor umile şi încrezătoare, împreună cu acțiunile lor curajoase au concurat la salvarea poporului. Într-adevăr, Dumnezeu a voit ca salvarea poporului să nu se facă fără colaborarea omului.

9.4.5. Texte alese

- 2,19-23: Mardoheu descoperă complotul împotriva regelui şi-l zădărniceşte;
- 3,1-14: Aman obține exterminarea evreilor;
- 6-7: condamnarea lui Aman;
- 9,20-31: sărbătoarea „Purim”.

9.4.6. Teme

- ✦ Rolul credinței în viața omului;
- ✦ Colaborarea omului cu Dumnezeu.

10. CĂRȚILE MACABEILOR

Cărțile 1 şi 2 ale Macabeilor sunt aproape singurele izvoare care prezintă istoria poporului ales în această perioadă elenistică; în ele se observă confruntarea dintre iudaism şi elenism.

10.1. Noțiuni preliminare şi titlul

Titlul acestor cărți vine de la supranumele de „macabeu”[14], dat lui Iuda, al treilea fiu al preotului Matatia. Acest nume a trecut şi la frații săi Ionatan şi Simon, care îi vor continua misiunea în sânul poporului iudeu.

Atât cartea întâi a Macabeilor cât şi cartea a doua a Macabeilor vorbesc despre aceeaşi perioadă istorică. Cartea întâi a Macabeilor relatează evenimentele perioadei istorice cuprinsă între urcarea pe tron a lui Antioh Epifanul (175 î.C.) până la domnia lui Ioan Hyrcan (134 î.C.), fiul lui Simon Macabeul. Cartea a doua a Macabeilor începe relatarea evenimentelor cu sfârşitul domniei lui Seleucus al IV-lea (175 î.C.), predecesorul lui Antioh Epifanul, şi se termină cu moartea lui Nicanor (161 î.C.), generalul regelui Demetrius I.

Cele două cărți pe care le studiem sunt cărți deuterocanonice. Ele au fost acceptate în canonul Sfintei Scripturi de către Biserica Catolică încă din perioada patristică. Sfântul Ieronim le integrează în Vulgata. Evreii nu au

[14] Cuvântul „macabeu” are două sensuri; *desemnat de Dumnezeu*, şi *ciocan* (care loveşte duşmanul).

acceptat aceste cărți în canonul lor datorită eşecului politic al fraților macabei.

10.2. CARTEA ÎNTÂI A MACABEILOR

10.2.1. Autorul şi data redactării

Cartea întâi a Macabeilor a fost scrisă în jurul anului 100 î.C., în Palestina, în limba ebraică, de un evreu al cărui nume nu-l cunoaştem. Oricum, din cele scrise se vede că autorul este interesat de templu şi Lege, care sunt expresia alianței lui Dumnezeu cu poporul său. Autorul e conştient că prosperitatea poporului ales şi binecuvântarea lui Dumnezeu depind de fidelitatea față de alianță.

10.2.2. Structura şi conținutul

Structura:

– 1-2: persecuția lui Antioh Epifanul împotriva evreilor şi rezistența acestora sub conducerea lui Matatia;
– 3-9,22: luptele lui Iuda Macabeul;
– 9,23-12,54: activitatea lui Ionatan Macabeul;
– 13-16: campaniile lui Simon Macabeul.

Conținutul. Regele Antioh Epifanul, dorind să impună cultura elenistă în tot imperiul său, întâmpină o opoziție dârză din partea poporului evreu, pentru că erau puse în pericol Legea, templul, cultul adevăratului Dumnezeu. Conduşi de preotul Matatia şi de fiii săi, mulți evrei încep un război sfânt împotriva invadatorilor țării lor pentru a apăra aceste valori esențiale ale istoriei şi vieții lor.

După moartea lui Matatia, lupta e condusă de fiul său Iuda, căruia i s-a dat numele de „Macabeul”. El, după victoriile sale asupra generalilor regelui Antioh Epifanul, purifică templul şi obține libertatea religioasă pentru poporul evreu. Iuda va muri pe câmpul de luptă apărând Legea şi țara sa.

Lupta va fi continuată de fratele său Ionatan, care, prin faptele sale de vitejie, apără identitatea poporului lui Dumnezeu. Recunoscut fiind ca mare preot de către regele Demetrius al II-lea, Ionatan, cu mare abilitate, a reuşit să mențină pacea în Palestina; totuşi el, prin minciună, este prins de Trifon, un pretendent la tronul Siriei, şi este ucis.

Lupta însă nu s-a terminat; ea se continuă sub conducerea lui Simon, frate al lui Iuda şi al lui Ionatan. Şi el va fi recunoscut de regii seleucizi ca mare preot şi etnarh al evreilor. În acest fel, se obține autonomia politică; va urma o perioadă de pace şi prosperitate, care se va termina o dată cu asasinarea lui Simon şi a doi din fiii săi de către ginerele său.

10.2.3. Teologia

Deşi nu menționează expres numele lui Dumnezeu, cartea întâi a Macabeilor prezintă o istorie religioasă. Într-adevăr, evenimentele sunt călăuzite de Providență, căci Dumnezeu este menționat aluziv în diferite expresii: „Salvatorul lui Israel” (4,30), „cerul” (3,18-19.60), sau pur şi simplu „El” (2,61; 3,22).

În centrul întregii narațiuni este Legea. De aceea lupta care se dă nu este între seleucizi şi asmonei[15], ci între cei care împlinesc Legea şi cei care i se opun. Din această cauză, nu este glorie mai mare decât aceea de a muri, cu arma în mână, pentru apărarea Legii.

Cartea întâi a Macabeilor exaltă valorile umane şi valorile supranaturale; de aceea, fidelitatea față de Lege zămisleşte eroismul, iar slujirea patriei se confundă cu slujirea lui Dumnezeu.

Cartea întâi a Macabeilor e un elogiu adus lui Dumnezeu, care vine în ajutorul poporului său, dar şi un elogiu adus credinței, care obține ajutorul divin. Poporul ales, condus cu pricepere de preotul Matatia şi de fiii săi (Iuda, Ionatan şi Simon), a voit să rămână fidel lui Dumnezeu şi Legii sale; în acest fel, şi-a păstrat identitatea, căci a pus credința mai presus de viață.

10.2.4. Texte alese

- 1,41-64: persecuția regelui Antioh Epifanul;
- 2,1-70: revolta lui Matatia şi a familiei sale;
- 3,10-26: victoria lui Iuda Macabeul asupra lui Apolonius şi a lui Seron;
- 4,36-61: purificarea şi sfințirea templului pângărit de păgâni;
- 6,1-17: moartea regelui Antioh Epifanul;
- 9,1-22: moartea lui Iuda Macabeul;
- 9,23-31: Ionatan îi urmează fratelui său Iuda la conducerea poporului;

[15] Alt nume dat fraților macabei.

- 10,1-21: Ionatan devine mare preot;
- 12,39-53: asasinarea lui Ionatan;
- 13,1-11: Simon continuă misiunea fratelui său asasinat;
- 13,32-53: strategia lui Simon în conducerea poporului ales;
- 16,11-17: asasinarea lui Simon şi a fiilor săi.

10.2.5. Teme

- Suntem mărturisitorii Domnului;
- Ataşamentul față de Dumnezeu.

10.3. CARTEA A DOUA A MACABEILOR

Cartea a doua a Macabeilor a fost scrisă pentru a învăța poporul ales şi pentru a-l încuraja în clipele de amenințare a credinței sale, prin exemplul eroic al acelora care au preferat moartea în locul lepădării de Dumnezeu şi de Legea lui.

10.3.1. Autorul şi data redactării

Cartea a doua a Macabeilor a fost scrisă la sfârşitul secolului al II-lea î.C. (înainte de *1Mac*), în Egipt, de un autor anonim. Acesta a rezumat în această carte cele cinci scrisori ale lui Iason din Cirene, scrisori care vorbeau despre evenimentele petrecute în Palestina între anii 180-160 î.C.

10.3.2. Structura şi conținutul

Structura:

– 1-2: introducere;
– 3-4: lupta pentru funcția de mare preot;
– 5-7: prigoana sub regele Antioh Epifanul;
– 8,1-15,36: triumful iudaismului
sub conducerea lui Iuda Macabeul;
– 15,37-39: concluzie.

Conținutul. În fața amenințării păgâne, care voia să impună cultul păgân în Israel, poporul ales apără cu prețul suferințelor şi al morții fidelitatea sa față de Dumnezeu, față de Lege şi față de templu. În această perioadă tulbure, marele preot Onias ocroteşte în mod miraculos templul, dar apoi intrigile pentru desemnarea marelui preot, ca şi favorizarea elenismului de către unii pretendenți, i-au oferit regelui Antioh Epifanul ocazia de a încerca impunerea cultului păgân şi în Israel. Regele Antioh profanează templul, îl pradă şi dezlănțuie prigoana împotriva evreilor, care nu vor să se lepede de templu şi de Lege. În această persecuție feroce mulți au fost martirizați; printre ei sunt bătrânul Eleazar şi o mamă cu cei şapte fii ai ei.

În fața acestor atrocități, pentru a apăra Legea, templul şi neamul, Iuda Macabeul organizează rezistența ebraică. Prin victoriile sale răsunătoare obține independența Israelului, ocrotind cu forța armelor Legea, templul şi poporul.

10.3.3. Teologia

Spre deosebire de cartea întâi a Macabeilor, cartea a doua a Macabeilor dă o mai mare importanță templului şi temelor religioase, dorind întărirea credinței evreilor prin exemplul martirilor lor. Dintre ideile teologice prezente în această carte, amintim:

– *Maiestatea lui Dumnezeu* e prezentată de Ionatan care enumeră câteva din atributele lui Dumnezeu: Dumnezeu este singurul rege, numai el e bun şi plin de grijă, e drept, atotputernic şi veşnic (1,24-25). E atât de atotputernic, încât a făcut toate din nimic (7,28). El locuieşte în mijlocul poporului său în templu, care e cel mai mare, cel mai sfânt şi cel mai renumit de pe pământ (2,19.22; 5,15; 14,31; 15,34).

– *Observarea Legii* coboară milostivirea lui Dumnezeu asupra poporului său (8,27). Infidelitatea față de Lege aduce nenorocire, iar Israelul are numai de regretat (4,10-17; 6,12-16). Totuşi, căința poate restabili armonia şi prietenia cu Dumnezeu (7,32-33.37-38; 8,5; 12,42-45).

– *Dumnezeu este apărătorul credincioşilor săi* (7,6; 8,36; 12,11). El poate fi găsit prin rugăciune şi jertfe (3,22). Cei care mor într-o luptă dreaptă sau cei ucişi pentru credință pot spera în învierea fericită (6-7), pe când cei nelegiuiți vor fi pedepsiți pentru totdeauna (5,8-10; 7,13-14.17.19.35).

– *Rugăciunea de mijlocire* măreşte schimbul între cer şi pământ; pe lângă îngeri, şi sfinții se roagă lui Dumnezeu pentru Israel (15,12-16). Şi cei de pe pământ, prin rugăciunea şi jertfele lor, îi pot ajuta pe cei răposați (12,44-45).

Scoțând în evidență învățătura învierii morților, teologia din cartea a doua a Macabeilor se apropie de teologia școlii fariseice.

10.3.4. Texte alese

□ 5,15-23: regele Antioh pradă templul;
□ 6,1-17: pângărirea templului și prigoana împotriva evreilor;
□ 6,18-31: martiriul lui Eleazar;
□ 7,1-42: martiriul unei mame cu cei șapte fii ai ei;
□ 10,1-9: Iuda purifică templul.

10.3.5. Teme

✦ Rolul credinței în viața mea;
✦ Martiriul: har, sau temeritate?

CAPITOLUL IV

Cărțile sapiențiale

de Pr. Mihai Percă

1. Introducere

1.1. Înțelepciunea în Orientul antic

Căutarea înțelepciunii (*hokmah* în ebraică, *sophía* în greacă) este comună tuturor culturilor Orientului antic, după cum o dovedesc culegerile de literatură sapiențială din Egipt şi Mesopotamia, ca şi din Europa (un exemplu: cei şapte înțelepți ai Greciei antice).

În aceste culturi, înțelepciunea era privită dintr-o perspectivă practică: ea îl învață pe om să acționeze cu prudență şi abilitate pentru a reuşi în viață. Aceasta însă cerea o anumită reflecție asupra lumii; această reflecție, la rândul ei, conducea la elaborarea unei morale, din care nu lipsea dimensiunea religioasă.

În Grecia antică, începând cu secolul al VI-lea î.C., reflecția asupra lumii şi a vieții va deveni mai speculativă, astfel încât înțelepciunea se va transforma în filozofie.

Din cele afirmate până acum, ne dăm seama că, în antichitate, înțelepciunea era un element important al civilizației: ea era umanismul antichității.

1.2. Înțelepciunea în Sfânta Scriptură

În *Vechiul Testament*, înțelepciunea avea două trăsături paradoxale:

– *Înțelepciunea era o calitate naturală a omului*, rod al educației şi al experienței, dezvoltându-se concret în viața de zi cu zi, iar, mai apoi, şi în şcolile înțelepților.

Înțelepciunea era, în primul rând, rațională şi practică şi nu avea un conținut moral. De aceea, era numit înțelept meşteşugarul iscusit (*Ex* 28,3), sfetnicul priceput (*2Sam* 13,3), bătrânul experimentat (*Iob* 8,8; 12,12), savantul care ştia să citească, să scrie şi să interpreteze Legea (*Ier* 2,8; 8,8).

Din secolul al VIII-lea î.C., înțelepții intră în rândul clasei conducătoare, alături de preoți, profeți şi demnitari militari.

Înțelepciunea este şi o morală, astfel încât aproape se identifică cu virtutea („Frica de Iahve este temelia înțelepciunii", *Prov* 1,7; „Cel înțelept face ceea ce îi place lui Dumnezeu şi se fereşte de ceea ce nu îi place", *Prov* 6,16). Însă, înțelepciunea umană are limitele şi pericolele ei.

– *Înțelepciunea era o calitate a lui Dumnezeu*. Doar el o cunoaşte şi o cercetează; ea e ascunsă celor care trăiesc pe pământ şi e de neatins. Dumnezeu o păstrează pentru sine şi o dăruieşte unor persoane privilegiate printr-un har deosebit. Ea e oferită meşteşugarului care a făcut obiectele de cult (*Ex* 28,3), lui Iosif (*Gen* 41,8.38-39), lui Daniel (*Dan* 1,17), regilor poporului ales, mai ales regelui David (*2Sam* 14,17.20) şi fiului său Solomon (*1Rg*

3,11.28), sfetnicilor lor (*2Sam* 16,23), regelui mesianic (*Is* 11,2-5).

Înțelepciunea este însuflețită de Duhul lui Dumnezeu (*Iob* 15,11); de aceea, ei îi sunt atribuite lucrări ale Duhului lui Dumnezeu: creația, cârmuirea regească (*Prov* 8,14), ocrotirea poporului ales (*Înț* 10,15-11,2), educarea oamenilor la virtute. Mai mult, în *Înț* 7,22-8,1, înțelepciunea provine din Dumnezeu ca o ființă care intervine la creație, îl sfătuieşte pe Dumnezeu, e alături de el ca o mireasă (7,28; 8,2.9). Iată deci că înțelepciunea nu e o simplă personificare poetică.

Noul Testament identifică înțelepciunea cu Cristos, Fiul şi Cuvântul lui Dumnezeu. În acest sens, contemporanii lui Isus văd în el un maestru al înțelepciunii; astfel, el este mai mult decât un profet (*Mt* 12,41), e un învățător, dar nu în felul cărturarilor lor (*Mc* 1,21), e mai mare decât Solomon (*Mt* 12,42). Sfântul Paul îl numeşte pe Isus înțelepciunea lui Dumnezeu (*1Cor* 1,24.30) pentru că el însuşi este înțelepciunea şi o comunică oamenilor; el este primul născut înainte de orice făptură şi artizanul creației (*Col* 1,15-18*; Prov* 8,22-31), strălucirea slavei Tatălui şi chipul ființei sale (*Evr* 1,3; *Înț* 7,25). Această înțelepciune personală era odinioară ascunsă în Dumnezeu, deşi ea conducea universul, dirija istoria, se manifesta indirect în Lege şi în învățătura înțelepților. Acum ea e revelată în Isus Cristos. Astfel textele sapiențiale ale Vechiului Testament îşi găsesc în Cristos forța definitivă.

Isus Cristos – Înțelepciunea Tatălui – dăruieşte înțelepciunea sa doar celor mici (*Mt* 11,25) pentru a-i face

de ruşine pe cei orgolioşi (*1Cor* 1,27). De aceea, înţelepciunea creştină nu se dobândeşte prin efort omenesc, ci prin revelaţia Tatălui. Ea e darul lui Dumnezeu şi-l face pe om capabil să accepte revelaţia planului mântuirii (*1Cor* 2,6); înţelepciunea îi dăruieşte omului puterea de a acţiona după voinţa lui Dumnezeu (*Rom* 16,19). Ea nu poate fi oferită decât de Duhul lui Dumnezeu celor care-l primesc cu docilitate (*1Cor* 2,10-16; 12,8; *Ef* 1,17).

Aşadar, în Sfânta Scriptură înţelepciunea este revelarea misterului lui Dumnezeu, culmea cunoaşterii religioase, pe care sfântul Paul o cere de la Dumnezeu pentru credincioşi (*Col* 1,10). Astfel, toate trăsăturile înţelepciunii din Vechiul Testament îşi găsesc în Cristos plenitudinea sensului lor. Aceasta este singura perspectivă în care descoperirile umanismului pot să se integreze în viaţa şi gândirea creştină. Omul păcătos trebuie să se lase răstignit cu înţelepciunea sa orgolioasă, dacă vrea să se renască în Cristos. Dacă face acest lucru, efortul său uman va primi un nou sens, căci el se va desfăşura sub impulsul Duhului Sfânt.

1.3. Introducere la cărţile sapienţiale

Numele de „cărţile sapienţiale” a fost dat unui grup de cinci cărţi ale Vechiului Testament: cartea lui Iob, cartea Proverbelor, cartea lui Qohelet (Cartea Ecleziastului), cartea lui Ben Sirah (Cartea Ecleziasticului), cartea lui Ben Sirah şi cartea Înţelepciunii. Acestor cărţi le-au fost adăugate în mod impropriu alte două cărţi: cartea Psalmilor şi cartea Cântarea Cântărilor.

Cărțile sapiențiale nu abordează marile teme ale Vechiului Testament: legea, alianța, alegerea, mântuirea; ele vor să lumineze destinul fiecărui om cu religia iahvistă. Aceasta, printre altele, spune că adevărata înțelepciune este frica de Dumnezeu, iar frica de Dumnezeu înseamnă pietate, devotament.

Întrucât se preocupă de destinul individual al omului, cărțile sapiențiale au ca *temă principală problema răsplății.* Astfel, înțelepciunea, adică dreptatea, conduce la fericire; dimpotrivă, nebunia, adică nelegiuirea, duce la ruină. Într-adevăr, Dumnezeu răsplătește pe cei buni şi pedepseşte pe cei răi. Această doctrină e susținută permanent de toate cărțile sapiențiale şi se afirmă că are la bază experiența concretă a oamenilor, deşi aceeaşi experiență adesea o contrazice.

Un exemplu: cartea lui Iob abordează tema suferinței celui drept. Iob, om drept, are parte de suferințe pe care nu le înțelege. Prietenii săi nu-l pot ajuta să le înțeleagă. Atunci Iob apelează la Dumnezeu, care îi dezvăluie măreția lucrărilor sale în creație şi nimicnicia omului. De aceea, singura soluție găsită de Iob este abandonarea încrezătoare în mâinile lui Dumnezeu.

Cartea lui Ben Sirah, rămânând fidelă acestei doctrine tradiționale, laudă fericirea omului înțelept, dar, preocupându-se de ideea morții, afirmă că totul depinde de această ultimă oră a vieții: în ziua morții, Domnul răsplătește pe fiecare după faptele sale (11,26; cf. 1,13; 7,36; 28,6; 41,9).

Dan 12,2 va exprima, la scurt timp, credința într-o răsplată dincolo de mormânt, care e legată de credința în învierea morților, deşi gândirea ebraică nu concepea viața sufletului separat de trup. Iudaismul din Alexandria, prin doctrina sufletului nemuritor, depăşeşte schema gândirii tradiționale, astfel încât *Înț* 2,23 afirmă că Dumnezeu l-a creat pe om pentru nemurire şi că, după moarte, sufletul credinciosului se va bucura de o fericire fără sfârşit lângă Dumnezeu, pe când cei răi îşi vor primi pedeapsa (3,1-12). Astfel s-a dat răspuns marii probleme a înțelepților din Israel.

În paginile care urmează, ne vom apropia de fiecare carte sapiențială pentru a discerne voința lui Dumnezeu care, dăruindu-ne înțelepciunea, voieşte să ne conducă la răsplata pe care ne-a pregătit-o, dacă vom păşi pe urmele aceluia care este Înțelepciunea lui Dumnezeu, devenind pentru noi Calea şi Adevărul ce ne călăuzesc spre Viață: Isus Cristos.

2. CARTEA LUI IOB

Cartea lui Iob e o capodoperă a literaturii veterotestamentare, dar şi a literaturii universale. Fiind o carte sapiențială, cartea lui Iob abordează o temă universală – *suferința celui nevinovat* – pe care vrea să o înțeleagă în raport cu Dumnezeu.

2.1. Titlul

Titlul cărții vine de la Iob, care este personajul principal al cărții. Iob era un erou al timpurilor străvechi (*Ez* 14,14.20), care a trăit în regiunile Arabiei şi ale Edomului. Iob era un om drept, care a rămas fidel lui Dumnezeu într-o încercare excepțională. De reținut faptul că Iob şi prietenii săi nu aparțin poporului ales.

2.2. Autorul şi data redactării

Istoria lui Iob (prologul şi epilogul) circula oral la sfârşitul mileniului al II-lea între înțelepții Orientului antic. Ea a fost scrisă în limba ebraică în epoca profetului Samuel şi a regilor David şi Solomon (sec. XI-X î.C.). În timpul exilului, un poet evreu, hrănit cu lucrările profeților şi cu învățăturile înțelepților, care a călătorit mult, după catastrofa din anul 587 î.C. (căderea Ierusalimului şi deportarea în Babilon), a preluat istoria lui Iob şi, compunând poemul propriu-zis, care constituie conținutul cărții lui Iob, vrea să înțeleagă drama poporului ales.

2.3. Structura şi conţinutul

Structura. Cât priveşte structura cărţii lui Iob, e de reţinut faptul că această carte are o parte în proză: prologul şi epilogul, şi o parte poetică: conţinutul cărţii.
– 1-2 (prologul); prezintă încercările care se abat asupra lui Iob;
– 3-31: dialogurile poetice prezentate în trei cicluri de câte trei discursuri ale prietenilor lui Iob şi răspunsurile sale la provocările lor;
– 32-37: discursurile lui Elihu;
– 38,1-42,6: discursul lui Dumnezeu şi răspunsul lui Iob;
– 42,7-17 (epilogul): prezintă prosperitatea lui Iob.

Conţinutul. Iob, om cu frica lui Dumnezeu şi cu o credinţă neobişnuită, dă dovadă de o conduită morală fără nici un reproş, nu numai când îi este bine, ci şi când îi este greu sau chiar rău. Deşi era omul cel mai înstărit din Orient, bogăţia nu a micşorat devotamentul său faţă de Dumnezeu. Bogat fiind, îl cinstea pe Dumnezeu şi-i ajuta pe toţi cei nevoiaşi. În ciuda bunătăţii sale, asupra lui Iob se abat mari încercări: pierde în aceeaşi zi toate bunurile (care i-au fost furate) şi copiii (ucişi de o vijelie care a prăbuşit peste ei casa în care se aflau). Dar Iob nu se descurajează, ci îşi păstrează încrederea în Dumnezeu: „Gol am ieşit din sânul mamei mele şi gol mă voi întoarce în pământ! Domnul a dat, Domnul a luat; fie numele Domnului binecuvântat!” (1,21). La scurt timp, Iob îşi pierde şi sănătatea. Deşi nu înţelege motivul acestor suferinţe, provocat şi de soţia sa să-l blesteme pe Dumnezeu

ca apoi să moară, Iob rămâne fidel lui Dumnezeu, recunoscând că Dumnezeu controlează cursul vieții oamenilor: „Dacă am primit de la Dumnezeu cele bune, nu le vom primi oare şi pe cele rele?" (2,10).

Auzind de suferința lui Iob, trei prieteni ai lui Iob – Elifaz, Bildad şi Țofar – vin să-l mângâie; consternați de mizeria şi durerea prietenului lor, timp de şapte zile nu sunt în stare să scoată un cuvânt. Iob, copleşit de suferință şi neputință, rupe tăcerea blestemând ziua naşterii sale. Cei trei prieteni, susținători ai doctrinei tradiționale că orice suferință e pedepsirea unui păcat, vor să-l convingă pe Iob de păcatele sale, dar Iob le răspunde rând pe rând susținându-şi nevinovăția; el refuză să creadă că suferințele sunt doar o pedeapsă; mai mult, el vrea să-l întâlnească pe Dumnezeu, pentru că e sigur că el îi va face dreptate, îl va reabilita şi îl va salva. Iob e convins că înțelepciunea lui Dumnezeu depăşeşte priceperea omului (28).

Apărându-şi din nou nevinovăția, în dialog intră un personaj nou numit Elihu, care vrea să demonstreze că suferința îl ajută pe om să se cunoască, ea având valoare educativă (32-37). Dar întrebarea lui Iob – dacă Dumnezeu este drept, de ce suferă cel nevinovat? – e încă fără răspuns. Iob e convins că numai întâlnirea cu Dumnezeu îi va rezolva problema. Dumnezeu intervine şi, prin întrebări adresate lui Iob, îşi dezvăluie măreția şi puterea. Copleşit de înțelepciunea şi puterea lui Dumnezeu, Iob îşi recunoaşte nimicnicia: îşi dă seama că trebuie să-l accepte pe Dumnezeu aşa cum este şi că

nu trebuie să mai pună la îndoială planurile divine. De aceea, se încredințează milostivirii și atotputerniciei lui Dumnezeu. În fața acestei atitudini, Dumnezeu îl reabilitează pe Iob: îi dublează averea, îi reface familia, îi redă sănătatea şi îl va ocroti în toate zilele vieții sale.

Iob, om al credinței, ne învață cum încrederea în Dumnezeu – ale cărui căi nu le cunoaştem – poate să ne conducă la răbdare şi pace.

2.4. Teologia

a) Cărțile sapiențiale tratează mai multe probleme deodată; cartea lui Iob însă se preocupă de o singură problemă: *de ce suferă cel nevinovat*? Dumnezeu este drept (răsplăteşte pe fiecare după faptele sale), este atotputernic (nimic nu scapă controlului său) şi plin de grijă față de fiecare om (nu e indiferent față de nici un om) şi, totuşi, de ce trebuie să sufere cel nevinovat? Cartea lui Iob ne dă câteva răspunsuri:
– orice rău şi suferință vine de la diavol;
– suferința este o încercare a fidelității omului față de Dumnezeu;
– suferința încearcă virtutea celui nevinovat;
– ea poate fi şi o pedeapsă pentru păcatele făcute din slăbiciune sau omisiune;
– suferința poate preveni greşeli mai grave şi îl fereşte pe om de orgoliu;
– nu trebuie uitat faptul că fericirea celor nelegiuiți e de scurtă durată.

Lecția pe care o primim prin această carte este următoarea: omul trebuie să fie statornic în credință, chiar şi atunci când nu înțelege motivul suferințelor sale.

b) Autorul cărții lui Iob ne prezintă în felul său specific *viziunea sa despre Dumnezeu*. Pentru el, Dumnezeu este unic (5,9; 9,10), e creatorul şi stăpânul universului (12,13), e inaccesibil (23,8-9), e transcendent (11,8-9). El a creat toate minunățiile universului, care reflectă măreția şi atotputernicia sa (cf. 40,1-41,6). Mintea umană poate cunoaşte doar parțial măreția lucrărilor divine (26,14). Vorbind despre Dumnezeu, cartea lui Iob dă lui Dumnezeu mai multe nume: El, Eloah, Elohim, Shadday.

c) Doctrina despre *răsplată* pentru binele făcut şi *pedeapsă* pentru răul săvârşit e o doctrină valabilă, cu care şi Iob este de acord. Această doctrină conduce evenimentele cărții Judecătorilor.

d) *Tradiția şi experiența* trebuie mereu confruntate pentru a înțelege voința lui Dumnezeu, care se revelează progresiv.

e) *Angelologia*. Îngerii alcătuiesc escorta de onoare a lui Dumnezeu, fiind mesagerii săi îndeplinind şi funcția de mediator între Dumnezeu şi om (5,1; 33,23-24). Satana este şi el un înger duşmănos care-i încearcă pe oameni şi îi acuză (1,6) pentru că nu crede în virtuțile lor (1,7-8).

f) *Antropologia*. Omul este creatura lui Dumnezeu, de la care are viața; el e o ființă fragilă asemenea unei frunze care cade toamna sau unei flori plăpânde (14,2). Deşi

suferă, Iob nu se gândeşte niciodată să-şi ia viaţa; nu înţelege sensul suferinţei sale – aceasta e suferinţa lui cea mai mare, nu suferinţa fizică – dar învaţă, din dialogul cu Dumnezeu, că atitudinea cea mai înţeleaptă trebuie să fie reverenţa şi abandonarea în mâinile lui Dumnezeu, care este atent la nevoile cele mai personale ale fiecărui om. Un mijloc eficace pentru a obţine ajutorul lui Dumnezeu este rugăciunea (8,5-7; 11,13-15).

2.5. Texte alese

□ 1-2: prologul;
□ 3: tânguirea lui Iob;
□ 4,2-11: doctrina răsplăţii;
□ 7,11-21: protestul lui Iob faţă de Dumnezeu;
□ 18,5-21: destinul celui rău;
□ 19,23-27: speranţa lui Iob în înviere;
□ 23: dorinţa lui Iob de a-l întâlni pe Dumnezeu ca să-i explice suferinţa;
□ 28: căutarea înţelepciunii;
□ 29-31: ultimul discurs al lui Iob;
□ 38-39: discursul lui Dumnezeu;
□ 42,1-6: răspunsul final al lui Iob;
□ 42,7-17: epilogul cărţii.

2.6. Teme

✦ Atitudinea mea faţă de suferinţă;
✦ Isus şi suferinţa oamenilor;

✦ De reținut din cartea lui Iob e faptul că omul în fața problemelor şi contradicțiilor vieții găseşte răspuns numai la Dumnezeu, care călăuzeşte toate. El vorbeşte numai aceluia care rămâne în credință şi trăieşte conform ei.

3. CARTEA PSALMILOR

Ca orice popor, Israelul a avut poezia proprie, dar tezaurul liricii religioase a lui Israel s-a păstrat în Psaltire. Cartea Psalmilor este o culegere de rugăciuni născute în cursul istoriei poporului evreu, devenită „rugăciunea lui Israel". Nu există carte a Sfintei Scripturi mai folosită în liturgie decât cartea Psalmilor atât în viața poporului ales, cât şi în viața creştinilor. Fermecat de frumusețea psalmilor şi de problemele atât de variate pe care ei le abordează, sfântul Augustin spunea „Psaltirea mea, bucuria mea".

3.1. Titlul

Culegerea psalmilor are în Biblia ebraică denumirea de „*sefer tehillim*" care în traducere înseamnă „Cartea laudelor"; cuvântul „laude" se referă la conceptul de rugăciuni adresate lui Dumnezeu.

Septuaginta, pentru traducerea acestui titlu, a folosit două cuvinte: *psalmos* (= acțiunea de acordare a instrumentelor cu coarde sau însăşi melodia care acompania rugăciunea) şi *psalterion* (= instrumentul cu coarde care acompania psalmii). Al doilea termen se referă la colecția

de imnuri în general, pe când primul termen se referă la fiecare imn în parte. În această ultimă formă, respectivul termen a intrat în limbile moderne, inclusiv în limba română sub forma de „psalm”.

3.2. Autorul şi data redactării

Cartea Psalmilor a cunoscut o formare progresivă de pe timpul regelui David (secolul al X-lea) până în secolul al III-lea î.C.

Cei mai mulți psalmi sunt atribuiți regelui David, pentru că el era marele poet şi muzician al Israelului, organizatorul cultului de la sanctuar, dar şi modelul dreptului persecutat, al păcătosului căit; el este, de asemenea, şi chip al lui Mesia.

Fiecare psalm are un titlu (excepție 34 de psalmi) în care se menționează autorul, instrumentul de acompaniament, ca şi evenimentul care l-a prilejuit. Astfel pe lângă regele David, unii psalmi sunt atribuiți următorilor autori: Asaf, fiii lui Core, Solomon, Moise, Heman şi Etan.

3.3. Structura şi conținutul

Cartea Psalmilor este o colecție de 150 de psalmi. Numerotarea lor însă diferă; astfel de la *Ps* 10 la 148 numerotarea din Biblia ebraică este cu un număr înainte față de Septuaginta şi Vulgata, care unesc *Ps* 9 şi 10 şi *Ps* 114 şi 115, dar împart în două *Ps* 116 şi *Ps* 147[16].

[16] Numerotarea psalmilor este după Biblia ebraică.

Psalmii pot fi clasificați după mai multe criterii:

a) *după imaginea Pentateuhului*; în acest sens Psaltirea e împărțită în cinci cărți:
– cartea întâi: 1-41;
– cartea a doua: 42-72;
– cartea a treia: 73-89;
– cartea a patra: 90-106;
– cartea a cincea: 107-150.

Fiecare carte se termină cu o doxologie, care, de fapt, face despărțirea între ele.

b) *după numele divin folosit*:
– Iahve (= Domnul): 3-41; 90-150;
– Elohim (= Dumnezeu): 42-83.

c) *după genurile literare*:

1. *Psalmi sub formă de imn*. Compoziția lor e destul de constantă: fiecare imn începe cu îndemnul de a-l lăuda pe Dumnezeu. Cuprinsul imnului detaliază motivele acestei laude (minunile făcute de Dumnezeu în creație și în istorie, mai ales pentru salvarea poporului). Concluzia reia formula introductivă sau exprimă o rugăciune.

Între aceşti psalmi distingem:

– *Cântările Sionului*: 46; 48; 76; 87 (exaltă cetatea sfântă, locuința Celui Preaînalt şi ținta pelerinajelor).

– *Psalmii împărăției lui Dumnezeu*: 47; 93; 96-98 (celebrează domnia universală a lui Iahve).

2. *Psalmi de cerere*. Sunt rugăciuni adresate direct lui Dumnezeu când omul este în suferință, necaz sau durere. Aceşti psalmi încep cu o invocare, care e susținută de un apel de ajutor, exprimarea unei cereri sau de mărturisirea

încrederii în bunătatea lui Dumnezeu. În cuprinsul lor, psalmii de cerere exprimă motivațiile acestei implorări şi descriu situația dificilă a celor care cer, amintind lui Dumnezeu intervențiile sale minunate în favoarea poporului său, cerându-i-se să intervină şi acum cu ajutorul său. Aceşti psalmi se încheie cu certitudinea că rugăciunea este ascultată şi printr-un act de mulțumire.

Psalmii de cerere pot fi:

– *colectivi*: ei sunt rostiți în caz de dezastru național sau de tristețe națională din cauza unei înfrângeri sau de vreo calamitate (*Ps* 12; 44; 60; 74; 79; 80; 83; 85; 106; 123; 129; 137);

– *individuali*: psalmii din această categorie sunt numeroşi, iar tematica lor e foarte variată: pericolul morții, persecuție, exil, bătrânețe, boală, calomnie, păcat etc. (3; 5-7; 17; 22; 28; 51; 102 etc.).

3. *Psalmi de mulțumire*. Sunt psalmii în care predomină caracterul de mulțumire, de recunoştință (18; 21; 30; 33; 34; 40; 65-68; 116; 118; 144 etc.). Ei sunt răspunsul dat lui Dumnezeu pentru binefacerile sale sau pentru minunățiile creației fiind un semn al recunoştinței față de bunătatea şi grija lui Dumnezeu. Aceşti psalmi arată că omul, care a simțit bunătatea lui Dumnezeu, devine martorul şi apostolul acesteia în fața oamenilor, frații săi.

Psalmii de mulțumire pot fi:

– *colectivi*: mulțumirea adusă lui Dumnezeu pentru recolta bună, pentru o victorie sau pentru eliberarea de vreun pericol național;

– *individuali*: cei care se roagă aceşti psalmi, după ce amintesc suferințele îndurate şi rugăciunea ascultată, îşi

exprimă recunoştința şi îndeamnă pe credincioşi să-l laude pe Dumnezeu împreună cu ei.

Totuşi, această împărțire nu este exhaustivă, pentru că există şi psalmi în care aceste elemente de despărțire se îmbină armonios: 27; 31; 89; 119.

3.4. Teologia

Expresiile de religiozitate pe care le întâlnim în cartea Psalmilor ne oferă o perspectivă a teologiei biblice veterotestamentare. Din aceasta, amintim câteva caracteristici esențiale.

a) *Dumnezeul lui Israel*. În psalmi, imaginea lui Dumnezeu este aceeaşi ca în întreaga tradiție ebraică: Dumnezeul lui Israel este creatorul universului (Ps 8,4) şi izvorul oricărei vieți (*Ps* 36,10); el şade pe tron în ceruri (*Ps* 47,6), dar şi în Ierusalim (*Ps* 76,3). Dumnezeu face din Israel poporul său cu care încheie alianță pe Muntele Sinai, dar şi cu regele David (*Ps* 132). Poporul ales îşi dă seama că Dumnezeu e preocupat de soarta lui Israel, dar şi a tuturor popoarelor (*Ps* 117).

Dumnezeul lui Israel este un Dumnezeu maiestuos care inspiră frică (*Ps* 89,8) şi încredere (*Ps* 23); dar, în acelaşi timp, el este un Dumnezeu exigent (*Ps* 75,8) şi milostiv (*Ps* 85,3); el este „bun şi milostiv... încet la mânie şi mare în iubire" (*Ps* 103,8; cf. *Ps* 86,5).

b) *Demnitatea omului*. Creându-l pe om după chipul şi asemănarea sa, Dumnezeu i-a încredințat responsabilitatea asupra tuturor ființelor vii (*Ps* 8; *Gen* 1,28; 2,19). Psalmiştii se miră de această demnitate (*Ps* 8,5;

144,3ş.u.), deşi sunt conştienţi că viaţa omului e trecătoare. Omul depinde total de Dumnezeu (*Ps* 139); el îi oferă toate cele necesare pentru viaţă (*Ps* 65,10-14) şi-l ocroteşte de orice rău (*Ps* 121). Dumnezeu îi apără în mod deosebit pe cei săraci şi necăjiţi (*Ps* 40,18), pe văduve şi orfani care nu sunt capabili să se apere (*Ps* 68,6). Fragilitatea omului este pentru Dumnezeu ocazia de a-şi manifesta grija afectuoasă faţă de el.

c) *Creaţia*. Creaţia este lucrarea mâinilor lui Dumnezeu (*Ps* 104), în care el îşi manifestă măreţia şi bunătatea. De aceea, creaţia nu mai este văzută ca un rival în cultul ce trebuie dat lui Dumnezeu (cum era la popoarele păgâne: acestea se închinau aştrilor, animalelor sau arborilor falnici), ci devine un ajutor în rugăciunea către Dumnezeu: el e preamărit pentru măreţia şi frumuseţea creaţiei (*Ps* 148).

d) *Viitorul poporului şi al fiecărui om*. Există psalmi care preamăresc regalitatea lui Dumnezeu şi descriu lupta sa cu forţele răului pentru restaurarea naţiunii (*Ps* 14,7). Dumnezeu va dovedi falsitatea idolilor (*Ps* 96,5) şi va conduce toate popoarele la cinstirea adevăratului şi singurului Dumnezeu (*Ps* 96,7-10). Aceasta va fi opera lui Mesia (*Ps* 2,7-9).

Cât priveşte viitorul fiecărui om e de notat faptul că Dumnezeu răsplăteşte pe fiecare după faptele sale. Cel drept, când suferă, deşi e nevinovat, nu trebuie să uite că prosperitatea celor răi e de scurtă durată; această convingere îl va ocroti pe omul drept de ispita invidiei faţă de cei păcătoşi care se bucură pe moment de prosperitate (*Ps*

37,2). Suferința celui nevinovat duce la bucurie şi fericire. Ea e mijlocul prin care omul drept îşi ispăşeşte păcatele, se purifică şi îşi deschide inima față de Dumnezeu. Problema răsplății individuale va fi rezolvată mai târziu, o dată cu progresul revelației, care ne descoperă realitatea vieții de după moarte.

e) *Rugăciunea*. Rugăciunea străbate de la un capăt la altul întreaga Psaltire. Rugându-ne psalmii, noi nu facem altceva decât să ne rugăm cu cuvintele pe care însuşi Dumnezeu ni le-a inspirat; ne rugăm cu cuvintele care-i plac lui Dumnezeu. În rugăciunea psalmilor, evreul pios îl laudă pe Dumnezeu pentru creație, pentru grija pe care i-o poartă, pentru eliberarea poporului, pentru faptele minunate pe care Dumnezeu le-a făcut în favoarea poporului său. În psalmi, el îşi exprimă recunoştința pentru binefacerile primite; tot în rugăciunea psalmilor, plânge şi suspină după ajutor în momentele de încercare, cere iertare pentru greşelile făcute şi ispăşeşte cu bucurie păcatele săvârşite. De aceea, sfântul Augustin spunea „Psalterium meum, gaudium meum" (Psaltirea mea e bucuria mea).

3.5. Valoarea spirituală a psalmilor

Psalmii au fost rugăciunea Vechiului Testament, în care Dumnezeu însuşi a inspirat sentimentele pe care copiii săi trebuie să le aibă față de el şi cuvintele de care trebuie să se slujească pentru a se adresa lui în rugăciune.

Isus a recitat psalmii; de asemenea Sfânta Fecioară, apostolii şi martirii. De aceea şi Biserica creştină a făcut din

psalmi, fără a schimba ceva, rugăciunea ei oficială, deoarece ei au o rezonanță universală exprimând atitudinea pe care fiecare om trebuie să o aibă față de Dumnezeu. Totuşi, sensul psalmilor s-a îmbogățit considerabil: în noua alianță, credinciosul îl laudă pe Dumnezeu şi-i mulțumeşte pentru că a revelat misterul vieții sale intime, pentru că l-a răscumpărat prin sângele Fiului său, pentru că l-a revărsat pe Duhul Sfânt; de aceea, în Liturgia Orelor, fiecare psalm se încheie cu doxologia (rugăciunea „Slavă Tatălui"). Implorarea ajutorului divin din Vechiul Testament devine mai arzătoare de când cina cea de taină, crucea şi învierea l-au învățat pe om iubirea infinită a lui Dumnezeu, universalitatea şi gravitatea păcatului, ca şi slava promisă celor drepți. Speranțele cântate de psalmi s-au împlinit: Mesia a venit; el domneşte şi toate popoarele sunt chemate să-l laude.

3.6. Diversitatea tematicii psalmilor

Pe lângă cele trei genuri literare ale psalmilor (imnuri, psalmii de cerere şi psalmii de mulțumire) mai întâlnim şi multe alte genuri, pe care încercăm să le enumerăm în continuare. E bine să le cunoaştem.

Psalmii regali. Ici şi colo, în cartea Psalmilor, aparținând diferitor genuri literare, întâlnim „cântece regale", care sunt oracole în favoarea regelui (2; 110), rugăciuni pentru rege (20; 61; 72), mulțumire pentru rege (21), rugăciunile regelui (18; 28; 63; 101), un cântec regal pentru procesiune (132), un imn regal (144) şi chiar un imn pentru o căsătorie princiară (45). Aceşti psalmi sunt

importanți pentru că, în gândirea poporului lui Dumnezeu, regele este „unsul" Domnului; e numit uneori „fiu al lui Dumnezeu" a cărui împărăție nu va avea sfârșit. Regele era un simplu reprezentant al lui Dumnezeu pe pământ (nu era întruchiparea divinității, ca la popoarele vecine). Mesianismul regal începe o dată cu profeția lui Natan (*2Sam* 7) şi va fi alimentat, în sânul poporului ales, de psalmii regali.

Psalmii de cult. Anumiți psalmi erau folosiți în cultul de la templu; unii erau recitați în incinta templului (48; 65; 95; 96; 118 etc.), iar alții în pelerinajul spre sanctuar şi se numeau „psalmii treptelor" (120-134). E sigur faptul că mulți psalmi au fost creați pentru uzul de la templu sau pentru necesități de cult.

Psalmii mesianici. Psalmii regali sunt şi psalmi mesianici, pentru că Dumnezeu a promis că din neamul regelui David se va naşte Mesia (*2Sam* 7). Din această categorie fac parte *Ps* 2; 72; 110 etc.

Psalmii aleluiatici. Se numesc astfel pentru că în ei intervine cuvântul „Aleluia". Aparțin acestei categorii următorii psalmi: *Ps* 104-107; 111-117; 135; 136; 146-150.

Psalmii sapiențiali. Aceşti psalmi abordează în general problema doctrinei tradiționale despre răsplată; numai puțini dintre ei întrevăd răspunsul adevărat şi complet. Acestei categorii îi aparțin următorii psalmi: *Ps* 1; 9; 12; 14; 15; 17; 36; 37; 49; 52; 53; 73; 91; 94; 112; 119; 127; 128; 139.

3.7. Texte alese

□ *Ps* 1: cele două căi;
□ *Ps* 8: puterea numelui lui Dumnezeu;
□ *Ps* 16: Domnul este partea mea de moştenire;
□ *Ps* 22: suferinţele şi speranţele celui drept;
□ *Ps* 23: bunul Păstor;
□ *Ps* 34: lauda dreptăţii divine;
□ *Ps* 51: ai milă de mine, Dumnezeule;
□ *Ps* 63: dorinţa arzătoare după Dumnezeu;
□ *Ps* 104: splendorile creaţiei;
□ *Ps* 105: istoria minunată a lui Israel;
□ *Ps* 119: elogiul Legii lui Dumnezeu;
□ *Ps* 127: abandonarea în mâinile Providenţei;
□ *Ps* 130: De profundis;
□ *Ps* 146: imn către Dumnezeu care ajută;
□ *Ps* 150: doxologie finală.

3.8. Teme

✦ Comentaţi *Ps* 2;
✦ Compuneţi un psalm.

4. CARTEA PROVERBELOR

Cartea Proverbelor este o veritabilă antologie a înțelepciunii poporului evreu, fiind o culegere de cugetări, aforisme şi maxime bazate pe experiența vieții; ele îl călăuzesc pe om spre înțelepciunea adevărată, care vine de la Dumnezeu.

4.1. Titlul

Titlul cărții vine de la cuvântul „*mashal*" = asemănare, similitudine, proverb. Acest cuvânt provine din rădăcina unui verb care înseamnă „a se asemăna cu"; astfel cuvântul „mashal" include şi ideea de comparație îndreptându-ne spre ideea de parabolă.

Proverbul este o cugetare lapidară, care scoate în evidență un adevăr simplu, evident prin sine. El e o formă literară care exprimă concis, prin comparații, asemănări, parabole sau pilde înțelepciunea bunului simț.

4.2. Autorul şi data redactării cărții

Fiind o „colecție de colecții de proverbe" (cf. structura cărții), cartea Proverbelor este rezultatul unui lung proces de creştere care a început pe timpul regelui Solomon şi s-a terminat la începutul secolului al V-lea, în Regatul lui Iuda. Părțile cele mai vechi sunt cele două mari culegeri din capitolele 10-22 şi 25-29, care constituie partea centrală a cărții. Prima culegere conține 375 de sentințe

purtând numele de „Proverbele lui Solomon”; a doua colecție conține 128 de sentințe și e introdusă de cuvintele „Iată proverbe de-ale lui Solomon transcrise de oamenii lui Ezechia”. De aici vine denumirea de „cartea Proverbelor”. Ele sunt atribuite lui Solomon pentru că el „a rostit 3.000 de sentințe” (*1Rg* 5,12).

Cartea Proverbelor e cartea care merită cel mai mult să fie atribuită regelui Solomon, pentru că el era expert în înțelepciunea umană (*1Rg* 3,16-18) și avea o cultură enciclopedică (*1Rg* 3,4-14). Apoi se știe că Solomon a domnit într-o perioadă de mare prosperitate materială și de un remarcabil progres cultural. Atribuindu-i-se această carte, ea primea o mai mare autoritate și o mare credibilitate. Două fragmente din cartea Proverbelor sunt atribuite unor înțelepți străini de poporul evreu: Agur și regele Lemuel.

4.3. Structura și conținutul

Așa cum se prezintă, cartea Proverbelor pare să fie „ghidul pentru a avea succes în viață”. Această carte vrea să învețe diferite categorii de persoane, din diverse condiții sociale, adevărata înțelepciune.

Cartea este structurată astfel:

– 1,1-9,18: elogiază înțelepciunea și roadele ei, invitându-ne să o dobândim; vorbește și despre nechibzuința celor nebuni care sunt stăpâniți de patimi (autor anonim);
– 10,l-22,16: reguli de conduită (atribuite lui Solomon);
– 22,17-24,34: datorii față de aproapele; cumpătare, lene etc. (atribuite unui grup de înțelepți);

– 25-29: diverse maxime culese de oamenii regelui Ezechia (atribuite lui Solomon);
– 30,1-14: despre înțelepciunea divină şi mediocritatea omului (atribuită lui Agur);
– 30,15-33: maxime având subiecte diverse (autor anonim);
– 31,1-9: instrucțiuni în folosul regilor (atribuite regelui Lemuel);
– 31,10-31: poem alfabetic care elogiază soția virtuoasă (autor anonim).

4.4. Teologia

Întrucât este rodul mai multor secole de reflecții ale înțelepților, în cartea Proverbelor se observă un progres al doctrinei. În colecțiile principale (10-22,16 şi 25-29) domină tonul unei înțelepciuni umane şi profane, dar deja unul din şapte proverbe are caracter religios.

Cartea Proverbelor expune o teologie practică:

– Dumnezeu răsplăteşte adevărul, caritatea, curăția inimii şi umilința, dar pedepseşte viciile care se opun acestor virtuți. Izvorul şi rezultatul acestor virtuți sunt *frica de Dumnezeu*, în care trebuie să avem totdeauna încredere. În acest fel, doctrina tradițională despre răsplată şi pedeapsă, aplicată până acum poporului, este aplicată şi fiecărei persoane în parte: fericirea sau nenorocirea fiecăruia depinde de fidelitatea față de Legea lui Dumnezeu sau de disprețul față de ea.

– Întrucât cartea Proverbelor are ca subiect buna conduită, se insistă pe *stăpânirea de sine* care recere: sobrietate

în folosirea hranei şi a băuturii, controlul asupra limbii, onestitatea în afaceri, fidelitatea în căsătorie, imparțialitatea la judecată, valoarea pomenii. Dar toate aceste fapte bune ale vieții morale au ca bază necesară credința. De aceea, omul înțelept se identifică cu omul religios, iar frica de Dumnezeu este unicul principiu al înțelepciunii (*Prov* 1,7).

– Cartea Proverbelor nu e o culegere literară sau un document istoric asupra mentalității unor oameni dintr-o epocă îndepărtată, ci ea, făcând parte din Sfânta Scriptură, este instrumentul Cuvântului lui Dumnezeu adresat poporului său. Având titlul „Proverbele lui Solomon, fiul lui David, regele lui Israel" vrea să ne arate că toate versetele şi sentințele ei trebuie citite în perspectiva istoriei mesianice, istoria lui Israel în drum spre casa lui Dumnezeu.

– Acceptând şi reflecțiile înțelepților străini şi plasându-le sub patronajul lui Solomon, „fiul lui David", cartea Proverbelor sfințeşte şi justifică toată înțelepciunea oamenilor, astfel că a aparține poporului lui Dumnezeu nu înseamnă a te dezumaniza, ci a sublima calitățile, virtuțile şi priceperea omului.

4.5. Texte alese

- 1,8-19: copilul (ucenicul) înțelept fuge de copiii răi;
- 1,20-33: înțelepciunea ne invită s-o urmăm;
- 2,1-22: înțelepciunea e o comoară ascunsă care ne apără;
- 3,13-35: bucuriile înțeleptului;
- 6,6-11: leneşul şi furnica;
- 8: o nouă invitație a înțelepciunii pentru a o urma;

□ 23,15-28: îndemnuri părinteşti;
□ 23,29-35: portretul beţivului;
□ 24,30-34: portretul leneşului;
□ 31,1-9: cuvintele lui Lemuel;
□ 31,10-31: elogierea soției înțelepte.

4.6. Teme

✦ Vreau să am succes în viață;
✦ Învățați pe de rost trei proverbe şi comentați-le.

5. CARTEA ECLEZIASTULUI

Cartea Ecleziastului – numită şi cartea lui Qohelet – prezintă reflecțiile personale ale autorului asupra contradicțiilor vieții; omul nu înțelege sensul vieții sale, pentru că înțelepciunea sa este limitată. Poate spera într-un viitor bun şi fericit dacă se teme de Dumnezeu şi dacă ține poruncile sale.

5.1. Titlul

Numele de „Ecleziastul" dat acestei cărți provine de la cuvântul grec *ekklesiastes*, care este traducerea cuvântului ebraic „Qohelet" (de la cuvântul ebraic *qahal* = adunare) şi înseamnă „cel ce vorbeşte unei adunări", predicator, orator. Deci Ecleziastul sau Qohelet nu este numele propriu al unei persoane, ci numele unei funcții.

Cartea Ecleziastului aparține grupului cărților „*Meghilot*" (alături de *Ct, Rut, Lam*, şi *Est*) care se citeau la sărbătoarea Corturilor. Cartea Ecleziastului se citea în a treia zi a sărbătorii (care dura şapte zile) şi introducea în sărbătoare o notă gravă amintind comunității iudaice că bucuriile existenței pământeşti sunt trecătoare.

5.2. Autorul şi data redactării

Deşi din titlul cărții şi din 1,16 se deduce că autorul cărții este regele Solomon, această atribuire e o ficțiune literară a autorului, care pune reflecțiile sale sub patronajul celui mai ilustru dintre înțelepții Israelului.

Cartea este scrisă de un singur autor, fapt confirmat de unitatea stilului şi a vocabularului, dar a fost editată de un ucenic al său, care a adăugat şi ultimele versete (12,9-14). Oricum, Ecleziastul este un israelit învățat din Palestina, probabil din Ierusalim, care a scris această carte în limba aramaică, în secolul al III-lea î.C., pe când Palestina era supusă regilor ptolomei. El nu este un simplu materialist pentru că îşi mărturiseşte credința în Dumnezeu şi îşi raportează viața la el.

5.3. Structura şi conținutul

Structura

Deşi este greu de făcut o împărțire tematică a conținutului cărții, este bine să amintim pentru început *trei idei-cheie*:

– viața e plină de contradicții;

– numai Dumnezeu, Stăpânul istoriei şi Domnul creației, îi cunoaşte sensul;
– omul e incapabil să descopere voința lui Dumnezeu pentru viitor; el i-o revelează progresiv.

Încercând o împărțire a cărții, distingem un prolog, trei părți şi un epilog:
– 1,1-11: *prologul* – nimic nu e nou sub soare;
– 1,12-3,22: *examinarea lucrurilor temporale* – înțelepciune, plăcere, bogăție, dorințe, viitorul nesigur, răspunderea omului în fața lui Dumnezeu;
– 4,1-7,29: *analiza relațiilor economice ale omului* – în raport cu viața, bucuria, religia şi cu semenii decăzuți;
– 8,1-12,7: *limita înțelepciunii umane* – omul îşi dă seama că iubirea, norocul, vârsta sunt trecătoare; sensul vieții îl cunoaşte numai Dumnezeu;
– 12,8-14: *epilogul* – soluția în fața deşertăciunii vieții este frica de Dumnezeu şi împlinirea poruncilor sale.

Conținutul

Afirmațiile autorului sunt variații pe o temă unică: *deşertăciunea lucrurilor omeneşti*, fapt afirmat la începutul şi sfârşitul cărții (1,2; 12,8; expresia aceasta intervine în carte de 25 de ori). Totul e decepționant: știința, bogăția, iubirea, viața însăşi. Viața e formată din succesiunea unor fapte şi evenimente, când mai bune, când mai rele, şi se termină cu bătrânețea şi moartea, care loveşte fără deosebire şi pe înțelepți şi pe nebuni, pe bogați şi pe săraci, oamenii şi animalele (3,14-20). Autorul e tulburat de misterul de dincolo de mormânt şi nu întrevede nici

o soluție (3,21; 9,10; 12,7). Dar Ecleziastul e un om credincios: el crede în Dumnezeu, ştie că Dumnezeu nu trebuie să-i dea seamă omului de ceea ce se întâmplă; ştie, de asemenea, că omul trebuie să accepte din mâna lui Dumnezeu şi bucuriile şi încercările (7,14); principala lui datorie este să împlinească poruncile şi să se teamă de Dumnezeu (5,6; 8,12-13).

5.4. Teologia

Cartea Ecleziastului constituie o nouă etapă în dezvoltarea gândirii biblice arătând că doctrina tradițională despre răsplata individuală e insuficientă. Dacă în cartea lui Iob se demonstra că suferința nu este în mod necesar rezultatul păcatului şi poate surveni independent de orice vinovăție, Ecleziastul se întreabă: *care e răsplata omului virtuos*?

– Autorul observă că omul, chiar fiind drept, poate obține tot ce-şi doreşte fără a fi mulțumit sau satisfăcut. Ecleziastul refuză să admită concepția cvasimecanică a Providenței, susținută de doctrina tradițională; el refuză, de asemenea, să admită că fericirea pământească este scopul vieții; viața nu poate fi doar o pură căutare a plăcerii. Fericirea omului nu e niciodată datorată. Datoria omului este aceea de a accepta tot ceea ce îi vine din mâna Domnului, de care să se bucure fără a ignora faptul că, într-o zi, va da seamă în fața lui Dumnezeu de toate faptele sale. Deşi nu întrevede fericirea evanghelică a săracilor, Ecleziastul recunoaşte că nici cei bogați nu sunt fericiți. Astfel, el îi invită pe oameni să se gândească la

o altă soluție, la un alt răspuns mai complet, mai mulțumitor. Oricum, pe moment, soluția cea mai bună este întoarcerea la mai multă simplitate şi omenie.

– *Dumnezeu*, pentru Ecleziast, este cel care a făcut toate lucrurile (11,5; 8,17), el e creatorul (12,1): el a făcut lumea frumoasă (3,11) şi pe om drept (7,29); omul trebuie să se teamă de Domnul (3,14; 5,6; 7,18) şi să-i ofere un cult spiritual (4,17); el va judeca pe fiecare după faptele sale (3,17; 11,9; 9,7; 12,14). În aşteptarea acestei dări de seamă definitive, Dumnezeu oferă oamenilor o fericire reală, deşi limitată (8,15; 9,7; 11,9) de care trebuie să profite, fără a se lăsa acaparați prea mult de ea. Aşadar: „Teme-te de Dumnezeu şi păzeşte poruncile lui. Acesta este lucrul cuvenit fiecărui om, căci Dumnezeu va judeca toate faptele ascunse, fie bune, fie rele" (12,13.14).

5.5. Texte alese

□ 2,12-17: evaluarea înțelepciunii şi a nebuniei;
□ 3: ordinea de neschimbat în lucruri;
□ 5,1-6: respectul față de Dumnezeu;
□ 5,17-20: bunurile materiale sunt darul lui Dumnezeu;
□ 7,13-25: enigma lumii;
□ 8,5-15: sancțiuni morale;
□ 9,13-10,15: diferite proverbe pentru viață;
□ 11,7-12,8: poem despre plăcere, tinerețe şi bătrânețe.

5.6. Temă

✦ Viața merită să fie trăită?
✦ Comentați *Qoh* 5,10; 7,3.9.14; 8,12; 10,10; 11,9.

6. CARTEA CÂNTAREA CÂNTĂRILOR

Cartea *Cântarea Cântărilor* este cel mai frumos cântec, format din o suită de poeme de iubire, în care se vorbeşte despre iubirea reciprocă dintre un tânăr şi o tânără care se întâlnesc, se rătăcesc, se caută şi, în final, se regăsesc. Având acest subiect, cartea *Cântarea Cântărilor* pare o carte ciudată în Sfânta Scriptură. De aceea, e legitimă întrebarea: ce caută în Sfânta Scriptură un poem de iubire? Şi totuşi, ea e prezentă în Biblia ebraică între „Scrieri" (partea cea mai recentă din canonul ebraic) ca şi în Septuaginta. Din această cauză, Biserica creştină a acceptat această carte fără nici o greutate în canonul ei.

6.1. Titlul

Se numeşte *Cântarea Cântărilor* pentru că este cântarea cea mai frumoasă dintre toate cântările, dintre toate poemele (acest titlu e un superlativ aşa cum Paştele este numit „sărbătoarea sărbătorilor" pentru că e cea mai mare sărbătoare; sau cum locul cel mai sfânt din sanctuar este numit „Sfânta Sfintelor").

Despre această carte a Sfintei Scripturi, Rabbi Aqiba, în secolul al II-lea d.C., spunea: „Toate scrierile sunt sfinte, dar *Cântarea Cântărilor* este ca Sfânta Sfintelor".

E prima carte „Meghilot", destinată a fi citită în zilele de sărbătoare; se citea la Paşti, în ultima zi a sărbătorii.

6.2. Autorul şi data redactării

Cartea *Cântarea Cântărilor* aparține grupului cărților sapiențiale pentru că a fost atribuită lui Solomon. Întrucât el era cel mai mare poet al Israelului şi a compus cântări (*1Rg* 5,12), i s-a atribuit şi această cântare la superlativ a poporului ales aşa cum i s-au atribuit şi alte scrieri sapiențiale: *Cartea Proverbelor, Cartea lui Qohelet*, *Cartea Înțelepciunii*.

Cartea *Cântarea Cântărilor* aparține cărților sapiențiale şi pentru faptul că abordează o problemă esențială a vieții omului: iubirea.

Unele din poemele cărții ar putea fi anterioare, dar redactarea ei finală a avut loc în prima jumătate a secolului al IV-lea î.C. Redactorul final aparținea clasei înțelepților. Oricum, cartea aceasta, prin limbajul ei îndrăzneț, uneori şocant, ne surprinde. Totuşi ea poate fi înțeleasă dacă ne amintim de faptul că provine dintr-o cultură diferită de cultura noastră.

6.3. Structura şi conținutul

Structura

Cât priveşte structura, cartea Cântarea Cântărilor are un prolog, un epilog, un apendice şi cinci poeme de dragoste:

– 1,1-4: titlul şi prologul;
– 1,5-2,7: primul poem;
– 2,8-3,5: al doilea poem;
– 3,6-5,1: al treilea poem;

– 5,2-6,3: al patrulea poem;
– 6,4-8,5: al cincilea poem;
– 8,6-7: epilogul;
– 8,8-14: apendice.

Conținutul

Cartea vorbeşte despre o tânără care este adusă dintr-un mediu pastoral la palatul regal al lui Solomon. Împăratul doreşte să se căsătorească cu dânsa, însă ea rămâne fidelă logodnicului ei. Nici splendoarea palatului regal, nici corul femeilor de la curte nu o impresionează. Ea renunță la toate şi se întoarce la logodnicul ei păstor.

6.4. Teologia

Nu există carte a Vechiului Testament care să fi avut interpretări mai variate şi mai divergente decât cartea *Cântarea Cântărilor*. Aparținând genului liric, ea nu propune o doctrină, ci este expresia unei stări de spirit şi a unei emoții a inimii. Ea tratează problema iubirii a doi tineri care doresc să se căsătorească.

Dintre interpretările care s-au dat acestei cărți menționăm:

a) *Interpretarea alegorică* este interpretarea cea mai veche, comună evreilor şi creştinilor. Evreii văd în cartea *Cântarea Cântărilor* alegoria iubirii dintre Dumnezeu şi poporul său şi pe aceea a iubirii lui Israel față de Dumnezeu prezentată sub imaginea iubirii dintre un mire şi o mireasă. Şi exegeții creştini, mai ales sub influența

lui Origene, au urmat aceeaşi linie interpretativă alegorică, dar recunosc în această alegorie iubirea lui Cristos față de Biserică (*Ef* 5,25) sau iubirea mistică a sufletului față de Dumnezeu (sfântul Ioan al Crucii).

Această interpretare e justificată de faptul că iubirea umană nu e separată de iubirea divină.

b) *Interpretarea literală*. Cartea *Cântarea Cântărilor* nu a fost scrisă ca o alegorie. De aceea, tot mai mulți exegeți catolici împărtăşesc interpretarea literală, care se bucură de o adeziune cvasigenerală.

În sensul acestei interpretări, cartea *Cântarea Cântărilor* a fost scrisă pentru a exalta şi evidenția iubirea umană, aşa cum a voit-o şi a creat-o Dumnezeu.

Încercând să înțelegem prezența cărții *Cântării Cântărilor* în Sfânta Scriptură trebuie să vedem în ea un dar oferit de Dumnezeu oamenilor pe care îi crease. Făcându-i bărbat şi femeie, Dumnezeu a imprimat profund în ființa lor atracția mutuală care îşi găseşte împlinirea în căsătorie. Această iubire e un lucru bun, o parte a lucrării pe care Domnul însuşi a calificat-o ca fiind „foarte bună" (*Gen* 1,31). De aceea se cuvenea ca iubirea umană să primească în Biblie o atenție specială. Iubirea trupească aparține ordinii lucrurilor stabilită de Dumnezeu chiar de la început; ea e una din minunățiile lui Dumnezeu, care trebuie să trezească în om admirația şi recunoştința. E normal, de asemenea, ca acele calități fizice, morale sau spirituale ale omului să trezească iubirea.

Din mesajul teologic al cărții merită să reținem:

– concepția justă despre căsătorie (iubirea evidențiază valoarea unică a persoanei – 2,2-3; 5,10; 6,8-9; ea stabileşte o egalitate reală între bărbat şi femeie; sexualitatea e unul din darurile lui Dumnezeu (*Prov* 15,12-21; *Qoh* 9,9); ea, cu toate componentele ei fizice, afective, spirituale, trebuie trăită în contextul unei angajări fidele şi exclusive; se face referință, de asemenea, la o unire monogamă şi indisolubilă);

– exemplul unei iubiri fidele (fidelitatea miresei trebuie admirată şi imitată), căutarea insistentă şi statornicia în ținerea cuvântului dat;

– recunoaşterea demnității personale a fiecărui bărbat şi a fiecărei femei;

– înțelegerea alianței noi prezise de profetul Ieremia (31,31-34) în care se afirmă locul şi demnitatea fiecărei persoane în inima căreia e scrisă legea Domnului;

– abordând tema iubirii umane, cartea *Cântarea Cântărilor* demitizează iubirea (de fapt, Israelul niciodată nu a divinizat iubirea, nici nu a personificat-o). Mai mult, o răscumpără eliberând-o de orice puritanism ca şi de orice uşurătate erotică.

6.5. Teme

✦ Omul îl caută pe Dumnezeu;
✦ Ce gândesc despre iubire?

7. CARTEA ÎNȚELEPCIUNII

Cartea Înțelepciunii face parte dintre cărțile deuterocanonice; utilizată fiind de sfinții părinți, în ciuda anumitor ezitări, a fost recunoscută ca inspirată având acelaşi rang ca şi celelalte cărți ale canonului ebraic.

7.1. Titlul

Vulgata îi dă simplu titlul de „Liber Sapientiae" (= *Cartea Înțelepciunii*) şi cu acest titlu s-a impus în tradiția catolică. LXX o numeşte „Înțelepciunea lui Solomon". Cu acest titlu o întâlnim în Biblia ortodoxă.

7.2. Autorul şi data redactării

Din cele menționate în carte, rezultă că autorul este regele Solomon: el vorbeşte ca un rege (7,5; 8,9-15) altor regi (1,1; 6,1-11.21); dar, de fapt, este vorba despre un artificiu literar, care pune această carte sub autoritatea regelui Solomon aşa cum s-a întâmplat şi cu *Cartea lui Qohelet* sau cu cartea *Cântarea Cântărilor,* întrucât el reprezenta cel mai bine înțelepciunea în Israel.

Cu siguranță autorul este un evreu care a trăit în mediul elenist din Alexandria, însă el era plin de credința în „Dumnezeul părinților" şi mândru că aparține poporului ales. El, folosindu-se de termeni filozofici din cultura elenistă pentru a exprima o gândire care se hrăneşte din Vechiul Testament, se dovedeşte a fi un om cultivat al timpului său. El nu este un filozof, nici un teolog, ci un

înțelept al lui Israel. El scrie în a doua jumătate a secolului I î.C. pentru a apăra credința evreilor zdruncinată de prestigiul civilizației alexandrine (înmulțirea şcolilor filozofice, dezvoltarea ştiințelor, apelul la religiile misterice etc.), dar şi pentru a propune religia iahvistă oamenilor din mediul în care trăia, străduindu-se să le arate superioritatea absolută a înțelepciunii iudaice. De aceea, nu trebuie să ne surprindă folosirea unor termeni specifici gândirii eleniste; acesta era modul de a aborda dialogul cu oamenii ce aparțineau acestei culturi; în acest fel, mesajul autorului acestei cărți putea fi mai uşor înțeles în mediul în care trăia.

7.3. Structura şi conținutul

Structura

– 1-5: rolul înțelepciunii în destinul omului (comparație între soarta celor buni şi a celor răi în viață şi după moarte);
– 6-9: originea şi natura înțelepciunii şi mijloacele de a o dobândi;
– 10-19: preamărirea acțiunii înțelepciunii şi a lui Dumnezeu în istoria poporului ales (se insistă mai ales pe eliberarea din Egipt; 13-15: critica severă a idolatriei).

Conținutul

Cartea Înțelepciunii vrea să evidențieze rolul înțelepciunii în viața omului; ea îl conduce pe om la nemurire; astfel, el este aproape de Dumnezeu, dacă urmează înțelepciunea care vine de la Dumnezeu.

7.4. Teologia

Temele teologice abordate de *Cartea Înțelepciunii* sunt variate. Dintre ele e bine să menționăm următoarele teme:

– *Doctrina despre Dumnezeu.* Dumnezeul despre care vorbeşte cartea Înțelepciunii este Dumnezeul tradiției israelite: el este Creatorul atotputernic, stăpân al universului. El este extraordinar de înțelept (11,20) şi foarte bun; el este însăşi înțelepciunea şi locuieşte în sufletele sfinte (1,4; 7,27).

– *Problema răsplății*. Această problemă îşi găseşte rezolvarea în *Cartea Înțelepciunii*. Folosindu-se de distincția dintre trup şi suflet şi de doctrina nemuririi sufletului (idei specifice gândirii greceşti), autorul afirmă că Dumnezeu l-a creat pe om pentru nemurire (2,23) şi că răsplata înțelepciunii este tocmai această nemurire care asigură celui care o posedă un loc lângă Dumnezeu (6,18-19). Ceea ce se petrece aici pe pământ nu este decât o pregătire a altei vieți, în care drepții vor trăi cu Domnul, iar cei răi îşi vor primi pedeapsa.

– *Învierea trupească*. Nu se face nici o aluzie la învierea trupului, dar se lasă posibilitatea unei învieri a trupului într-o formă spiritualizată (se conciliază astfel noțiunea greacă despre nemurire şi doctrinele biblice care se orientează spre învierea trupească: cf. *Dan* 12,1-2).

– *Doctrina despre înțelepciune*. Ca şi în celelalte cărți sapiențiale, înțelepciunea este un atribut, o calitate a lui Dumnezeu; însă în *Cartea Înțelepciunii*, începând cu capitolul 11 ea se identifică cu Dumnezeu în conducerea lumii. De fapt ea este „o emanație a gloriei Celui

Atotputernic... un reflex al luminii veşnice... o imagine a excelenței sale" (7,25-26); ea apare ca distinctă de Dumnezeu, dar este, în acelaşi timp, o iradiere a esenței divine.

– *Meditație asupra istoriei lui Israel*. Autorul caută motivațiile faptelor petrecute în istoria poporului ales şi, în câteva trăsături, schițează o filozofie religioasă a istoriei, care presupune o nouă interpretare a textelor deja cunoscute din revelație.

Deşi gusturile s-au schimbat, iar timpurile au trecut, aceste pagini (mai ales cc. 1-9) oferă mereu creştinilor un aliment spiritual de înaltă calitate; de aceea, liturgia Bisericii se foloseşte din plin de fragmente din aceste capitole.

7.5. Texte alese

□ 1,16-2,11: „filozofia" celor nelegiuiți;
□ 2,12-20: cei nelegiuiți îl persecută pe cel drept;
□ 3,1-12: destinul nemuritor al celor drepți; viața sterilă a celor nelegiuiți;
□ 6,1-11: înțelepciunea vine în întâmpinarea omului;
□ 7,22-8,1: natura înțelepciunii;
□ 9,1-12: rugăciune pentru obținerea înțelepciunii;
□ 13,1-9: polemica împotriva idolatriei;
□ 19,1-12: trecerea Mării Roşii.

7.6. Teme

✦ Înțelepciunea umană şi înțelepciunea divină;
✦ Rugăciune pentru dobândirea înțelepciunii.

8. CARTEA LUI BEN SIRAH

Cartea lui Ben Sirah face parte din grupul cărților deuterocanonice (alături de *Tobia, Iudita, Baruh, Înțelepciunea lui Solomon, 1 şi 2 Macabei*).

8.1. Titlul

În limba latină, această carte era numită „Liber Ecclesiasticus" (= Carte bisericească)[17], pentru că era folosită în pregătirea catecumenilor şi a neofiților.

În limba greacă, ea este numită *Înțelepciunea lui Isus, fiul lui Sirah* (după numele autorului ei: 51,30); de aici vine şi denumirea de „Ben Sirah" sau „Siracide".

8.2. Autorul şi data redactării

În jurul anului 200 î.C., Palestina era condusă de greci. În stilul lor de viață, numit elenism (ei afirmau că toți oamenii sunt egali, toate lucrurile sunt naturale, zeii nu au nici o influență asupra destinului oamenilor), ei puneau în pericol gândirea poporului evreu despre Dumnezeu şi istorie. *Cartea lui Ben Sirah* se opune acestei mentalități afirmând credința în Dumnezeul unic şi veşnic, care şi-a ales un popor şi i-a dat o lege, care este izvor de înțelepciune.

Scopul cărții este acela de a arăta superioritatea înțelepciunii revelate, astfel ca orice evreu, în orice moment

[17] De aici provine denumirea „Cartea Ecleziasticului".

al vieții, să învețe să acționeze sub lumina legii, nu după mintea oamenilor.

Autorul este *Isus, fiul lui Sirah* care a trăit la Ierusalim prin anul 200 î.C. El era un scrib important de la Ierusalim, pătruns încă din tinerețe de iubirea față de Lege şi preocupat de a comunica altora (24,34; 33,18) roadele meditației sale şi ale experienței sale asupra ei. El se adresează oricărui evreu care, cu sinceritate, vrea să trăiască credința părinților într-o lume care s-a schimbat.

Ocupa o funcție mare la Ierusalim (39,4). El şi-a scris cartea în limba ebraică prin anul 180 î.C.; după 50 de ani, un nepot de-al său a tradus-o în limba greacă. *Cartea lui Ben Sirah* a ajuns la noi în întregime în această traducere.

8.3. Structura şi conținutul

Fiind o meditație asupra înțelepciunii, e greu de elaborat o schemă a cărții. De fapt, autorul abordează numeroase aspecte ale vieții: prietenia, femeile, conducerea, aparențele, moartea, avariția, libertatea, răsplata, creația, limba, lenea, jurămintele, adulterul, darurile, fiii, sănătatea, vinul, banchetele, sclavii, călătoriile, medicii, muncile manuale şi intelectuale, stelele, patriarhii, profeții etc.

Cartea lui Ben Sirah este o sinteză a religiei tradiționale şi a înțelepciunii comune, aprofundată de autor în experiența sa proprie.

Cât privește structura cărții, notăm următoarea schemă:
– 1,1-16,23: natura înțelepciunii şi binefacerile pe care ea le aduce;

– 16,24-23,27: Dumnezeu şi creația; omul şi conduita sa morală;
– 24,1-32,13: înțelepciunea în familie şi în societate;
– 32,14-42,14: viața virtuoasă;
– 42,15-50,29: manifestarea înțelepciunii divine;
– 51,1-30: apendice
- 51,1-12: rugăciune de mulțumire;
- 51,13-30: poem final.

O altă împărțire:

– prologul traducătorului;
– 1,1-42,14: partea întâi: culegere de maxime adresate diferitelor persoane, alternând cu poeme didactice despre fire şi înțelepciune;
– 42,15-51,30: partea a doua: un imn de slavă la adresa înțelepciunii lui Dumnezeu evidențiată în natură (42,15-43,33) şi în viața strămoşilor poporului ales, de la început până la marele preot Simon († 195 î.C) (44,1-50,24);
– 50,25-51,30: două anexe care conțin un imn de mulțumire: 51,1-12, şi un poem alfabetic în ebraică despre căutarea înțelepciunii: 51,13-30.

8.4. Teologia

Elementele fundamentale ale credinței revelate. Fiind un răspuns la creşterea pericolului influenței nefaste a elenismului asupra vieții poporului ales, *Cartea lui Ben Sirah* insistă:
– asupra fricii de Dumnezeu;

– asupra respectului față de înțelepciune, Lege, cult, jertfe, preoție;
– asupra importanței fidelității față de exemplul strămoşilor.

Acest mesaj a inspirat eroismul macabeilor în apărarea Legii lui Dumnezeu, eroism dus până la jertfa supremă.

Concepția despre Dumnezeu şi raportul său cu omul e întemeiată pe experiența personală: Dumnezeu este veşnic şi unic (18,1; 36,4; 42,21); el e autorul creației (42,21.24) şi cunoaşte toate. El conduce universul cu dreptate şi grijă (16,17-23) şi răsplăteşte cu echitate (33,13). El e cel milostiv care iartă (2,11). Într-un cuvânt, Dumnezeu este Tată nu numai pentru Israel, al cărui Dumnezeu prin excelență este, ci şi al fiecărui om (23,1). De aceea, Ben Sirah are o încredere de nezdruncinat în Dumnezeu, iar rugăciunea deține un loc considerabil în cartea sa.

Înțelepciunea vine de la Dumnezeu, iar începutul ei este frica de Domnul. Ea formează tinerele generații şi asigură fericirea tuturor acelora care o primesc. Ea se identifică cu Legea (24,23-24; 15,1; 19,20). Pentru a ilustra aceasta, *Cartea lui Ben Sirah* vorbeşte despre sfinții poporului ales pentru a-i oferi ca exemple şi pentru a demonstra că ei au iubit înțelepciunea, că s-au călăuzit după ea pe calea sfințeniei. Un loc deosebit, în acest sens, e dat elogierii preoției, mai ales a marilor preoți Aron, Fineas şi Simon II (contemporan cu autorul cărții).

Cât priveşte *doctrina răsplății*, este afirmată doctrina tradițională, ca şi în alte cărți sapiențiale. Ben Sirah simte

importanța tragică a clipei morții, dar nu ştie încă cum va răsplăti Dumnezeu pe fiecare.

Oricum, fiecare va trece pentru ultima dată prin fața judecății lui Dumnezeu; ziua aceea va fi o zi de mânie în care cei nelegiuiți vor fi pedepsiți, în timp ce pentru cei drepți va fi începutul unei răsplăți fără sfârşit în lumea viitoare.

8.5. De reținut

Înțelept adevărat, Ben Sirah se resemnează în fața situației umilitoare în care se află poporul său, dar speră într-o viitoare eliberare, ca răsplată a fidelității față de Lege.

Ben Sirah anticipă figura lui Isus care, asemenea scribului priceput, ştie să scoată din visteria sa lucruri noi şi vechi (cf. *Mt* 13,52).

Deşi nu aparține canonului ebraic, *Cartea lui Ben Sirah* e citată deseori în scrierile rabinice.

Scrisoarea sfântului apostol Iacob din Noul Testament conține multe expresii din *Cartea lui Ben Sirah*.

8.6. Texte alese

- 1,1-10: Dumnezeu este izvorul înțelepciunii;
- 1,11-20: iubeşte şi cinsteşte pe Dumnezeu;
- 1,25-30: acționează cum îi place lui Dumnezeu;
- 3,1-16: raportul cu părinții;
- 3,17-24: fii conştient de limitele tale;
- 3,25-29: mândria te duce la ruină;

□ 5,1-8: banii te pot înşela;
□ 6,5-17: prietenii adevărați şi prietenii falşi;
□ 7,1-17: nu te lăsa fascinat de putere;
□ 7,18-28: prietenii şi familia;
□ 11,10-19: ai încredere în Dumnezeu;
□ 13,24-26: inima se reflectă pe chipul omului;
□ 15,11-20: libertate şi responsabilitate;
□ 17,25-32: întoarce-te la Dumnezeu;
□ 18,30-19,3: învață să fii stăpân pe tine însuți;
□ 21: fugi de păcat;
□ 23,16-21: sclavii senzualității;
□ 36,1-22: rugăciune pentru renaşterea lui Israel;
□ 37,16-26: adevărata şi falsa înțelepciune;
□ 41,16-22: adevărata şi falsa pudoare;
□ 51,1-12: rugăciunea lui Ben Sirah.

8.7. Teme

✦ Stăpânirea limbii;
✦ Prietenia adevărată după cartea lui Ben Sirah.

CAPITOLUL V

Cărțile profetice

de Pr. Mihai Percă

1. Introducere

1.1. Fenomenul profetic

Fenomenul profetic, în diferite forme şi la diferite niveluri, e prezent aproape la toate religiile antichității. Acestea vorbeau despre oameni „inspirați" care pretindeau că vorbesc în numele zeilor lor. Şi Sfânta Scriptură menționează acest fenomen la popoarele vecine poporului ales când aminteşte de Balaam (*Num* 22-24) şi de cei 450 de profeți ai zeului Baal, pe care profetul Ilie îi provoacă la jertfa de pe Muntele Carmel pentru aflarea adevăratului Dumnezeu (*1Rg* 18,19-40). Totuşi, fenomenul profetic în sânul poporului ales are caracteristici deosebite, care-l fac să fie un fenomen autentic, nu pretins. Pentru a-l înțelege, vom prezenta, mai întâi, câteva noțiuni preliminare, iar, apoi, vom analiza cartea fiecărui profet.

1.2. Etimologia cuvântului „profet"

În limbajul curent, omul de astăzi prin cuvântul „profet" înțelege un om care prezice viitorul. E un sens restrictiv

care a făcut ca numele de profet să aibă un sens peiorativ (ghicitor) şi să fie folosit cu ironie faţă de cineva care pretinde că are intuiţii legate de viitor datorită unor puteri sau calităţi deosebite pe care le posedă.

În Sfânta Scriptură sensul cuvântului „profet" e mult mai vast şi mai bogat.

a) În limba ebraică, pentru desemnarea unui profet, era folosit cuvântul *nabi*, care înseamnă *orator* sau *vestitor.*

Dacă se consideră că acest cuvânt vine din limba akkadiană (aceasta este părerea cea mai răspândită între exegeţi), atunci cuvântul *nabi* înseamnă cel care e chemat (de Dumnezeu) sau cel care are o vocaţie (venită de la Dumnezeu). În acest sens, profetul este un om care se simte chemat de Dumnezeu să îndeplinească o misiune specială în care voinţa sa e subordonată voinţei lui Dumnezeu, voinţă care îi este comunicată printr-o inspiraţie directă. Aşadar, profetul este un ghid spiritual carismatic, trimis direct de Iahve pentru a avertiza poporul de pericolele păcatului şi pentru a vesti drumul de urmat pentru a respecta alianţa pe care Dumnezeu a încheiat-o cu poporul său. Mesajul profeţilor avea în vedere reforma religioasă şi reînnoirea morală autentică.

După modul în care a primit mesajele divine, profetul era numit uneori *ro'eh* adică *văzător* (*1Sam* 9,9) sau *hozeh* adică *vizionar* (*2Sam* 24,11), pentru că primea mesajul divin prin vedere sau viziuni.

După rolul pe care-l avea în raportul dintre Dumnezeu şi popor, profetul mai era numit *om al lui Dumnezeu, îngerul Domnului* sau *trimisul lui Dumnezeu* pentru că nu

vestea gândul său, ci gândul lui Dumnezeu; de asemenea, profetului i s-a dat şi numele de *păstor* (*Ier* 17,6) pentru că arăta mereu calea cea dreaptă pe care poporul trebuia să o urmeze pentru a rămâne fidel lui Dumnezeu.

b) În limba greacă, cuvântul ebraic *nabi* e tradus prin cuvântul *prophetes* care desemnează pe cineva care vorbeşte în numele altuia. Deci profetul este un purtător de cuvânt; el vorbeşte în numele lui Dumnezeu; el e chemat să fie purtătorul său de cuvânt. Profeții înşişi sunt conştienți de originea divină a mesajului lor; de aceea, atunci când îl vestesc, spun: „Aşa vorbeşte Iahve...” sau „Cuvântul lui Iahve către...” sau „Oracolul lui Iahve...”.

Iată deci, că, în gândirea biblică, profetul, în primul rând, vesteşte cuvântul lui Dumnezeu; abia în al doilea rând, el vesteşte viitorul.

1.3. Vocația profeților

Profeții nu şi-au luat singuri misiunea profetică, ci au primit-o de la Domnul care i-a chemat. Această vocație li se impune şi nu pot face nimic împotriva ei (*Am* 3,8; 7,15; *Ier* 1,4-10; 20,7-9). Trimişi fiind să arate voința Domnului şi să fie „semne” pentru popor, toată viața profeților este profeție: cuvintele, acțiunile, gesturile (cf. *Os* 1-3; *Is* 8,18; 20,3; *Ier* 16*; Ez* 4,3; 12,6.11; 24,24).

Deşi aveau vocație profetică, profeții nu erau totdeauna sub influența Duhului lui Dumnezeu, ci ei aşteptau iluminarea sau inspirația divină (*Lev* 24,12); gândul lor era diferit de gândul lui Dumnezeu (*1Sam* 16,6-7; *2Sam* 7,3ş.u.; *Is* 38,1-5).

Profeții *primesc mesajul divin* în moduri diferite; pentru unii *vocația* vine *prin auzire* (*1Sam* 3); pentru alții *prin viziuni*(*Is* 6,1-8; *Ez* 1; 2; 8; *Dan* 8-12; rar aceste viziuni erau nocturne: *Num* 12,6), dar cel mai des vine *prin inspirație interioară*, fapt pe care profeții îl exprimă prin cuvinte ca: „Cuvântul Domnului către…" sau „Cuvântul Domnului mi-a fost adresat…" (*Ier* 1,11; 24; 18,1-4).

Profeții, la rândul lor, *transmit mesajul* în fragmente lirice sau în proză, sub formă de parabole sau exprimare clară, în stilul succint al oracolelor sau mai amplu al formelor literare (cuvântări, procese, scrieri sapiențiale, psalmi cultuali, cântece de iubire, satire, lamentațiuni funebre etc.).

Această varietate în exprimarea mesajului divin depindea de temperamentul personal al fiecărui profet ca şi de calitățile sale naturale. Oricum, profeții aveau conştiința că sunt instrumente în mâna lui Dumnezeu pentru a vesti cuvântul divin, aducător de speranță şi mântuire.

1.4. Destinatarii mesajului profetic

Foarte rar destinatarul mesajului profetic este o persoană (*Is* 22,15ş.u.; *Ier* 20,6).

Excepție face regele, care e conducătorul poporului (de ex., Natan cu David; Ilie cu Ahab; Isaia cu Ahaz şi Ezechia; Ieremia cu Sedecia) şi marele preot, conducător al poporului întors din exil (*Zah* 3).

Cel mai des, mesajul profeților priveşte întregul popor. În toate vocațiile profetice, Domnul îi trimite pe cei chemați la poporul său (*Am* 7,15; *Is* 6,9; *Ez* 2,3), dar şi la

alte popoare (*Ier* 1,10). Această caracteristică diferențiază esențial profetismul biblic de profetismul popoarelor antice.

Mesajul profeților se referă, în primul rând, la prezent şi apoi la viitor. Deşi transmit mesajul lor contemporanilor lor, profeții sunt deasupra timpului pentru că sunt interpreții lui Dumnezeu, care, prin ei, îşi dezvăluie planul de mântuire.

Autenticitatea mesajului profetic este verificată de:
– conformitatea mesajului lor cu doctrina iahvistă (*Ier* 23,22; *Dt* 13,2-6);
– împlinirea profețiilor lor (*Ier* 28,9; *Dt* 18,22).

Aceste două criterii îi deosebesc pe profeții lui Dumnezeu de profeții falşi (*1Rg* 22,8ş.u.).

1.5. Doctrina profeților

Profeții au avut un rol considerabil în dezvoltarea religioasă a Israelului. Pe lângă faptul că au menținut şi condus poporul ales pe calea doctrinei iahviste autentice, ei au fost şi instrumentele principale ale progresului revelației. Pe calea acestui progres, fiecare profet a avut contribuția proprie, dar acest progres profetic în revelație poate fi rezumat în trei idei teologice esențiale: *monoteismul, moralismul şi aşteptarea mânturii.*

a) *Monoteismul*. Israelul credea în Dumnezeu care i s-a revelat, dar accepta şi ideea posibilității existenței altor zei la alte popoare. Profeții, prin cuvântul lor, vor afirma permanent şi foarte insistent că Iahve este singurul Dumnezeu şi că nu există alți zei (*Is* 44,6; 45,18). Astfel,

profeții au ajutat poporul ales să treacă la conştiința clară că Iahve este singurul Dumnezeu şi că nu există alt Dumnezeu în afară de el. Această schimbare în gândirea religioasă a poporului ales este unul din roadele predicii profeților.

Iahve este un Dumnezeu transcendent, singurul „sfânt", învăluit de mister (*Is* 6). Şi, totuşi, el este aproape de om prin bunătatea şi gingăşia pe care le arată față de poporul său (*Os* 2; *Ier* 2,2-7; 3,6-8; *Ez* 16; 23).

b) *Moralismul*. Contrastul dintre sfințenia lui Dumnezeu şi mizeria omului este enormă (*Is* 6,5). Şi, totuşi, omul este chemat la sfințenie; profeții sunt conştienți de aceasta; ei constată şi afirmă cu toată tăria că păcatul îl separă pe om de Dumnezeu (*Is* 59,2) şi aduce un prejudiciu Dumnezeului dreptății, al iubirii şi al sfințeniei. De aceea, ei detestă păcatul şi cheamă poporul la convertire, pentru că Domnul nu vrea moartea celui păcătos, ci cere de la poporul său o religie interioară, care trebuie să anime viața religioasă şi manifestările ei exterioare în cult, pentru că această reînnoire va sta la baza noii alianțe a lui Dumnezeu cu poporul său (*Ier* 31,31-34).

c) *Aşteptarea mântuirii: mesianismul*. În ciuda păcatelor poporului său, ca şi ale tuturor oamenilor, Domnul urmăreşte cu consecvență împlinirea promisiunilor sale, pe care le va împlini în sânul „restului sfânt", care, întărit de Domnul, va trece peste toate încercările instaurând împărăția divină. Ea va fi condusă de *Mesia*, care va fi din neamul regelui David (*Is* 11,1; *Ier* 23,5), va fi din Betleem (*Mih* 5,1). Peste el se va odihni Duhul lui

Dumnezeu (*Is* 11,1-5) şi se va numi „Emanuel” (*Is* 7,14), adică „Dumnezeu este cu noi”. El va fi umil şi paşnic (*Zah* 9,9-10) şi va aduce poporului mântuirea cu preţul propriului său sânge (*Is* 42,1-7; 49,1-9; 50,4-9; 52,13-53,12). La sfârşit, el va veni pe norii cerului ca un Fiu al omului (*Dan* 7,13) care primeşte de la Dumnezeu domnia asupra tuturor popoarelor.

Comunitatea creştină constată că toate aceste profeţii s-au împlinit în viaţa, activitatea, moartea şi învierea lui Isus din Nazaret.

1.6. Profeţii scriitori

În Israel, profeţii trăiau individual sau în grupuri. Numărul lor a fost mare, însă Sfânta Scriptură menţionează nominal doar puţini dintre ei. Unii dintre ei şi-au scris o parte din cuvântări (mai ales fragmentele autobiografice), alţii nu. Ţinând cont de acest aspect, distingem profeţi nescriitori (Samuel, Gad, Natan, Ilie, Elizeu, etc.) şi profeţi scriitori, cărora li s-a atribuit o carte sau alta din Sfânta Scriptură. Cunoaştem şaisprezece profeţi scriitori. În funcţie de importanţa mesajului lor ca şi al mărimii cărţii care le poartă numele distingem *4 profeţi scriitori mari* sau *majori* (Isaia, Ieremia, Ezechiel şi Daniel) şi *12 profeţi scriitori mici* sau *minori* (Osea, Ioel, Amos, Abdia, Iona, Miheea, Nahum, Habacuc, Sofonia, Aggeu, Zaharia şi Malahia).

Pentru a înţelege mai bine mesajul lor şi rolul pe care l-au jucat în istoria poporului ales, dar şi în istoria mântuirii, vom studia cronologic viaţa profeţilor scriitori, ca şi mesajul cărţilor lor. Astfel vom avea:

– *Profeții secolului al VIII-lea î.C.*: Amos, Osea, Miheea şi Isaia;
– *Profeții secolului al VII-lea şi ai începutului secolului al VI-lea î.C.*: Sofonia, Nahum, Habacuc, Ieremia (şi Lamentațiunile, Cartea lui Baruh), şi Ezechiel;
– *Profeții din epoca persană* (538-332 î.C.): Aggeu, Zaharia, Malahia, Iona, Ioel, Abdia şi Daniel.

2. PROFEȚII SECOLULUI AL VIII-LEA

2.1. AMOS

2.1.1. Contextul istoric

În secolul al VIII-lea î.C., Regatul lui Israel a cunoscut o mare liniște politică şi prosperitate economică deosebită. Acest lucru s-a datorat slăbirii puterii politice a popoarelor vecine, mai ales a Asiriei. Ca atare, Israelul nu se temea de nici o amenințare externă, iar schimburile comerciale au prosperat. Aceste condiții au favorizat apariția unui climat de siguranță, care s-a reflectat şi în somptuozitatea manifestărilor de la sanctuarul din Betel.

Totuşi realitatea era alta: bunăstarea economică era deținută numai de un grup restrâns de persoane, pe când marea majoritate a populației Israelului era săracă; astfel, s-au agravat diferențele dintre clasele sociale; solidaritatea dintre membrii poporului s-a micşorat, pentru că cei săraci erau exploatați de cei bogați şi puternici. Corupția

n-a ocolit nici tribunalele care, sub presiunea celor bogați, emiteau sentințe nedrepte împotriva celor lipsiți de ajutor şi apărare. Acesta este contextul istoric în care profetul Amos şi-a desfăşurat misiunea profetică.

2.1.2. Titlul şi autorul

Cartea aceasta poartă numele lui Amos, unul dintre cei 12 profeți minori. El este primul dintre profeții scriitori. S-a născut şi a trăit la Tecoa, localitate din Regatul lui Iuda, situată la circa 10 km sud de Betleem. Se ocupa cu păstoritul şi cultivarea sicomorilor. Chemat fiind de Domnul, va merge să vestească cuvântul lui Dumnezeu în Regatul de Nord, în timpul domniei regelui Ieroboam al II-lea (783-743 î.C). Acest fapt arată că o anumită tradiție religioasă comună continua să lege cele două regate.

Amos şi-a desfăşurat misiunea de profet la Betel şi probabil la Samaria (capitala Regatului de Nord) între anii 760-750 î.C. Întrucât a trebuit să vorbească împotriva clasei conducătoare corupte, ca şi împotriva regelui, profetul va fi alungat din Israel. Astfel se încheie misiunea sa profetică.

La originea cărții, se află propovăduirea orală a profetului Amos. El însuşi îşi va fi scris viziunile şi fragmentele de natură autobiografică; dar autorul întregii cărți este unul dintre prietenii sau discipolii săi, căruia îi aparține în mod sigur fragmentul care vorbeşte despre expulzarea profetului din Israel (7,10-17). Limbajul cărții este simplu, însă demn şi incisiv. Autorul foloseşte cu pricepere metaforele, deşi nu abuzează de ele.

Profetul vesteşte mesajul lui Dumnezeu pentru a prezenta locuitorilor Israelului realitatea aşa cum o vede Dumnezeu: sub aparența unei prosperități materiale deosebite – considerată de cei bogați ca un semn al binecuvântării şi ocrotirii lui Dumnezeu – se ascundea de fapt multă nedreptate şi multe păcate: ipocrizie religioasă, imoralitate, alcoolism şi sacrilegii; aceste păcate duceau la ruina şi distrugerea regatului. Prin mesajul său, profetul Amos vrea să remedieze această situație prin reinstalarea dreptății sociale.

2.1.3. Conținutul şi structura

Conținutul

Cartea profetului Amos începe cu vestirea judecății lui Dumnezeu şi a pedepsei care va veni asupra celor şase națiuni vecine (Asiria, Filistea, Fenicia, Edom, Amon şi Moab) ca şi asupra lui Iuda şi Israel. Pedeapsa e certă şi necesară. Profetul deplânge ruina lui Israel şi arată şi cauzele ei: neascultarea de Domnul şi lipsa căinței pentru păcate. Prin cinci viziuni profetul prezintă iminența pedepsei. Cartea se încheie cu un mesaj aducător de speranță: Domnul va ridica din nou „casa" lui David.

Structura

– 1-2: profeții împotriva celor şase națiuni, a lui Iuda şi Israel;
– 3-6: avertismente şi amenințări din cauza infidelității față de alianță;

– 7,1-9,8: cele cinci viziuni vestitoare ale pedepsei iminente;
– 9,9-15: restaurarea „casei” lui David.

2.1.4. Teologia

Profetul Amos este convins că Dumnezeu este atotputernic, creator a toate, stăpân suprem al tuturor națiunilor şi al fiecărui om. De aceea, dreptatea sa, stipulată în Lege, e de neclintit; ca atare, ea trebuie observată. Ținând cont de acest adevăr, profetul Amos îşi concentrează mesajul asupra a patru teme unite între ele:

– *Judecata*. Iahve recunoscuse în Israel pe poporul alianței sale (3,1-2), dar Israel a abuzat de acest privilegiu prin păcatele sale contra dreptății. Pentru a reinstaura dreptatea, Domnul va distruge alianța şi va declara război lui Israel, care acum, din cauza călcării alianței, a devenit duşmanul său.

– *Dreptatea socială*. Alianța stabilise elementele relației fiecărui om cu aproapele său şi cu Dumnezeu, elemente care trebuie să fie în concordanță reciprocă. Ori, pe vremea profetului, în Israel, puținii bogați exploatau pe cei săraci, nedreptățindu-i. Acesta este motivul pentru care Dumnezeu a hotărât să judece şi să pedepsească pe Israel.

– *Cultul*. Bogații, deşi nedreptățeau pe cei săraci, se lăudau că observă alianța pentru că participau la celebrările somptuoase de la sanctuar, pe care le susțineau din bogăția lor. Amos denunță această ipocrizie sfruntată. Marele păcat al lui Israel este separarea dintre cult şi grija față de aproapele (5,21-24).

– *Cuvântul lui Dumnezeu*. Conducătorii poporului ales nu mai țin cont de cuvintele profeților, ba chiar fac orice pentru a le închide gura (2,12; 7,12-13).Prin această atitudine, Israelul îl refuza pe Dumnezeu. De aceea, pedeapsa prevestită va veni tocmai pentru a păstra lumina cuvântului lui Dumnezeu.

Prin mesajul său teologic, profetul Amos este actual şi astăzi, pentru că nedreptățile sociale nu au dispărut, ci, dimpotrivă, s-au înmulțit. Ca şi atunci, Domnul şi acum este garantul celor slabi şi neajutorați. El va face dreptate totdeauna.

2.1.5. Texte alese

□ 3,3-8: misiunea profetului;
□ 5,8-9: imn către Creator;
□ 5,18-20: ziua Domnului;
□ 6: regatul lui Israel va fi distrus;
□ 7,10-17: Amos şi preotul Amasia;
□ 8,4-14: profeție împotriva negustorilor vicleni;
□ 9,11-15: Dumnezeu va reconstrui regatul lui David.

2.1.6. Teme

✦ Dreptatea în viața mea;
✦ „Îl caut pe Domnul!” (cf. *Am* 5,4-7);
✦ Care sunt cele cinci viziuni? Povestiți una dintre ele.

2.2. OSEA

2.2.1. Contextul istoric

Profetul Osea trăieşte în acelaşi context istoric ca şi profetul Amos. Ca şi acesta, Osea observă ambiguitatea politică a lui Israel (se alia când cu Egiptul, când cu Asiria), ca şi ambiguitatea sa religioasă (când îl slujea pe Domnul, când pe Baal).

După moartea lui Ieroboam al II-lea († 743 î.C.), urmează pentru Israel o perioadă dramatică şi crudă: în douăzeci de ani, au urcat pe tronul lui Israel şase regi, aproape toți asasinați de succesorii lor.

În fața unei asemenea realități, desigur, profetul Osea denunță corupția morală, lipsa dreptății sociale, ca şi iresponsabilitatea clasei conducătoare. Aceste nelegiuiri vor avea consecințe grave: Israelul va fi distrus, conducătorii săi vor fi deportați, iar cei care vor rămâne vor căuta să se salveze în Egipt.

2.2.2. Titlul şi autorul

Cartea aceasta poartă numele lui Osea, unul dintre profeții minori. El este singurul profet din Israel de la care avem o carte în Sfânta Scriptură. El şi-a desfăşurat misiunea profetică în Israel între anii 745-725 î.C.

Cartea lui Osea îşi are originea în experiența conjugală a profetului, experiență care devine simbol al iubirii lui Dumnezeu față de Israel.

Osea era un om cultivat. Primind misiunea profetică, el se căsătoreşte, după voința Domnului, cu o femeie desfrânată,

iar celor trei copii care i s-au născut din această căsătorie, le pune nume simbolice pentru a arăta infidelitatea lui Israel față de Domnul. Astfel întreaga viață a profetului devine profeție, vestire a mesajului divin.

Cartea e o colecție de oracole şi cuvântări rostite în împrejurări determinate. Unele părți ale cărții au fost scrise personal de profet, dar cea mai mare parte a ei este opera celor din jurul său: ucenici şi prieteni.

Cartea a fost scrisă înainte de căderea Regatului de Nord (anul 721 î.C.).

Limbajul cărții este pasionant şi vehement, tăios uneori, şi concis.

2.2.3. Conținutul şi structura

Conținutul

Primele trei capitole prezintă viața dramatică de familie a profetului. La porunca Domnului, el se căsătorește cu o femeie desfrânată. Deşi ea îl părăseşte, la aceeaşi poruncă a Domnului, profetul o reprimeşte în casa lui.

Această căsătorie a profetului nu este o ficțiune, ci un simbol al iubirii fără margini a lui Dumnezeu față de poporul său, care l-a părăsit pe Domnul pentru a cinsti pe idoli.

Restul cărții nu este altceva decât un comentariu al primelor trei capitole. Israelul va fi pedepsit pentru infidelitatea sa, dar Domnul îl va chema la convertire pentru a încheia cu el un legământ nou.

Structura

– 1-3: căsătoria lui Osea şi simbolismul ei;
– 4-13: Domnul îl acuză pe Israel de toate păcatele sale;
– 14: Domnul cheamă poporul la convertire.

2.2.4. Teologia

Profetul Osea cunoştea bine trecutul lui Israel. Dezamăgit de infidelitatea conducătorilor față de Domnul, profetul se gândeşte cu nostalgie la timpurile trecute şi fericite ale iubirii dintre Dumnezeu şi poporul său. Pentru prezentarea mesajului său, profetul abordează două idei teologice importante:

– *Iubirea nemărginită a lui Dumnezeu față de Israel*. Faptul real al căsătoriei lui Osea cu Gomer (căsătorie încheiată, ruptă şi reluată) chiar de la început este şi un simbol, care ilustrează atât amploarea corupției poporului, cât şi iubirea lui Dumnezeu față de Israel, care i se opune cu încăpățânare. Iubirea Domnului depăşeşte nevrednicia şi păcatul poporului; e o iubire care trece prin suferință; e o iubire gingaşă şi afectuoasă, care trebuia să trezească în Israel dorința convertirii. Gingăşia iubirii divine e o forță, nu o slăbiciune, capabilă să transforme inima omului.

Sfântul Paul va admira desăvârşirea acestei iubiri în Cristos când va spune: „Prin aceasta Dumnezeu îşi arată iubirea față de noi: Cristos a murit pentru noi pe când eram încă păcătoşi" (*Rom* 5,6-8). Izvor al iubirii, Dumnezeu este şi obiectul ei.

– *Judecată şi speranță*. Osea a trebuit să vorbească şi despre judecată pentru că Israel l-a părăsit pe Domnul pentru a-l sluji pe Baal. Acest păcat are consecințe grave pentru Israel: Asiria îi amenință independența (3,15); în curând o mare nenorocire va veni peste Israel (10,15), care va aduce distrugerea lui (8,14; 12,12). În ciuda acestor nenorociri, ideea iubirii fidele (*hesed*) a lui Dumnezeu față de poporul său domină întreaga carte (2,21).

Bunătatea lui Dumnezeu aşteaptă de la Israel o convertire adevărată arătată prin cunoaşterea lui Dumnezeu (6,6), care presupune disponibilitate pentru a asculta şi împlini poruncile sale, adică adeziunea inimii la voința lui Dumnezeu; aceasta este adevărata religie (= cinstire a lui Dumnezeu).

2.2.5. Texte alese

□ 1-3: căsătoria profetului şi simbolismul ei;
□ 7,8-16: Domnul deplânge nerecunoştința lui Israel;
□ 8,1-14: păcatele din viața politică şi religioasă;
□ 11,1-11: iubirea lui Dumnezeu învinge nerecunoştința lui Israel;
□ 14,2-9: căință şi mântuire.

2.2.6. Teme

✦ Milostivirea lui Dumnezeu;
✦ Comentați acest verset: „Au semănat vânt, vor culege furtună” (8,7);

✦ Găsiți în Evanghelii aceste cuvinte din cartea profetului Osea:

- „Milă voiesc, nu jertfă!” (6,6);
- „Din Egipt am chemat pe fiul meu” (11,l).

2.2.7. De reținut

✓ „Semănați fapte bune, căci numai astfel veți secera milostivire” (12,1);
✓ „Milă voiesc şi nu jertfă, şi cunoaşterea lui Dumnezeu mai mult decât arderile de tot” (6,6).

2.3. MIHEEA

2.3.1. Contextul istoric

Timpul prosperității pentru Israel a trecut pentru că puterea militară şi politică a Asiriei a crescut. Înfricoşat, Ahaz, rege în Regatul de Sud, a încheiat o alianță cu Asiria în speranța că va păstra independența țării, însă a devenit vasalul acesteia. Dimpotrivă, regele Ezechia, fiul său, care i-a urmat pe tron, încrezător în Dumnezeu şi susținut de profetul Isaia, a reuşit prin atitudinea sa de credință, să apere independența regatului său. În acest context, a trăit profetul Miheea. El a fost martorul căderii Samariei (anul 721 î.C.) şi a primei invazii asiriene, lipsită de succes, în Regatul de Sud, din anul 701 î.C. (cf. *2Rg* 19,32-37; *Is* 37,33-37).

2.3.2. Titlul şi autorul

Cartea poartă numele lui Miheea, unul dintre cei doisprezece profeți minori. S-a născut la Moreşet-Gat, un sat la 40 km SE de Ierusalim. Şi-a desfăşurat misiunea profetică la sfârşitul secolului al VIII-lea î.C. şi începutul secolului al VII-lea î.C. (aproximativ între anii 725-680 î.C.), atât în Regatul de Nord, cât şi în Regatul de Sud. Profet aspru, provenit de la țară, Miheea e preocupat de viața celor săraci, exploatați de cei bogați; de aceea, denunță iresponsabilitatea conducătorilor poporului, corupția care alterează toate relațiile sociale, şi idolatria prezentă prin formele de cult ale zeilor păgâni. Profetul demască, de asemenea, falsitatea contemporanilor săi care, în ciuda acestor păcate, sunt „siguri" că îl au pe Dumnezeu de partea lor doar pentru faptul că ei sunt poporul său; ei credeau că aceasta era suficient pentru a scăpa de orice rău.

Cartea profetului Miheea are un limbaj pur şi corect, stil simplu, elegant şi patriotic, exprimat în imagini originale şi expresive.

2.3.3. Conținutul şi structura

Conținutul

Dumnezeu e gata să-i judece pe conducătorii poporului său pentru că aceştia au pus mâinile pe casele şi câmpiile săracilor, au nesocotit drepturile de moştenire (2,2), au jefuit pe străini şi au lăsat văduvele pe drumuri (2,9). Profetul e plin de jale, pentru că aceste păcate vor aduce

asupra poporului nenorocire. Domnul însă îşi va aduna poporul şi va avea grijă de el trimițându-i un rege-păstor, care se va naşte la Betleem-Efrata (5,1-3). Domnul îşi judecă poporul, îl purifică prin suferință, dar îi arată apoi ce are de făcut pentru a fi plăcut în ochii săi: să trăiască conform dreptății, să iubească mila şi să umble smerit în fața sa (6,8).

Cartea se încheie cu o rugăciune pentru popor.

Structura

– 1-3: Domnul judecă şi condamnă pe Iuda şi Israel pentru nelegiuirile sale;
– 4-5: Dumnezeu promite mântuirea şi un nou rege-păstor;
– 6,1-7,7: Dumnezeu cheamă poporul la judecată;
– 7,8-20: motive de speranță şi rugăciunea pentru popor.

2.3.4. Teologia

În prezentarea mesajului său, profetul Miheea rezumă mesajul profeților care l-au precedat sau i-au fost contemporani, pentru că, în cartea sa, întâlnim dreptatea lui Amos, milostivirea lui Osea şi umilința lui Isaia. Totuşi mesajul său se concentrează asupra judecății divine, pe care o exprimă prin următoarele idei teologice:

– *Judecată şi pedeapsă*. Domnul, care e stăpânul tuturor, nu poate suporta nelegiuirea, nedreptatea şi păcatul. E afectat mai ales de suferința celor săraci, care sunt victime ale celor bogați. Aceştia trăiesc cu siguranța iluzorie că n-au pierdut ocrotirea lui Dumnezeu; ei nu-şi dau seama,

sau nu vor să-şi amintească, faptul că idolatria şi nedreptatea au dus la prăbuşirea Regatului de Nord, păcate de care nici Regatul lui Iuda nu este străin. Din experiența Israelului, conducătorii poporului din Regatul lui Iuda ar fi trebuit să-şi dea seama cât de urgentă este convertirea pentru a nu avea aceeaşi soartă; dar clasele conducătoare înşală poporul prin cuvinte care împiedică convertirea.

– *Mesaj de speranță*. Profetul vesteşte o certitudine mângâietoare: Domnul şi-a păstrat o parte din poporul său în fidelitate față de Lege; acesta e numit „restul sfânt", căruia îi va trimite un rege-păstor, ales chiar de el (5,1-4), care va aduce pacea. În timpul său, popoarele se vor aduna la Ierusalim pentru a-l asculta pe Domnul (4,1-5). Domnul arată poporului ce aşteaptă de la el pentru a trăi coerent alianța: împlinirea dreptății, căutarea bunătății şi viața umilă în fața Domnului (6,8).

2.3.5. Texte alese

□ 1,2-9: iminența vizitei divine;
□ 2,1-5: nelegiuirile poporului şi consecințele acestora;
□ 3,9-12: corupția conducătorilor poporului;
□ 4,1-5: vocația la mântuire a tuturor popoarelor;
□ 5,1-3: profeție mesianică;
□ 6,1-5: Dumnezeu îl judecă pe Israel;
□ 6,6-8: adevărata religie e interioară;
□ 7,8-10: mărturisirea vinovății şi a pedepsei drepte pentru păcate;
□ 7,15-20: milostivirea lui Dumnezeu.

2.3.6. Teme

✦ Judecata lui Dumnezeu;
✦ Domnul priveşte la viața mea. E mulțumit de ea?

2.3.7. De reținut

✓ „Poporul meu, ce ți-am făcut şi cu ce te-am împovărat? Răspunde-mi! Eu sunt cel care te-am scos din țara Egiptului şi din casa robiei, te-am răscumpărat şi ți-am trimis înainte pe Moise, pe Aron şi pe Miriam!” (6,3-4);
✓ „Ți s-a arătat, omule, ceea ce este bun şi ceea ce Dumnezeu cere de la tine: dreptate, iubire şi milostivire şi să mergi cu umilință înaintea Domnului Dumnezeului tău” (6,8).

2.3.8. Lectura

R: *Poporul meu, spune-mi, ce rău ți-am făcut,*
sau cu ce te-am întristat? Răspunde-mi!

l. Eu te-am eliberat din robia Egiptului, iar tu ai pregătit Mântuitorului tău crucea.

2. Patruzeci de ani te-am călăuzit prin pustiu, te-am hrănit cu mană cerească şi te-am dus în țara făgăduită, iar tu ai pregătit Mântuitorului tău crucea.

3. Ce-aş mai fi putut face pentru tine şi nu am făcut? Te-am sădit ca pe cea mai frumoasă vie a mea şi tu nu mi-ai dat în schimb decât amărăciune; pentru setea mea tu n-ai avut decât oțet şi cu o suliță ai străpuns coasta Mântuitorului tău.

4. Eu pentru tine am biciuit Egiptul făcând să moară întâii săi născuți, iar tu, drept răsplată, m-ai dat la biciuire.

5. Eu te-am scos din Egipt înecându-l pe faraon în Marea Roşie, iar tu m-ai dat în mâinile marilor preoți.

6. Eu am deschis marea înaintea ta, iar tu mi-ai deschis coasta cu o suliță.

7. Eu te-am condus mergând înaintea ta într-un nor luminos, iar tu m-ai condus legat în fața lui Pilat.

8. Eu te-am hrănit cu mană în pustiu, iar tu m-ai biciuit şi m-ai lovit cu palmele.

9. Eu ți-am potolit setea în pustiu scoțând apă din stâncă, iar tu ca băutură mi-ai dat fiere şi oțet.

10. Eu pentru tine i-am lovit pe regii Canaanului, iar tu m-ai lovit peste cap cu o trestie.

11. Eu ți-am pus sceptru împărătesc în mână, iar tu mi-ai aşezat coroana de spini pe cap.

12. Eu te-am înălțat la o mare cinste, iar tu m-ai înălțat în schimb pe lemnul crucii.

(*Plângerea Mântuitorului* – moment din celebrările Vinerii Sfinte).

2.4. ISAIA

2.4.1. Contextul istoric

Profetul Isaia este cel mai mare profet al poporului ales. Pentru a-i înțelege mesajul, este absolut necesară cunoaşterea cadrului istoric în care el şi-a îndeplinit misiunea profetică.

Profetul s-a născut la Ierusalim, prin anul 765 î.C.; erau vremuri de prosperitate pentru Regatul de Nord, datorită priceperii şi competenței regelui Osia. După moartea lui Ieroboam al II-lea (743 î.C.), regele lui Israel, şi a lui Osia (742 î.C.), regele lui Iuda, asupra celor două regate se abat perspective sumbre. Asasinatele din Regatul de Nord, ca şi creşterea puterii militare a Asiriei neliniştesc, pe drept cuvânt, Regatul de Sud.

Într-adevăr, sub influența partidului pro-asirian, ajunge rege, în Regatul lui Iuda, Ahaz, care, neascultând de profetul Isaia, va încheia alianță cu Asiria; urmările acestei alianțe vor fi mai rele decât tot ce s-a întâmplat în Iuda de la moartea lui Solomon şi dezbinarea poporului ales (931 î.C.). Ahaz a ajuns să introducă cultul asirian chiar în Templul din Ierusalim. Astfel, Ahaz, în loc să apere independența regatului, a devenit vasalul Asiriei.

Doar urcarea pe tronul regatului a regelui Ezechia (anul 715 î.C.) a mai îndreptat situația politică a țării, pentru că acesta, prin iscusința sa, a redobândit o anumită autonomie. El a inițiat şi profunde reforme religioase: a reparat şi a purificat Templul; a invitat pe toți evreii de la Beer-Şeba până la Dan să-l cinstească pe Dumnezeu în

sanctuarul unic de la Ierusalim. Bun strateg, a construit fortificații pentru apărarea regatului; de asemenea, a construit tunelul Siloam pentru a asigura aprovizionarea cu apă a capitalei în cazul unui asediu prelungit. Urmând sfaturile înțelepte şi potrivite ale profetului Isaia, a scăpat țara de pericolul asirian în anul 701 î.C.

În acest context istoric învolburat şi-a împlinit misiunea profetul Isaia.

2.4.2. Titlul şi autorul

Isaia s-a născut într-o familie de seamă din Ierusalim. Legăturile strânse cu casa regală, independența şi libertatea manifestată față de ea, felul de a critica clasele dominante din Ierusalim, vasta sa cultură literară şi politică arată că profetul făcea parte din aristocrație.

Trăind în Iudeea, a fost profet la Ierusalim pe timpul următorilor regi: Osia (783-742 î.C), Iotam (742-735 î.C.), Ahaz (735-715 î.C.) şi Ezechia (715-687 î.C.). A primit vocația profetică în anul 742 î.C., anul morții regelui Osia, când s-a terminat şi perioada de prosperitate materială din Israel. Căsătorit, tată a doi copii, cărora le-a pus nume simbolice, Isaia a primit de la Domnul misiunea de a călăuzi Iudeea într-unul din cele mai grele momente ale istoriei sale. Şi aici, ca şi în Israel, corupția, ipocrizia şi nedreptatea amenințau integritatea spirituală a Regatului de Sud. Isaia intervine în viața politică pentru a o călăuzi spre o politică realistă şi potrivită cu credința în Iahve.

Activitatea lui poate fi împărțită în trei etape:

– în timpul domniei regilor Iotam şi Ahaz, cu momentele de criză din anii 735-733 î.C. – când a avut loc războiul siriano-efraimit; atunci Iudeea era gata să fie târâtă într-o revoltă împotriva Asiriei (1-12);
– în timpul regelui Ezechia, care a simțit presiunea Egiptului şi a Filisteei, pentru o revoltă împotriva regelui asirian Sargon;
– ultima etapă cuprinde campaniile din Palestina ale regelui Sennaherib, care a urcat pe tronul Asiriei în anul 705 î.C.

Isaia a fost profet peste 40 de ani. În ciuda rolului său crucial în istoria poporului ales, a fost ucis în timpul regelui Manase, care s-a opus reformelor religioase începute de tatăl său, Ezechia.

Nimeni nu se îndoieşte de existența istorică a profetului şi că o parte a cărții sale a fost scrisă chiar de el. Unii atribuie profetului întreaga carte, dar analiza textului cărții arată că la redactarea ei au contribuit şi ucenicii săi; ba mai mult, majoritatea exegeților oferind argumente istorice, literare şi doctrinale[18] au dovedit că e vorba de

[18] *Argumentele istorice* sunt:
– destinatarii nu mai sunt locuitorii Ierusalimului, ci cei exilați în Babilon (43,14; 48,20);
– Ierusalimul era deja distrus; acum se aştepta reconstruirea lui (44,26-28; 49,14-23);
– Babilonul nu mai era un aliat (*2Rg* 20,12-13) pentru că a distrus Ierusalimul şi i-a deportat locuitorii;
– profețiile anterioare despre distrugerea Ierusalimului s-au împlinit (*Is* 1,21-31; *Ier* 7,1-15), iar Israelul aştepta un viitor nou şi mai glorios (41,21-23; 42,9-10; 54);
– în Trito-Isaia, Israelul este din nou în patrie, iar problemele sunt

autori diferiți, care au trăit în timpuri diferite (întreaga carte s-a format într-o perioadă lungă de timp: 742-450 î.C.). Aceste elemente i-au determinat pe exegeți să împartă conținutul cărții în trei părți, pe care le-au atribuit unor autori diferiți pe care i-au numit:

– *Proto-Isaia* (1-39): parte atribuită profetului din secolul al VIII-lea î.C.;

– *Deutero-Isaia* (40-55): parte atribuită unui autor anonim care a trăit după anul 580 î.C. printre prizonierii din Babilon; acesta, reflectând asupra scrierilor profetului Isaia, descoperă în ele cheia interpretării evenimentelor pe care au fost chemați să le trăiască. Acest autor e un remarcabil cunoscător al VT.

– *Trito-Isaia* (56-66) – parte atribuită unui autor care descrie condițiile din Iuda în secolul al V-lea, înainte

---

diferite de cele prezente în *Is* 1-39

Argumentele literare sunt:

– tonul s-a schimbat: din amenințări şi condamnări din Proto-Isaia în mângâieri şi suferințe în Deutero-Isaia, în suferințe şi viziuni în Trito-Isaia;

– stilul este diferit: Isaia este scurt, critic şi imperios, priceput în folosirea contrastului şi a paradoxului şi are multe fragmente autobiografice, pe când Deutero-Isaia şi Trito-Isaia nici măcar nu-şi dau numele; stilul din Deutero-Isaia este expansiv, debordant, solemn şi liric, pe când cel din Trito-Isaia e lipsit de originalitate şi nu reuşeşte să susțină imaginile.

Argumentele doctrinare sunt:

– înainte de exil (*Is* 1-39) locuitorii Ierusalimului erau relativ bogați şi preocupați de cele materiale; dimpotrivă, în Deutero-Isaia poporul este descurajat şi sărac, tentat insistent de apostazie. Poporul din exil trebuia mângâiat, nu pedepsit; credința poporului trebuia susținută, nu supusă încercării.

de întoarcerea din exil a grupului de iudei condus de Nehemia (anul 445 î.C.).

2.4.3. Conținutul şi structura

Conținutul

Proto-Isaia (= Primul Isaia, profetul din secolul al VIII-lea î.C.). În primele şase capitole, sunt menționate temele majore care vor fi dezvoltate în carte. Mai întâi profetul se referă la decăderea morală a lui Iuda, care l-a părăsit pe Domnul, devenind mai rău decât un bou (boul îşi recunoaşte stăpânul său, pe când Israel nu-l mai cunoaşte pe Domnul: 1,3); profetul denunță apoi formalismul religios care a făcut ca Iuda să fie mai rău decât Sodoma şi Gomora, astfel că jertfele lor sunt vrednice de ura Domnului (1,11-15). Domnul e dezamăgit de aceste „roade" ale „viei" sale (ale poporului său: 5,1-7).

În acest context, apare vocația profetului. Chemat fiind să fie purtătorul de cuvânt al Domnului, profetul, conştient fiind de păcatele sale, se cutremură, dar, curățat de Domnul, acceptă misiunea profetică (6,1-8) pentru a ajuta la convertirea poporului. El trebuie să vestească împărăția lui Dumnezeu, care va veni, chiar şi când întâlneşte păcatul omului, prin sosirea lui Mesia, care va fi din neamul regelui David, se va numi „Emanuel" (7,14) şi va fi „Dumnezeu puternic" (9,5) instaurând o împărăție universală (2,1-5).

Toate acestea se vor împlini pentru că Dumnezeu este *„Domnul oştirilor"* şi el controlează evenimentele: judecata sa

nu e întâmplătoare, ci e conformă cu planul său de iubire; mândria şi aroganța sunt pedepsite indiferent că e vorba de Israel, Iuda sau națiunile păgâne (13-23). Acestor încercări le va supraviețui *„un rest sfânt”* care va mulțumi Domnului pentru ocrotire şi salvare (24-27).

Omul nu trebuie să se încreadă în om, ci în Domnul care rămâne mereu fidel promisiunilor sale: el purifică poporul prin suferință şi credință. În acest fel, Sionul va triumfa asupra tuturor națiunilor (28-35). Pentru moment însă, judecata Ierusalimului este amânată. Susținut de profetul Isaia, regele Ezechia, încrezător în Domnul, e vindecat de boala sa şi salvează Ierusalimul de asediul prelungit al regelui Sennaherib. Profetul prezice însă exilul lui Iuda în Babilon (36-39).

Deutero-Isaia (= al doilea Isaia). Aflat în Babilon împreună cu poporul său, Deutero-Isaia îşi dă seama că ceea ce Proto-Isaia vestise s-a împlinit (= exilul). Dar Isaia a vestit şi un mesaj de speranță şi mângâiere: eliberarea este sigură. Ea e rodul iubirii lui Dumnezeu care este atotputernic, veşnic, infinit de înțelept şi stăpân al istoriei. El va elibera pe poporul său din robie, îi va ierta păcatele şi va instaura împărăția neprihănirii. Această eliberare se împlineşte din voința Domnului prin misiunea şi jertfa Slujitorului lui Iahve. De această eliberare pot fi părtaşi toți oamenii, dacă se convertesc şi părăsesc calea păcatului (40-55).

Trito-Isaia (= al treilea Isaia). Dacă Dumnezeu restaurează Ierusalimul, o face pentru că vrea să cheme la mântuire toate popoarele (56,1-7). Fiecare om e chemat

să proclame dreptatea, iubirea şi milostivirea Domnului. În acest plan, Sionul va deveni centrul şi desfătarea tuturor naţiunilor. Domnul îşi va revela în Sion slava (60) prin Unsul său (Mesia), care proclamă anul îndurării Domnului, care vindecă pe cei cu inima zdrobită, care redă vederea orbilor, şi mângâie pe cei întristaţi (61,1-2). Atunci Domnul îşi va găsi bucuria în Sion. Slujitorii săi vor primi binecuvântarea sa, deoarece un cer nou şi un pământ nou vor lua fiinţă (65,17; 66,22); aceasta e soarta celor buni; cei răi, în schimb, vor suporta o suferinţă veşnică (66,6.15-16.24).

Structura

Proto-Isaia:
– 1-6: ameninţări şi promisiuni faţă de Iuda şi Ierusalim;
– 7-12: cartea lui Emanuel;
– 13-23: oracole împotriva naţiunilor;
– 24-27: apocalipsul lui Isaia;
– 28-33: oracole de ameninţare şi promisiuni faţă de Iuda şi Israel;
– 34-35: Domnul răzbună Sionul;
– 36-39: apendice istoric: Isaia şi regele Ezechia.

Deutero-Isaia:
– 40-48: Israelul în Babilon;
– 49-55: restaurarea Sionului.

Trito-Isaia:
– 56-66: instaurarea împărăţiei universale a lui Dumnezeu.

2.4.4. Teologia

Mesajul teologic al cărții profetului Isaia este foarte bogat.

a) Din Proto-Isaia reținem:

– *Sfințenia lui Dumnezeu*. Mesajul dominant al profetului Isaia, din secolul al VIII-lea, este sfințenia lui Dumnezeu, creatorul şi stăpânul lumii. Domnul este „Sfântul lui Israel". Această convingere s-a întipărit profund în conştiința profetului chiar din momentul vocației sale (6,1-8). Viziunea avută l-a făcut pe profet să înțeleagă mai bine răutatea păcatului şi consecințele sale. Păcatul omului a contaminat universul întreg. De aceea, şi pedeapsa divină era universală. Totuşi, Isaia ştia că Domnul nu va distruge tot poporul, pentru că el şi-a păstrat un „rest sfânt", în care promisiunile divine se vor împlini.

– *Restul sfânt*. Doctrina despre „restul sfânt" se bazează pe adevărul că Dumnezeu este stăpânul istoriei. Domnul va purifica „restul sfânt"(o parte a poporului său care i-a rămas fidel chiar şi în mijlocul încercărilor şi care va fi cel în care promisiunile divine se vor împlini), prin focul suferinței; dar mântuirea restului sfânt nu e automată, ci ea recere şi colaborarea omului, adică presupune convertirea (= faptul de a-l căuta pe Dumnezeu şi întoarcerea la el).

– *Mesianismul*. Iahve este fidel promisiunilor sale, pentru că el va ridica din neamul regelui David un rege care va instaura dreptatea şi pacea; peste el se va odihni Duhul Domnului „duhul înțelepciunii şi al înțelegerii,

al sfatului şi al tăriei, duhul cunoaşterii şi al fricii de Domnul"(11,2). Această figură mesianică regală îşi va găsi împlinirea, după câteva secole, în persoana Fiului, pe care Tatăl îl va trimite pentru a instaura împărăția păcii şi a dreptății nu numai în Israel, ci în tot universul.

b) Pentru Deutero-Isaia şi Trito-Isaia reținem:

– *Noul exod*. Aceasta este tema dominantă a lui Deutero-Isaia. Eliberarea din Egipt este retrăită prin reîntoarcerea în țara promisă datorită edictului regelui persan Cirus, care este numit „slujitorul Domnului"; eliberarea nu e rodul bunăvoinței regelui Cirus, ci e rodul lucrării Domnului.

– *Monoteismul*. Nicăieri în Sfânta Scriptură nu sunt afirmate atât de categoric, clar şi insistent monoteismul şi măreția Dumnezeului unic (40,12-17.21-26; 43,10-13). Iahve este singurul Dumnezeu; în afară de el nu există alt Dumnezeu. El este unicul stăpân al istoriei universale, Unicul care a creat toate. El e cel care garantează eliberarea lui Israel şi prosperitatea lui. Întoarcerea lui Israel din exil este văzută ca o nouă creație, lucrare specifică lui Iahve. Numai el poate crea (verbul *bārā'* = a crea, atribuit numai lui Dumnezeu, apare în Deutero-Isaia de 16 ori).

– *Dreptatea lui Dumnezeu*. Promisiunile divine sunt gata să se împlinească; de aceea, Deutero-Isaia şi Trito-Isaia laudă dreptatea lui Dumnezeu, (41,2.16; 61,3; 62,11-12), care, după ce a pedepsit poporul, îl restaurează. Importantă nu este puterea oamenilor, nici alianțele politice, ci încrederea în Dumnezeu, care nu dezminte niciodată (8,13; 28,16; 30,15). Această încredere o căuta Proto-Isaia în regele Ahaz, dar nu a găsit-o decât în regele Ezechia.

– *Puterea cuvântului lui Dumnezeu*. Mai mult decât orice alt autor sacru, Deutero-Isaia, de la început până la sfârşit, afirmă puterea cuvântului lui Dumnezeu (55,10-11). Acest cuvânt nu constă atât în mesaje scrise sau vorbite, cât mai ales în fapte minunate.

– *Ierusalimul*. Atât în Deutero-Isaia, cât şi în Trito-Isaia, Ierusalimul ocupă un loc central. Uneori, profetul vede Ierusalimul ca pe un loc al întoarcerii lui Israel prin deşert spre propria țară (40,9-10), alteori ca pe o văduvă care va deveni, singură, mama fericită a multor fii (54,1-10; 65,17-25).

– *Slujitorul lui Iahve - Mesia*. Slujitorul lui Dumnezeu desemnează când pe Israel, când o persoană istorică – figură profetică a lui Isus Cristos. Misiunea acestui slujitor e exprimată explicit în patru poeme sau cântări (42,1-7; 49,1-9; 50,4-9; 52,13-53,12); în ele, dar mai ales în a patra cântare, creştinii au văzut cea mai clară prefigurare a lui Cristos în Vechiul Testament (*Mt* 8,17; 12,18-21; *Lc* 22,37; *Fap* 8,32-33; *1Pt* 2,24). Slujitorul lui Iahve, neobosit, va vesti cuvântul Domnului şi va impune peste tot judecata, în timp ce insulele aşteaptă legile sale drepte, pentru că el este rânduit să fie „alianța poporului şi lumina neamurilor” (42,4.6); va întâmpina opoziție, dar nu se va da înapoi, căci Dumnezeu este tăria lui (50,5-7); el va fi un om al durerilor (nu pedepsit de Dumnezeu), căci el purta suferințele noastre şi durerile noastre le suporta, în rănile sale se găsea vindecarea noastră (53,3-5).

Bogăția ideilor teologice trebuie să ne facă să vedem ce lucruri minunate a făcut Dumnezeu în sânul poporului

său prin profetul Isaia care s-a îngrozit că e „un om cu buze necurate şi locuieşte în mijlocul unui popor cu buze pătate" (6,5), dar care, purificat de Domnul (6,6-7), a fost un profet cum n-a mai fost altul afară de el.

2.4.5. Texte alese

□ 1,10-20: cultul adevărat voit de Dumnezeu;
□ 5,1-7: cântul viei Domnului;
□ 6,1-13: vocația profetului;
□ 7,1-16: necredința lui Ahaz şi semnul lui Emanuel;
□ 9,1-6: Mesia e lumină pentru poporul care umbla în întuneric;
□ 11,1-9: Mesia e din neamul regelui David; Duhul Domnului e peste el;
□ 25,1-10: Domnul este scăpare sigură; banchetul de pe Muntele Sionului;
□ 30,8-17: pericolele care amenință poporul dacă-l părăseşte pe Domnul;
□ 36-38: regele Ezechia şi profetul Isaia;
□ 40,1-11: misiunea încredințată profetului (= Deutero-Isaia);
□ 42,1-7: Domnul îl prezintă pe servitorul său – prima cântare;
□ 43,22-44,23: numai Iahve mântuieşte;
□ 49,1-7: misiunea încredințată slujitorului-profet – a doua cântare;
□ 50,1-11: încrederea slujitorului profet – a treia cântare;
□ 52,13-53,12: slujitorul profet prin suferință răscumpără poporul – a patra cântare;

□ 55,10-11: puterea cuvântului lui Dumnezeu;
□ 58,1-14: postul adevărat;
□ 61,1-11: plin de Duhul Domnului, Mesia mângâie şi eliberează pe cei oprimați.

2.4.6. Teme

✦ Mesianismul în cartea profetului Isaia;
✦ Sunt slujitorul Domnului;
✦ Comentați cântările slujitorului lui Dumnezeu;
✦ Implicațiile textului *Is* 5,1-7 în viața mea;
✦ Căutați în Noul Testament aceste texte din cartea profetului Isaia:

- „Iată fecioara va zămisli şi va naşte un fiu şi îl vor numi Emanuel" (7,14);
- „Cu auzul veți auzi, şi nu veți înțelege şi, uitându-vă, vă veți uita, dar nu veți vedea, că s-a învârtoşat inima poporului acesta" (6,9-10);
- „Templul meu lăcaş de rugăciune se va chema pentru toate popoarele" (56,7);
- „Duhul Domnului este peste mine, pentru că Domnul m-a uns să binevestesc săracilor, m-a trimis să vindec pe cei cu inima zdrobită, să vestesc celor închişi eliberarea, şi prizonierilor libertatea" (61,1);
- „Un glas strigă: «Pregătiți în pustiu calea Domnului, neteziți în loc neumblat drumul pentru Dumnezeul nostru!»" (40,3).

2.4.7. Lectură

Voi ceruri, lăsați să cadă roua de sus, şi norii să reverse în ploaie dreptatea. Pământul să se deschisă şi să odrăslească mântuirea şi dreptatea să dea mlădițe. Eu, Domnul am făcut toate acestea. Aşa zice Domnul, care a creat cerurile, Dumnezeu care a alcătuit pământul, l-a făcut şi l-a întărit; şi nu l-a făcut în zadar, ci ca să fie locuit: „Eu sunt Domnul, şi nu este altul!" Nu este alt Dumnezeu afară de mine. Nu este dumnezeu drept şi mântuitor afară de mine! Întoarceți-vă către mine şi veți fi mântuiți, voi cei care locuiți în ținuturile cele mai îndepărtate ale pământului! Căci eu sunt Dumnezeu şi nu este altul! (45,8.18-22).

Poporul care umbla în întuneric a văzut lumină mare; peste cei care locuiau în ținutul întunecat a strălucit o lumină. Tu ai mărit bucuria poporului tău şi ai sporit veselia lui. Ei se bucură înaintea ta cum se bucură oamenii în timpul secerişului, cum se veselesc la împărțirea prăzilor. Căci jugul care-i apăsa, toiagul care le lovea spinarea şi biciul celui care-i asuprea, tu le-ai sfărâmat ca în ziua victoriei asupra lui Madian. Căci un prunc ni s-a născut nouă, un fiu ni s-a dat nouă; semnul puterii este pe umerii lui. Numele lui este: „Sfetnic minunat, Dumnezeu puternic, Părinte veşnic, Principe al păcii". Stăpânirea lui va creşte, iar pacea în vremea lui nu va avea hotar; va domni pe tronul lui David şi peste împărăția lui; el îşi va întări împărăția întemeind-o pe judecată şi dreptate, de acum şi până în veac. Acestea le va face Domnul în iubirea sa fără margini (9,2-4.6-7).

Tresăltați, ceruri, de bucurie şi tu, pământule, bucură-te! Munților, chiuiți de veselie, pentru că Domnul a mângâiat pe poporul său şi de cei în necaz ai lui s-a milostivit. Sionul spunea: „Domnul m-a părăsit şi stăpânul meu m-a uitat!" Oare femeia uită pe pruncul ei şi de rodul sânului ei nu are milă? Chiar când ea îl va uita, Eu nu te voi uita pe tine (49,13-15).

3. PROFEȚII DIN SECOLUL AL VII-LEA ŞI ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL VI-LEA

3.1. Contextul istoric

Pentru a înțelege mesajul profeților acestei perioade a istoriei poporului ales, este necesară cunoaşterea evenimentelor istorice care au frământat epoca în care au trăit şi în care şi-au împlinit misiunea profetică.

Într-adevăr, această epocă e deosebit de dramatică. În primul rând, observăm că această perioadă este timpul expansiunii asiriene, cu cruzimile şi distrugerile sale (ruina statelor arameene şi apoi a Damascului în anul 732 î.C; cucerirea Samariei în anul 721 î.C. şi apoi a Tirului în anul 701 î.C., a Babilonului în anul 689 î.C.; distrugerea Tirului în anul 671 î.C.).

Dar, curând situația aceasta se schimbă: mezii vor cuceri Asiria şi vor distruge oraşul Ninive, capitala regatului asirian (612 î.C.); urmează apoi expansiunea neocaldeeană a Babilonului în Occident; Ierusalimul însuşi va fi asediat de trei ori înainte de a fi distrus în anul 587 î.C.

Între aceste două mişcări opuse nu trebuie uitată influența şi puterea sciților care, între anii 639-611 î.C., au dominat o mare parte din Orientul Apropiat. În aceeaşi perioadă, se extinde şi puterea Egiptului, care, în timpul faraonului Neko al II-lea (609 î.C.), va ajunge până în Mesopotamia.

Era firesc ca, într-un asemenea context istoric, țările mai mici aflate între Egipt şi Mesopotamia să nu poată sta deoparte. Ele s-au aliat formând coaliții care au participat la intrigile politice dintre marile puteri pentru a-şi apăra independența în fața expansiunii acestora. Regatul lui Iuda a făcut şi el parte din aceste alianțe pentru a-şi păstra independența.

Din punct de vedere religios, se observă în Regatul lui Iuda influența covârşitoare a cultului zeului Baal; practicile religioase păgâne sunt introduce până şi în templu. Regele Manase (687-642 î.C.) a încurajat idolatria. Doar regele Iosia (640-609 î.C.) va încerca realizarea reformei naționale şi religioase; el va reface templul amenințat de ruinare; găsind cartea Legii (Deuteronomul) va reface alianța poporului cu Iahve şi va lupta contra idolatriei. Iosia va introduce aceste reforme religioase şi în o mare parte din Regatul de Nord, pe care îl cucerise. Moartea regelui va pune capăt intențiilor şi activității sale reformatoare.

În acest context istoric, şi-au desfăşurat misiunea profetică următorii profeți: Sofonia, Nahum, Habacuc, Ieremia (Lamentațiuni, Baruh), Ezechiel.

3.2. SOFONIA

3.2.1. Contextul istoric

Profetul Sofonia a trăit într-o perioadă istorică frământată: regele Ezechia a pierdut 46 de oraşe, care au căzut pradă Asiriei (*2Rg* 18,13ş.u.), iar, în timpul regilor care au urmat (Manase, 687-642 î.C., şi Amon, 642-640 î.C.), Regatul lui Iuda simte tot mai mult influența asiriană, care a deteriorat şi viața religioasă a poporului ales (*2Rg* 21,1-26). Însă, după moartea regelui asirian Assurbanipal (627) începe declinul imperiului asirian, astfel că, în Regatul lui Iuda, renasc speranțele restaurării naționale şi ale reformei religioase.

3.2.2. Titlul şi autorul

Această carte poată numele lui Sofonia, profet născut probabil la Ierusalim, unde a şi trăit, din moment ce cunoştea foarte bine ceea ce se petrecea la curte şi în capitală. El şi-a desfăşurat misiunea profetică în jurul anilor 640-630 î.C. (înainte de profeții Nahum şi Habacuc, ca şi înainte de reforma religioasă a regelui Iosia – 621 î.C.). Oracolele sale ne ajută să înțelegem situația socială şi religioasă din Iuda, caracterizată prin cultul zeilor străini (1,4-5), obiceiurile păgâne (1,8), perfidia profeților falşi (3,4), violența şi nedreptățile sociale (3,1-3; 1,11). Cu siguranță, misiunea profetică a lui Sofonia pregăteşte terenul pentru reforma religioasă întreprinsă imediat de regele Iosia.

În cea mai mare parte (aceasta este opinia aproape universal acceptată), autorul cărții este profetul Sofonia; organizarea materialului cărții în forma în care se găsește acum în Sfânta Scriptură, aparține unui redactor ulterior; el este cel care a realizat planul cărții.

3.2.3. Conținutul şi structura

Conținutul

Cartea începe cu vestirea hotărârii lui Dumnezeu de a pedepsi Ierusalimul şi Regatul lui Iuda pentru că locuitorii săi au păcătuit trăind în idolatrie şi violență (1,1-13).

Această judecată se va împlini în ziua mâniei Domnului şi va fi o mare distrugere (1,14-18), dar cei care au ascultat de Domnul se vor salva (2,1-3). Această pedeapsă va cuprinde şi națiunile vecine (2,4-15). Conducătorii Ierusalimului şi locuitorii săi n-au ținut seamă de Domnul; de aceea, oraşul va fi nimicit (3,1-8). Dar din moarte va ieşi viața: Domnul va transforma națiunile şi ele îi vor da cinstirea cuvenită; el va forma din supraviețuitorii acestei judecăți un popor nou care îl va cinsti. Atunci Ierusalimul şi locuitorii lui vor tresălta de bucurie, pentru că Domnul îşi va fi manifestat iubirea sa fidelă (3,9-20).

Structura

– 1,1: titlul cărții;
– 1,2-2,3: Ziua Domnului (a lui Iahve);
– 2,4-15: judecata împotriva popoarelor vecine lui Iuda;
– 3,1-20: condamnarea Ierusalimului şi promisiunea restaurării regatului.

3.2.4. Teologia

Oare Dumnezeu se mai interesează de oameni sau de membrii poporului său? El mai conduce istoria? Cum poate Dumnezeu suporta să vadă atâta nedreptate, violență şi atâtea păcate...?

Voind să răspundă acestor întrebări, profetul Sofonia îşi prezintă mesajul salvator în două idei teologice:

– *Ziua Domnului (Ziua lui Iahve)*. Ca şi profetul Amos, profetul Sofonia vesteşte „ziua Domnului", care va fi o zi a mâniei Domnului, a distrugerii Ierusalimului; această zi catastrofală trebuia să fie pentru poporul ales un avertisment, care să-l conducă pe calea convertirii, a ascultării şi a umilinței, condiții necesare depăşirii acestor evenimente. Restul sfânt va supraviețui acestui cataclism pentru a se bucura de roadele mântuirii: pace şi prosperitate (3,12-20). Soarta Ierusalimului va fi şi soarta popoarelor vecine. Ziua Domnului e ziua unui cataclism cosmic, e ziua unei bulversări generale care va atinge orice formă de viață; e o zi a metamorfozei poporului lui Dumnezeu, nu ca sfârşit al istoriei şi al lumii, ci ca sfârşit al epocii păcatului. Pentru salvarea poporului său, Domnul va reînnoi minunile exodului, iar „restul sfânt" va cânta plin de bucurie bunătatea şi milostivirea Domnului.

– *Restul sfânt*. Expresia „restul sfânt" desemnează pe cei umili şi săraci (*anawim*), care împlinesc voința lui Dumnezeu. Restul sfânt va scăpa de cataclismul mâniei divine. El va fi noul popor al lui Dumnezeu, pe care Domnul îl va aduna şi onora în fața popoarelor. Toți cei

care formează restul sfânt vor trăi plini de bucurie într-un Ierusalim sfânt, în care Domnul însuşi va locui ca rege. În acest fel, Domnul îşi manifestă iubirea şi bunătatea față de cei mici şi umili (2,3; 3,12), care i-au rămas credincioşi.

3.2.5. Texte alese

□ 1,14-18: ziua Domnului;
□ 2,1-3: chemarea la convertire;
□ 3,9-10: convertirea popoarelor;
□ 3,11-13: convertirea restului sfânt;
□ 3,14-20: imaginea Ierusalimului restaurat.

3.2.6. Temă

✦ Ziua Domnului (cf. 1,2-18);
✦ Ce spune profetul Sofonia despre „Restul sfânt”?
✦ Memorați următorul text: „Căutați pe Domnul, toți cei smeriți din țară, care săvârşiți faptele legii Domnului; căutați dreptatea, căutați smerenia; poate veți fi feriți de ziua mâniei Domnului” (2,3).

3.2.7. Lectură:

„Bucură-te, fiica Sionului, tresaltă de veselie, Israele; veseleşte-te şi te bucură din toată inima, fiică a Ierusalimului! Căci Domnul a înlăturat judecățile rostite împotriva ta şi a întors pe vrăjmaşii tăi. Domnul, împăratul lui Israel, este în mijlocul tău!” (3,14-15).

3.3. NAHUM

3.3.1. Contextul istoric

Perioada în care profetul Nahum îşi desfăşoară misiunea profetică e caracterizată de prăbuşirea spectaculoasă a Asiriei în anul 612 î.C., cucerită de mezi şi babilonieni, care s-au aliat împotriva duşmanului lor comun. Atunci renasc marile speranțe ale restaurării Regatului de Sud, dar ele durează puțin, pentru că regele Iosia moare în războiul de la Meghido în încercarea de a se opune înaintării spre nord a faraonului Necao (609 î.C.), iar regele babilonian Nabucodonosor, biruitor la Carchemiş asupra faraonului Necao (605 î.C.), devine stăpânul Occidentului; astfel, el avea deschis drumul cuceririi Ierusalimului, eveniment care se va întâmpla în anul 587 î.C.

3.3.2. Titlul şi autorul

Cartea poartă numele lui Nahum, unul dintre profeții minori. Nahum îşi îndeplineşte misiunea profetică înainte de anul 612 î.C., anul prăbuşirii oraşului Ninive, capitala Asiriei.

Vestind apropiata prăbuşire a Asiriei, profetul Nahum a îmbucurat multe inimi. Modul în care el îşi prezintă mesajul arată că profetul e un poet cu un stil inegalabil şi cu o mare putere expresivă. Ardoarea credinței l-a făcut pe profet să prezinte admirabil din punct de vedere literar teofania, care e centrul cărții.

Cartea a fost scrisă între anii 663 î.C., anul căderii oraşului Teba, şi 612 î.C., anul cuceririi Asiriei de către mezi.

La Qumran s-a găsit manuscrisul unui comentariu al cărții profetului Nahum, scris cu câteva zeci de ani î.C., care dă mărturie că oamenii credincioşi au găsit în profetul Nahum cuvântul lui Dumnezeu gata să lumineze orice moment al istoriei.

3.3.3. Conținutul şi structura

Conținutul

Cartea manifestă măreția lui Dumnezeu care este stăpânul întregii lumi; nimeni şi nimic nu i se poate opune (1,2-8). Pentru moment, el e îngăduitor cu duşmanii poporului său, pentru că e încet la mânie. Dar vine şi ziua judecății (a mâniei) când duşmanii săi şi ai poporului său vor fi complet distruşi (1,1-8); doar cei care se încred în Domnul vor fi salvați în ziua mâniei divine.

Concret, Dumnezeu îşi arată puterea prin distrugerea oraşului Ninive şi apărarea libertății locuitorilor Regatului de Sud (1,9-2,3). O dată cu prăbuşirea oraşului Ninive, se prăbuşeşte şi imperiul asirian (2,4-3,19). Nimeni nu-i va deplânge pieirea; ba, dimpotrivă, împreună cu poporul ales, toate popoarele din regiune se vor bucura de distrugerea lui, căci care popor nu a fost atins de devastatoarea maşină de război asiriană?

Structura

– 1,1: titlul;
– 1,2-14: măreția lui Dumnezeu în judecată (= „mânie") şi îndurare;
– 1,15-2,13: asediul şi distrugerea oraşului Ninive;
– 3,1-19: motivul căderii oraşului Ninive.

3.3.4. Teologia

– *Mânia lui Dumnezeu*. Dumnezeu este stăpânul istoriei. El învinge totdeauna, chiar dacă duşmanii poporului său par puternici (1,12; 3,12-17) sau teribili ca nişte lei (2,12-14) sau ademenitori (3,4). Dumnezeu nu poate suporta nedreptatea, violența şi idolatria; el le pedepseşte; aceasta este manifestarea „mâniei Domnului". Domnul va distruge oraşul Ninive, care nu va putea face nimic în fața „mâniei Domnului". Iuda, dacă vrea să fie ocrotit de Domnul, trebuie să renunțe la o politică prea umană şi să se încreadă în viitor în Domnul, eliberatorul său.

– *Puterile politice umane*. Puterile politice umane nu pot construi împărății durabile, bazate pe fraudă şi forță, pentru că Domnul este drept şi doreşte ca între oameni să domnească dreptatea. El o apără şi o reinstaurează. Ninive e simbolul oricărei puteri umane întemeiată pe criterii pe care Dumnezeu nu le acceptă. Orice putere de acest fel e destinată ruinei.

3.3.5. Texte alese

□ 1,2-8: manifestarea mâniei lui Dumnezeu;
□ 2,4-10: descrierea bătăliei din interiorul oraşului Ninive;
□ 3,1-7: lamentațiune funebră pentru Ninive, oraş al depravării.

3.3.6. Teme

✦ Frica de Dumnezeu;
✦ Ce înțelege profetul Nahum prin „mânia" lui Dumnezeu?

3.4. HABACUC

3.4.1. Titlul şi autorul

Numele cărții vine de la Habacuc, profet din Regatul lui Iuda. Fiind profet la scurt timp după profetul Nahum, contextul istoric este identic. A fost contemporan cu profetul Ieremia pentru că, aşa cum rezultă din carte, profetul şi-a desfăşurat misiunea primită de la Domnul între victoria lui Nabucodonosor la Carchemiş (605) asupra faraonului Egiptului Neco al II-lea şi asedierea Ierusalimului din anul 597. Cruzimea imperiului babilonian o va întrece pe cea a Asiriei şi se va extinde în tot Orientul Apropiat.Habacuc era un gânditor profund şi un om cu o capacitate literară deosebită. Datorită modului în care îşi prezintă mesajul, sfântul Ieronim l-a numit un „luptător cu Dumnezeu”.

3.4.2. Conținutul şi structura

Conținutul

Cartea începe cu un dialog între profet şi Dumnezeu, în care ne surprinde curajul, dar şi respectul cu care îi cere lui Dumnezeu explicații asupra modului său ciudat de a conduce lumea. E adevărat că Iuda a păcătuit; dar de ce Dumnezeu, care e aşa de sfânt şi curat, a ales să pedepsească pe păcătoşi prin babilonieni, care sunt mai păcătoşi şi mai răi? Oare Domnul e de partea nedreptății? Răspunsul Domnului pentru profet a fost acesta: pe căi paradoxale, Dumnezeul atotputernic pregăteşte

victoria finală a celui drept; de aceea, cel drept trebuie să aibă încredere pentru că „dreptul va trăi datorită fidelității sale” (2,4).

Structura[19]

– 1,1-4: De ce îngăduie Dumnezeu violența?
– 1,5-11: Dumnezeu îi stârneşte pe babilonieni pentru a-l pedepsi pe Iuda;
– 1,12-2,1: De ce trebuie ca cei nelegiuiți să-i pedepsească pe cei drepți?
– 2,2-4: Cel drept va trăi datorită credinței şi speranței sale;
– 2,5-20: cei nelegiuiți sunt condamnați pentru cinci greşeli grave;
– 3,1-19: un psalm de laudă.

3.4.3. Teologia

Cartea profetului Habacuc are o contribuție importantă şi originală referitor la reflecția lui Israel asupra naturii lui Dumnezeu în care crede şi asupra relațiilor lui Dumnezeu cu Israel.

Tema centrală a mesajului teologic al cărții profetului Habacuc este puterea lui Dumnezeu asupra istoriei umane, având ca urmare chemarea la încredere şi fidelitate.

---

[19] *O altă structură posibilă*:
– 1,1-2,4: întrebările profetului şi răspunsurile lui Dumnezeu;
– 2,5-20: cauza pedepsei lui Dumnezeu: cinci greşeli grave;
– 3,1-19: rugăciunea înflăcărată a profetului pentru Ierusalim.

Dintre ideile teologice ale cărții reținem:

– *Dreptatea şi puterea lui Dumnezeu*. Locuitorii lui Iuda au păcătuit împotriva Domnului; Domnul le vesteşte pedeapsa prin invazia babilonienilor. Preocupat de soarta poporului său, profetul Habacuc se miră că Domnul îi pedepseşte prin nişte oameni mult mai păcătoşi decât ei. De aceea, el cere lui Dumnezeu explicații. Profetul se va convinge că Dumnezeu acționează cu dreptate: el va condamna pe opresori şi va salva poporul ales pentru că el are putere absolută asupra creației şi a istoriei.

– *Încrederea în Dumnezeu*. Căile lui Dumnezeu sunt uneori diferite de căile oamenilor; planurile lui Dumnezeu nu coincid cu planurile lor. De aceea, în momentele de încercare, profetul recomandă încredere în fidelitatea lui Dumnezeu, pentru că Domnul îşi ține totdeauna cuvântul; el şi-a împlinit mereu promisiunile. Încrederea în Domnul asigură biruință celui drept pentru că „cel drept va trăi datorită fidelității sale" (2,4). Profetul însuşi, reflectând asupra modului în care Dumnezeu şi-a condus poporul prin pustiu până în țara promisă, e dispus să suporte nenorocirile prezente, ştiind că Dumnezeu va aduce asupra agresorului (Babilonul) ziua necazului. Chiar dacă turmele şi câmpiile nu îi vor mai da hrană, el tot se va bucura în Dumnezeu, pentru că ştie că încrederea în Dumnezeu este piatra de încercare a statorniciei într-o viață fidelă Domnului. Insistența profetului asupra credinței şi a încrederii a găsit ascultare promptă şi între creştini. Acestei probleme sfântul Paul îi oferă un loc privilegiat în expunerea învățăturii sale despre credință

(*Rom* 1,17; *Gal* 3,11; cf. şi *Evr* 10,38), pentru că e un mesaj permanent valabil pentru oamenii de atunci, pentru cei de azi şi din orice timp.

3.4.4. Texte alese

□ 1,2-11: primul dialog al profetului cu Dumnezeu şi răspunsul Domnului;
□ 2,9-11: a doua greşeală gravă;
□ 2,15-17: a patra greşeală gravă;
□ 3,3-15: teofania.

3.4.5. Teme

✦ Comentați: „Cel drept va trăi datorită fidelității sale" (2,4);
✦ Paradoxul fidelității față de Dumnezeu;
✦ Cele cinci greşeli grave care duc la pedepsirea babilonienilor: lăcomia, înşelăciunea, violența, cruzime fără discernământ, idolatria.

3.5. IEREMIA

3.5.1. Contextul istoric

Chemat fiind de tânăr să fie profet, Ieremia trăieşte în tragica perioadă care a precedat şi a cunoscut drama distrugerii Ierusalimului şi a templului. Inițierea reformei religioase de regele Iosia în anul 621 î.C., ca şi decăderea Asiriei, au trezit speranțe mari în sânul poporului ales,

dar acestea s-au destrămat repede pentru că regele Iosia a murit în anul 609 î.C. în războiul de la Meghido. O dată cu căderea Asiriei în anul 612 î.C., se remarcă creşterea puterii Babilonului care, prin regele Nabucodonosor, îşi impune dominația şi în Palestina. Răzvrătirile repetate ale iudeilor au dus la distrugerea Ierusalimului şi a templului în anul 587 î.C. şi la deportarea majorității locuitorilor în Babilon.

3.5.2. Titlul şi autorul

Profetul Ieremia este un iudeu născut în anul 650 î.C., în Anatot, localitate aflată la 6 km nord-est de Ierusalim, într-o familie sacerdotală. Cunoaştem viața şi caracterul profetului din conținutul cărții care are multe fragmente autobiografice (19,1-20,6; 26; 36; 45; 28-29; 51,59-64; 34,8-22; 37-44). Alte fragmente biografice (11,8-12,6; 15,10-21; 17,4-18; 18,18-23; 20,7-18) sunt o mărturie emoționantă a crizelor interioare pe care profetul le-a trăit.

Ieremia a primit vocația profetică în anul 627, pe când era „încă tânăr" (1,6); el avea un suflet tandru, dar a fost chemat de Domnul „ca să smulgă, să răstoarne, să demoleze" (1,10) şi să vestească nenorocire (20,8). Vestind acest mesaj, deşi dorea aşa de mult pacea, Ieremia a trezit mânia tuturor: familie, regi, preoți şi falşi profeți (15,10) care nu acceptau mesajul său; aceasta era misiunea sa şi nu putea renunța la ea (20,9). La un moment dat, copleşit de suferințe şi persecuții, profetul, asemenea lui Iob, îşi blestemă ziua de naştere (20,14 ş.u.). Însă această suferință l-a

purificat şi i-a dat capacitatea de a trăi din plin religia interioară pe care a vestit-o (31,31-34); această experiență l-a apropiat de Dumnezeu. Dar misiunea sa de a schimba viața morală şi religioasă a poporului ales a eşuat.

Misiunea profetului Ieremia e caracterizată de singurătate datorită conținutului mesajului pe care a trebuit să-l vestească, mesaj care cuprinde toate aspectele vieții: personale sau comunitare, politice şi militare ca şi religioase. În desfăşurarea misiunii sale se pot distinge trei perioade:

– *Prima perioadă*: de la primirea vocației până în anul 605 î.C., când are loc bătălia de la Carchemiş. E o perioadă destul de paşnică pentru Regatul lui Iuda, cu excepția morții lui Iosia în anul 609 î.C. În această perioadă, Ieremia trebuie să vestească un mesaj ciudat: în poeme de o extraordinară putere evocatoare profetul trebuie să anunțe că din nord se va ridica deodată o armată irezistibilă care se va năpusti fără milă asupra lui Iuda şi a Ierusalimului (4-6), dacă acesta nu se va converti înainte; mesajul profetului nu va fi luat în serios; ba, dimpotrivă, regele Ioiachim rupe în bucăți sulul cărții profetului care conținea acest mesaj (36).

– *A doua perioadă* (605-587 î.C.) e, din mai multe puncte de vedere, cea mai semnificativă din activitatea profetului. Profețiile sale despre invazia străină se adeveresc repede. Nabucodonosor îşi impune puterea în Siria şi Palestina. Conducătorii politici vor independența lui Iuda şi se aliază cu Egiptul. O minoritate preferă să rămână sub tutela babiloniană păstrând o anumită autonomie.

Ieremia are aceeaşi părere: trebuie acceptată supremația babiloniană pentru că Dumnezeu nu doreşte un stat iudeu independent şi puternic, ci un popor fidel, care să răspundă chemării sale părinteşti (3,22-4,4), să apere dreptatea şi să trăiască în armonie (22,13-17; 23,5-6; 5,1-3). Domnul vrea să creeze, în sânul imperiului babilonian o comunitate transformată care să se intereseze de binele tuturor (29,5-7). Această comunitate va cunoaşte, după întoarcerea din exil, o interiorizare minunată a angajamentelor față de Domnul (31,31-34).

– *A treia perioadă* începe cu căderea Ierusalimului în anul 587 şi se termină cu moartea profetului. Mulțimea rămasă la Ierusalim e dezorientată şi divizată: un grup dorea reconstruirea țării sub dominația babiloniană; profetul Ieremia e din acest grup; un alt grup prefera lupta dedându-se la acte teroriste (41,1-10); se impune însă tendința celui de-al treilea grup, care voia să fugă în Egipt, de frica unor noi represalii, în urma asasinării lui Godolia, care fusese lăsat de către Nabucodonosor ca rege la Ierusalim. În ciuda protestelor sale, Ieremia e luat cu forța şi dus în Egipt, unde va şi muri.

Cartea profetului Ieremia apare ca o colecție de oracole, fragmente biografice şi autobiografice; e clar că ea, în forma ei actuală, e opera mai multor compilatori şi editori. Acest lucru e confirmat şi de faptul că în carte întâlnim diverse genuri literare: discursuri poetice, povestiri biografice în proză şi discursuri în proză.

3.5.4. Conținutul şi structura

Conținutul

Cartea profetului Ieremia este o profeție în care se distinge judecata Domnului, ca şi speranța, avertismentele şi mângâierile poporului lui Dumnezeu, realități care se succed fără a urma o ordine cronologică. Surprinde suferința profetului pentru a vesti cuvântul lui Dumnezeu, ca şi noua alianță pe care Domnul vrea să o încheie cu poporul său, pentru că legământul anterior a fost călcat. Domnul vrea să arate poporului său că, atunci când îl ascultă, are parte de binecuvântare, pe când, atunci când urmează căile diplomației umane, are numai de suferit.

Structura

În ciuda caracterului antologic al cărții şi al neglijării cronologiei evenimentelor, cartea profetului Ieremia poate fi împărțită în patru părți clar distincte:
– 1,1-25,13: oracole împotriva lui Iuda şi a Ierusalimului;
– 26-35: oracole de mântuire pentru Israel şi Iuda;
– 36-45: suferințele lui Ieremia;
– 46-51: oracole împotriva națiunilor (25,14-38: introducere la aceste oracole);
– 52: anexă istorică despre căderea Ierusalimului (cf. *2Rg* 24,18-25,30).

3.5.5. Teologia

Cartea profetului Ieremia are multe idei teologice; dintre ele menționăm câteva:

– *Dumnezeu este stăpânul istoriei*. Pentru profetul Ieremia, Dumnezeu este creatorul şi Domnul suveran al tuturor lucrurilor din cer şi de pe pământ (27,5; 28,23ş.u.). El dispune de toate după cum voieşte (18,5-10); el cunoaşte inimile oamenilor (17,5-10) şi este izvorul vieții pentru toți cei care se încred în el (2,13). Domnul îşi iubeşte poporul cu mare gingăşie (2,2; 31,1-3), dar cere supunere şi loialitate (7,1-15). Numai Domnul este Dumnezeu; zeii popoarelor nu sunt nimic (10,14ş.u.).

– *Judecata lui Dumnezeu*. Pentru că poporul nu ascultă de glasul profetului care cheamă la fidelitate față de Domnul şi la convertire, judecata lui Dumnezeu nu întârzie să se arate prin foamete şi secetă (5,24; 14,1-6), ca şi prin invazia unor popoare străine (1,13-16). Dar marea zi a judecății s-a ivit odată cu ivirea babilonienilor, care sunt instrumentul prin care Dumnezeu îşi pedepseşte poporul care a călcat alianța. Dar această pedeapsă nu e o răzbunare, ci e un ultim apel la trezire, la convertire.

– *Convertirea interioară*. Reforma religioasă exterioară realizată de regele Iosia nu e suficientă pentru reînnoirea raportului cu Dumnezeu; e necesară convertirea interioară, venită din inimă. Ieremia a încercat, în zadar, să obțină o adevărată schimbare a inimilor, ca apoi să mențină vie speranța, care să ducă la fondarea unei religiozități reînnoite, purificată în dezastrul național, care va veni cu siguranță. Însă poporul n-a ascultat mesajul profetului, astfel că Ieremia, cu durere, trebuie să trăiască drama distrugerii poporului său.

– *Suferința profetului*. Suferința a avut pentru profetul Ieremia un rol purificator şi reconfortant. Sensibil şi iubitor, Ieremia trebuie să vestească totuşi poporului său un mesaj devastator. Citind „confesiunile" sale – care sunt ca un jurnal al comuniunii sale cu Dumnezeu – observăm drama profetului. El n-a dorit niciodată să fie profet; acceptând chemarea, el spera ca să fie ocrotit şi apreciat, dar cuvântul Domnului i-a adus numai suferință; această situație va deveni în viața lui obiectul discuțiilor şi al rugăciunilor sale către Domnul. Profetul simte povara misiunii primite; dar el aleargă la Domnul prin rugăciune; astfel drama lui Ieremia seamănă foarte mult cu drama lui Isus în Ghetsemani. Ieremia nu practică orbeşte ascultarea de Domnul; el simte jugul misiunii sale, se simte chiar părăsit de Domnul. Dar acesta este „secretul" Domnului care l-a făcut pe cel mai fidel ambasador al său să meargă pe acest drum întunecat, dar salvator.

– *Noua alianță*. Ieremia e convins că Ierusalimul necredincios va cădea (29,16-20), dar nu ezită să deschidă perspectiva speranței: Domnul a format deja un proiect de pace, şi nu de nenorocire pentru poporul său, căruia i-a rezervat un viitor plin de speranță (29,11). Această promisiune e făcută celor exilați. Ea prevede o nouă alianță, prin care Dumnezeu va scrie direct în inima oamenilor Legea sa, şi atunci toți îl vor cunoaşte pe Domnul (31,31-34). Noutatea constă în modul în care voința lui Dumnezeu va fi comunicată oamenilor. Dacă predica profetului n-a putut converti poporul, sigur Domnul va putea realiza aceasta (32,37-41).

Punând valorile morale pe primul plan şi dezvăluind raporturile intime, pe care sufletul trebuie să le aibă cu Dumnezeu, profetul Ieremia a pregătit noua alianță creştină, iar viața sa de abnegație şi suferință în slujirea Domnului face din el o figură a lui Cristos.

3.5.6. Texte alese

□ 1,1-19: vocația profetului;
□ 10,1-16: idolii şi adevăratul Dumnezeu;
□ 11,18-23: Ieremia persecutat la Anatot;
□ 13,1-11: gestul simbolic al brâului putred;
□ 17,14-18: rugăciunea profetului pentru a avea ocrotirea divină;
□ 18,1-12: Ieremia la olar;
□ 18,18-23: atentatul împotriva profetului;
□ 20,7-18: disperarea profetului;
□ 26: arestarea şi judecarea lui Ieremia;
□ 29: scrisoarea profetului pentru cei exilați;
□ 31,31-34: noua alianță;
□ 37,3-10: Sedecia cere sfatul profetului Ieremia;
□ 37,11-21: arestarea profetului Ieremia;
□ 38,1-13: salvarea lui Ieremia din cisterna mâloasă;
□ 38,14-28: ultimul dialog al profetului cu regele Sedecia;
□ 52: adaos istoric.

3.5.7. Teme

✦ Sensul purificator al suferinței;

✦ Convertirea interioară;
✦ Fidelitatea față de Domnul.

3.5.8. Lectură

„Ochii mei sunt plini de lacrimi, ziua şi noaptea nu se opresc, căci o mare nenorocire s-a abătut asupra poporului meu şi l-a lovit de moarte. Ies la câmp deschis şi văd cadavrele celor uciși în război. Intru în oraş şi văd lume care moare de foame. Chiar şi profetul şi preotul rătăcesc prin țară fără să ştie unde merg... Doamne, oare l-ai părăsit cu totul pe Iuda? Cetatea Sionului ți-a devenit de nesuportat? Pentru ce ne-ai lovit aşa, încât nu mai avem leac? Aşteptam pace, dar iată că nu a fost; aşteptam vindecare şi ne-a sosit grozăvia! E adevărat, Doamne, am păcătuit împotriva ta; recunoaştem păcatele noastre şi pe cele ale părinților noştri. Din iubire față de numele tău, nu ne părăsi! Nu permite ca Ierusalimul să fie disprețuit! Aminteşte-ți de alianța ta cu noi... Noi nădăjduim în tine, Doamne, Dumnezeul nostru, pentru că numai tu faci toate aceste lucruri!” (14,19-22).

„Doamne, tu m-ai aprins şi iată că sunt înflăcărat; Tu eşti mai tare decât mine şi ai biruit, iar eu în toate zilele sunt luat în râs şi fiecare îşi bate joc de mine; că de când vorbesc scoțând strigăte împotriva silniciei şi rostind pustiirea, cuvântul Domnului s-a prefăcut în ocară pentru mine şi în batjocură zilnică. De aceea, mi-am zis: «Nu voi mai pomeni de el şi nu voi mai vorbi în numele lui!». Dar iată că era în inima mea ceva, ca un fel de foc aprins, închis

în oasele mele, şi eu mă străduiam să-l potolesc şi n-am putut, căci am auzit ocări de la mulți şi amenințări din toate părțile zicând: «Învinuiți-l şi-l vom învinui şi noi!». Toți cei care trăiau în pace cu mine mă pândesc să vadă nu cumva mă voi poticni, şi ziceau: «Poate va cădea şi-l vom birui şi ne vom răzbuna pe el!». Dar Domnul este cu mine ca un eliberator puternic. De aceea, prigonitorii mei se vor poticni şi nu vor birui; se vor face de ruşine pentru că n-au reuşit... Doamne al puterilor, tu care pătrunzi inimile şi rărunchii, fă-mă să văd răzbunarea ta asupra lor, căci ție ți-am încredințat cauza mea!" (20,7-12).

3.6. CARTEA LAMENTAȚIUNILOR

3.6.1. Autorul şi titlul

Biblia ebraică aşază cartea Lamentațiunilor între „Scrieri", pe când LXX şi Vulgata o situează după cartea profetului Ieremia, cu un titlu care îi atribuie profetului această carte după o tradiție care se bazează pe *2Cr* 35,25. Analiza mai atentă a cărții arată că, de fapt, la redactarea cărții au lucrat mai mulți autori. Poemele[20]

[20] În compoziția acestei cărți, merită să se amintească faptul că poemele 1, 2 şi 4 sunt poeme alfabetice: fiecare verset începe, în ordine alfabetică, cu o literă a alfabetului ebraic. Şi poemul al treilea este alfabetic, dar aici versetele sunt puse în grupe de câte trei, în care fiecare verset începe cu aceeaşi literă a alfabetului. Poemul al cincilea nu e alfabetic, dar are 22 de versete câte litere are alfabetul ebraic.

sunt compuse de cineva care a rămas la Ierusalim după deportarea din anul 587 î.C.

3.6.2. Conținutul şi structura

Conținutul

Cartea Lamentațiunilor descrie realitatea pe care locuitorii Regatului lui Iuda o au sub ochii lor: ruină şi devastare. Dar ei înțeleg că judecata lui Dumnezeu a fost cauzată de comportarea lor rea, pentru că nu au ținut cont de poruncile Domnului. De aceea, copleşiți de efectele dezastrului, se îndreaptă cu speranță către Domnul: căiți, ei vor să se întoarcă la el. Cartea Lamentațiunilor este o colecție de cinci poeme care adoptă ritmul elegiei funebre (primele 4 poeme) sau al unor gemete sau implorări adresate lui Dumnezeu (poemul al 5-lea).

Structura

– 1,1-22: primul poem – plângere pentru ruina şi pustiirea Ierusalimului;
– 2,1-22: al doilea poem – jelirea cumplitei pedepse ce a lovit Oraşul sfânt;
– 3,1-66: al treilea poem: Ierusalimul îşi recunoaşte păcatul şi speră de la Domnul eliberarea de cuceritori;
– 4,1-22: al patrulea poem: starea Ierusalimului de altădată şi a celui de acum;
– 5,1-22: al cincilea poem: rugăciunea fierbinte a poporului pentru a fi reprimit de Domnul care odinioară îi oferise alianța.

3.6.3. Teologia

Cum a interpretat Israel distrugerea Ierusalimului şi a templului? Nenorocire şi speranţă: iată ideile teologice care constituie răspunsul poporului la această întrebare.

– *Nenorocire*. Prezentul trebuie privit în faţă aşa crud cum este. El a fost provocat de călcarea alianţei; dacă ar fi observat-o, Israel ar fi fost binecuvântat; nenorocirea e o urmare a neascultării (*Dt* 28). Suferinţa prezentă nu e semnul slăbiciunii lui Iahve, ci exact contrariul: e semnul puterii lui Iahve care pedepseşte. Prin păcat, Israel a devenit duşmanul lui Dumnezeu; aceasta e adevărata cauză a devastării ţării. Ruperea alianţei: iată păcatul poporului ales.

– *Speranţă*. Israel plânge şi-şi mărturiseşte păcatul; îi simte din plin efectele: acesta este un act de credinţă. Dar care va fi viitorul său? Mai există speranţă? Da, pentru că milostivirea şi compasiunea lui Iahve sunt inepuizabile (3,22); Domnul nu abandonează total pe nimeni (3,31). Iahve, cu siguranţă, ascultă rugăciunea poporului său (3,56-61), pentru că el este mereu stăpân pe orice situaţie. În ciuda gravelor evenimente recente, poarta milostivirii lui Iahve este mereu deschisă.

3.6.4. Texte alese

- 1,1-11: plângere pentru Sion;
- 1,12-22; plângerea Sionului;
- 3,21-39: amintirea faptelor Domnului şi reflecţie;
- 5,1-22; rugăciunea poporului.

3.6.5. Teme:

✦ Efectul păcatului în viața oamenilor;
✦ Mai există speranță după păcat?

3.7. CARTEA LUI BARUH

Cartea lui Baruh este una din cărțile deutero-canonice care lipsesc din Biblia ebraică. Ea se găseşte, în schimb, în Septuaginta care o aşază între cartea profetului Ieremia şi cartea Lamentațiunilor; în Vulgata, o găsim după cartea Lamentațiunilor; această ordine o urmăm şi noi în acest curs.

3.7.1. Autorul şi data scrierii cărții

Cartea lui Baruh e o culegere de fragmente scurte, diverse şi distincte grupate împreună pentru că au ca fond comun căderea Ierusalimului din anul 587 î.C. şi exilul.

Cartea lui Baruh nu aparține lui Baruh, „secretarul" profetului Ieremia, în timpul exilului din Babilon. Din această carte se deduce că Ieremia îi dictează lui Baruh sulul ce trebuia dus şi citit la templu în anul 605 î.C.; el primeşte şi actul de dobândire a pământului de la Anatot pentru profetul Ieremia ca semn profetic al reînnoirii care trebuia să vină. Împreună cu Ieremia este dus în Egipt de către asasinii lui Godolia care se temeau de răzbunarea regelui Nabucodonosor.

Deşi a avut un rol important în viața profetului Ieremia, nici una din scrierile care circulau sub numele

lui Baruh nu i-au aparținut. De fapt, salturile numeroase dintre informațiile scrierilor contemporane despre căderea Ierusalimului și exil și informațiile cărții lui Baruh fac imposibilă atribuirea acestei cărți lui Baruh, secretarul profetului Ieremia. Aceste salturi sunt semnele tot atâtor actualizări. Cele patru părți distincte ale cărții, atât de diferite în privința conținutului și a formei literare, arată că nu aparțin nici aceluiași autor și nici aceleiași epoci. Introducerea cărții a fost scrisă în limba greacă; celelalte trei părți e posibil să fi fost scrise în ebraică și traduse apoi în limba greacă. Oricum, cartea este o scriere a evreilor din diaspora care invită pe locuitorii Ierusalimului să celebreze o liturgie penitențială; ea a primit forma actuală în a doua jumătate a secolului al II-lea î.C.

3.7.2. Conținutul și structura

Conținutul

La început, autorul se prezintă pe sine, ca și situația istorică în care trăiește, precum și motivul scrierii sale; apoi, el constată ruptura dintre Dumnezeu și poporul său, ruptură creată de păcat. Acum poporul încercat de suferință și deportare își recunoaște vinovăția și invocă iertarea lui Dumnezeu, pe care Domnul o acordă cu generozitate. Poporul e convins că înțelepciunea lui Dumnezeu, care se identifică cu Legea, are întotdeauna dreptate. Ca atare, trebuie urmat totdeauna cuvântul lui Dumnezeu care duce la binecuvântare și prosperitate. Cartea

se termină cu o încurajare şi o mângâiere a Ierusalimului pe care Domnul nu l-a abandonat.

Structura

– 1,1-14: introducere istorică;
– 1,15-3,8: rugăciune de mărturisire a păcatelor;
– 3,9-4,4: elogiul înțelepciunii identificate cu Legea;
– 4,5-5,9: discurs de încurajare şi de mângâiere;
– 6: apendice: scrisoarea profetului Ieremia[21].

2.7.3. Teologia

Cartea lui Baruh ne ajută să înțelegem drama păcatului, a convertirii şi mântuirii trăită de poporul ales, dar şi de fiecare om. Dintre ideile teologice reținem următoarele:

– *Coeziunea comunităților ebraice din diaspora*. În această carte atât de scurtă, surprinde coeziunea comunităților ebraice din diaspora având următoarele elemente esențiale de coeziune: legătura cu Ierusalimul (întreținută prin scrisori, colecte şi prin comuniunea în rugăciune), rugăciunile de la sinagogă hrănite din amintirea încă vie a trecutului, lectura cărților sfinte (mai ales a Deuteronomului, a profetului Ieremia şi a lui Deutero-Isaia), cultul față de Lege, sensul profund al păcatului şi

[21] Aici este aşezată „*Scrisoarea lui Ieremia*" în Vulgata; această scrisoare în LXX e o scriere de sine stătătoare şi se găseşte în Biblia ortodoxă după cartea Iuditei.

dorința sinceră de convertire şi, în sfârşit, rezistența față de orice formă de cult idolatric.

– *Analiza aprofundată a păcatului*. Păcatul este pervertirea ordinii morale care e întemeiată pe dreptatea lui Dumnezeu (2,12); el e o formă a orgoliului care respinge înțelepciunea lui Dumnezeu (3,19ş.u.) şi se manifestă prin răzvrătire contra Legii şi prin indiferență la avertismentele profeților (1,18.21; 2,5.10.24). Antidotul păcatului este întoarcerea umilă la Domnul, izvorul oricărui bine, şi observarea Legii, pentru că, în Lege, Israel îşi va regăsi viața (4,1).

– *Concepția despre Dumnezeu*. În discursul de încurajare, mângâiere şi speranță, Dumnezeu este numit „Cel Veşnic" (4,10.14.22.24). Acest titlu nu mai este întâlnit nicăieri în Biblie. Cartea lui Baruh vede în Dumnezeu izvorul înțelepciunii (3,12.32), Sfântul prin excelență (4,22.37; 5,5). Numai el îi poate elibera pe cei exilați (4,18.23.29) pentru că el este drept (1,15; 2,6.9; 5,9) şi milostiv (2,27; 3,1; 5,9). Mântuirea vine de la Dumnezeul cel veşnic (4,8) care a fost ofensat, dar care-şi manifestă slava mai întâi pedepsind pe păcătoşi, apoi mântuindu-i.

3.7.4. Texte alese

- 1,15-2,10: mărturisirea vinovăției Ierusalimului;
- 3,9-14: importanța înțelepciunii;
- 3,32-4,4: înțelepciunea se identifică cu Legea;
- 4,30-5,9: profetul se adresează Ierusalimului;
- 6: scrisoarea profetului Ieremia.

3.7.5. Teme

✦ Păcatul în viața mea;
✦ Cine este Dumnezeu pentru mine?

3.8. EZECHIEL

3.8.1. Contextul istoric

Misiunea profetică a lui Ezechiel poate fi înțeleasă numai în contextul ultimelor zile ale regatului lui Iuda ca stat independent. Când regele Iosia a ajuns la vârsta adultă pentru a guverna (628 î.C.), imperiul asirian era slăbit şi fluctuant după moartea lui Assurbanipal, ultimul său suveran puternic. Iosia a început o importantă reformă religioasă călăuzindu-se după cartea *Deuteronomului* (*2Rg* 22-24). Moartea sa prematură (609) a pus capăt oricărei reforme ulterioare, pentru că fiul său Ioiachim a fost acuzat mereu de Ieremia că s-a îndepărtat de alianță (*Ier* 7,26.36). În 605 î.C., evenimentele politice au adus supremația babiloniană şi asupra Palestinei. Regele Ioiachim, aflând de înfrângerea lui Nabucodonosor de către Egipt în anul 601, se răzvrăteşte, crezând că Babilonul este slăbit, dar s-a înşelat, pentru că, în anul 598 î.C., armata babiloniană a invadat regatul, a cucerit Ierusalimul şi l-a jefuit, deportând mii de oameni de frunte în Babilon; printre cei deportați a fost şi profetul Ezechiel, care aparținea clasei sacerdotale. În timpul acestui conflict armat, regele Ioiachim a murit, iar Ioiachin, noul rege e luat prizonier şi dus în Babilon. Regele Nabucodonosor îl desemnează

ca rege la Ierusalim pe Sedecia, fratele lui Ioiachim şi unchiul lui Ioiachin. După câțiva ani de liniște, s-a răzvrătit şi el; de această dată, reacția Babilonului a fost necruțătoare: în perioada 589-586 î.C., Nabucodonosor a distrus toate oraşele Regatului lui Iuda înainte de a ajunge la Ierusalim pe care l-a cucerit şi devastat, ducând în Babilon majoritatea populației ca şi tezaurul templului.

3.8.2. Titlul şi autorul

Cartea poartă numele lui Ezechiel, unul dintre profeții majori. El şi-a împlinit misiunea profetică între anii 593 şi 571 î.C. (1,2; 29,17) între evreii deportați în Babilon, dar mesajul său privea atât pe evreii deportați cât şi pe cei rămaşi în Regatul lui Iuda; partea importantă a misiunii sale se desfăşoară în timpul domniei lui Sedecia şi al căderii definitive a Ierusalimului în anul 587 î.C.. Ca şi profetul Ieremia, Ezechiel se opune modului de gândire al lui Sedecia şi al consilierilor săi, cerând supunere față de Babilon. A luptat contra ambițiilor politice ale clasei conducătoare de la Ierusalim propunând ideea unui popor fidel Domnului, care îl va conduce pe Israel la prosperitate

Ezechiel era un vizionar. Patru viziuni (1-3; 8-11; 37; 40-48) ocupă în cartea sa un loc considerabil. Imaginația sa vie debordează şi în alegorii (23; 27; 29 şi 32). Situațiile cele mai obişnuite îl inspirau pe profet: o santinelă în gardă (3,17-21), un perete în construcție (13,10-16); chiar şi evenimentele vieții sale personale şi familiale: moartea soției sale (24,15-24), o boală misterioasă îndelungată

(4,4-17). Cartea abundă şi în gesturi simbolice. (4,1-5,17; 12,1-20; 37,15-28). Toate acestea ni-l arată pe Ezechiel ca fiind un profet al acțiunii. Acțiunile sale simbolice contrastează cu simplitatea gesturilor predecesorilor săi.

Stilul profetului Ezechiel fascinează prin bogăția şi complexitatea descrierilor sale. Repetițiile frecvente şi schimbările de stil au dus la concluzia că mesajul său a fost cules de către ucenici fideli care le-au adunat într-o carte.

3.8.3. Conținutul şi structura

Conținutul

După eşecul din anul 597 î.C., în timp ce deportații trăiesc cu speranța unei întoarceri apropiate, cei rămaşi în patrie se consideră favorizați de Dumnezeu şi moştenitori ai promisiunilor divine. Ezechiel contestă această convingere afirmând că tragedia din anul 597 î.C. e un semn al judecății lui Dumnezeu; de aceea, exilul este consecința păcatului poporului. De acum înainte, fiecare va trebui să recunoască propria responsabilitate personală (18) şi Dumnezeu, Stăpân al istoriei, va reconstitui poporul său pe baza unei totale reînnoiri a inimii şi a vieții (32-39).

Domnul va pedepsi națiunile care l-au umilit pe Israel şi ele vor recunoaşte, la rândul lor, suveranitatea lui Dumnezeu asupra istoriei (25-32).

Poporul ales, reînnoit, va putea trăi în siguranță pe pământul său şi-l va cinsti pe Dumnezeu în templul reconstruit. Ezechiel prezintă, de asemenea, o amplă descriere

a templului ideal, vestind că Domnul se va întoarce pentru a-l lua în stăpânire; din templu va izvorî, ca un fluviu, mântuirea (40-48).

Structura
– 1-3: vocația profetului şi misiunea sa;
– 4-24: reproşuri şi ameninţări contra israeliților înainte de asediul Ierusalimului;
– 25-32: oracole contra națiunilor;
– 33-39: mângâiere şi speranță pentru un viitor mai bun;
– 40-48: statutul politic şi religios al comunității viitoare restabilite în Palestina.

3.8.4. Teologia

Prin mesajul său, profetul Ezechiel deschide o cale nouă. Acest lucru este adevărat, în primul rând, pentru doctrina sa, care e centrată pe tema reînnoirii interioare.

– *Reînnoirea interioară*. Oamenii trebuie să-şi reînnoiască inima şi duhul (18,31) sau, mai curând, Dumnezeu le va da o inimă nouă şi un duh nou şi va pune în ei un spirit nou (11,19; 36,26). În acest fel, bunăvoința divină e anterioară convertirii; astfel, ne găsim în pragul teologiei harului, pe care o vor dezvolta, în scrierile lor, sfântul Ioan şi sfântul Paul. De fapt, această spiritualizare a tuturor componentelor vieții religioase este marele aport adus de profetul Ezechiel în trăirea darului credinței.

– *Bunătatea lui Dumnezeu*. Dumnezeu este stăpânul istoriei; acest lucru îl vor recunoaşte atât poporul ales, cât şi popoarele păgâne. Dacă până acum Dumnezeu şi-a

salvat poporul încă de la naştere (16,3ş.u.), a făcut-o nu pentru a-şi menține promisiunile, ci pentru onoarea numelui său (20); dacă trebuie să înlocuiască vechea alianță printr-o alianță veşnică (16,60; 37,26ş.u.), aceasta nu e o răsplată a „întoarcerii" poporului spre el, ci e darul bunăvoinței divine (e un har prevenitor) urmat apoi de convertire (16,62-63).

– *Mesianismul*. Profetul Ezechiel vorbeşte puțin despre venirea lui Mesia. El îl prezintă pe Mesia ca un viitor David, care va fi doar „păstorul" poporului ales (34,23; 37,24); va fi un „principe" (24,24), nu un rege, pentru care nu va fi loc în viziunea teocratică a viitorului (45,7ş.u.). Prin acest mesaj, profetul Ezechiel îl vestise pe Isus, Păstorul cel bun, care va inaugura cultul în spirit şi adevăr, pe care profetul l-a proclamat.

– *Răsplata individuală*. Ideea teologică a răsplății personale în funcție de faptele proprii este o idee nouă (18,21-28). Dar ea este o soluție provizorie, contrazisă destul de des de fapte, dar va conduce, lent dar sigur, la ideea răsplății dincolo de mormânt.

– *Templul*. Fiind preot, profetul Ezechiel era ataşat de templul din Ierusalim; totuşi, asemenea profetului Ieremia, el afirmă că Dumnezeu nu e legat de sanctuarul său. Astfel, în profetul Ezechiel se armonizează minunat spiritul profetic şi spiritul sacerdotal care rămăseseră adesea opuse: riturile – care subzistă – capătă valoare nu din sine, ci din sentimentele care le inspiră.

3.8.5. Texte alese

□ 1,28-3,11: vocația profetului;
□ 4,1-5,4: trei acțiuni simbolice;
□ 12,1-28: iminența exilului;
□ 16: alegoria soției infidele;
□ 18,21-32: convertire şi milostivire;
□ 23,1-49: alegoria celor două surori şi interpretarea ei;
□ 33,1-9: profetul ca santinelă;
□ 33,10-20: responsabilitatea individuală;
□ 34: păstorul cel bun şi oile;
□ 36,16-38: sfințenia divină şi restaurarea lui Israel;
□ 37,1-14: viziunea oaselor uscate;
□ 47,1-12: viziunea apei izvorâtă din templu.

3.8.6. Teme

✦ Adevăratul cult dat lui Dumnezeu;
✦ Responsabilitatea morală individuală;
✦ „Domnul este păstorul meu”.

3.8.7. Lectură

Aşa zice Domnul: „Dacă cel rău se întoarce de la păcatele sale, pe care le-a săvârşit, şi păzeşte toate poruncile mele şi face ceea ce este bun şi drept, negreşit el va trăi şi nu va muri... Vreau eu oare moartea celui păcătos? zice Domnul Dumnezeu; nu doresc eu oare mai degrabă ca el să se întoarcă de la căile sale şi să fie viu? Dar şi cel drept, dacă se abate de la dreptatea sa şi săvârşeşte păcatul, şi face toate acele nelegiuiri pe care le săvârşeşte

cel fărădelege, va fi el oare viu? Toate faptele lui bune pe care le-a săvârşit vor fi date uitării, iar pentru fărădelegea şi păcatul său va muri" (18,21-24).

Vă voi curăți de toate întinările voastre şi de toată idolatria voastră. Vă voi da o inimă nouă şi voi pune în voi un duh nou; voi scoate din trupul vostru inima de piatră şi vă voi da o inimă de carne. Voi pune în voi duhul meu şi atunci veți urma legile mele, veți păzi poruncile mele şi le veți pune în practică. Veți locui în țara pe care am dat-o părinților voştri. Veți fi poporul meu şi eu voi fi Dumnezeul vostru (36,25-28).

4. PROFEȚII EPOCII PERSANE

4.1. Contextul istoric

După edictul regelui persan Cirus din anul 538 î.C., care permitea evreilor întoarcerea în țara lor, un prim convoi de israeliți, nu prea numeros, condus de Şeşbațar, s-a întors la Ierusalim şi a găsit o țară devastată şi părăsită. Supraviețuirea era dificilă din cauza recoltelor slabe şi a sărăciei. Nici în imperiul persan, situația nu era îmbucurătoare din cauza instabilității politice. După moartea lui Cambise, succesorul lui Cirus, în anul 522 î.C., în cele din urmă se impune, prin violență, regele Darius I (521-486 î.C.). Cei care s-au întors în Palestina trebuiau să înfrunte zilnic viața: să lupte pentru viața lor, să reconstruiască templul şi zidurile Ierusalimului pentru

a asigura protecția necesară capitalei; şi acest lucru n-a fost uşor mai ales pentru faptul că israeliții întorşi acasă erau priviți cu gelozie de cei rămaşi în Palestina; în plus, refuzând ajutorul samaritenilor din nord, cei întorşi au trebuit să suporte şi persecuția acestora; se spunea că ei cu o mână construiau templul şi zidurile Ierusalimului şi cu cealaltă luptau pentru a se apăra. În fața unor asemenea greutăți, unii dintre ei nu percepeau ca pe o urgență reconstruirea templului. În acest context, apar doi profeți care dau curaj poporului pentru a rezidi templul Domnului: Aggeu şi Zaharia. Ceilalți profeți din această epocă sunt: Trito-Isaia, Malahia, Iona, Ioel, Abdia şi Daniel.

4.2. AGGEU

Cu profetul Aggeu, începe ultima perioadă a mişcării profetice în sânul poporului ales, perioada de după exil. Inaugurarea acestei noi perioade se observă şi în transmiterea mesajului profetic ca şi în conținutul lui. Dacă înainte de exil cuvântul de ordine al mesajului era pedeapsa din cauza infidelității față de alianță, dacă acest mesaj devine mângâiere şi speranță în timpul exilului, acum el ia forma îndemnului la restaurare.

Profetul Aggeu este trimis de Dumnezeu într-un moment decisiv al formării iudaismului: naşterea noii comunități din Palestina.

4.2.1. Titlul şi autorul

Titlul cărții vine de la profetul Aggeu. Prea multe despre el nu cunoaştem; ştim însă că numele său e menționat în *Esd* 5,1 şi 6,14. El se adresează israeliților care erau mai mult preocupați de viața lor familială decât de refacerea templului. Profetul încearcă să le arate concetățenilor săi că dificultățile pe care le întâmpinau în viața zilnică proveneau dintr-o slăbire a credinței, fapt pe care ei îl manifestau prin lipsa de interes pentru rezidirea templului. Speranța poporului revine o dată cu întoarcerea unui nou grup de israeliți repatriați conduşi de Zorobabel şi de preotul Iosue. Acum profetul Aggeu, împreună cu profetul Zaharia, încurajează şi sprijină reconstruirea templului. Se pare că cei doi profeți au făcut parte din al doilea convoi de israeliți repatriați. Profetul Aggeu îşi vesteşte mesajul încurajator din august până în decembrie 520 î.C., perioadă în care se reîncepe construirea templului; de fapt, acesta este şi obiectul central al profețiilor lui Aggeu.

Se pare că această carte este un rezumat liber al operei şi predicii profetului pentru că în toată cartea se face referință la profet numai la persoana a treia.

4.2.2. Conținutul şi structura

Conținutul

Cartea profetului Aggeu relatează activitatea profetului în perioada august - decembrie 520 î.C., şi prezintă discursurile sale mai ales pentru guvernatorul Zorobabel

şi pentru marele preot Iosue. Profetul vesteşte că Domnul îşi pedepseşte poporul care e preocupat mai mult de casele proprii decât de casa Domnului (1,1-14). Întrucât e iminentă ziua în care Domnul va veni, trebuie să se reconstruiască templul pentru a-l primi. Acest nou templu[22] va fi mai strălucitor decât primul templu (2,19) şi va pune capăt situației de mizerie în care poporul trăia (2,10-20). Atunci Dumnezeu îşi va binecuvânta poporul, îl va ocroti şi îi va da un nou rege (2,20-23).

Structura[23]

Pentru simplitate, merită să reținem următoarea structură:
– 1,1-11: timpuri dificile din cauza neglijării construirii templului;
– 1,12-15: începerea lucrărilor la templu;
– 1,15-2,23: reconstruirea templului va aduce un viitor prosper.

---

[22] *Primul templu* a fost cel construit de regele Solomon; *al doilea templu* este cel construit acum după întoarcerea din exil; *al treilea templu* şi ultimul, va fi cel de-al doilea templu înfrumusețat şi mărit de regele Irod cel Mare; poporul îl ura din cauza colaborării cu romanii, ca şi din cauza cruzimii sale (el i-a ucis pe pruncii nevinovați: *Mt* 2,16-18); prin mărirea şi înfrumusețarea templului, Irod spera să obțină favoarea poporului, dar nu a reuşit.

[23] Cartea profetului Aggeu are patru părți, care sunt, de fapt, patru discursuri cu un conținut diferit:
– 1,1: titlul cărții;
– 1,2-15; 2,15-19: reconstruirea templului;
– 1,15-2,9: gloria noului templu;
– 2,10-14: un caz rezolvat de preoți;
– 2,20-23: promisiunea făcută lui Zorobabel.

4.2.3. Teologia

Mesajul cărții profetului Aggeu poate fi rezumat în următoarele idei teologice:

– *Debutul erei mesianice*. Aggeu își adresează mesajul aducător de speranță guvernatorului Zorobabel, marelui preot Iosue, întregului popor al țării (2,4) şi „restului" sfânt (1,12-14; 2,2). Templul trebuie reconstruit pentru că această activitate trebuie să marcheze începutul erei mesianice. Astfel se renaşte speranța într-un viitor grandios, centrat pe sanctuar şi pe Zorobabel, principele davidic numit „inelul sigiliului" lui Iahve (2,23). Aşteptarea unui templu mai glorios decât primul şi al unui mesia-rege – dublă speranță ce se va împlini în Cristos – susține viguros poporul în drumul său spre timpuri noi.

– *Interpretarea semnelor timpului*. Privind cu ochiul lui Dumnezeu realitatea, profetul Aggeu încearcă să interpreteze pentru concetățenii săi semnele timpului: sărăcia şi recoltele slabe sunt pedeapsa pentru letargia lor spirituală. De aceea, dacă poporul dorește prosperitate, trebuie să-şi regăsească zelul credinței, să înceapă urgent reconstruirea templului Domnului, templu vrednic de el; atunci binecuvântările se vor înmulți, timpul mântuirii depline va putea să se arate. În acest fel, prin mesajul său, profetul vrea să ofere poporului ales simțul realității.

4.2.4. Texte alese

- 1,1-15: e momentul reconstruirii templului;
- 2,1-9: splendoarea noului templu;
- 2,20-23: promisiunea făcută de Domnul lui Zorobabel.

4.2.5. Temă

✦ Ce este Biserica pentru mine?

4.3. ZAHARIA

4.3.1. Contextul istoric

Cartea profetului Zaharia se adresează israeliților întorşi din exil în patrie şi vrea să le întărească speranța, pentru că erau descurajați din cauza dificultăților vieții zilnice. Nu erau în stare să întrevadă ceea ce timpurile păreau să vestească. De fapt, dezordinile politice care au urmat după moartea lui Cambise, fiul lui Cirus, regele Persiei, i-au făcut să se gândească la sfârşitul timpurilor şi la venirea iminentă a Domnului. Dar regele Darius îşi stabilise domnia asupra întregului imperiu persan, fapt care a provocat prăbuşirea acestor speranțe.

4.3.2. Autorul

Zaharia s-a născut într-o familie de preoți; de aceea, personalitatea şi activitatea sa sunt marcate de această stare de viață a familiei sale. Prin misiunea sa, profetul Zaharia a desăvârşit orientarea istoriei poporului ales spre o teocrație sacerdotală, nu profetică. El şi-a desfăşurat misiunea profetică în perioada octombrie/noiembrie 520 - noiembrie 518.

Contemporan cu profetul Aggeu, cei doi profeți s-au susținut reciproc în afirmarea necesității reconstruirii templului (*Esd* 5,1ş.u.).Înzestrat cu o inteligență şi o

elocvență deosebite, profetul Zaharia a înțeles foarte bine sensul lucrurilor. S-a bucurat de marele dar de a fi capabil să exprime marile speranțe ale poporului într-un limbaj simplu. Artist apocaliptic şi profet reformator, Zaharia a împletit admirabil aceste două stiluri de exprimare. Cu siguranță, el este autorul primelor opt capitole ale cărții.

Diferențele de stil, conținut şi context istoric[24] prezentate în capitolele 9-14 au dus la concluzia că această secțiune are un alt autor (anonim) şi este o compilație scrisă la sfârşitul secolului al III-lea î.C.

4.3.3. Conținutul şi structura

Conținutul

Prima parte a cărții vorbeşte despre activitatea profetului în perioada misiunii sale profetice la Ierusalim. Prin opt viziuni, profetul vesteşte concetățenilor săi că nu au sperat în zadar. Ei trebuie să reconstruiască templul pentru a-l primi pe Domnul pentru că el vine să stabilească domnia sa şi să binecuvânteze poporul pe care l-a salvat şi l-a reunit. Pentru ca poporul să fie pregătit să primească binecuvântarea Domnului, el trebuie să practice iubirea față de văduve şi orfani, care erau lipsiți de hrană şi adăpost (7,1-14). De asemenea, poporul trebuie

[24] Nu se aminteşte nimic despre Zorobabel şi Iosue şi nici de reconstruirea templului. Egiptul şi Asiria sunt amintite doar ca simbol al tuturor opresorilor; în schimb, sunt menționați grecii: 9,13. Fragmentul 9,1-8 face aluzie la o cucerire, probabil cea a lui Alexandru cel Mare.

să-şi însuşească integritatea morală pentru a-l putea vedea pe Dumnezeu.

În partea a doua a cărții, profetul anunță că şi alte națiuni, după ce vor suporta judecata lui Dumnezeu, vor face parte din poporul Domnului. Când va fi asaltat de neamuri, poporul ales va fi purificat de păcate şi, în bătălia finală, Domnul îl va salva. Aici e evidențiată figura celui care va reinstaura împărăția lui Dumnezeu: el e un rege umil şi victorios; e un păstor bun, un om străpuns şi dus la moarte. Aceste elemente sunt preluate de evanghelişti pentru a prezenta persoana şi misiunea lui Isus, mai ales în relatările patimii sale (*Mt* 21,4-5; 26,31; *Mc* 14,27; *In* 19,37).

Structura cărții

Cartea profetului Zaharia poate fi împărțită în două secțiuni distincte:
– 1-8: misiunea profetică;
– 1,1-7,14: cele opt viziuni ale profetului;
– 8,1-23: promisiuni de pace şi de binecuvântare;
– 9-14: panorama mesianică;
– 9,1-11,17: Israel şi celelalte națiuni;
– 12,1-14,21: asediul şi eliberarea Ierusalimului.

4.3.4. Teologia

Dintre ideile teologice ale cărții profetului Zaharia menționăm:

– *Transcendența lui Dumnezeu*. Experiența exilului şi a dificultăților pe care le-a întâmpinat după exil fac

ca poporul ales să se îndoiască de prezența și fidelitatea lui Dumnezeu; poporul se simte părăsit de Domnul. Profetul Zaharia amintește poporului că nimic nu scapă privirii lui Dumnezeu (4,10); intervenția sa nu va mai întârzia mult (1,14-16). Într-adevăr, Domnul intervine prin îngeri, cavaleri, miniștri. Acest mesaj evidențiază transcendența lui Dumnezeu, dar și soliditatea care-l unește pe Dumnezeu de credincioșii săi.

– *Apropierea timpului mântuirii*. Profetul Zaharia se preocupă de reconstruirea templului, care este o pregătire a erei mesianice, dar el este interesat în primul rând de Mesia. În acest sens, el vede în Zorobabel pe Mesia provenind din neamul regelui David (3,8-10; 6,12-13). Ca și profetul Ezechiel, profetul Zaharia îl preamărește și pe marele preot Iosue (3,1-7). Amândoi vor conduce în armonie (6,13). În acest fel, profetul Zaharia reînnoiește mesianismul regal legând-l de perspectiva sacerdotală prezentă în profetul Ezechiel.

– *Mesia*. Toată partea a doua a cărții este consacrată împlinirii așteptării lui Mesia, care va restaura casa lui David. Mesia este un rege care va împlini speranțele „săracilor lui Iahve" (*Sof* 2,3; 3,11-13; *Is* 49,13; 57,15) și va ridica idealul regal reprezentat de David și Solomon. Umil și sărac, Mesia nu se înconjoară cu fastul lumesc (9,9-10), va fi ca un păstor care, prin suferința[25] sa (12,10), va instaura noua alianță, iar mântuirea sa o va extinde la toate popoarele (14).

[25] Fără îndoială este vorba despre Slujitorul suferind din *Is* 53.

4.3.5. Texte alese

□ 1,1-6: Domnul invită la convertire;
□ 8,1-17: promisiune de pace şi bunăstare;
□ 9,9-10: regele care restabileşte pacea;
□ 14: bătălia finală şi venirea Domnului.

4.3.6. Teme

✦ Mesia în cartea profetului Zaharia;
✦ Enumerați cele opt viziuni ale profetului.

4.4. MALAHIA

4.4.1. Contextul istoric şi autorul

Cartea profetului Malahia încheie seria cărților profetice. Numele său, care este un pseudonim, vine de la mențiunea făcută în 3,1, în care cuvântul „*maléaki*" înseamnă „mesagerul meu; trimisul meu". De aceea, acest profet este asemănat cu precursorul lui Mesia. Din mențiunile făcute în carte, se poate deduce că Malahia şi-a desfăşurat misiunea profetică între anii 480-460 î.C. Terenul misiunii sale a fost pregătit de profeții Aggeu şi Zaharia. Malahia era un apărător fervoros al iubirii lui Dumnezeu care, în mod gratuit, şi-a ales poporul (1,1-5). În numele acestei iubiri, profetul vrea ca poporul să-i ofere lui Dumnezeu o cinstire ireproşabilă şi sinceră, în ciuda îndoielilor care-l măcinau.

4.4.2. Conținutul şi structura

Conținutul cărții

Speranțele pe care profeții Aggeu şi Zaharia le-au legat de construirea templului inaugurat în anul 515 î.C., se lăsau aşteptate. Descurajarea a început să pătrundă în sufletul poporului şi să-i micşoreze credința. În acest moment, intervine cu vigoare profetul Malahia pentru a împiedica degradarea slujirii cultuale atât în rândul clerului cât şi al poporului, reinstaurarea nedreptăților şi a laxismului față de căsătoriile mixte. În fața descurajării generale (3,13-16), profetul garantează restabilirea dreptății lui Dumnezeu prin ridicarea unor credincioşi adevărați şi prin pedepsirea necruțătoare a celor nelegiuiți (3,17-21). Dumnezeu e gata să trimită un mesager care să pregătească drumul venirii sale şi să proclame alianța cu poporul său. De aceea, profetul invită la pregătire pentru întâlnirea cu Domnul. Această frumoasă speranță, exprimată la sfârşitul cărții, priveşte restabilirea tuturor lucrurilor pregătită de întoarcerea profetului Ilie[26].

Structura cărții

Cartea profetului Malahia e formată din şase secțiuni scurte; fiecare dintre ele începe cu o declarație, care cuprinde şi o problemă căreia i se răspunde în partea a doua a secțiunii:

---

[26] Mai târziu, s-a perceput că această întoarcere a profetului Ilie s-a împlinit în persoana lui Ioan Botezătorul (*Mt* 17,10-13).

– 1,1-5: iubirea lui Dumnezeu față de Israel;
– 1,6-2,9: Dumnezeu este dezonorat de preoții săi;
– 2,10-16: contra căsătoriilor mixte şi a divorțului;
– 2,17-3,5: ziua Domnului;
– 3,6-12: neglijențe față de plata zeciuielii;
– 3,13-21: răsplata celor drepți;
– 3,22-24: întoarcerea lui Ilie.

4.4.3. Teologia

Printre temele teologice ale cărții profetului Malahia, amintim:

– *Decăderea vieții religioase*. Poporul ales aştepta cu nerăbdare prosperitatea pe care profeții Aggeu şi Zaharia au promis-o dacă vor termina de construit templul. L-au terminat şi l-au inaugurat în anul 515 î.C., dar prosperitatea n-a venit; de aceea, poporul, chiar şi clerul, a început să fie neglijent față de Domnul; reapar în mijlocul său idolatria, nedreptatea, căsătoriile mixte şi divorțul, fapte care contraveneau Legii. Profetul Malahia îndeamnă poporul la purificare şi convertire pentru că se apropie ziua venirii Domnului, care va reinstaura dreptatea Legii în Israel, căci el este stăpânul istoriei şi călăuzeşte toate spre binele poporului său. Promisiunile sale se vor împlini la timpul lor. Pentru a-şi pregăti cum se cuvine poporul, Domnul îl va trimite pe Ilie care va chema pe toți la convertire. Reînnoit, poporul va putea aduce Domnului o jertfă nepătată.

– *Mesianismul*. Ca extindere, mesajul mesianic este minim, dar el are o bogăție doctrinară deosebită: jertfa curată, prezentată lui Iahve în templu (1,11), vestește jertfa perfectă a noii alianțe, iar precursorul din 3,1.23-24 va fi, conform mărturiei Evangheliilor, sfântul Ioan Botezătorul (cf. *Lc* 1.17; *Mt* 11,10-14; 17,12).

4.4.4. Texte alese

□ 1,1-5: Domnul îl iubește foarte mult pe Israel;
□ 2,10-16: căsătoriile mixte și divorțul;
□ 2,17-3,5: Domnul va purifica și judeca conform dreptății.

4.4.5. Teme

✦ Sinceritatea cultului meu față de Dumnezeu;
✦ Problematica divorțului atunci și astăzi.

4.5. ABDIA

4.5.1. Autorul și data scrierii cărții

Cartea profetului Abdia este cea mai mică dintre toate cărțile profetice: are numai 21 de versete. În ciuda acestui fapt, mesajul ei nu poate fi ignorat sau neluat în seamă, pentru că ea vestește, alături de alte cărți profetice venirea „zilei Domnului". Cartea a fost scrisă după căderea Ierusalimului din anul 587 î.C. și înainte de anul 312 î.C. pentru că ea vestește căderea Edomului, fapt petrecut treptat-treptat între anii 530-312 î.C.

4.5.2. Conținutul şi structura

Conținutul

Edomul era o națiune vecină regatului lui Iuda. Deşi avea origine comună cu Iuda (Esau a fost frate cu Iacob), Edomul s-a bucurat de nenorocirile regatului de Sud; ba mai mult, i-a ajutat pe invadatori la masacrarea iudeilor. În această situație descurajantă, profetul Abdia proclamă judecata Domnului împotriva Edomului. Pentru această greşeală, Edomul va fi pedepsit: Domnul va distruge puterea Edomului şi înțelepciunea sa orgolioasă pe care se baza. De fapt, Domnul este stăpânul istoriei şi îşi manifestă autoritatea asupra tuturor, chiar şi asupra celorlalte națiuni care vor fi judecate de Domnul. Astfel, israeliții vor putea reintra în pământul lor şi-l vor lua în stăpânire aclamându-l pe Domnul ca rege al lor.

Structura

– 1-14: Domnul va pedepsi Edomul;
– 15-21: Dumnezeu va judeca națiunile şi va da biruință lui Israel.

4.5.3. Teologia

– *Puterea şi dreptatea lui Dumnezeu*. Dumnezeu este stăpânul istoriei; nimic din ceea ce se petrece pe pământ nu este străin de atotştiința lui. Domnul e alături de poporul său; chiar dacă Edomul se bucură de nenorocirile lui Israel, Domnul îl va apăra şi va pedepsi Edomul.

– *Ziua Domnului: pedepsirea trufiei Edomului*. Edomul l-a provocat pe Dumnezeu prin trufia sa (3); Dumnezeu îl va nimici (7-9) pentru că Edomul a săvârşit un fratricid când l-a renegat pe Israel, care era la ananghie (10-14). Domnul va face dreptate (10.15-18). Poporul Domnului se va ridica din nou, iar Sionul va redeveni sălaşul dumnezeirii (19-21).

4.5.4. Texte alese

□ 1-9: Edomul va fi distrus;
□ 15-21: Ziua Domnului: pedepsirea națiunilor.

4.5.5. Teme

✦ Trufia;
✦ Providența.

4.6. IOEL

4.6.1. Autorul şi data scrierii cărții

Ioel nu este menționat nicăieri în altă parte decât în cartea care-i poartă numele. Din ea, aflăm că a fost profet în Iudeea, după exil. Profetul Ioel apreciază foarte mult cultul de la templu.

Deşi cele două părți ale cărții ar putea sugera ideea a doi autori, din lectura cărții se deduce că ele sunt strâns legate una de cealaltă. Cartea a fost scrisă la începutul secolului al IV-lea î.C., fapt confirmat de două constatări:

– prima constatare: 4,6 menționează că unii fii ai lui Iuda au fost vânduți grecilor; această menționare presupune perioada de după exil;
– a doua constatare: imaginea Zilei Domnului şi a judecării neamurilor are un caracter apocaliptic; acest tip de imagini e specific perioadei de după exil. Oricum, profetul se adresează unei comunități care așteaptă „ziua Domnului”: aceasta e tema predicii sale care va păstra peste veacuri o vigoare extraordinară.

4.6.2. Conținutul şi structura

Conținutul

Epoca în care profetul şi-a desfăşurat misiunea primită de la Domnul este o epocă plină de privațiuni şi exploatare. Primele două capitole vorbesc de o invazie a lăcustelor care distrug recolta lui Iuda agravând astfel situația săracilor. Profetul cheamă poporul la pocăință şi doliu pentru a obține iertarea lui Dumnezeu pentru că păcatele au provocat pedeapsa divină; Domnul răspunde promițând sfârşitul flagelului şi întoarcerea belşugului (1,2-2,27). Următoarele două capitole se referă la un timp viitor când Dumnezeu va interveni pentru a revărsa duhul său şi pentru a salva poporul (3) şi va face ju-deca finală a tuturor popoarelor mântuindu-i pe aleşii săi (4).

Structura cărții

– 1-2: flagelul lăcustelor şi pocăința poporului;
– 1,2-2,17: pocăința şi implorarea iertării Domnului;
– 2,18-27: răspunsul lui Dumnezeu;

– 3-4: Ziua Domnului;
– 3,1-5: revărsarea Duhului şi minuni cosmice;
– 4,1-17: judecarea națiunilor;
– 4,18-21: restaurarea lui Iuda şi a Ierusalimului.

4.6.3. Teologia

– *Ziua Domnului*. Pentru profetul Ioel, ziua Domnului este ziua în care Domnul îşi manifestă stăpânirea asupra istoriei şi judecă popoarele. Apropierea acestei zile teribile e prezentată de profet prin descrierea unei serii de catastrofe: invazia lăcustelor, secetă, incendiu, imagini care trezesc în om un profund sentiment de teamă.

– *Milostivirea lui Dumnezeu*. Dar profetul invită poporul să treacă de la teamă la convertire: poporul trebuie să se întoarcă la Dumnezeu, să regrete propria comportare rea şi să se încreadă în Domnul, în răbdarea şi bunătatea sa. Atunci Domnul va asculta pe poporul său căit şi îi va da pace, bunăstare, bucurie. Judecata sa severă va lovi neamurile care luptă împotriva lui Israel. Ele vor fi devastate, pe când Domnul va locui în mijlocul poporului său, la Ierusalim, iar poporul lui Iuda va trăi în siguranță şi se va bucura de recolte bogate.

– *Revărsarea Duhului*. Într-o zi, Domnul va da tuturor duhul său (3,1-2). Sfântul Petru vede împlinirea acestei profeții în ziua Rusaliilor, când Duhul Sfânt coboară asupra celor adunați în cenacol. Efectiv, apostolul va cita cuvintele profetului pentru a afirma împlinirea lor (cf. *Fap* 2,16-21). Datorită acestui fapt, profetul *Ioel* este numit *profetul Rusaliilor*. Dar el este, de asemenea, *profetul*

penitenței, iar invitațiile sale la post şi rugăciune vor intra în liturgia creştină din timpul Postului Mare.

– *Despuierea totală a omului*. O idee care străbate toată cartea este despuierea totală a omului. Aceasta ia forme diferite: se prezintă ca o devastare radicală a pământului (1), ia forma unei armate misterioase şi omniprezente care acoperă cu foc şi sânge oraşele (2); e ca o răsturnare totală interioară şi exterioară a ordinii lucrurilor: Duhul Domnului va elimina facultățile senzoriale normale, iar universul va deveni teatrul unei serii de minuni care parcă aruncă lumea în haos (3); în sfârşit, ia forma unei judecăți universale. Această despuiere are în vedere o nouă orientare a persoanei: ea va duce la un belşug de bunuri cum n-a mai fost (2,18-227; 4,18-21), dar, mai ales, la cunoaşterea lui Dumnezeu (2,27; 4,17).

4.6.4. Texte alese

□ 1,5-12: invazia lăcustelor şi seceta;
□ 1,15-18: vestirea „Zilei Domnului";
□ 2,1-11: sosirea zilei Domnului;
□ 2,12-17: chemarea la căință, post şi rugăciune;
□ 3,1-5: revărsarea Duhului şi manifestările sale prodigioase;
□ 4,18-21: restaurarea lui Israel.

4.6.5. Teme

✦ Frica de Dumnezeu;
✦ Convertirea în viața mea.

4.7. IONA

Cartea profetului Iona se deosebeşte de celelalte cărți profetice: ea este o relatare despre un profet neascultător, care vrea să fugă de misiunea sa şi care apoi se plânge lui Dumnezeu de succesul neaşteptat al predicii sale.

4.7.1. Contextul istoric şi autorul

Biblia vorbeşte despre un profet cu numele de Iona, fiul lui Amitai (cf. *2Rg* 14,25),care a trăit în timpul regelui Ieroboam al II-lea (783-743 î.C.), perioadă în care au activat şi profeții Amos şi Osea. Iona este personajul central al cărții; de aceea, cartea îi poartă numele, deşi n-a fost scrisă de el. Conținutul şi stilul cărții arată că ea a fost scrisă după întoarcerea din exil în secolul al V-lea î.C. În acea perioadă, evreii erau în contact strâns cu populațiile păgâne. Autorul prezintă în carte drama spirituală născută din contrastul dintre dificultățile şi dubiile profetului şi Dumnezeu, care vrea mântuirea fiecărui om, pentru că el este Dumnezeul tuturor.

Această experiență a profetului e similară cu cea a fiecărui evreu şi a oricărui om care e chemat să desfăşoare o misiune precisă. Aceste considerente ne determină să evităm interpretarea istorică a cărții. Pentru evaluarea cărții profetului Iona, trebuie să ținem cont de trei aspecte:
– e vorba de o relatare voit umoristică;
– conținutul ei fundamental este atitudinea față de națiunile străine, şi nu minunea care a salvat viața profetului;
– relatarea prezintă zelul religios care caracteriza profeția.

4.7.2. Conținutul şi structura

Conținutul

Din porunca Domnului, Iona va trebui să meargă la Ninive, capitala Asiriei, popor ostil lui Israel, pentru a vesti judecata lui Dumnezeu asupra oraşului. Dar Iona refuză şi fuge din fața Domnului, îmbarcându-se pe un vas care mergea spre Tars. Evenimentele dramatice pe care le trăieşte alături de marinari îl determină pe Iona să asculte de Domnul. Merge la Ninive, vesteşte judecata lui Dumnezeu şi cheamă la convertire întregul oraş. Surprinzător, în frunte cu regele asirian, oraşul se converteşte, iar Domnul renunță la pedeapsa vestită de profet. Deoarece Iona nu înțelege comportarea lui Dumnezeu, Domnul îi aminteşte că, în iubirea sa, vrea să mântuiască pe toți cei care se căiesc şi se convertesc, chiar dacă sunt duşmanii poporului său. Dumnezeu, care e stăpânul creației, nu poate fi decât bun şi iertător când oamenii se convertesc, indiferent cine ar fi ei.

Structura

– 1: Iona nu ascultă de Domnul;
– 2: rugăciunea profetului şi eliberarea sa;
– 3: convertirea ninivitenilor şi iertarea lui Dumnezeu;
– 4: nemulțumirea profetului şi lecția pe care i-o dă Domnul.

4.7.3. Teologia

Destinată să placă şi să instruiască pe orice om, cartea profetului Iona e o relatare didactică; învățătura ei atinge

una din culmile Vechiului Testament. Din ideile teologice ale cărții, reținem:

– *Milostivirea lui Dumnezeu*. Amenințările cele mai categorice ale lui Dumnezeu sunt expresia voinței sale milostive, care nu aşteaptă decât căința pentru a acorda iertarea sa. Dacă profeția pedepsirii oraşului Ninive nu se împlineşte, acest fapt se datorează faptului că amenințările Domnului sunt totdeauna condiționale. Dumnezeu vrea convertirea; de aceea, misiunea profetului e o reuşită (cf. *Ier* 18,7-8).

– *Universalitatea mântuirii*. Comunitatea ebraică întoarsă din exil este tentată să se închidă în sine. În acest context, cartea aceasta vesteşte un universalism extraordinar de deschis. Toți actorii cărții, deşi sunt păgâni, sunt plini de bunăvoință: marinarii, regele, locuitorii oraşului Ninive, până şi animalele, numai un singur om nu e binevoitor: profetul Iona!... Dumnezeu se milostiveşte de profetul său răzvrătit, dar milostivirea sa se va extinde chiar şi asupra duşmanului cel mai înverşunat al poporului său: Asiria. Dacă Dumnezeu este milostiv cu Israel, este milostiv şi cu toate popoarele, evocate prin cifrele simbolice 3 şi 120.000 (cf. 3,3; 4,11), pentru a evidenția dimensiunea universală a revelației.

– *Experiența profetică*. Profetul e un om convins că Dumnezeu vrea să mântuiască întreaga omenire (4,2). Dar, uneori, trebuind să vestească răul, pedeapsa, profetul trebuie să meargă împotriva contemporanilor săi, fapt care-l izolează de ei. Totuşi, chiar strivit de povara mesajului său (1,1-16) sau resemnat (3,1-10), chiar dacă nu-i

place sau nu-i convine, profetul trebuie să vestească cuvântul care e totdeauna eficace; prin simpla sa prezență, cuvântul lui Dumnezeu pune în mișcare lumea, o conduce la convertire, fapt demonstrat de marinari, mare, vânt, peşte, niniviteni, animale şi plante peste care Dumnezeu stăpâneşte. Această experiența au trăit-o şi alți profeți: Ilie, Isaia, Ieremia.

4.7.4. Texte alese

□ 2,1-11: rugăciunea lui Iona;
□ 4,1-11: supărarea lui Iona şi lecția pe care i-o dă Domnul.

4.7.5. Teme

✦ Lupta mea cu Dumnezeu;
✦ Care a fost lecția dată de Domnul lui Iona?

4.7.6. Cartea profetului Iona şi Noul Testament

Isus oferă interpretarea acestei narațiuni: când interlocutorii săi cer minuni el îi trimite la „semnul lui Iona”; minunile Domnului nu sunt minuni de dragul minunilor, ci împliniri ale cuvântului care le însoțeşte; deci, ele vor să provoace convertirea (*Mt* 16,4; *Lc* 11,29-30). După înviere, semnul lui Iona e înțeles mai bine: învierea lui Isus a treia zi se referă la acest semn (*Mt* 12,40; *1Cor* 15,4). De asemenea, Isus, referindu-se la Iona, descoperă cărturarilor şi fariseilor universalitatea mântuirii (*Mt* 12,41).

4.8. DANIEL

4.8.1. Titlul şi autorul

Titlul cărții vine de la Daniel, personajul ei principal; Daniel era un tânăr evreu deportat în anul 605 î.C. în Babilon. Educat timp de trei ani la curtea regelui păgân Nabucodonosor, care i-a pus numele de Beltşaţar, Daniel a voit să rămână fidel Legii (1,8). De aceea, Dumnezeu i-a dat o înțelepciune ieşită din comun, puterea de a interpreta visele şi de a lămuri semnele tainice (5). Nabucodonosor, Darius şi Cirus au apelat la serviciile sale.

Pentru a afla cine este autorul cărții, trebuie amintite următoarele: cartea e scrisă parțial în ebraică (1,1-2,4a; 8-12), parțial în aramaică (2,4b-7,28), celelalte părți fiind în greacă. De aceea, s-a crezut că ea e o compilare făcută de editorul final; însă, câteva argumente clare[27] conduc la concluzia că această carte, deşi relatează evenimente petrecute cu secole în urmă în Babilon, a fost scrisă de un singur autor în timpul persecuției regelui Antioh Epifanul cu scopul de a susține credința şi speranța evreilor persecutați (aşa cum Dumnezeu a dat biruință lui Daniel şi însoțitorilor săi, aşa le va da şi lor biruință în fața persecutorului nedrept, care va trebui să recunoască puterea Dumnezeului adevărat).

Fiind scrisă aşa târziu, Biblia ebraică aşază cartea lui Daniel între *Scrieri*; LXX şi Vulgata o aşază între profeți,

---

[27] Primele şapte capitole sunt povestite la persoana a treia, pe când celelalte de Daniel însuşi; procedeele literare şi modurile de gândire sunt aceleaşi de la începutul cărții până la sfârşit.

după cartea profetului Ezechiel, şi îi adaugă câteva părți deutero-canonice: psalmul lui Azaria şi cântarea celor trei tineri (3,24-90), istoria Suzanei (13), povestirile despre preoții zeului Bel şi uciderea şarpelui sfânt (14)[28].

Cartea lui Daniel a fost compusă şi imediat scrisă între anii 167-164 î.C. Autorul ei, care se ascunde sub un pseudonim, este un evreu foarte ataşat de Lege, care făcea parte din partidul „pioşilor", din care, mai târziu, se va forma grupul fariseilor.

4.8.2. Conținutul şi structura

Conținutul

Deportați în Babilon şi educați la curtea regală, Daniel şi cei trei însoțitori ai săi slujesc succesiv regilor Nabucodonosor, Baltazar (Belşațar), Darius Medul şi Cirus, dar sunt supuşi unor încercări deosebite (părăsirea prescrierilor Legii, ispite de idolatrie) pe care, ajutați de îngeri, le depăşesc rămânând fideli Domnului, astfel încât persecutorii sunt nevoiți să recunoască puterea Dumnezeului adevărat (1-6).

Acum poporul ales trebuie să facă față altor persecutori mai răi şi mai vicleni (e vorba de persecuția regelui Antioh Epifanul), dar nu trebuie să se descurajeze pentru că, după satisfacerea mâniei lui Dumnezeu (8,11), va veni timpul sfârşitului când puterea persecutorului va fi nimicită (8,25; 11,45). Atunci va sosi împărăția sfinților, condusă de un „Fiu al omului" a cărui domnie nu va trece niciodată (7).

[28] Aceste trei fragmente s-au păstrat numai în limba greacă.

Structura
– Partea întâi: 1-6 – faptele lui Daniel şi ale tovarăşilor săi la curtea regală din Babilon;
– Partea a doua: 7-12 – cele patru viziuni apocaliptice ale lui Daniel;
– Apendice – texte deutero-canonice cuprinse în LXX şi Vulgata: 13-14 – alte fapte ale lui Daniel.

4.8.3. Teologia

Cartea profetului Daniel reia elementele fundamentale ale credinței lui Israel pentru a face față problemelor puse de timpul său. În fața civilizațiilor păgâne politeiste, care divinizau şi pe regi, e afirmată cu tărie credința într-un singur Dumnezeu, fapt care putea antrena riscul martiriului (3; 5).

– *Împărăția lui Dumnezeu*. În ciuda creşterii prestigiului politeismului grecesc, profetul Daniel apără cu pricepere maiestatea veşnică a Dumnezeului lui Israel, care ține în mâna sa istoria umană şi îndreaptă toate spre instaurarea împărăției sale (2,7); ea nu e rezultatul străduinței lui Israel, ci e darul Domnului, care are un plan pe care îl împlineşte prin întronarea Fiului Omului. Aşadar, nimic din ceea ce se petrece în istorie nu e rodul hazardului sau al destinului orb. De aceea, încercările şi suferințele, oricât de grele ar fi, nu trebuie să-l descurajeze pe Israel pentru că, prin ele, Dumnezeu îi maturizează credința, dar apoi îi va dărui victoria finală şi definitivă. Aşadar, e nevoie de încredere şi speranță. Dumnezeu nu se dezminte; planul său se va împlini cu

siguranță. Succesiunea împărățiilor nu e altceva decât succesiunea etapelor spre sosirea împărăției universale a lui Dumnezeu asupra tuturor popoarelor, care, la rândul lor, vor recunoaşte puterea Dumnezeului unic (4,31-32; 5,22-23). Astfel autorul face o teologie a istoriei.

– *Mesianismul*. Expresia „*Fiul omului*" îl desemnează pe Mesia, care nu mai vine ca să instaureze vechea împărăție a regelui David; el e un personaj transcendent, care nu aparține acestei lumi decât pentru faptul că vine să o judece şi să o cureţe de orice stricăciune la sfârşitul timpurilor; împărăția inaugurată de Fiul omului nu va aparține acestei lumi (9,24) şi va începe cu învierea celor care au murit (12,1-4). Această doctrină prezentă în profetul Daniel conduce speranța lui Israel la ultimul ei stadiu înainte de a se împlini în Noul Testament. Chiar dacă „Fiul Omului care vine pe norii cerului" (7,13) nu se referă direct la un mesia individual, acest termen era destinat de mult că primească o astfel de valență şi să devină expresia preferată prin care Isus din Nazaret să se numească pe sine.

– *Angelologia*. Profetul Daniel acordă un loc deosebit îngerilor ca miniştri ai lui Dumnezeu, prin care el arată oamenilor voința sa. Prin îngeri, Domnul îi salvează pe credincioşii săi aflați în pericol (3,25; 5,23), conduce lumea, îşi împlineşte în lume planurile sale (4,14; 10,13.20ş.u.; 12,1) şi se revelează oamenilor (7,16ş.u.; 9,16ş.u.; 10,9-11,2). Dumnezeu îşi acoperă astfel prezența, dar acțiunea sa e uşor de recunoscut în faptele minunate care se petrec fără intervenția omului (2,24.45; 3,11-13.20-22).

În acest fel, cartea profetului Daniel aduce o contribuție considerabilă, față de cărțile anterioare, în progresul doctrinei despre îngeri, doctrină pe care o vor dezvolta, la scurt timp, literatura rabinică şi cea a creştinismului primar.

– *Învierea morților*. Cartea profetului Daniel aduce o contribuție deosebit de valoroasă în privința adevărului învierii morților (12,2), adevăr pe care-l afirmă explicit şi clar; acesta e un fapt unic în Vechiul Testament ebraic; această doctrină e mult mai semnificativă pentru mentalitatea semită decât doctrina despre nemurirea sufletului.

4.8.4. Texte alese

□ 1: Daniel şi cei trei tineri evrei în slujba lui Nabucodonosor;
□ 3: adorația statuii de aur şi cei trei tineri în cuptorul încins;
□ 5: banchetul lui Baltazar (Belşațar);
□ 6: Daniel în groapa leilor;
□ 12: a patra viziune: timpul neliniştii şi al învierii;
□ 13: istoria Suzanei;
□ 14,1-22: Daniel şi preoții lui Bel;
□ 14,23-42: Daniel ucide balaurul (dragonul).

4.8.5. Teme

✦ Fidelitatea față de Dumnezeu;
✦ Cred într-unul Dumnezeu;
✦ Conştiința.

CAPITOLUL VI

Introducere în Noul Testament

de Pr. Mihai Percă

1. Introducere

Noul Testament se prezintă ca o culegere de 27 de cărți sfinte care sunt, alături de „Lege şi Profeți", normă de viață pentru Biserica creştină. Învățătura lui Isus a fost percepută foarte curând de către creştini ca o alianță între Dumnezeu şi omenire, alianță consfințită de jertfa pe cruce a lui Isus Cristos. Datorită acestui fapt, aceste cărți au dobândit treptat o autoritate atât de mare, încât erau considerate egale cu „Legea şi Profeții". Spre sfârşitul secolului al doilea după Cristos, urmându-l pe sfântul Paul (*2Cor* 3,14), creştinii au numit acest nou ansamblu de cărți sfinte „Noul Testament" pentru că ele conțineau dispozițiile noii alianțe, care trebuiau să conducă raporturile între Dumnezeu şi poporul său în cursul ultimei faze a istoriei mântuirii. Faptul de a vorbi de o nouă alianță i-a făcut pe creştini să desemneze „Legea şi Profeții" cu numele de Vechiul Testament, arătând astfel că alianța mozaică a fost reînnoită şi desăvârşită de Isus (*Mt* 5,17-48).

Redactarea acestor 27 de cărți a fost rezultatul unui proces lung şi complex. Pentru buna înțelegere a Noului Testament, este absolut necesară cunoaşterea contextului

în care s-a născut şi s-a răspândit. De aceea, mai întâi vom aborda condiţiile care i-au determinat pe primii creştini să elaboreze o nouă culegere a Sfintei Scripturi; apoi, e normal să vedem cum aceste texte au reuşit să depăşească cele 14 secole care s-au scurs între redactarea şi fixarea lor aproape imuabilă până la inventarea tiparului; în sfârşit, în această introducere, vrem să prezentăm cât mai bine posibil contextul istoric, religios şi cultural în care s-a format Noul Testament. Aşadar, vom aborda aceste trei probleme importante:
– canonul Noului Testament;
– textul Noului Testament;
– contextul istoric, social şi religios al Noului Testament.

2. Canonul Noului Testament

2.1. Formarea canonului Noului Testament

Când vorbim despre *Noul Testament*, înţelegem o colecţie de 27 de cărţi sfinte care, scrise în sec. I d.C. de către apostoli sau ucenicii lor imediaţi, ne redau învăţăturile, viaţa şi faptele lui Isus Cristos, prin care el a dobândit mântuirea pentru toţi oamenii.

Le numim „cărţi sfinte” pentru a evidenţia deosebirea radicală care există între ele şi alte cărţi creştine. Cărţile Noului Testament sunt „sfinte” în sens deplin pentru că ele cuprind revelaţia supranaturală, unică şi definitivă a lui Dumnezeu adresată oamenilor prin Cristos, Fiul său.

Ce este canonul Noului Testament? Canonul Noului Testament este lista oficială a cărţilor sfinte recunoscute

de Biserică drept normă de viață și de credință pentru membrii ei.

Ce i-a determinat pe creștini să gândească și să realizeze o nouă culegere de cărți sfinte, ca și completare a culegerii numită „Legea și Profeții"? Altfel spus, care a fost drumul parcurs de Biserica creștină până la formarea canonului Noului Testament?

Pentru creștinii primei generații, autoritatea supremă în materie religioasă era deținută de cărțile Vechiului Testament, ca revelație a lui Dumnezeu, de învățătura prodigioasă a lui Isus din Nazaret (*1Cor* 9,14) și de autoritatea Celui Înviat care se exprimă prin intermediul apostolilor (*2Cor* 10,8.18). Dintre aceste elemente, doar Vechiul Testament era un text scris. Cuvintele lui Isus și predica apostolilor, în schimb, mulți ani s-au păstrat oral. Curând comunitatea creștină își dă seama de necesitatea consemnării în scris a învățăturii și a faptelor Domnului.

Necesitatea vestirii Evangheliei până la marginile pământului, pericolul pierderii cunoștințelor despre Domnul o dată cu moartea lor, cunoașterea slăbiciunii memoriei omului care poate greși și schimba adevărul, iubirea față de generațiilor viitoare, iubirea profundă față de Mântuitorul și învățătorul lor, Isus Cristos, i-a determinat pe apostoli și pe cei apropiați lor să consemneze în scris viața, învățătura și faptele lui Isus.

Problema autorității acestor noi texte sfinte se va pune mai târziu. Oricum, până spre anul 150, creștinii s-au lăsat conduși în mod inconștient spre o nouă culegere de

texte sfinte, căci ei foloseau deja în celebrările lor o astfel de culegere: scrisorile sfântului Paul; ele sunt primul nucleu scris al Noului Testament. Totuşi, nu există mărturii că ele ar fi fost considerate ca text al Sfintei Scripturi, care să se bucure de aceeaşi autoritate ca cea a Bibliei (= VT).

Înainte de anul 140, nu există nici o mărturie care să ateste *cunoaşterea colecţiei scrierilor evanghelice*. Abia în a doua jumătate a secolului al II-lea, apar mărturii din ce în ce mai clare asupra existenţei colecţiei de Evanghelii.

Începând cu anul 150, se deschide o perioadă decisivă pentru formarea canonului Noului Testament. Sfântul Iustin semnalează faptul că creştinii citeau cele patru Evanghelii în cadrul adunărilor duminicale şi le considerau ca fiind lucrări ale apostolilor sau ale unor persoane care au avut legătură directă cu apostolii; ei le foloseau şi le atribuiau o autoritate analogă cu autoritatea Bibliei, nu pentru că erau de origine apostolică, ci pentru că prezentau istoria „Domnului" în acord cu tradiţia primită. Foarte repede autoritatea acestor scrieri a fost apărată în faţa proliferării unor scrieri de acelaşi gen, dar care abundau în imitarea Evangheliilor sau erau pur şi simplu fanteziste. De aceea, Biserica s-a îndreptat spre Evanghelii, căci ele s-au impus atenţiei tuturor datorită calităţilor lor interne şi autenticităţii mărturiei pe care o dădeau despre Domnul. Superioritatea acestor patru Evanghelii era aşa de zdrobitoare, încât au eclipsat rapid ansamblul literaturii paralele, astfel încât, în jurul anul 170, cele patru Evanghelii au dobândit statut de scrieri canonice.

Scrisorile sfântului Paul au intrat în canon din ziua în care a început să se impună în Biserică un canon al Noului Testament. Scrisorile apostolului aveau aspectul unei culegeri a cărei autoritate era larg recunoscută în Biserica secolului al II-lea.

Nu trebuie să uităm că existența canonului era, înainte de toate, o stare de fapt care s-a generalizat rapid în Biserică. Formarea canonului Noului Testament a fost accelerată și de intervenția ereticului Marcion († 160) care, refuzând total Vechiul Testament, a trebuit să ofere noii sale comunități alte texte sfinte și, deci, un nou canon. El a răspândit principiul unui nou canon care era compus din două părți, Evangheliile și Faptele Apostolilor, așa cum și canonul Vechiului Testament era format din două părți: Legea și Profeții. La sfârșitul secolului al II-lea, ideea unei noi norme scripturistice s-a imprimat puternic în conștiința Bisericii, dar mai rămânea de precizat conținutul acestui nou canon. Lista acestuia se va stabili progresiv, pe măsură ce creștea conștiința unității Bisericii datorită dezvoltării relațiilor între diferitele comunități creștine. Astfel, progresiv, între anii 150 și 200 se ajunge la definirea *Faptelor Apostolilor* ca și scriere canonică. La sfârșitul secolului al II-lea, sfântul Irineu consideră că această carte sfântă este mărturia sfântului Luca despre activitatea apostolilor, fiind ca o introducere necesară la ansamblul scrisorilor. Oricum, la începutul secolului al III-lea, cele patru Evanghelii au dobândit o autoritate care nu le va fi niciodată contestată. Din această perioadă, se poate considera închis canonul Evangheliilor.

În ceea ce priveşte a doua parte a canonului, mereu sunt citate cele 13 scrisori ale sfântului Paul, *Faptele Apostolilor* şi *1Pt*. O anumită unanimitate s-a manifestat faţă de *1In*. Canonul definitiv e deja schiţat. Rămân totuşi câteva zone de nesiguranţă; unii Sfinţi Părinţi afirmau canonicitatea unor scrieri, pe care alţi Sfinţi Părinţi le consideră doar lecturi utile. În acest situaţie au fost *Evr*, *2Pt*, *Iac* şi *Iud*. În schimb erau menţionate ca şi canonice alte scrieri: Păstorul lui Hermas, Didahia, Scrisoarea întâi a sfântului Clement, Scrisoarea lui Barnaba şi Apocalipsul sfântului Petru. Dar, treptat, aceste scrieri au pierdut teren pentru că nu erau legate direct de vreun apostol. Cel mai mult s-a discutat despre *Evr*, contestată în Biserica din Occident, şi *Ap*, contestat în Biserica din Orient. *2* şi *3In*, *2Pt* şi *Iud* s-au impus lent, dar sigur. Astfel, în cursul secolului al IV-lea, singura problemă a canonului era ordinea aranjării cărţilor în canon. Un rol important şi de necontestat în definitivarea problemei canonului l-a avut Biserica din Roma prin Conciliul din anul 382.

2.2. Apocrifele Noului Testament

Cărţile sfinte, din momentul în care au fost acceptate în canonul Noului Testament, s-au bucurat de un fel de imunitate care a făcut ca textul lor să ajungă într-o bună stare de conservare până la descoperirea tiparului.

Nu acelaşi lucru se poate spune despre celelalte scrieri creştine (excepţie face *Didahia* şi *Scrisoarea lui Barnaba*) care au fost îndepărtate uneori chiar brutal din practica bisericească. Aceste scrieri au fost numite „apocrife” pentru

că, în ciuda anumitor asemănări cu scrierile canonice, vehiculau idei străine gândirii Bisericii. De fapt, cuvântul „apocrif" înseamnă „ascuns, secret"; deci, mesajul scrierilor apocrife era rezervat unui număr restrâns de persoane. Mai târziu, au fost considerate apocrife acele scrieri pe care Biserica a refuzat să-şi bazeze doctrina şi credinţa şi, ca atare, nu a autorizat lectura lor publică în cadrul celebrărilor liturgice. În sfârşit, cuvântul „apocrif", după încheierea canonului Noului Testament, desemna lucrările care au fost atribuite în mod fals apostolilor. Datorită acestui sens al cuvântului apocrif, unii au căzut în greşeala de a considera că scrierile apocrife vehiculează doar erori. Apocrifele Noului Testament rămân lucrări preţioase pentru studiul evoluţiei ideilor religioase din secolele al II-lea şi al III-lea.

Literatura apocrifă cuprinde: Evanghelii apocrife, fapte ale apostolilor apocrife, scrisori apocrife şi apocalipse apocrife. Dintre aceste apocrife, menţionăm câteva:

– *Evanghelii apocrife*: Evanghelia lui Petru; Evanghelia Adevărului; Evanghelia lui Filip; Evanghelia lui Toma, care are multe asemănări cu Evangheliile sinoptice; Protoevanghelia lui Iacob, care prezintă cu multe detalii evanghelia copilăriei lui Isus.

– *Faptele Apostolilor apocrife* sunt, în general, lucrări de edificare populară; ele dezvoltă cu predilecţie elementul miraculos în viaţa apostolilor, pe care îi elogiază.

– *Scrisori apocrife*: cu excepţia scrierii *Epistola Apostolorum*, care se aseamănă mai mult cu stilul apocaliptic, celelalte scrisori sunt, mai curând, scurte tratate de teologie.

– *Apocalipse apocrife*: „Păstorul" lui Hermas; Apocalipsa lui Petru; Apocalipsa lui Paul, care pretinde că detaliază faimoasa viziune de care apostolul aminteşte în *2Cor* 12, în cursul căreia el a fost înălţat până la al treilea cer.

Toate aceste scrieri sunt posterioare scrierilor canonice, pe care deseori le imită. În general, ele nu încorporează nici o tradiţie istorică veche şi, ca atare, nu sunt un mare ajutor pentru studiul Noului Testament.

3. Textul Noului Testament

Textul celor douăzeci şi şapte de cărţi ale Noului Testament ne este cunoscut printr-un foarte mare număr de manuscrise. Ele sunt copii ale textelor scrise sau dictate de autorii lor. Toate lucrările Noului Testament, fără excepţie, au fost scrise în limba greacă şi există, în această limbă, în mai mult de 5000 de manuscrise; cele mai vechi sunt scrise pe papirus, celelalte pe pergament. Cele mai vechi manuscrise greceşti care conţin majoritatea sau toate cărţile Noului Testament sunt două Biblii din secolul al IV-lea scrise pe pergament:

– *Codex Vaticanus*, numit astfel pentru că se păstrează în Biblioteca Vaticanului; din el face parte tot Noul Testament (fără *Evr* 9,14-13,25; *1Tim*; *2Tim*; *Tit*, *Flm*; *Ap*).

– *Codex Sinaiticus* este numit astfel pentru că a fost descoperit la Mănăstirea Sfânta Ecaterina de pe Muntele Sinai. El este păstrat la British Museum din Londra; conţine tot canonul Noului Testament, la care mai adaugă „Păstorul" lui Hermas şi Scrisoarea lui Barnaba, scrieri care nu vor fi reţinute în canonul definitiv al Noului Testament.

Aceste două manuscrise sunt redactate cu majuscule (sau unciale biblice).

În ciuda faptului că sunt aşa de multe manuscrise, textele scrierilor Noului Testament au ajuns până la noi integral, cu mici diferenţe legate de detalii gramaticale, vocabular sau ordinea cuvintelor; foarte rar sunt divergenţe care alterează sensul pasajelor.

4. Contextul istoric, social şi religios

4.1. Contextul istoric

Deşi e o noutate în sine, creştinismul este un eveniment istoric, petrecut în secolul întâi al erei noastre. El nu poate fi înţeles decât în contextul istoric al epocii respective care i-a condiţionat exprimarea în scrierile care formează Noul Testament.

Noul Testament, cuvântul definitiv al lui Dumnezeu adre-sat oamenilor prin Cristos, nu poate fi înţeles fără a ţine cont şi de procesul de formare a cărţilor sale, de limbajul prin care mesajul creştin este comunicat, ca şi de destinatarii săi.

Modul de transmitere a învăţăturii lui Cristos scoate în evidenţă, pe de o parte, tradiţia credinţei vii a primei comunităţi creştine, ca şi conţinutul sacru al mesajului său, iar, pe de altă parte, dezvăluie şi calităţile autorilor sacri care le-au redactat. De aceea, Conciliul al II-lea din Vatican spune:

> Pentru a înţelege corect ceea ce a voit să afirme în scris autorul sacru, trebuie avute atent în vedere atât modurilor de a

simți, de a exprima sau de a povesti curente în mediul şi în vremea hagiografului, precum şi cele obişnuite în diverse locuri, la acea epocă, în relațiile dintre oameni (*DV* 12b).

4.1.1. Istoria poporului evreu după exil

Creştinismul s-a născut în sânul unui popor care a cunoscut o istorie frământată. După experiența dureroasă a exilului babilonic, care i-a marcat profund conştiința, poporul evreu s-a întors în Palestina, dar a trebuit să constate că timpurile s-au schimbat şi că nu mai era posibilă viața aşa ca înainte de deportare. Mai mult ca oricând, Palestina a devenit locul unor interese care o depăşeau şi se vedea supusă unor influențe insidioase şi continue ale unor idei străine, păgâne, care intrau tot mai mult în conflict cu vechile sale tradiții pe care se străduia să le mențină cu orice preț. În decursul anilor, acest conflict a luat forme tot mai violente.

4.1.2. Perioada elenistă

După moartea prematură a lui Alexandru cel Mare, petrecută în anul 323 î.C., Palestina s-a trezit sub dependența regilor elenistici care au avut față de poporul evreu atitudini foarte diverse, pornind de la toleranță până la tentative încrâncenate de asimilare sub regele Antioh al IV-lea Epifanul (175-164 î.C.), care a încercat cu înverşunare impunerea elenismului în Palestina. Aceste evenimente, descrise în *1* şi *2Mac*, au condus fie la rezistență pasivă, fie la revoltă care, sub conducerea fraților Macabei, a dus la cucerirea unei anumite independențe politice şi religioase; ea

va dura aproape un secol. Dinastia Asmoneilor[29] a condus destinele Palestinei până când generalul roman Pompei a cucerit Ierusalimul în anul 63 î.C. Aceste eveniment inaugurează perioada romană a istoriei Israelului.

4.1.3. Perioada romană

Această perioadă din istoria Palestinei a fost dominată, încă de la început, de dinastia Irodienilor, inaugurată de Irod cel Mare (cf. *Mt* 2,1). El va domni, prin teroare, între anii 40-4 î.C. Proveniența sa din Idumeea ca şi cruzimea de care a dat dovadă în timpul domniei sale, i-au atras ura poporului iudeu. La moartea sa, Palestina a fost împărțită celor trei fii ai săi: Irod Antipa a primit Galileea (*Lc* 3,1) şi Pereea peste care a domnit între anii 4 î.C. şi 39 d.C. El e cunoscut pentru faptul că l-a ucis pe Ioan Botezătorul (*Mc* 6,17-29) şi pentru rolul jucat în procesul lui Isus (*Lc* 23,6-16); Arhelau a primit Iudeea (*Mt* 2,22) şi Samaria, iar Filip a primit teritoriile din nordul Pereii (*Lc* 3,1).

Totuşi, puterea politică era deținută de funcționari romani, prefecți sau procuratori. Noul Testament aminteşte câțiva dintre ei:

– Ponțiu Pilat, care şi-a exercitat cu brutalitate funcțiile între anii 27-37;

---

[29] *Dinastia Asmoneilor* era formată din descendenții unui oarecare Asmoneu, menționat de Josephus Flavius în opera sa *Antichități iudaice* (XII, 265) ca străbunic al preotului Matatia, care, împreună cu cei cinci fii ai săi (numiți frații macabei), a condus mişcarea de rezistență împotriva regelui seleucid Antioh al IV-lea Epifanul.

– Felix, om crud şi vicios, procurator între anii 52-60, care a provocat războiul civil în teritoriile jurisdicției sale; în fața lui a fost adus Paul la Cezareea (*Fap* 23,23-24,26);
– Festus (*Fap* 25-26), în fața căruia Paul face apel la împărat pentru a fi judecat (*Fap* 25,11-12).

Puterea guvernatorilor a fost întreruptă pentru scurt timp de restaurarea puterii Irodienilor, în favoarea lui Irod Agripa I, nepotul lui Irod cel Mare, care a fost unul dintre primii persecutori ai Bisericii abia născânde (*Fap* 12,1-23). Dar această schimbare de numai cinci ani (39-44) nu a ameliorat situația politică a Palestinei; ba dimpotrivă, tulburările politice n-au făcut decât să agraveze conflictele sub ultimii procuratori, care, în anul 66, au degenerat într-o adevărată revoltă. Reprimarea ei sângeroasă a dus la distrugerea Ierusalimului şi a templului în anul 70. Astfel, tot sistemul politic, social şi religios al iudaismului s-a prăbuşit în cea mai mare catastrofă a istoriei sale.

Se pare că comunitatea creştină din Ierusalim s-a refugiat înainte de această catastrofă la Pella, în ținutul Decapole.

Începând cu anul 70, istoria iudaismului se reduce la istoria a milioane de evrei care s-au împrăştiat în întregul bazin mediteranean, în Mesopotamia şi în Persia. Cele mai numeroase comunități iudaice risipite între neamuri (numite „diaspora") se aflau în Alexandria, Antiohia şi Roma, oraşe în care evreii se bucurau de un statut juridic particular, care le permitea să păstreze o administrație religioasă şi civilă bazată pe Legea mozaică. Viața religioasă

şi culturală a evreilor din diaspora se desfăşura la sinagogă, care avea rolul de şcoală, de cămin cultural şi loc de cult. Cultul consta în rugăciune, lectura Legii şi explicarea ei.

4.1.4. Câteva aspecte ale lumii romane

La începutul erei creştine, lumea romană a moştenit direct imperiul grec edificat de Alexandru cel Mare. Sub o nuanţă romană, regăsim aceeaşi administraţie provincială, aceleaşi condiţii de viaţă colectivă şi individuală, adică aceeaşi civilizaţie, iar limba comună a rămas limba greacă. Rezultat al numeroaselor cuceriri, Imperiul Roman cuprindea teritorii cu statute diverse: Egiptul era proprietate personală a împăratului; mai existau protectorate şi provincii, care puteau fi provincii senatoriale (Asia Mică) sau provincii imperiale (Siria) în care staţionau trupele romane, iar autoritatea era exercitată de un procurator sau guvernator care răspundea direct împăratului de modul administrării provinciei pe care o conducea. Acest sistem autoritar asigura tuturor regiunilor o pace relativă, dar reală.

Cetăţenia romană putea fi moştenită, dobândită prin cumpărare sau prin recompensă. Ea îl scutea pe cel care o avea de pedepsele corporale şi dezonorante (*Fap* 22,25-29) şi îi oferea dreptul de a face apel la împărat (*Fap* 25,10).

Cu puţin timp înainte de era creştină, împăraţii sunt priviţi ca fiinţe divine, fii ai zeilor sau zei ei înşişi. Această situaţie va pune primilor creştini o problemă de

temut: cum să rămână buni cetățeni, dar fără să accepte închinarea adusă împăratului?

Cât privește viața religioasă a romanilor, e de notat că religia lor era foarte diversificată (zeii sunt o adevărată legiune), iar cultul lor era strict ritual. Zeii trebuiau cinstiți: li se ofereau jertfe după reguli precise; aceasta era adevărata pietate.

Religia misterelor a fost şi ea acceptată în religia romană; misterele sunt legate strict de cultul civic; ele se exprimau în rituri sezoniere pregătite îndelung, în secret, pentru a favoriza rodnicia.

Acestea sunt doar câteva din caracteristicile principale ale lumii în care primii creştini trebuiau să trăiască şi să-şi mărturisească credința lor: Cristos este singurul Domn şi nu împăratul. El trebuia urmat chiar cu riscuri majore pentru că viața obişnuită nu putea fi despărțită de viața religioasă. Cristos putea fi adorat numai într-o viață de consacrare, printr-o conduită inspirată de iubirea despre care el însuşi a dat mărturie şi care aduce cu sine garanția vieții veşnice.

4.2. Contextul social şi religios

Datorită influențelor păgâne aduse de perioada elenistă, poporul ales a simțit necesitatea de a-şi apăra identitatea izvorâtă din alianța cu Dumnezeu. Şi, deoarece, pentru orice evreu, nu există separare între viața cotidiană şi viața religioasă, Tora, adică Legea, era doctrina şi regula sa de viață exprimându-i identitatea (adică viața, convingerile şi obiceiurile). Această mişcare de apărare a identității

sale în faţa pericolului elenizării, apărută în secolul al V-lea şi dezvoltată în secolul al II-lea î.C., se numeşte *iudaism*. Coloanele fundamentale ale iudaismului sunt: mărturisirea credinţei în Dumnezeu care a creat toate şi l-a ales pe Israel ca popor al său, supunerea faţă de Lege şi fidelitatea faţă de alianţă.

Semnul vizibil al acestei unităţi era templul, care concentra întreaga viaţă religioasă, politică şi economică a Israelului: aici se adunau evreii pentru marile sărbători pentru a-l cinsti pe Dumnezeu şi a-i aduce jertfe mulţumindu-i pentru grija sa.

Poporul ales ţinea aşa de mult la templu, încât era capabil să facă şi moarte de om împotriva celui care profana sau vorbea împotriva templului. Deoarece Templul era doar la Ierusalim, viaţa religioasă cotidiană se desfăşura în sinagogi, care existau în fiecare localitate. Evreii se adunau aici în fiecare sâmbătă pentru a se ruga şi pentru a medita asupra evenimentelor trecute şi prezente şi pentru a-şi reînvia credinţa.

4.2.1. Contextul social

Societatea iudaică, din punct de vedere cultual, era împărţită în preoţi, leviţi, israeliţi prozeliţi şi temători de Dumnezeu.

Preoţii. În fruntea lor era Marele Preot care, după exil, datorită lipsei puterii regale, devine autoritate supremă într-un stat condus după principiul teocratic. Preoţia se transmitea pe cale ereditară. Ceilalţi preoţi, după ranguri diferite, îl ajutau pe Marele Preot în toate slujirile de la

templu. Ei erau împărțiți în 24 de clase (*1Cron* 24,11-9); fiecare din ele asigura slujirea de la templu timp de o săptămână.

Leviții. Erau slujitori subalterni ai cultului; asigurau serviciile secundare (paza, cântul). Împărțiți în 24 de clase, slujeau cinci săptămâni anual. Atât preoții, cât şi leviții erau din tribul lui Levi.

Israeliții, proseliții şi temătorii de Dumnezeu. Israeliții formau adunarea poporului şi proveneau din celelalte triburi ale lui Israel. Ei aveau drepturi depline în sânul poporului ales. Proseliții erau păgâni convertiți la iudaism; ei acceptau credința ebraică împreună cu tot ceea ce comportă ea: tăierea împrejur şi toate celelalte obligații pe care ea le cerea. Temătorii de Dumnezeu acceptau credința într-un singur Dumnezeu, dar nu se supuneau celorlalte obligații.

4.2.2. Contextul religios: grupări religioase

În privința vieții religioase, distingem în viața poporului ales mai multe grupări religioase ataşate mai mult sau mai puțin de Lege, care le ghida viața. Dintre ele, amintim următoarele grupări: saduceii, fariseii (sinedriul), zeloții, esenienii şi samaritenii[30].

Saduceii. Saduceii poartă acest nume de la Sadoc, mare preot pe timpul regelui Solomon (cf. *1Rg* 2,35). Aveau o credință tradiționalistă bazată numai pe Legea lui Moise; respingeau tradiția orală, negau învierea morților (*Mc*

[30] Iosif Flavius le numeşte „şcoli filozofice" şi le enumeră astfel: şcoala fariseilor, şcoala saduceilor şi şcoala esenienilor.

12,18-27), existența îngerilor şi a demonilor. Ei au avut un rol important în dezvoltarea comunității postexilice, iar, ca preoți legitimi, au avut grijă de cultul din templul de la Ierusalim. Formau aristocrația sacerdotală; din rândul lor era ales marele preot. Fiind mai toleranți față de tradițiile lumii păgâne, au fost în relații bune cu orice putere politică dominantă; pe timpul lui Isus, pentru că erau suspectați de colaborare cu romanii, au fost contestați şi şi-au pierdut orice autoritate asupra poporului. S-au dovedit a fi foarte ostili predicii apostolilor (*Fap* 4,1; 5,1). Influența lor în istoria poporului ales se termină odată cu distrugerea Ierusalimului în anul 70.

Fariseii. Datorită compromisurilor saduceilor, poporul a preferat pe adversarii lor, pe farisei, care erau considerați patrioți, fideli Domnului şi Legii. Descendenți ai faimoşilor *hassîdîm* – „pioşi" care au promovat o rezistență activă împotriva elenizării Palestinei în timpul lui Antioh al IV-lea Epihanul, fariseii (cuvântul acesta înseamnă „separați") voiau să respecte în cele mai mici amănunte Legea şi Profeții, în care vedeau voința Domnului. Observau cu mare strictețe puritatea rituală, postul şi zeciuiala. Influența lor asupra poporului era foarte mare, mai ales după ce li s-au adăugat scribii (cărturarii), care, studiind Sfânta Scriptură, şi cunoscând tradiția orală, prin comportamentul lor, ofereau un model de urmat. Datorită rigorismului şi disponibilității lor, se bucurau de mare trecere în fața poporului şi au devenit conducătorii civili şi spirituali cei mai competenți. Susțineau deschis chemarea întregului popor la sfințenie. Evitau

cu grijă contactul cu păgânii (excepție făcea doar scopul de a-i converti). Totuşi fariseii, disprețuiau lumea simplă pentru că aceasta nu cunoştea Legea. După catastrofa din anul 70, mişcarea farisaică a avut o influență determinantă asupra vieții din sinagogi, singurele locuri în care evreii se mai puteau aduna pentru a-l cinsti pe Dumnezeu.

Sinedriul. În Noul Testament, acest termen desemna colegiul suprem care guverna poporul evreu. Numele de „sinedriu" vine de la cuvântul grec „synédrion" = consiliu). Despre existența lui se vorbeşte prima dată în *1Mac* 12,6, ca fiind o instituție administrativă alături de Marele Preot Ionatan (160-142 î.C.); sinedriul continua misiunea colegiului bătrânilor care avea responsabilitatea de a asigura armonia şi pacea în comunitatea ebraică întoarsă din exil (*Esd* 5,9; 6,7; 10,8). Acest colegiu a primit numele de „sinedriu" în primii ani ai regelui Irod cel Mare. Cu complicitatea romanilor, a supraviețuit evenimentelor din anul 70 având succesiv un sediu (tribunal) la Iamnia, Usa şi Tiberiada, exercitându-şi funcțiile pe care le-a avut până în anul 70. A fost desființat de împăratul Teodosiu al II-lea în anul 425.

Era format din bătrâni (reprezentanți ai aristocrației laice), marii preoți (cel care era în funcție şi foştii mari preoți) şi învățătorii Legii (= scribii sau cărturarii care făceau parte din grupul fariseilor). Avea 71 de membri (prin analogie cu *Ex* 24,1.9; *Num* 11,6). Se întrunea în fiecare zi.

Autoritatea efectivă a sinedriului depindea de puterea politică existentă. Astfel, pe timpul regelui Irod cel Mare puterea sinedriului era aproape nulă. Pe timpul procuratorilor romani, însă, puterea sinedriului era mai mare: el guverna viața interioară a poporului ales, avea libertate deplină în rezolvarea problemelor religioase şi civile cu anumite limite impuse de Roma. Sinedriul era şi curtea supremă de justiție; putea da sentințe de condamnare la moarte, dar decizia executării sentinței aparținea procuratorului roman.

Zeloții. Zeloții sunt aripa extremistă a grupului fariseilor, a căror doctrină o împărtăşeau, dar, spre deosebire de aceştia, care erau paşnici, revendicau dreptul la libertate şi autodeterminare refuzând să-l recunoască pe împărat ca stăpân şi să plătească impozitele. În fanatismul lor, ei se opuneau oricărei forme de autoritate care nu provenea direct din Lege. Nu ezitau chiar să ucidă pe cei care colaborau cu puterea păgână care-i stăpânea. Erau decişi să impună respectarea prescrierilor Legii cu orice preț, chiar şi cu forța; alimentau activ revolta împotriva Romei, care-i considera bandiți şi tâlhari; în rândul poporului însă, zeloții se bucurau de mare stimă datorită zelului lor pentru Lege.

Esenienii. Deşi Noul Testament nu-i aminteşte, îi cunoaştem mai bine pe esenieni datorită descoperirii manuscriselor de la Marea Moartă la Qumran. În marea lor majoritate călugări, esenienii au exercitat o influență notabilă asupra locuitorilor Palestinei. Ei erau foarte ostili autorităților iudaice ale timpului şi mai ales se opuneau

Marelui Preot. Evrei cu o doctrină strictă, ducând o viață austeră în comunitate, trăind în celibat, îmbinând munca fizică cu rugăciunea, fideli față de spălările rituale, esenienii au acceptat în teologia lor şi multe idei străine spiritului biblic (doctrina dualistă a conflictului între bine şi rău întemeiată pe opoziția radicală a celor două spirite sau forțe care se luptă până în ultima zi în care Principele Luminii îl va învinge pe Îngerul Întunericului). Deoarece au avut un rol activ în stârnirea revoltei împotriva romanilor, esenienii au fost o țintă precisă a reprimării revoltei anti-romane. De aceea, nu ne miră că au dispărut odată cu distrugerea Ierusalimului în anul 70.

Samaritenii. După cucerirea Samariei în anul 721 î.C. şi deportarea locuitorilor ei la Ninive, teritoriul Regatului de Nord a fost colonizat, astfel încât au intrat aici şi religiile păgâne. Nenorocirile care s-au abătut asupra Regatului de Nord l-au determinat pe regele asirian să trimită în Samaria un preot israelit deportat pentru a învăța poporul să-l slujească pe Iahve. O parte a israeliților mai frecventau templul din Ierusalim. Influența lor a fost aşa de mare, încât şi coloniştii aduşi în Regatul de Nord au primit Legea lui Moise. O dată cu terminarea exilului babilonic, samaritenii au voit să-i ajute pe iudeii întorşi la Ierusalim să reconstruiască templul, dar Zorobabel şi Nehemia n-au acceptat ajutorul lor (*Esd* 4,2). Atunci, samaritenii s-au separat de Ierusalim şi au acceptat ca normă de viață doar Pentateuhul, unicul text canonic până la separarea de iudaismul de la Ierusalim; pentru a-l cinsti pe Iahve şi-au construit şi un templu

pe Muntele Garizim. Acest templu ca fi distrus de Ioan Hyrcan pentru că samaritenii s-au aliat cu regii seleucizi (*1Mac* 3,10) împotriva Ierusalimului. De atunci dăinuie o anumită duşmănie între iudei şi samariteni, de care aminteşte şi Noul Testament (*In* 8,48; 4,9). Isus însă vorbeşte cu simpatie despre samariteni. (*Lc* 10,33ş.u.; 17,16; *In* 4,4-48). De aceea, la Înălțare, Isus îi trimite pe ucenici să fie martorii săi „în Iudeea, Samaria şi până la marginile pământului" (*Fap* 1,8), pentru că el a venit să mântuiască toată făptura.

CAPITOLUL VII

Evangheliile

de Pr. Mihai Percă

1. Introducere

Noul Testament, format din 27 de cărți, de dimensiuni diferite, cuprinde patru grupe de cărți:
– cărți legale: *Mt, Mc, Lc, In*;
– o carte istorică: *Fap*;
– cărți didactice:
- scrisorile sfântului Paul: *Rom; 1,2Cor; Gal; Ef; Fil; Col; 1,2Tes; 1,2Tim; Tit; Flm; Evr*;
- scrisorile catolice: *Iac; 1,2Pt; 1,2,3In; Iud.*

– o carte profetică: *Ap*.

Patru din scrierile Noului Testament poartă numele de „Evanghelii" (de la cuvântul grec „ευαγγελιον – euanghelion = veste bună); ele relatează vestea bună a mântuirii omului, pe care Dumnezeu a împlinit-o prin întruparea, viața, învățătura şi, mai ales, prin patima, moartea şi învierea lui Isus Cristos, Fiul său, în care a împlinit toate promisiunile făcute poporului ales.

De fapt, numai opera lui Marcu (*Mc* 1,1) se definea pe sine ca fiind „evanghelie"; celelalte trei scrieri au primit acest titlu în cursul secolului al II-lea, deoarece abordau aceeaşi temă. Denumirea de „*Evanghelia după Matei,*

după Marcu, după Luca şi după Ioan" desemnează pe autorul lor.

De timpuriu, Sfinţii Părinţi, inspirându-se din *Ez* 1,10[31] şi *Ap* 4,6-7, atribuie variat fiecărui evanghelist un simbol. În desemnarea simbolului fiecărui evanghelist, s-a impus părerea sfântului Ieronim (342-420) care a atribut simbolurile după cum urmează:

– Matei are ca simbol un om pentru că, prin genealogia cu care începe Evanghelia sa, pune în lumină întruparea Fiului lui Dumnezeu;

– Marcu are ca simbol un leu pentru că Evanghelia sa începe cu relatarea vieţii lui Ioan Botezătorul „glasul celui care strigă în pustiu";

– Luca are ca simbol un bou, simbolul jertfelor aduse la templu, pentru că el îşi începe Evanghelia cu preotul Zaharia, care slujeşte la templu;

– Ioan are ca simbol un vultur pentru că el s-a ridicat la o înaltă cunoaştere a misterului lui Isus.

Cât priveşte ordinea Evangheliilor, s-a preferat o ordine cronologică, ordine pe care o avem şi astăzi: *Matei, Marcu, Luca, Ioan*[32].

---

[31] Prezentându-şi vocaţia, profetul Ezechiel vorbeşte despre o viziune în care, contemplând gloria lui Dumnezeu înconjurat de patru animale cu chip de om, vede că fiecare dintre ele are patru feţe: o faţă de om, o faţă de leu, o faţă de bou şi o faţă de vultur. Sfântul Ioan în *Apocalips* vede în jurul tronului lui Dumnezeu patru fiinţe pline de ochi: prima fiinţă se asemăna cu un leu, a doua cu un viţel, a treia cu un om, iar a patra cu un vultur.

[32] În unele manuscrise, se găseşte şi o altă ordine; cea mai frecventă este Matei, Ioan, Marcu şi Luca, ordine stabilită după criteriul demnităţii autorilor; primii doi sunt apostoli, ceilalţi doi sunt ucenici.

1.1. De ce sunt patru Evanghelii şi nu mai multe sau mai puține?

Răspunsurile la această întrebare sunt variate. Noi reținem următoarele răspunsuri:
– pentru că fiecare evanghelist ar fi voit să proclame vestea cea bună a lui Isus Cristos mai bine decât predecesorii săi;
– pentru că era imposibil ca o persoană să poată reflecta pe deplin bogăția misterul Fiului lui Dumnezeu întrupat şi revelat;
– pentru că, luminată de Duhul Sfânt, Biserica a acceptat în canonul Noului Testament doar cele patru Evanghelii canonice.

1.2. Problema sinoptică

Dacă se citesc cu atenție primele trei Evanghelii, se observă între ele asemănări izbitoare, evidente. Astfel, ele au aceeaşi structură şi acelaşi conținut (introducere, Isus în Galileea, Isus în Iudeea, patima, moartea şi învierea); uneori, ele relatează aceleaşi fapte, în aceeaşi ordine, folosind aceleaşi cuvinte şi în acelaşi fel; au chiar aceeaşi compoziție şi acelaşi mod de exprimare. E adevărat că sunt şi deosebiri cu privire la materialul relatat, la fragmente proprii fiecărui evanghelist, la relatarea anumitor evenimente, ca şi la ordinea lor şi la înseşi cuvintele lui Isus. Aceasta a dat naştere aşa-numitei „probleme sinoptice", adică la problema relațiilor literare dintre primele trei Evanghelii. Pentru rezolvarea acestei probleme, trebuie ținut cont de următoarele aspecte:

– Vestea cea bună nu a fost de la început o carte (ea a fost transmisă prin viu grai); ca atare, la începutul vestirii Evangheliei au fost mai multe tradiții orale;
– pe baza acestor tradiții orale, au luat naştere mai întâi încercări de texte scrise, dar fără un plan unitar, pentru că, la început, grija cea mai mare era aceea de a păstra tradiția primită; aceste texte erau formule de mărturisire a credinței, rezumate scurte ale cuvintelor lui Isus, minuni, parabole şi, mai ales, patima, moartea şi învierea Domnului;
– autorii Evangheliilor au grupat acest material divers în jurul uneia sau a mai multor idei centrale, care asigurau unitatea şi coeziunea întregii Evanghelii pe care au scris-o[33].

1.3. Scopul Evangheliilor

Toți evangheliştii au avut scopul de a proclama credința în Isus Cristos, în învățătura sa, ca şi trăirea conform acestei credințe pentru dobândirea mântuirii. De aceea, Evangheliile nu sunt scrise ca opere literare în vederea unei valori artistice, nici nu reprezintă o biografie a lui Isus, în sensul actual al cuvântului, ci sunt scrieri în care primează interesul religios (uneori nu se ține cont nici de ordinea cronologică), şi anume consemnarea unei părți din învățătura lui ca oamenii să de deschidă în fața

[33] Un alt răspuns posibil: tradiția orală a Bisericii primare se bazează pe predica sfântului Petru la Ierusalim. În funcție de destinatarii ei, ea s-a „cristalizat" în trei forme de cateheză apostolică: cateheza palestiniană – specifică sfântului Matei; cateheza antiohenă – specifică sfântului Luca; cateheza romană – specifică sfântului Marcu.

revelației lui Dumnezeu. De aceea, Isus Cristos nu poate fi înțeles decât în lumina operei sale de Mântuitor, pentru că activitatea şi viața sa se ridică deasupra istoriei, depăşind timpul şi spațiul.

1.4. Autenticitatea Evangheliilor

Sinceritatea evangheliştilor este evidentă în fiecare pagină a Evangheliilor şi se vede în modul relatării faptelor legate de viața lui Isus. Astfel evangheliştii:
– cu toată dragostea lor față de Cristos, când relatează minunile Domnului nu se lasă cuceriți nici de entuziasmul şi nici de mirarea provocată de minuni;
– relatează patima şi moartea Domnului cu o răceală de cronicar, fără vreun cuvânt de compătimire sau de indignare împotriva călăilor. Această atitudine nu e semnul indiferenței lor, ci al obiectivității în înregistrarea celor văzute, auzite, constatate sau trăite;
– menționează fără jenă defectele proprii (teamă, trădare, credința mică) pentru a arăta adevărul evenimentelor relatate.

Cele patru Evanghelii nu sunt altceva decât o singură Evanghelie sub patru înfățişări. Ele sunt ca patru căi diferite prin care omul se poate apropia de misterul lui Isus Cristos, Fiul lui Dumnezeu, care dezvăluie iubirea lui Dumnezeu oferind şansa mântuirii tuturor oamenilor de bunăvoință.

2. EVANGHELIA DUPĂ SFÂNTUL MATEI

2.1. Autorul şi data redactării Evangheliei

Tradiția Bisericii primare afirmă în unanimitate că sfântul Matei a fost primul care a scris o Evanghelie, redactată în limba aramaică[34], înainte de anul 64; la noi, ea a ajuns în limba greacă, dar aceasta nu este doar o copie, ci este şi o îmbogățire a ei şi a fost scrisă între anii 70-80, în Palestina sau Siria după cum rezultă din expresiile ebraice care nu sunt explicate (4,5; 5,22; etc.), din obiceiurile şi tradițiile care sunt tipice teritoriului Palestinei (5,23; 6,1-6) ca şi din folosirea frecventă a Vechiului Testament.

Matei era vameş la Cafarnaum; chemat fiind de Isus, el lasă toate şi-l urmează fără ezitare, după ce înainte a dat un ospăț în onoarea lui Isus, ospăț la care au participat şi ceilalți ucenici (9,9-13). Cu siguranță, Matei a predicat prima dată în Palestina, apoi şi în alte regiuni. O tradiție afirmă că Matei a murit martir în Etiopia. Relicvele sale se găsesc la Salerno în Italia.

Simbolurile care-l însoțesc pe sfântul Matei în iconografia creştină sunt *cartea*, pentru a arăta calitatea sa de scriitor, şi *un om* cu chip de înger pentru a arăta că, prin genealogia cu care îşi începe Evanghelia, sfântul Matei pune în lumină întruparea Fiului lui Dumnezeu.

---

[34] Sfântul Irineu († 202) scrie: „Matei a scris o Evanghelie în limba evreilor în perioada în care Petru şi Paul predicau la Roma şi întemeiau acolo Biserica". La rândul său, Origene († 254) consemnează: „Prima Evanghelie a fost scrisă în aramaică pentru evreii convertiți de către Matei, care era vameş şi apostol al lui Isus Cristos".

Evanghelia sfântului Matei este cea mai completă şi bogată dintre Evangheliile sinoptice în privința conținutului doctrinar; ea reflectă cateheza apostolică primară, motiv pentru care a fost folosită de Biserică pentru instruirea catecumenilor.

2.2. Scopul şi destinatarii

Sfântul Matei scrie evreilor cărora vrea să le demonstreze că Isus Cristos este Mesia pe care l-au prevestit Scripturile. Pentru aceasta, evanghelistul, prin genealogia sa, arată că Isus aparține poporului ales, familiei regale a lui David; în acest fel, viața şi activitatea lui Isus sunt introduse în istoria mântuirii. În predica de pe munte, Isus e prezentat ca fiind noul Moise care proclamă Legea cea nouă, care desăvârşeşte Legea veche, pentru instaurarea împărăției lui Dumnezeu.

2.3. Structura şi conținutul

Structura

Evanghelia după Matei, structurată în cinci părți, amintind de cele cinci cărți ale lui Moise, are o introducere (copilăria lui Isus: 1-2) şi se încheie cu patima, moartea şi învierea Domnului (26-28). Fiecare din cele cinci părți are o secțiune narativă şi una didactică: ea se încheie cu cuvintele „După ce a terminat Isus aceste cuvântări...”.

Ținând cont de cele spuse mai sus, Evanghelia după Matei poate fi împărțită astfel:

– 1-2: naşterea şi copilăria lui Isus;
– I: 3-7: promulgarea împărăției cerurilor:
- 3-4: secțiunea narativă: pregătirea activității publice a lui Isus;
- 5-7: secțiunea didactică: discursul evanghelic – predica de pe munte;

– II: 8-10: predicarea împărăției cerurilor:
- 8-9: secțiunea narativă: zece minuni;
- 10: secțiunea didactică: discursul apostolic sau misionar;

– III: 11,1-13,52: misterul împărăției cerurilor:
- 11-12: secțiunea narativă: necredința şi împotrivirea iudeilor;
- 13,1-52: secțiunea didactică: discursul parabolelor: şapte parabole;

– IV: 13,53-18,35: Premisele împărăției cerurilor: Biserica:
- 13,54-17,27: secțiunea narativă: misterul lui Mesia;
- 18: secțiunea didactică: discursul ecleziastic;

– V: 19-25: sosirea apropiată a împărăției cerurilor:
- 19-23: secțiunea narativă: activitatea lui Isus în Iudeea şi Ierusalim;
- 24-25: secțiunea didactică: discursul escatologic;

– 26-28: patima, moartea şi învierea lui Isus[35].

[35] Dacă se ține cont de planul comun al Evangheliilor sinoptice, atunci Evanghelia după Matei poate fi împărțită şi astfel:
– 1,1-4,11: pregătirea activității publice a lui Isus;
– 4,12-18,35: activitatea lui Isus în Galileea;
– 19-20: drumul spre Ierusalim;
– 21-25: activitatea lui Isus la Ierusalim;
– 26-28: patima, moartea şi învierea lui Isus.

Conținutul

După botezul său în Iordan, fapt care consemnează începutul activității sale publice în calitate de Mesia, Isus începe să vestească în Galileea venirea împărăției cerurilor. În predica de pe munte, arată care sunt condițiile pentru a intra în ea (I). Alegându-i pe apostoli, colaboratorii săi fideli, le încredințează misiunea de a predica împărăția, după ce, înainte, i-a instruit şi le-a spus că vor avea de înfruntat pericole, persecuții şi chiar moartea (II). El însuşi va trebui să îndure opoziția conducătorilor poporului ales, ca şi antipatia mulțimilor. De aceea, Isus adresează cele mai multe parabole adversarilor săi, cărora vrea să le deschidă ochii şi să le atingă inima cu harul lui Dumnezeu, dar în zadar. Atunci, Domnul dezvăluie misterul împărăției cerurilor discipolilor săi (III). Conştient că i se apropie ceasul, Isus se dedică formării discipolilor. El organizează faza pământească a împărăției cerurilor instituind Biserica, pe care o întemeiază pe sfântul Petru (IV). În sfârşit, Isus părăseşte Galileea îndreptându-se spre Ierusalim, unde ştie că va muri. Acum, Domnul îi mustră cu asprime pe conducătorii spirituali ai poporului ales în prezența unei mulțimi entuziaste adunate în templul din Ierusalim. Isus adresează ultimul său discurs, compus din profeții escatologice, apostolilor săi (V).

Relatările despre copilăria lui Isus, care constituie introducerea Evangheliei, şi despre patima, moartea şi învierea Domnului, care o încheie, oferă textului evanghelic mai multă lărgime şi unitate.

2.4. Teologia

Temele teologice principale în jurul cărora se poate grupa conținutul doctrinar al Evangheliei după Matei sunt:

– *Isus este Mesia*. Ideea teologică dominantă în prima Evanghelie este aceasta: *Isus este Mesia*. El a fost prevestit în Vechiul Testament, aşteptat de către evrei, dar, când a venit, ei l-au refuzat. Matei se străduieşte să dovedească prin texte din Vechiul Testament (1,23; 2,5-6.15-18.23; 3,3; 27,9) că Isus este Mesia cel aşteptat. Invariabil, evanghelistul introduce aceste texte prin formula: „*Ca să se împlinească cuvântul Domnului...*". Astfel, Matei se face ecoul Bisericii care caută în Scripturi sensul evenimentelor care au marcat viața lui Isus pentru a-şi justifica viața. Printre profețiile împlinite în Isus, sfântul Matei aminteşte naşterea feciorelnică a lui Isus (1,22-23) la Betleem (2,5-6), fuga în Egipt (2,15), masacrarea pruncilor nevinovați din Betleem şi împrejurimi (2,17-18), viața sa la Nazaret (2,23). Locuind la Cafarnaum, în Galileea neamurilor (4,13-14; *Is* 8,23-9,1), Isus este slujitorul lui Dumnezeu care a luat asupra sa infirmitățile noastre şi ne vindecă de boli (8,17; *Is* 53,4); el nu predică prin piețe (12,17-21; *Is* 42,1-4) şi va muri pentru iertarea păcatelor noastre (*Is* 53,5), după ce a fost vândut pentru treizeci de arginți (27,9-10; *Zah* 11,12-13).

Isus este Mesia: el este din neamul regelui David (1,20) născut la Betleem (2,1) ca „rege al iudeilor" (2,2); de aceea, este persecutat de regele Irod care vrea să-l ucidă (2,13-23). Chiar şi atunci când intră glorios în Ierusalim, poporul îl aclamă cu titlul de „fiul lui David"

(21,9). Curios e faptul că acelaşi popor, după câteva zile, va striga împotriva lui, asigurând, fără să-şi da seama, succesul misiunii lui Isus.

– *Isus este Fiul lui Dumnezeu*. În Vechiul Testament, expresia „fiul lui Dumnezeu" se referea la popor sau la persoane din poporul ales; ea era aplicată pentru popor, rege, marele preot, îngeri şi desemna calitatea de fiu adoptiv. Isus, venit pe pământ, aplică acest titlu la sine în sens propriu[36]; el va confirma acest adevăr prin învierea sa. Acesta este sensul cuvântului „Fiul lui Dumnezeu"; şi în scrisorile pauline, Isus este şi Fiul Omului, căruia Dumnezeu Tatăl îi dă toată puterea în cer şi pe pământ. De aceea, îşi trimite ucenicii să predice în lumea întreagă iubirea lui Dumnezeu (28,16-20).

– *Împărăţia cerurilor*. Isus vesteşte sosirea împărăţiei cerurilor, pe care o manifestă în cuvintele şi faptele sale, în însăşi fiinţa sa. Întemeind Biserica, Mântuitorul instaurează împărăţia sa pe pământ şi îi oferă o lege care depăşeşte dreptatea legală. Ea are dimensiuni universale pentru că toate popoarele sunt chemate să facă parte din ea. Cei care intră în ea trebuie să trăiască o dreptate superioară dreptăţii cărturarilor şi fariseilor mergând până la imitarea Tatălui care este în ceruri (5,48). Adevăratul exemplu al acestei dreptăţi este Isus, care trebuie urmat (20,24; 11,29; 23,8-10; 25,40).

Biserica, unită intim cu Isus, este o comunitate fraternă care trăieşte din prezenţa Domnului având o viaţă

[36] Isus spune că e Fiul lui Dumnezeu în multe pasaje din Evanghelia după Matei. Amintim câteva dintre ele: 7,21; 11,25-27; 26,63.

liturgică şi sacramentală bine întemeiată; comunitatea e condusă de Petru şi ceilalți apostoli care sunt martorii orânduiți de Isus însuşi.

Pentru sfântul Matei, Isus este mai mult învățătorul decât făcătorul de minuni care atrage atenția asupra sa. El este Mesia, pe care l-au vestit profeții; el este Emanuel – Dumnezeu cu noi; această afirmație deschide şi închide Evanghelia după Matei (1,23; 28,20). Astfel, evanghelistul afirmă prezența permanentă a Domnului alături de poporul său, dar şi alături de istoria pe care o trăiesc toți oamenii.

2.5. Texte alese

□ 1,18-25: naşterea lui Isus;
□ 4,1-11: ispitirea Domnului;
□ 5,3-12: cele opt fericiri;
□ 6,5-15: rugăciunea adevărată (6,9-13: „Tatăl nostru”);
□ 8,1-4: vindecarea unui lepros;
□ 10,26-33: mărturia curajoasă dată Fiului omului;
□ 13,1-9.18-23: parabola semănătorului;
□ 16,13-20: mărturia lui Petru despre Isus;
□ 16,24-30: condițiile urmării lui Isus;
□ 26,26-30: instituirea Euharistiei;
□ 28,16-20: trimiterea apostolilor în misiune.

Texte specifice sfântului Matei

□ 1-2: copilăria lui Isus[37];
□ 5-7: predica de pe munte;
□ 9,27-37: vindecarea a doi orbi şi a unui surdo-mut;
□ 10,40-42: răsplata celor care-i primesc pe discipoli;
□ 13,24-30.36-43: parabola neghinei;
□ 13,44-53: parabola comorii din ogor, a mărgăritarului şi a năvodului;
□ 17,24-27: taxa pentru templu;
□ 18,15-20: îndreptarea frățească;
□ 18,21-35: iertarea aproapelui;
□ 20,1-16: parabola lucrătorilor din vie;
□ 21,28-32: parabola celor doi fii trimişi de tatăl lor la vie;
□ 25,1-13: parabola celor zece fecioare;
□ 25,31-46: judecata finală;
□ 27,62-66: paza la mormântul lui Isus;
□ 28,11-15: mituirea gărzii de la mormânt.

2.6. Teme

✦ Iubirea față de aproapele;
✦ Comentați parabola neghinei;
✦ Isus şi fariseii (cf. 23,1-36);

---

[37] Sfântul Matei prezintă copilăria lui Isus din perspectiva sfântului Iosif. Sfântul Luca prezintă copilăria lui Isus din perspectiva Mariei. Ca texte specifice în Sfântul Matei, din copilăria lui Isus, amintim: 2,1-12: vizita magilor; 2,13-23: fuga în Egipt, uciderea pruncilor nevinovați şi întoarcerea din Egipt.

✦ Memorați cele opt fericiri: 5,3-12;
✦ Aprofundați cele opt fericiri[38].

2.7. De reținut

✓ „Cereți şi vi se va da; căutați şi veți găsi; bateți şi vi se va deschide. Căci oricine cere, primeşte; cine caută, găseşte; iar celui care bate, i se va deschide" (7,7-8).
✓ „Tot ce vreți ca oamenii să facă pentru voi, faceți şi voi pentru ei" (7,12).
✓ „Eu îți zic: tu eşti Petru şi pe această piatră voi zidi Biserica mea şi porțile iadului nu o vor birui. Ție îți voi da cheile împărăției cerurilor: ceea ce vei lega pe pământ va fi legat în ceruri, şi ceea ce vei dezlega pe pământ va fi dezlegat şi în ceruri" (16,18-19).
✓ „Dacă vrea cineva să vină după mine, să renunțe la sine, să-şi ia crucea şi să mă urmeze" (16,24).
✓ „Unde doi sau trei sunt adunați în numele meu, sunt şi eu acolo în mijlocul lor" (18,20).
✓ „Mulți sunt chemați, dar puțini aleşi!" (22,14).
✓ „Tată, dacă nu este posibil să treacă acest potir fără ca să-l beau, să se facă voința ta!" (26,42).

[38] Consultați fişa nr. 5 din „*Sfintele Evanghelii*", Paoline, Vicenza 1998, 108-111.

3. EVANGHELIA DUPĂ SFÂNTUL MARCU

3.1. Autorul şi data redactării Evangheliei

A doua Evanghelie canonică pe care o transmite Tradiția este atribuită lui Ioan-Marcu, un creştin de origine iudaică născut la Ierusalim. El n-a fost nici apostol, nici ucenic al lui Isus; în schimb a fost ucenicul lui Barnaba, vărul său (cf. *Col* 4,10), al lui Paul şi al lui Petru (cf. *Fap* 12,25; 13,5; 15,36-39; *1Pt* 5,13). În casa părinților săi, se adunau uneori creştinii (cf. *Fap* 12,12-17).

Tradiția afirmă că sfântul Marcu l-a însoțit pe sfântul Petru în călătoriile sale misionare prin Asia Mică şi Italia (Roma). A murit ca martir, probabil în Alexandria, iar moaştele sale se păstrează în bazilica San Marco din Veneția.

Simbolul său este leul înaripat, deoarece îşi începe Evanghelia cu relatarea vieții în pustiu a sfântului Ioan Botezătorul „glasul celui care strigă în pustiu" (1,3).

Evanghelia sfântului Marcu a fost redactată în Italia, probabil la Roma, după moartea lui Petru (anul 64) şi înainte de distrugerea templului de la Ierusalim de către Titus (anul 70). Sfântul Ioan Gură de Aur este singurul care afirmă scrierea Evangheliei la Alexandria în Egipt.

3.2. Scopul şi destinatarii

Prin scrierea Evangheliei sale, Marcu vrea să arate cititorilor săi că Isus Cristos este Mesia, Fiul lui Dumnezeu, care l-a învins pe Satana prin minunile sale, dar, mai ales, prin patima, moartea şi învierea sa, pentru a împlini voința lui Dumnezeu: mântuirea oamenilor.

Sfântul Marcu scrie Evanghelia sa în limba greacă pentru creştinii din afara Palestinei, de cultură greco-romană, proveniți atât dintre evrei, cât şi dintre păgâni. Doar astfel se justifică referințele puține la Lege şi profeți, explicarea obiceiurilor şi tradițiilor ebraice, ca şi a cuvintelor şi numelor aramaice (3,17; 5,41; 7,1-23), evitarea expresiilor jignitoare la adresa păgânilor, ca şi folosirea termenilor militari sau de măsură specifice romanilor (5,9.15; 6,37; 12,14). Sfântul Marcu foloseşte un vocabular redus, dar precis, într-un stil viu şi colorat, în tot cursul Evangheliei sale. Păstrarea acestor particularități în toată Evanghelia sa arată unicitatea autorului .

3.3. Structura şi conținutul

Structura

Dacă ar trebui să sistematizăm Evanghelia sfântului Marcu, atunci am putea să o facem din două puncte de vedere:

– Din punct de vedere geografic:

- 1,1-13: introducerea: misiunea lui Ioan Botezătorul, botezul Domnului şi ispitirea sa;
- 1,14-7,23: activitatea lui Isus în Galileea;
- 7,24-8,26: activitatea lui Isus în ținuturile păgâne;
- 8,27-10: drumul lui Isus din Cezareea lui Filip la Ierusalim;
- 11-16: activitatea lui Isus la Ierusalim, care culminează cu patima, moartea şi învierea sa.

– Din punct de vedere teologic:
- 1,1-13: introducerea;
- 1,14-8,26: misterul lui Mesia (secretul mesianic);
- 8,27-16: misterul Fiului Omului.

Conținutul

Marcu enunță conținutul Evangheliei sale deja din primul verset când scrie: „Începutul Evangheliei lui Isus Cristos, Fiul lui Dumnezeu" (1,1). Persoana lui Isus domină toată Evanghelia. Minunile lui Isus, legate mereu de o nevoie umană pe care o îndestulează, conduc progresiv spre țelul stabilit: patima, moartea și învierea prin care Dumnezeu oferă oamenilor mântuirea pe care o promisese în vechea alianță. La sfârșit, cititorului i se permite să ia o decizie în privința personalității lui Isus, care nu e un simplu om.

3.4. Teologia

Dintre temele teologice ale Evangheliei după sfântul Marcu, amintim:

– *Identitatea lui Isus (secretul mesianic)*. Cine este Isus? Această întrebare și-au pus-o ucenicii, lumea, marele preot, Pilat, centurionul și chiar diavolii. Sfântul Marcu, în Evanghelia sa, îl prezintă pe Isus ca pe un personaj care stârnește contradicții: om adevărat și sensibil, taumaturg și exorcist extraordinar, predicator foarte sigur pe mesajul său, independent de doctrina maeștrilor Legii din timpul său, Isus nu vrea să facă prea mare publicitate

cuvintelor şi faptelor sale; el doreşte ca identitatea sa să fie ascunsă; de aceea, lasă faptele să vorbească. Aceasta îl face să prefere titlul de „Fiul Omului" (titlu mai umil şi mai misterios: 1,34.44; 3,2; 7,36; 8,26) în locul titlului de „Mesia" (titlul încărcat cu prea multă glorie umană). Numindu-se „Fiul Omului", Isus se prezintă ca fiind Slujitorul suferind (8,31.38; 9,9.12.31) care aduce omenirii mântuirea prin jertfa propriei vieți.

– *Fiul Omului*. Acest titlu îndrăgit de Isus este mai misterios şi evidențiază mai bine misterul său şi misiunea sa salvifică. Expresia „Fiul Omului" ne duce cu mintea la judecătorul celor vii şi al celor morți care vine pe norii cerului din *Dan* 7,13 şi la slujitorul suferind din Deutero-Isaia, care aduce omenirii mântuirea prin jertfa propriei vieți. Isus, care este, în acelaşi timp, Fiul Omului şi Fiul lui Dumnezeu, aduce pe pământ izvorul iertării lui Dumnezeu (2,10). Insistând asupra patimii lui Isus, temă introdusă deja de la începutul Evangheliei (2,20-3,6), Marcu polemizează cu cei care insistau prea mult asupra minunilor Domnului.

– *Identitatea ucenicului lui Isus*. Dacă aceasta este identitatea lui Isus (Mesia, Fiul Omului, Fiul lui Dumnezeu) atunci omul trebuie să devină ucenicul său şi să-l imite pe Maestrul său pe drumul slujirii şi al renunțării (ucenicul trebuie să renunțe la sine, la legăturile familiale, la bogății, la viața proprie: 8,34-38; 10,31.43). Cine refuză această revelație divină devine duşmanul lui Mesia (11,27-29; 12,12-37), îl persecută şi îl ucide. Datorită acestei teme, în ultimul timp, Evanghelia sfântului

Marcu este folosită din ce în ce mai mult în cateheza de pregătire pentru primirea Botezului.

– *Împărăția lui Dumnezeu*. Isus are misiunea de a instaura împărăția lui Dumnezeu, pe care o vestește deja din primele cuvinte ale vieții sale publice: „Timpul s-a împlinit; împărăția lui Dumnezeu este aproape! Convertiți-vă și credeți în evanghelie!" (1,15). Împărăția lui Dumnezeu înseamnă instaurarea domniei lui Dumnezeu pe pământ, fapt care va fi recunoscut de întreaga creație la sfârșitul lumii. Isus ilustrează misterul instaurării împărăției folosindu-se de parabole. Oricum, cine vrea să înțeleagă împărăția lui Dumnezeu trebuie să privească la Isus taumaturgul, învățătorul și răstignitul înviat.

3.5. Texte alese

□ 2,1-12: vindecarea paraliticului;
□ 3,31-35: adevărata familie a lui Isus;
□ 4,30-34: parabola grăuntelui de muștar;
□ 8,34-38: cerințele urmării lui Isus;
□ 11,20-26: puterea rugăciunii;
□ 14,32-42: agonia lui Isus în Grădina Măslinilor;
□ 14,66-72: lepădarea lui Petru.

Texte specifice sfântului Marcu:

□ 4,26-29: parabola semănăturii care crește;
□ 7,31-37: vindecarea unui surdo-mut;
□ 8,22-26: vindecarea unui orb la Betsaida;
□ 6,13; 14,72; 16,15-20.

3.6. Teme

✦ Cine este Isus pentru mine?[39]
✦ Identitatea ucenicului lui Isus;
✦ Care este sensul spiritual al fragmentului 2,1-12?
✦ Care este sensul corect al următoarelor versete:

- „Cu măsura cu care măsurați vi se va măsura şi vi se va da în plus. Căci celui care are i se va mai da, iar celui care nu are i se va lua şi ceea ce are” (4,24-25);
- „Dacă mâna ta te duce la păcat, taie-o” (9,43-47);
- „Dacă cineva vrea să fie primul, să fie ultimul dintre voi şi slujitorul tuturor” (9,35; cf. şi 10,41-44);

✦ Memorați 12,28-34: porunca cea mai mare.

3.7. De reținut

✓ „S-a împlinit timpul. Împărăția lui Dumnezeu este aproape! Convertiți-vă şi credeți în Evanghelie” (1,15).
✓ „Tot ceea ce veți cere în rugăciune, credeți că ați primit deja şi vi se va da!” (11,24).
✓ „Vegheați şi rugați-vă ca să nu intrați în ispită. Căci sufletul este plin de avânt, dar trupul este slab” (14,38).

[39] Pentru această temă, este bine să se consulte fişele 4, 11 şi 12 din *Sfintele Evanghelii*, 227-229; 244-248.

4. EVANGHELIA DUPĂ SFÂNTUL LUCA

4.1. Autorul şi data redactării Evangheliei

Sfântul Luca este autorul celei de a treia Evanghelii. S-a născut într-o familie păgână din Antiohia Siriei; fiind medic (*Col* 4,14), era un om cultivat care cunoştea bine limba greacă; s-a convertit la creştinism în urma predicii primilor predicatori ai Evangheliei sosiți în Antiohia (*Fap* 11,19-24). Cucerit de Cristos, îşi dedică viața vestirii mesajului lui Isus; de aceea, îl întâlnim prima dată la Troas (*Fap* 16,10) însoțindu-l pe sfântul Paul în a doua călătorie misionară (anii 50-51). În timpul călătoriei, va rămâne la Filipi (*Fap* 16,40). Trecând prin Filipi la întoarcerea din a treia călătorie misionară, Paul îl va lua cu el pe Luca la Ierusalim (*Fap* 20,5-21,18). Va fi alături de apostol la Roma atât în prima captivitate (*Fap* 27,1-28,16; anii 61-62), rămânând permanent cu el, cât şi în a doua (*2Tim* 4,11; între anii 65-67). Informațiile sigure despre viața sfântului Luca se opresc la moartea sfântului Paul. După aceea, Tradiția afirmă că el a predicat în Ahaia, sudul Greciei, unde a scris Evanghelia şi Faptele Apostolilor.

Sfântul Luca scrie Evanghelia sa într-o limbă îngrijită, după ce, cu imparțialitate, a consultat ceea ce s-a mai scris despre Isus până atunci (1,1-4) pentru a permite înțelegerea exactă şi corectă a învățăturii catehetice despre Isus în sânul Bisericii primare. O tradiție destul

de veche, preluată de sfântul Irineu, de sfântul Ieronim şi sfântul Grigore de Nazianz susțin că sfântul Luca şi-a scris Evanghelia între anii 60-85, în sudul Greciei. Alții propun ca loc al redactării Evangheliei oraşele Roma sau Antiohia Siriei.

Simbolul sfântului Luca în iconografia creştină este boul, simbolul jertfelor care erau aduse la templu, deoarece el îşi începe Evanghelia cu activitatea preotului Zaharia la templu.

4.2. Scopul şi destinatarii

Sfântul Luca scrie Evanghelia sa pentru a dovedi cititorilor săi temeinicia credinței şi a vieții creştine, redând, după ce a făcut anumite cercetări, cât mai exact viața, activitatea şi învățătura lui Isus din Nazaret, fiul lui Abraham, fiul lui Adam, fiul lui Dumnezeu.

Conform prologului, s-ar părea că singurul destinatar al Evangheliei este Teofil. Dar analiza internă a textului Evangheliei arată că destinatarii sunt creştinii proveniți dintre păgâni. De aceea, sfântul Luca, ori de câte ori este posibil, alege nume proprii greceşti evitându-le pe cele ebraice sau aramaice[40]; de asemenea, genealogia sa merge până la Adam (nu se opreşte la Abraham, ca în *Mt*); evită evocarea ritualului ebraic al purificării, iar citatele din Vechiul Testament sunt după LXX.

[40] Pentru confirmare: sfântul Luca foloseşte cuvântul „Învățător” în loc de „rabi”; „craniu” în loc de „Golgota”.

4.3. Structura şi conținutul

Structura

În prezentarea Evangheliei sale, sfântul Luca urmează structura geografică a sfântului Marcu; astfel avem următoarea structură:
– 1-2: copilăria lui Isus;
– 3,1-9,50: pregătirea şi activitatea publică a lui Isus în Galileea;
– 9,51-19,27: drumul lui Isus din Cezareea lui Filip la Ierusalim[41];
– 19,28-21,37: activitatea lui Isus la Ierusalim;
– 22-24: patima, moartea şi învierea sa.

Conținutul

Toată activitatea şi misiunea lui Isus se îndreaptă spre Ierusalim. De aceea, după ce prezintă copilăria şi genealogia lui Isus şi relatează activitatea lui Isus în Galileea, sfântul Luca îşi concentrează atenția asupra călătoriei lui Isus la Ierusalim, locul în care Domnul va împlini mântuirea prin patima, moartea şi învierea sa, fapt subliniat de-a lungul întregii Evanghelii.

[41] Această secțiune e partea originală a Evangheliei sfântului Luca: sfântul Marcu îi dedică doar un singur capitol (*Mc* 10), iar sfântul Matei două capitole (*Mt* 19-20), în timp ce Luca îi dedică 10 capitole, pregătind deja timpul Bisericii prin misterul pascal al lui Isus.

4.4. Teologia

– *Universalismul mântuirii*. Ştim că sfântul Luca a scris Evanghelia sa creştinilor proveniți dintre păgâni. Tocmai de aceea, el imprimă Evangheliei sale o deschidere universală, care se vede deja din primele ei pagini. În acest sens, îngerii cântă „Mărire lui Dumnezeu în înaltul cerurilor şi pe pământ pace oamenilor pe care îi iubeşte!" (2,14), iar bătrânul Simeon vede în Pruncul nou născut pe acela care va fi „lumina neamurilor" (2,30-32). De aceea, evanghelistul, în genealogia sa, merge până la Adam, iar Isus nu interzice ucenicilor să meargă la păgâni. Dimpotrivă, Domnul însuşi cere ospitalitate la samariteni şi-i laudă pe unii dintre ei[42] voind să arate că, în fața exigențelor iubirii, toate barierele trebuie să cadă. De asemenea, Domnul avertizează pe evrei că, dacă nu vor asculta cuvântul lui Dumnezeu, vor fi excluşi din împărăția sa şi alții de pretutindeni vor intra în ea[43]. Înainte de a se înălța la cer Isus îi trimite pe apostoli să predice Evanghelia la toate popoarele[44]. Prezentând toate aceste elemente, sfântul Luca are un singur scop: Evanghelia să fie mai accesibilă oamenilor formați de cultura greacă pentru că Dumnezeu vrea mântuirea tuturor.

---

[42] Samariteanul milostiv: 10,30-37, sau samariteanul recunoscător: 17,11-19.

[43] „Vor veni de la răsărit şi de la apus, de la miază-noapte şi de la miază-zi şi vor fi aşezați la masă în împărăția lui Dumnezeu…Voi însă veți fi alungați afară" (13,29.28).

[44] „Cristos trebuia să sufere şi să învie din morți a treia zi şi să fie predicată convertirea în numele lui spre iertarea păcatelor la toate popoarele începând din Ierusalim" (24,46-47; cf. *Mt* 28,19-20).

– *Istoria mântuirii*. Datorită modului în care prezintă evenimentele legate de viața lui Isus şi a acelora care l-au urmat, sfântul Luca este numit „*teologul istoriei mântuirii*”. Prezentând această temă, evanghelistul distinge trei perioade în istoria mântuirii:
a) timpul promisiunilor: Vechiul Testament până la Ioan Botezătorul;
b) timpul împlinirii promisiunilor în Isus din Nazaret;
c) timpul Bisericii peregrine, care aşteaptă revenirea Domnului.

– *Chipul lui Dumnezeu*. Modul în care Dumnezeu împlineşte mântuirea oamenilor arată că el e Tată milostiv, plin de iubire şi bunătate, cu o răbdare de neînvins. El a voit ca Isus, atât prin vestirea cuvântului, cât şi prin fapte, să se dedice slujirii celor săraci, persecutați, slabi, disprețuiți. El manifestă iubirea sa desăvârşită în Isus care, prin misterul pascal, va răscumpăra omenirea, iar Tatăl îl va preamări. De aceea, Isus este „Domnul”, adică Cel înviat şi înălțat la dreapta Tatălui. Toată această operă de mântuire împlinită de Cristos devine operantă în viața oamenilor datorită Duhului Sfânt, care lucrează în apostoli şi în cei care-i ascultă. De fapt, toată predica apostolilor este pusă sub înrâurirea Duhului Sfânt, lucru evidențiat în *Faptele Apostolilor*. Insistența asupra rolului Duhului Sfânt în actualizarea mântuirii i-a adus sfântului Luca titlul de „evanghelistul Duhului Sfânt”.

– *Viața discipolului*. Cine vrea să fie ucenicul lui Isus trebuie să se convertească sincer şi total; în orice situație s-ar afla, trebuie să lase toate, să „vândă” totul pentru a

aduna o comoară în cer, să accepte încercările în conformitate cu voința Tatălui, îndreptându-se spre cruce, şi să aştepte veghind venirea Domnului.

– *Rugăciunea*. Sfântul Luca evidențiază în mod deosebit exemplul lui Isus care se roagă. Nici ceilalți evanghelişti sinoptici nu neglijează acest aspect esențial al vieții Domnului[45], dar sfântul Luca scoate în evidență şi alte opt momente în care Isus s-a rugat[46]. Isus recomandă deseori ucenicilor săi rugăciunea. El va arăta şi cum trebuie să fie rugăciunea noastră: ea trebuie să fie statornică (11,5-13; 18,1-8), permanentă (21,36), umilă şi sinceră ca cea a vameşului din parabolă (18,13). Exemplul lui Isus, insistența sa asupra temei rugăciunii arată clar că rugăciunea este o datorie esențială a ucenicului, ca şi a Bisericii. De aceea, sfântul Luca oferă rugăciunii Bisericii trei cântări de laudă: *Benedictus, Magnificat* şi *Nunc dimittis*; el inspiră, de asemenea, şi tema imnului „*Gloria in excelsis*". Din aceste cântări se degajă bucuria şi pacea, pe care Domnul le aduce prin venirea sa în lume.

---

[45] Isus părăseşte oraşul Cafarnaum pentru a se ruga în secret: *Mc* 1,35; Isus se roagă singur după înmulțirea pâinilor: *Mc* 6,46; *Mt* 14,23; Isus se roagă în Grădina Măslinilor: *Mc* 14,32-41; *Mt* 26,36-46; *Lc* 22,40-45.

[46] Aceste momente sunt: botezul (3,21); retragerea în pustiu (5,16); înaintea alegerii apostolilor (6,12); înaintea mărturiei lui Petru (9,18), pentru care se va ruga special mai târziu (22,32); la schimbarea la față (9,29); înainte de a-i învăța pe apostoli rugăciunea domnească (11,1); pe Calvar, pentru călăii săi (23,34); când îşi dă sufletul în mâinile Tatălui (23,46).

4.5. Texte alese

□ 1,26-38: vestirea naşterii lui Isus: Bunavestire;
□ 1,46-55: *Magnificat*;
□ 1,68-79: *Benedictus*;
□ 2,29-32: *Nunc dimittis*;
□ 5,1-11: pescuirea minunată;
□ 6,12-16: alegerea celor doisprezece apostoli;
□ 6,20-26: fericirile;
□ 7,36-50: iertarea femeii păcătoase în casa lui Simon fariseul;
□ 9,28-36: schimbarea la față;
□ 10,25-28: porunca cea mai mare;
□ 12,22-34: încrederea în Providență;
□ 18,35-43: vindecarea orbului din Ierihon;
□ 19,41-44: Isus plânge pentru Ierusalim;
□ 22,14-20: Cina de Taină;
□ 23,33-43: răstignirea lui Isus;
□ 24,44-49: ultimele sfaturi înainte de înălțare;
□ 24,50-53: înălțarea lui Isus.

Texte specifice sfântului Luca[47]:

□ 1-2: copilăria lui Isus;
□ 7,11-17: învierea tânărului din Naim;
□ 8,1-4: femeile evlavioase care-l urmează pe Isus;

[47] Textele specifice sfântului Luca sunt numeroase (1-2; 9,51-19,27 etc.). Dintre ele, sunt menționate câteva mai cunoscute sau mai semnificative.

□ 10,29-37: porunca cea mai mare şi parabola samariteanului milostiv;
□ 12,13-21: parabola bogatului necugetat;
□ 15: parabolele milostivirii:
- 15,1-7: parabola oii pierdute;
- 15,8-10: parabola drahmei pierdute;
- 15,11-32: parabola tatălui îndurător (sau a fiului risipitor);

□ 16,19-31: parabola bogatului şi a lui Lazăr cel sărac;
□ 17,11-19: vindecarea celor zece leproşi;
□ 19,1-10: convertirea lui Zaheu;
□ 23,8-12: Isus înaintea lui Irod;
□ 24,13-35: Isus se arată ucenicilor de la Emaus.

4.6. Teme

✦ Milostivirea lui Dumnezeu;
✦ Rugăciunea în viața mea;
✦ Isus şi bogățiile;
✦ Comentați următoarele texte: 9,23-26; 9,57-62; 12,49-53; 14,25-33;
✦ Memorați imnurile *Magnificat* şi *Benedictus*.

4.7. De reținut

✓ „Dacă cineva vrea să vină după mine, să renunțe la sine, să-şi ia crucea în fiecare zi şi să mă urmeze” (9,23).
✓ „Cine este fidel în cele mai mici lucruri, este fidel şi în cele mai mari” (16,10).

✓ „Nici un servitor nu poate sluji la doi stăpâni, căci sau îl va urî pe unul şi îl va iubi pe celălalt, sau va ține la unul, iar pe celălalt îl va disprețui. Nu puteți sluji lui Dumnezeu şi mamonei” (16,13).
✓ „Lăsați copiii să vină la mine şi nu-i opriți, căci împărăția lui Dumnezeu este a acelora care sunt ca ei” (18,16).
✓ „Tată, iartă-i, căci nu ştiu ce fac!” (23,34).
✓ „Adevăr îți spun, astăzi vei fi cu mine în paradis!” (23,43).
✓ „Tată, în mâinile tale încredințez sufletul meu!” (23,46).

5. EVANGHELIA DUPĂ SFÂNTUL IOAN

5.1. Autorul şi data redactării Evangheliei

Evanghelia a patra aparține sfântului Ioan care a fost unul dintre primii ucenici ai lui Isus; el l-a descoperit pe Isus prin Ioan Botezătorul (cf. *In* 1,35-39). Născut fiind în Palestina ca fiu al lui Zebedeu şi fratele al lui Iacob, cunoaşte bine locurile, persoanele şi evenimentele care privesc viața lui Isus; de aceea, vorbeşte ca un martor ocular. El este „ucenicul pe care-l iubea Isus".

După Rusalii, a activat mai întâi la Ierusalim şi apoi în mijlocul evreilor elenişti. Tradiția ne spune că el s-a mutat la Efes, probabil prin anul 60. Tertulian (160-223) aminteşte că Ioan a suferit la Roma chinul de a fi pus în ulei fierbinte, dar a scăpat teafăr; apoi a fost exilat pe Insula Patmos. Sub împăratul Nerva (96-98), apostolul s-a retras la Efes şi a murit în jurul anului 100. Aici îşi scrie Evanghelia în limba greacă în jurul anului 100. Stilul unitar al Evangheliei, ca şi folosirea unor simboluri şi expresii caracteristice fac ca lectura ei să fie fascinantă, deşi înțelegerea este grea.

5.2. Scopul şi destinatarii

Sfântul Ioan încearcă să-i ajute pe cititorii săi să creadă că Isus din Nazaret este Mesia şi Fiul lui Dumnezeu, Dumnezeu adevărat şi om adevărat (20,30). Tradiția ne spune că Ioan a fost rugat de episcopii Asiei şi de cei apropiați să scrie o Evanghelie împotriva ereziilor timpului său;

de aceea, Evanghelia sa are un pronunțat caracter polemic şi apologetic[48]. Destinatarii Evangheliei sunt creştinii din Asia proveniți dintre păgâni, fapt evidențiat de descrierea obiceiurilor evreieşti pe care le explică scurt pentru a fi înțelese de cei care nu le cunosc, de traducerea cuvintelor aramaice şi de tendința universalistă pe care o adoptă (titlul dat de Pilat lui Isus este scris în evreieşte, latineşte şi greceşte).

5.3. Structura şi conținutul

Evanghelia sfântului Ioan este o Evanghelie total diferită de Evangheliile sinoptice. Ucenicul pe care-l iubea Isus vrea să abordeze în Evanghelia sa teme care n-au fost abordate de sinoptici. În centrul Evangheliei după sfântul Ioan se află Isus, Fiul lui Dumnezeu şi Mesia, prin care Tatăl îşi dezvăluie iubirea şi oferă oamenilor posibilitatea mântuirii. Menționând de trei ori sărbătoarea Paştelui, sfântul Ioan demonstrează că activitatea publică a lui Isus se desfăşoară pe parcursul a trei ani.

Structura

– 1,1-18: prologul în formă de imn prezintă misterul întrupării Fiului lui Dumnezeu; sunt expuse toate temele care vor fi dezvoltate de-a lungul Evangheliei;

[48] Apostolul combate mai ales docetismul, care nega misterul întrupării atribuindu-i lui Isus o aparență umană. De aceea, evanghelistul afirmă clar: „Şi Cuvântul s-a făcut trup şi a locuit între noi" (1,14); „Unul dintre ostaşi a străpuns coasta lui Isus cu sulița şi îndată a ieşit sânge şi apă" (19,34) pentru a arăta că Isus n-a avut un trup aparent, ci real.

– 1,19-12: partea întâi: „cartea semnelor” – pornind de la fapte miraculoase numite „semne”, înfăptuite de Isus, sfântul Ioan prezintă misterul lui Isus om şi Dumnezeu;

– 13-20: partea a doua: „cartea gloriei” prezintă în principal pătimirea, moartea şi învierea lui Isus ca fiind „ceasul glorificării sale”, al împlinirii absolute a voinței Tatălui;

– 21: epilogul: aparițiile lui Isus înviat, la care Ioan este martor ocular.

Conținutul

După ce, în imnul introductiv, prezintă misterul Cuvântului lui Dumnezeu (care este Dumnezeu) devenit trup, sfântul Ioan relatează câte o minune a Domnului, pe care o explică într-un discurs care îi revelează înțelesul profund, discurs care amplifică adevărul demonstrat de minuni, astfel încât cititorii săi să poată desluşi identitatea lui Isus din Nazaret: el este pâinea vieții: 6; este lumina lumii: 9; este dătătorul vieții veşnice: 11. Isus vine de la Tatăl; ca dovadă, evanghelistul prezintă cinci argumente: mărturia lui Isus însuşi, mărturia lui Ioan Botezătorul, mărturia Tatălui, mărturia semnelor şi mărturia Scripturilor. Acceptat sau nu, Isus continuă să săvârşească lucrările Tatălui pentru că el este una cu Tatăl (10,30). El se numeşte „Eu sunt”; în acest sens, vindecarea orbului din naştere ca şi învierea lui Lazăr sunt dovada plenară a puterii sale divine. Conştient că „ceasul său” este aproape, Domnul părăseşte Ierusalimul şi se retrage la Betania, pentru a se dedica formării ucenicilor cărora le dă ultimele învățături la cina de taină;

tot atunci, Domnul se roagă Tatălui ca ei să fie una şi să depăşească bine şocul crucii şi al morţii sale. Prin învierea sa, Isus justifică credinţa ucenicilor şi confirmă definitiv faptul că este Fiul lui Dumnezeu.

5.4. Teologia

Citind Evanghelia sfântului Ioan, se observă concepţia lui total diferită despre istorie faţă de ideea istoricilor moderni. Evanghelistul este interesat să evidenţieze sensul unei istorii care este umană şi divină, care este istorie, dar şi teologie: ea se desfăşoară în timp, dar se cufundă şi în veşnicie. Ioan vrea să relateze cu fidelitate şi să propună credinţei oamenilor evenimentul spiritual care s-a împlinit în lume prin venirea lui Isus Cristos: întruparea Cuvântului pentru mântuirea oamenilor. Ţinând cont de acest aspect, reţinem următoarele idei teologice:

– *Misterul lui Dumnezeu*. Isus – „Mielul lui Dumnezeu care ridică păcatul lumii!" (1,29), „Mântuitorul lumii" (4,42) – este Fiul unul-născut al lui Dumnezeu (1,14.18; 3,16.18). De aceea, el se desemnează pe sine prin cuvintele „Eu sunt", singure sau urmate de alte cuvinte, pentru a arăta identitatea sa cu „Dumnezeul lui Abraham, Dumnezeul lui Isaac şi Dumnezeul lui Iacob", care i s-a arătat lui Moise pe Muntele Sinai (*Ex* 3,13-15). Fiind „una cu Tatăl" (10,30), Isus dezvăluie oamenilor misterul dumnezeirii şi le deschide, prin semne şi credinţă, calea spre viaţa veşnică (17,3). Patima, moartea şi învierea Domnului dezvăluie iubirea imensă a Tatălui faţă de omenire. Această lucrare de mântuire înfăptuită de Isus

e continuată în lume de Duhul Sfânt, pe care Tatăl şi Fiul îl trimit asupra ucenicilor. Definindu-se pe sine ca fiind „Eu sunt" Isus îşi proclamă divinitatea (10,33); din raportul său cu Tatăl şi cu Duhul Sfânt, dezvăluie misterul Sfintei Treimi.

– *Identitatea lui Isus – pedagogia divină*. Insistând în Evanghelia sa asupra a trei cuvinte „semne, a crede şi *viaţă*", sfântul Ioan arată identitatea lui Isus care prin „semne" dovedeşte domeniile puterii sale, domenii în care omul nu poate schimba legile sau condiţiile care-i afectează viaţa. Aceste „semne" conduc la credinţă, care desemnează încrederea în Isus, şi la dăruirea de sine faţă de el; prin semne se ajunge la o credinţă stabilă. Scopul acestui ataşament faţă de Isus este „viaţa veşnică"; ea desemnează suma tuturor darurilor oferite omului prin mântuire.

– *Copii ai lui Dumnezeu*. Tuturor acelora care îl primesc, adică acelora care cred în numele lui, Isus le dă puterea să devină „fii ai lui Dumnezeu" (1,12), ca şi el, prin darul Duhului Sfânt, pe care-l va trimite de la Tatăl pentru a împlini concret opera de mântuire şi de sfinţire în fiecare om. Omul care crede în Cristos este deja pe calea spre viaţa veşnică fiind părtaş de pe acum la însăşi viaţa lui Dumnezeu (6,56; 15,4.7), participând la iubirea lui (15,9-10), căci Dumnezeu este iubire (*1In* 4,8.16).

– *Porunca cea nouă – iubirea frăţească*. Fiind în comuniune cu Dumnezeu prin credinţă, creştinul practică iubirea frăţească (13,34-35; 15,12-17) care înseamnă împlinirea poruncii noi: a-l iubi pe aproapele cu însăşi

iubirea lui Dumnezeu. Pentru aceasta, ucenicul părăseşte întunericul, se converteşte, face voința Tatălui revelată de Cristos, şi-i ține poruncile. Astfel, el trăieşte în iubirea lui Dumnezeu şi aduce roade care depind de faptul de „a rămâne în iubirea lui".

– *Rolul Duhului Sfânt*. Evanghelia sfântului Ioan rezervă un loc deosebit Duhului Sfânt în relația sa intimă cu Fiul şi cu Tatăl. Duhul Sfânt este acela care-i reînnoieşte pe credincioşi şi îi conduce spre „tot adevărul" (16,13). El actualizează lucrarea mântuitoare a lui Isus prin „naşterea din apă şi Duh" (3,5), adică prin Botez, şi prin primirea trupului şi sângelui Domnului, semnificate de apa şi sângele care au curs din coasta străpunsă a lui Isus (19,34), eveniment la care Ioan a fost martor. Astfel, Isus ia asupra sa istoria omului şi o îndreaptă spre Tatăl de la care vin toate.

Iată, deci, cum, desfăşurându-şi activitatea publică pe parcursul a trei ani, Isus, prin cuvinte şi fapte, vorbeşte despre sine, despre Tatăl şi despre Duhul Sfânt Mângâietorul, dezvăluind misterul lui Dumnezeu, care îi cheamă pe credincioşi la unire cu el şi între ei pentru ca să aibă viața veşnică. Pentru aceasta, Isus, de bunăvoie, acceptă jertfa crucii, dovedindu-se a fi rege şi judecător.

5.5. Texte alese

Fiind o Evanghelie aparte, puține sunt fragmentele care se regăsesc şi-n Evangheliile sinoptice. Ca atare, textele specifice sfântului Ioan sunt multe. Dintre ele amintim:

□ 1,1-18: prologul;
□ 1,29-35: Isus este Mielul lui Dumnezeu;
□ 2,1-12: minunea de la Cana Galileii;
□ 5,1-30: Isus vindecă un paralitic şi, prin aceasta, arată autoritatea sa divină;
□ 6: prima înmulţire a pâinilor şi discursul euharistic;
□ 8,31-38: adevărul şi libertatea;
□ 10,1-21: Isus este păstorul cel bun;
□ 11,1-44: Învierea lui Lazăr şi efectele ei;
□ 13,1-20: Isus spală picioarele apostolilor;
□ 13,31-35: porunca cea nouă;
□ 15,1-17: Isus e viţa cea adevărată;
□ 16,4-15: misiunea Duhului Sfânt;
□ 17: rugăciunea sacerdotală a lui Isus;
□ 19,25-27: Isus o încredinţează pe mama sa lui Ioan;
□ 20,11-18. Isus se arată Mariei Magdalena;
□ 20,19-29: Isus se arată apostolilor şi apoi lui Toma;
□ 21,1-14: Isus se arată pe malul Lacului Tiberiadei;
□ 21,15-23: misiunea pastorală a lui Petru.

5.6. Teme

✦ Isus împlineşte voinţa Tatălui;
✦ Isus este păstorul cel bun;
✦ Isus este viţa, noi suntem mlădiţele;
✦ Porunca iubirii în Evanghelia sfântului Ioan;
✦ Comentaţi următoarele texte: 1,26-27; 3,16-17; 15,12-17.

5.7. De reținut

✓ „La început era Cuvântul şi Cuvântul era la Dumnezeu şi Cuvântul era Dumnezeu" (1,1).
✓ „După cum Tatăl învie morții şi le dă viață, tot la fel şi Fiul dă viață celor cărora vrea să le dea" (5,21).
✓ „Eu sunt pâinea cea vie care s-a coborât din cer. Dacă mănâncă cineva din această pâine, va trăi în veci, iar pâinea pe care o voi da eu este trupul meu pentru viața lumii (6,51).
✓ „Dacă nu mâncați trupul Fiului Omului şi nu beți sângele lui nu aveți viață în voi. Cine mănâncă trupul meu şi bea sângele meu are viață veşnică şi eu îl voi învia în ziua de pe urmă" (6,53-55).
✓ „Doamne, la cine să mergem? Tu ai cuvintele vieții veşnice, iar noi am crezut şi am cunoscut că tu eşti Sfântul lui Dumnezeu" (6,68-69).
✓ „Eu sunt învierea şi viața. Cel care crede în mine, chiar dacă moare, va trăi; şi oricine trăieşte şi crede în mine, nu va muri în veci" (11,25).
✓ „Adevăr, adevăr vă spun: dacă bobul de grâu, care cade în pământ, nu moare, rămâne singur; însă dacă moare aduce rod mult" (12.24).
✓ „Eu sunt calea, adevărul şi viața. Nimeni nu vine la Tatăl decât prin mine" (14,6).
✓ „Eu sunt vița, voi sunteți mlădițele. Cel care rămâne în mine şi eu în el, acela aduce mult rod, pentru că fără de mine nu puteți face nimic" (15,5).

✓ „Viața veşnică aceasta este: să te cunoască pe tine, singurul Dumnezeu adevărat, şi pe cel pe care l-ai trimis, pe Isus Cristos” (17,3).
✓ „Domnul meu şi Dumnezeul meu!” (20,28).
✓ „Pentru că m-ai văzut, ai crezut. Fericiți cei care nu au văzut şi au crezut” (20,29).

CAPITOLUL VIII

Cartea Faptele Apostolilor

de Pr. Petru Sescu

1. Autorul

Titlul *Faptele Apostolilor* este o denumire dată din secolul al II-lea şi corespunde numai în parte conținutului pentru că nu sunt povestite faptele tuturor apostolilor, ci numai unele fapte ale lui Petru, Ioan şi Iacob, existând numai narațiuni despre Ştefan, Filip, Barnaba şi Paul, care nu aparțin grupului celor doisprezece.

Tradiția creştină consideră că autorul cărții *Faptele Apostolilor* este acelaşi cu autorul celei de-a treia Evanghelii, şi anume sfântul Luca: amândouă sunt adresate aceleiaşi persoane – Teofil (cf. *Lc* 1,3; *Fap* 1,1); au o unitate de vocabular şi de stil; apar aceleaşi elemente literare şi teologice, cu unele diferențe datorate naturii faptelor relatate şi izvoarelor diferite.

Sfântul Luca este unul dintre discipolii sfântului Paul (*Col* 4,14; *2Tim* 4,11), convertit de la păgânism, originar din Antiohia; de profesie este medic, cu o formație culturală deosebită.

Limba este greaca *koiné* folosită în lumea elenistică din timpul său, cu elemente stilistice şi gramaticale de tip literar. Limbajul folosit constituie un fel de oglindă

a situației relatate (discursurile lui Petru sunt colorate cu termeni semitici; discursul lui Paul din Areopag are eleganța discursurilor oratorilor atenieni. Acțiunile şi evenimentele minunate întâmplate lui Petru şi Paul sunt relatate într-un stil narativ popular captivant). Se observă o primă parte mai strictă în relatarea despre Biserica primară din Ierusalim, spre deosebire de partea a II-a, în care răspândirea Evangheliei este relatată într-un ritm dinamic şi alert ce provoacă entuziasmul lectorului creştin.

Faptele Apostolilor a fost scrisă la puțin timp după Evanghelia a III-a. Autorul nu cunoaşte persecuțiile lui Domițian (81-96) împotriva creştinilor din Roma şi din Asia Mică, ceea ce înseamnă că lucrarea a fost terminată înainte de anul 90. Nu există o certitudine cu privire la locul scrierii cărții. Au fost propuse Ahaia, Efesul sau Corintul. Totuşi, analiza capitolului 28 din *Faptele apostolilor* şi *2Tim* 4,11 susține părerea că această carte ar fi fost scrisă la Roma.

2. Scopul şi destinatarii

Autorul vrea să sublinieze continuitatea spirituală între Biserica de la origine şi noile Biserici apărute în afara Palestinei datorită activității misionare a lui Paul. Insistența asupra faptului că opera lui Isus continuă în misiunea Bisericii prin harul Duhului a făcut ca, în antichitate, *Faptele Apostolilor* să fie numită „Evanghelia Duhului". Luca vrea să descopere creştinilor proveniți din păgânism şi din ambianța greco-elenistică rădăcinile istorice şi spirituale. Pentru ei, accentuează unitatea

planului mântuitor al lui Dumnezeu, de la pregătirea şi îndeplinirea lui, până la momentul de Biserică.

Misiunea dată de Isus de a vesti Evanghelia până la marginile pământului devine programul apostolilor; de aceea, ei completează mai întâi numărul apostolilor prin alegerea lui Matia. Deşi nu-i exclude pe iudei, se pare că sfântul Luca se adresează în primul rând unei comunități formate în cea mai mare parte din creştini proveniți din păgânism, preocupați de legătura lor cu exigențele Vechiului Testament. Ca şi în Evanghelie, sfântul Luca este preocupat de instruirea şi edificarea creştinilor, insistând asupra rolului credinței şi invitând Biserica să trăiască sub conducerea Duhului Sfânt ca „o singură inimă şi un singur suflet" (*Fap* 4,32).

3. Structura şi conținutul

Structura

– Introducere: Prologul (1,1-14): dedicația cărții către Teofil şi prezentarea ei ca o prelungire a Evangheliei după Luca.

– Partea I: Biserica în perioada iudeo-creştină (1,15-5). Se relatează momentul decisiv al originii primei comunități la Ierusalim prin coborârea Duhului Sfânt în ziua de Rusalii: ea a fost întemeiată de cei doisprezece, martori ai învierii. Petru, purtătorul de cuvânt al apostolilor, are un rol fundamental în comunitatea creştină: el interpretează evenimentul mântuitor al Rusaliilor, pronunță primul discurs misionar care vesteşte Israelului mesajul cheie al credinței creştine: Isus mort şi înviat. Conştiința

de a fi o nouă comunitate este trăită în memoria acestui eveniment. Ea se caracterizează prin ascultarea cuvântului, comuniunea fraternă, frângerea pâinii, rugăciunea şi comuniunea bunurilor. Activitatea misionară a vestirii că Isus este Mesia va duce la ruperea de iudaism, provocând o continuă opoziție, dar apostolii, cu îndrăzneală şi curaj, continuă lucrarea începută.

– Partea a II-a: Perioada intermediară – de la Ierusalim către păgâni (6-15). În partea centrală a cărții, Luca povestește expansiunea progresivă a primei comunități. La început, aceasta era formată mai mult din iudei din Ierusalim, dar, cu adeziunea iudeilor din diaspora şi a oamenilor din alte națiuni, Biserica se îndepărtează tot mai mult de iudaism, câştigând o identitate proprie. Deschiderea oficială către păgâni este subliniată în povestirea convertirii păgânului Corneliu prin lucrarea lui Petru. Corneliu aderă la creştinism fără să se conformeze tuturor practicilor iudaice. La Ierusalim, a fost definită identitatea comunității creştine: ea este conştientă, grație acțiunii Spiritului, de misiunea sa universală de a anunța Evanghelia tuturor popoarelor.

– Partea a III-a: Către hotarele cele mai îndepărtate ale lumii (16-28). Universalitatea Bisericii fiind de acum bine definită, Luca prezintă extinderea comunității creştine pe plan geografic. Prin Paul, evanghelia ajunge la hotarele extreme ale lumii, mai exact până la Roma. Sosirea lui Paul la Roma, simbol al hotarelor pământului, înseamnă, în optica lui Luca, faptul că, acum, vestea cea bună a ajuns la hotarele extreme ale lumii.

Conținutul

Conținutul se poate caracteriza astfel: Evanghelia lui Cristos se răspândește cu succes în Palestina şi mai ales în lumea păgână din afara Palestinei. Succesul este datorat apostolului Petru şi, mai ales, apostolului Paul. Criteriul care conduce lucrarea este alcătuit din diferite fraze prin care se prezintă evoluția Bisericii primare: de la Ierusalim la Roma, simbolul hotarelor extreme ale lumii din acel timp.

4. Teologia

Faptele, evenimentele şi episoadele relatate de autor sunt plasate în tema *împlinirii istoriei mântuirii*: Isus este împlinirea profeților Vechiului Testament, iar Biserica este împlinirea promisiunii profeților şi a profeției lui Cristos. Aceasta presupune transmiterea tradiției alcătuite de martorii oculari, care devin trimişi ai Bisericii pentru vestirea Evangheliei.

Predicarea Cuvântului lui Dumnezeu îi cheamă pe ascultători la *convertire şi Botez*, prin care se obține iertarea păcatelor şi participarea la darurile Duhului Sfânt. Biserica este comunitatea credincioşilor mântuiți de Cristos şi, numai prin credința în el şi prin botezul în numele lui, se poate obține mântuirea şi iertarea păcatelor.

Duhul Sfânt este darul trimis de Cel Înviat, acel dar al timpurilor mesianice promis de profeți, care conduce acum cu suflarea sa viața comunității creştine. Noutatea față de Vechiul Testament este aceea că, în trecut, harul era acordat numai unor oameni investiți cu o anumită

misiune (profeți, învățați), iar în timpul Bisericii plenitudinea Spiritului este dată tuturor credincioşilor. Spiritul este sufletul Bisericii şi, de aceea, Luca subliniază diversele aspecte ale prezenței Duhului de-a lungul narațiunii: sprijină misionarii, ajută în momentele de încercare, este semnul unității, umple inimile credincioşilor cu darurile sale, face să dispară diviziunile culturale şi rasiale.

În interiorul Bisericii, se detaşează *grupuri de credincioşi* care au misiuni speciale: apostolii în comuniune cu Petru, diaconii, prezbiterii şi credincioşii de rând.

Cartea se termină pe un ton plin de speranță. Paul profită de starea lui de semilibertate la Roma pentru a predica evanghelia. Se sugerează astfel că nici o opoziție umană, nici o opoziție instituțională față de credință (nici măcar cea a poporului evreu) nu poate împiedica victoria cuvântului „împărăției lui Cristos".

Cartea *Faptele Apostolilor* nu şi-a pierdut nimic din actualitatea ei originară. Realitățile Bisericii de odinioară au rămas aceleaşi şi în zilele noastre: propovăduirea Cuvântului lui Dumnezeu, rezistența sau bunăvoința cu care acesta este primit de către oameni, rolul Duhului Sfânt în Biserică, comorile de har ale celor care cred, dar şi greutățile lăuntrice şi din afară. Acestea vor rămâne neschimbate până la sfârşitul veacurilor, căci esența lor depăşeşte contingențele istoriei omeneşti.

5. Texte alese

□ 1,15-26: alegerea lui Matia;
□ 2,47-47: viața în comunitatea creştină;

□ 3,1-10: vindecarea unui olog;
□ 5,1-11: Anania şi Safira;
□ 6,1-7: alegerea celor şapte diaconi;
□ 6,8-7,10: Ştefan;
□ 9,1-31: convertirea lui Saul;
□ 12,2-19: arestarea şi eliberarea lui Petru;
□ 15,5-35: Conciliul din Ierusalim;
□ 17,15-34: Paul la Atena;
□ 27,11-28,31: călătoria lui Paul la Roma.

6. Teme

✦ Viața în prima comunitate creştină – model pentru viața în comunitatea din care facem parte;
✦ „Mai curând trebuie să ascultăm de Dumnezeu decât de oameni” (*Fap* 5,29);
✦ Convertirea lui Saul – model de convertire pentru noi.

CAPITOLUL IX

Scrisorile sfântului Paul

de Pr. Petru Sescu

1. Introducere: viața şi opera sfântului Paul

Pentru a contura o biografie a Apostolului, ne folosim de mărturisirile pe care el însuşi le face în scrierile sale şi de informațiile oferite de cartea *Faptele Apostolilor*.

1.1. Fariseul plin de zel

Saul[49] s-a născut la Tars, un oraş din Cilicia, într-o familie de evrei, din seminția lui Beniamin (*Rom* 11,1). Regele Saul a fost personajul cel mai reprezentativ al acestui trib (*1Sam* 9,12). El era mândru de această obârşie deoarece Dumnezeu a ales poporul israelit ca prin el să vină mântuirea tuturor oamenilor. Dragostea față de poporul său i-a rămas vie în suflet, chiar şi atunci când a avut de suferit din partea evreilor.

În urmă cu 2000 de ani, Tarsul era un port înfloritor, un oraş comercial foarte bogat, dar şi un centru important de studii, capitala provinciei romane Cilicia. Majoritatea populației din Tars era de origine greacă, dar se puteau întâlni şi persoane de alte naționalități.

[49] Acesta era numele Apostolului înainte de convertire.

Saul era fiul unui evreu devenit cetățean roman. Alături de tatăl său muncea țesând lână, din care făcea corturi şi mantale pentru păstorii care trăiau în zonele muntoase. Paul vorbea limba greacă, dar a învățat şi limba ebraică, citind Biblia.

Formația lui iudaică a avut loc la Ierusalim, între anii 14-20 d.C., sub conducerea rabinului Gamaliel, a cărui şcoală era cunoscută pentru interesul şi ajutorul dat iudeilor din diaspora. Foarte curând se alătură fariseilor, care se distingeau prin atașamentul zelos față de tradițiile iudaismului, fiind convins că poate ajunge la mântuire prin sine, împlinind Legea. Acest angajament l-a făcut agresiv față de primii creştini, fiind convins că este apărătorul tradiției iudaice pure. De aceea, îl întâlnim printre cei care vor participa la omorârea cu pietre a lui Ştefan, primul martir.

1.2. Evenimentul din Damasc

Pe la anul 36, Sinedriul i-a încredințat lui Saul scrisori de împuternicire pentru a aresta creştinii din Damasc. Pe drum, o lumină orbitoare îl aruncă la pământ şi aude un glas: „Saule, Saule, pentru ce mă prigoneşti?" El a zis: „Cine eşti tu, Doamne?" Vocea răspunde: „Eu sunt Isus pe care tu îl prigoneşti!" Tremurând şi îngrozit, a răspuns: „Doamne, ce vrei să fac?" Iar Domnul i-a spus: „Scoală-te şi du-te la Damasc. Acolo ți se va spune ce trebuie să faci" (*Fap* 9,4-6).

În acest timp, ucenicul Anania, om înțelept şi sfânt, a avut o viziune. Domnul i s-a arătat şi i-a zis: „Scoală-te

şi du-te pe strada care se numeşte «Dreaptă» şi caută în casa lui Iuda pe unul cu numele de Saul" (*Fap* 9,11). Neîncrezător, Anania este asigurat de Domnul: „Du-te căci este un vas pe care mi l-am ales, ca să ducă numele meu înaintea împăraților şi înaintea fiilor lui Israel" (*Fap* 9,15).

Anania îl întâlneşte pe Saul în locul indicat de Domnul, pune mâinile asupra lui, îl vindecă de orbire şi Saul se umple de Duhul Sfânt. Vindecat, primeşte Botezul şi rămâne câteva zile cu ucenicii care erau în Damasc, predicând în sinagogi că Isus este Fiul lui Dumnezeu.

Întâlnirea lui Saul cu Isus Cel Înviat reprezintă experiența procesului de eliberare creştină, care duce de la mizeria păcatului şi a morții la har şi viață, anunțând, prin darul Duhului, iubirea milostivă a lui Dumnezeu.

1.3. După convertire

Urmând exemplul lui Isus, care, înainte de a-şi începe viața publică, s-a retras în pustiu, şi Saul pleacă din Damasc în pustiul Arabiei, unde a rămas aproximativ trei ani, între 36 şi 39. Întors la Damasc, ține un discurs înfocat în sinagogă pentru a declara public că Isus Cristos este într-adevăr Mesia. Evreii, cuprinşi de spaimă, plănuiesc să-l omoare, dar Anania şi alți prieteni l-au scos, într-o noapte, în afara oraşului. De aici pleacă spre Ierusalim.

Creştinii din Ierusalim erau destul de neîncrezători. Barnaba, care trecuse prin Damasc şi aflase de convertirea lui, reuşeşte să-i convingă că Saul este un adevărat

prieten al lui Cristos. Aici se întâlneşte cu Petru şi Iacob; împreună cu ei îl predică pe Cristos. Dar evreii, prea mândri ca să îl asculte, vor să îl omoare. Atunci apostolii hotărăsc ca Saul să se întoarcă la Tars şi să aştepte până ce lucrurile se vor aşeza.

Barnaba este trimis de către Biserica din Ierusalim la Antiohia, îl caută pe Saul şi îl introduce acolo unde pentru prima dată ucenicii au fost numiți creştini (cf. *Fap* 11,26). Aici va rămâne până în anul 43 şi va organiza împreună cu Barnaba şi nepotul său, Ioan Marcu, prima călătorie misionară.

1.4. Călătoriile misionare

1.4.1. Prima călătorie misionară (45-49)

Comunitatea din Antiohia creşte mereu şi devine de sine stătătoare. Pe timpul domniei împăratului Claudiu (41-45), o foamete îi obligă pe creştinii din Antiohia să le vină în ajutor creştinilor din Ierusalim. Ajutoarele sunt trimise prin Barnaba şi Saul. După îndeplinirea acestei misiuni, ei se întorc la Antiohia, luând cu ei şi pe Ioan Marcu. Din Antiohia, cei trei pornesc spre portul Seleucia, de unde se îmbarcă şi pornesc spre insula *Cipru*, locul de naştere al lui Barnaba. Guvernatorul insulei, Sergius Paulus, era interesat de problemele religioase. La curtea sa, era un bărbat pe nume Elima care pretindea că are puteri magice. El împrăştie zvonuri mincinoase pe seama misionarilor, astfel încât, la porunca lui Saul, rămâne orb. Aici Saul îşi schimbă numele evreiesc

în numele roman Paul, ca un omagiu adus guvernatorului Sergius Paulus, dar şi pentru a avea mai mare trecere în imperiul roman.

De aici, porneşte spre Asia Mică. Marcu, în schimb, hotărăşte să se întoarcă acasă la Ierusalim (activitatea misionară i se părea riscantă). Paul şi Barnaba ajung la *Antiohia Pisidiei.* La sinagogă, Paul ține un discurs înflăcărat; evreii provoacă un scandal în urma căruia misionarii se văd nevoiți să plece. Se îndreaptă spre *Iconium* unde aplică aceeaşi metodă misionară ca la Antiohia. Evreii încep să-i persecute, de aceea Paul şi Barnaba fug la *Listra* şi *Derbe*, în Licaonia. La Listra, Paul vindecă un olog; locuitorii păgâni îi cred zei şi cu greu i-au oprit să nu le aducă jertfe. Dar şi aici câțiva evrei împrăştie calomnii pe seama creştinilor şi ridică lumea împotriva lor. Paul este bătut cu pietre până când au crezut că l-au omorât, şi îl lasă în afara zidurilor. Îngrijit de către prieteni, el îşi revine. A doua zi, pleacă cu Barnaba la Derbe.

Din Derbe, se întorc pe drumul pe care au venit vizitând Listra, Iconium şi Antiohia Pisidiei, unde întăresc comunitățile înființate, dăruindu-le preoți. Se întorc în Pamfilia, predică la *Perga*, iar, din portul Atalia, se întorc cu o corabie la Antiohia Siriei, de unde au plecat.

Prima călătorie misionară se încheie cu Conciliul din Ierusalim, în anul 50, unde a fost recunoscută şi aprobată metoda misionară a lui Paul: scutirea celor convertiți de la păgânism de a observa legile şi practicile iudaice.

1.4.2. A doua călătorie misionară (50-53)

Barnaba şi Paul hotărăsc să se despartă din cauza lui Ioan Marcu, pe care Paul nu-l mai dorea în a doua călătorie misionară (cf. *Fap* 15,38-39). Paul va fi însoţit de Sila (Silvan), Timotei şi Luca. Misionarii vizitează mai întâi comunităţile înfiinţate în prima călătorie, dar iau drumul pe uscat, străbătând Siria şi Cilicia şi ajung la Derbe, apoi la Listra. Aici, Paul îl ia cu sine pe tânărul Timotei şi merg la Iconium. Vizitează provinciile Frigia şi Galaţia, trece prin Misia şi ajunge la Troa. De aici, chemat printr-o viziune nocturnă, trece marea şi se duce în Macedonia (cf. *Fap* 16,8-9). Din Troa Paul este însoţit şi de Luca (cf. *Fap* 16,10-18).

Paul se opreşte mai întâi la Neapoli şi apoi la Filipi, unde era o mică comunitate evreiască. În casa lor de rugăciune, Paul îşi începe misiunea. Aici se converteşte o femeie păgână, Lidia, care, fiind bogată, va pune casa ei la dispoziţia creştinilor. Tot la Filipi, Paul vindecă de duhul prezicător sclava unor stăpâni bogaţi, care câştigau de pe urma ei. Atunci ei uneltesc o răscoală împotriva lui Paul şi Sila, pe care îi acuză în faţa autorităţilor. Misionarii sunt bătuţi şi aruncaţi în închisoare, de unde sunt eliberaţi de autorităţi, înspăimântate din cauza cutremurului din timpul nopţii.

Ei părăsesc oraşul şi se opresc la *Tesalonic*, unde se afla o comunitate evreiască destul de mare şi unde se convertesc mulţi păgâni. Evreii stârnesc din duşmănie o răscoală împotriva lui Paul şi, de aceea, Apostolul şi însoţitorii săi părăsesc oraşul şi merg la *Bereea*, unde

predică cu succes Evanghelia. Dar şi aici este urmărit de evreii din Tesalonic. Paul trebuie să părăsească în curând oraşul, lăsându-i acolo pe Timotei şi Sila.

Din Bereea, pleacă pe mare la *Atena* unde discută, după obiceiul filozofilor, în piața publică; apoi este invitat să-şi expună doctrina în fața Areopagului. Succesul său este minim, iar Paul rămâne dezamăgit din cauza îngâmfării atenienilor (cf. *Fap* 17,15-34). La Atena l-au ajuns Timotei şi Sila, dar Paul i-a trimis la Tesalonic.

Din Atena, Paul pleacă la *Corint*, un important oraş comercial. Predică mai întâi în sinagogi, iar, din cauza împotrivirii iudeilor, se îndreaptă spre păgâni şi are un succes neaşteptat. Rămâne aici un an şi jumătate şi locuieşte în casa soților Acvila şi Priscila, expulzați din Roma de împăratul Claudiu. Paul a fost acuzat în fața proconsulului Gallio, care a respins toate acuzațiile evreilor (cf. *Fap* 18,1-8). La Corint au sosit Sila şi Timotei, care i-au adus veşti îmbucurătoare despre comunitățile din Macedonia. Din Corint, probabil Paul scrie primele sale epistole: *1* şi *2 Tesaloniceni*.

După un an şi jumătate de şedere la Corint, se întoarce pe mare prin *Efes*, unde face un mic popas prin *Cezareea Palestinei*, *Ierusalim* şi rămâne la locul de plecare – *Antiohia* (cf. *Fap* 18,19-22).

1.4.3. A treia călătorie misionară (54-58)

Primul scop al acestei călătorii este de a-i întări în credință pe membrii comunităților înființate în Asia Mică. Paul cutreieră Galația şi Frigia, vizitează şi celelalte

comunități din Asia Mică şi ajunge la *Efes*, îndeplinind promisiunea dată în a doua călătorie de a se opri acolo mai mult timp. Efesul devenise un centru de referință, astfel încât rămâne acolo trei ani. Pe neaşteptate, un oarecare Demetrius, originar din Efes, nemulțumit de faptul că păgânii se convertesc la creştinism şi nu-i vor mai cumpăra idolii făcuți din argint, provoacă o răscoală împotriva lui Paul.

De aceea, el părăseşte Efesul şi trece prin *Troa* în *Macedonia*, unde se întâlneşte cu Tit, întors de la Corint, care îi aduce veşti bune despre corinteni. De aceea, se duce la *Corint*, unde va sta trei luni şi va potoli spiritele. De aici, prin Macedonia (nu direct prin Palestina din cauza uneltirilor evreilor) Paul se îndreaptă spre *Ierusalim* pentru a preda comunității de acolo colectele strânse în Macedonia şi Grecia. La Milet, îi cheamă pe mai-marii Bisericii din Efes şi îşi ia rămas bun de la ei, având presimțirea că nu îi va mai vedea. La Cezareea, un profet pe nume Agabus îi prevesteşte că la Ierusalim va fi arestat de evrei şi dat pe mâna păgânilor. Însoțitorii lui Paul şi creştinii din Cezareea îl roagă să nu se ducă la Ierusalim, dar Paul este hotărât să înfrunte orice primejdie, şi pleacă. Comunitatea din Ierusalim l-a primit cu bucurie şi astfel se încheie cea de-a treia călătorie misionară.

În această călătorie a scris cele mai importante epistole: *Galateni, 1* şi *2 Corinteni* şi *Romani*.

Acuzându-l de intrarea păgânilor în templu, evreii erau gata să-l omoare în anul 58 la Ierusalim, însă Claudiu Lisias, tribun roman, trimite soldați care să intervină în

conflictul dintre Paul şi iudei. Paul încearcă fără succes să se apere şi să se dezvinovățească şi este trimis la Cezareea, unde se afla sediul procuratorului cel mai important din provincie. Felix l-a ținut doi ani în închisoare, iar când a fost schimbat din funcție l-a predat pe Paul succesorului său, Festus. Văzând că procesul său se amână, Paul face apel la judecata cezarului; a fost predat centurionului Iuliu care îl conduce la Roma. Cu dificultăți mari (cf. *Fap* 27,1-28,15), ei încep călătoria în toamna anului 60. Din cauza unei furtuni, corabia a naufragiat şi au iernat cu greu pe insula Malta. În primăvara anului 61, şi-au continuat călătoria şi au debarcat la Puteoli, de unde pe jos, pe via Appia, au ajuns la *Roma*. Aici, Paul este pus într-o casă particulară sub pază uşoară timp de doi ani (61-63), timp în care oameni de toate categoriile au venit să-l asculte, vorbind despre Isus (cf. *Fap* 28,16-31).

În acest timp, a scris epistolele către *Coloseni, Efeseni, Filemon* şi *Filipeni*.

După doi ani, fiind găsit nevinovat, este eliberat.

1.4.4. A patra călătorie misionară (64-66)

Tradiția spune că Paul a plecat în Spania şi apoi s-a întors în Italia. Potrivit relatărilor epistolelor pastorale, a fost la *Efes* unde îl lăsase pe Timotei (cf. *1Tim* 1,3). De acolo a plecat în *Macedonia* şi de aici în *Creta*, unde l-a lăsat pe Tit (cf. *Tit* 1,15). De aici, merge la *Nicopole*, unde rămâne pe timpul iernii (cf. *Tit* 3,12). În primăvară, merge la *Troa* (cf. *2Tim* 4,13), apoi la *Milet* (cf. *2Tim* 4,20) şi, de acolo, la *Corint* (cf. *2Tim* 4,40).

Revenind la Roma, este arestat şi închis. Această a doua captivitate romană (66-67) este foarte grea. În anul 67, sub domnia lui Nero, este decapitat pe Via Ostia. Pe mormântul său s-a construit o bazilică demnă de acest mare apostol.

În această ultimă perioadă a vieţii sale (64-67), a scris epistolele pastorale *1* şi *2 Timotei* şi *Tit*.

1.5. Scrisorile sfântului Paul

În afară de predica orală, sfântul Paul s-a folosit de scrisori pentru a pregăti, a înlocui sau a desăvârşi munca sa pastorală. Nu toate epistolele sfântului Paul au ajuns până la noi. Astfel, în *1Cor* 5,9 este citată o epistolă precedentă trimisă corintenilor. În *Col* 4,16 se vorbeşte despre o epistolă trimisă laodicenilor. Din *Fil* 3,1, se pare că Apostolul a scris de mai multe ori filipenilor. De asemenea, în *2Cor* 2,3-9 şi *2Cor* 7,8-13 se vorbeşte de o epistolă trimisă corintenilor între prima şi a doua scrisoare.

Pe seama sfântului Paul au fost puse o serie de epistole apocrife: către laodiceni, alexandrini, ciprioţi. Ordinea, după Conciliul Tridentin, este următoarea: *Romani*, *1* şi *2 Corinteni*, *Galateni*, *Efeseni*, *Filipeni*, *Coloseni, 1* şi *2 Tesaloniceni*, *1* şi *2 Timotei, Tit, Filemon* şi *Evrei*. Ultima, *Scrisoarea către Evrei*, a fost cu greu primită în canon.

Autenticitatea lor este dovedită de tradiţia veche. Multe din ele erau cunoscute sfinţilor părinţi: Clement Romanul (98-102), sfântul Ignaţiu († 107), sfântul Policarp († 156); toate erau cunoscute sfântului Iustin († 163), sfântului Irineu († 202) şi lui Tertulian († 222).

Astăzi, exegeții catolici recunosc, în mare parte, autenticitatea scrisorilor sfântului Paul. În general, este negată originea paulină a *Scrisorii către Evrei*.

Principalul izvor al doctrinei pauline este Domnul Isus însuşi, care i-a apărut în drum spre Damasc şi l-a chemat la apostolat. După acest moment, Domnul i-a apărut în repetate rânduri şi i-a făcut revelații deosebite (cf. *2 Cor* 12,1-4).

Apostolul face deseori referire la acest izvor supranatural (cf. *Gal* 1,15; *1 Cor* 11,23). Dar nu toată doctrina a primit-o prin revelații particulare. Multe le-a cunoscut de la apostoli (cf. *1 Cor* 15,3-7), fiind fapte publice, predicate de apostoli şi ucenici.

În scrisorile sfântului Paul, se disting *originalitatea şi amploarea gândirii Apostolului, marile teme ale credinței creştine şi ale teologiei, persoana lui Isus Cristos, învierea, Botezul, Euharistia, îndreptățirea, harul, carismele etc.* Totuşi, nu vom găsi în epistolarul paulin o sistematizare tipică asemenea unui manual teologic şi, cu atât mai puțin, o pură şi simplă speculație teologică. Scrisorile culeg o experiență de credință care, datorită faptului că a fost asimilată şi aprofundată progresiv, expune o gândire matură, din care se înalță şi teologul. Scrierile sfântului Paul derivă dintr-o situație foarte precisă, sunt scrieri de circumstanță care trebuie încadrate în finalitatea misionară şi pastorală.

Convergența unor elemente care revin periodic în epistolar oferă posibilitatea de a scoate în relief caracteristicile gândirii pauline: cristologia, escatologia, soteriologia şi ecleziologia.

Primii creştini trăiau experienţe spirituale noi, dar nu erau în stare să le exprime. Lipseau conceptele, cuvintele. Paul a elaborat noi categorii teologice pentru a exprima noutatea creştină: a înţeles şi a făcut să se înţeleagă că moartea şi învierea lui Cristos au creat o nouă situaţie religioasă.

Autoritatea şi forţa pătrunzătoare a gândirii sfântului Paul, atestată de scrisori, au însoţit creşterea primelor comunităţi creştine care, adunând scrierile sale, au făcut din ele obiectul unei aprofundări continue.

În istoria Bisericii şi în reflecţia teologică, de la Sfinţii Părinţi şi până în epoca modernă, scrisorile au avut o influenţă remarcabilă, stârnind după caz sau potrivit epocii istorice respective, adeziune sau refuz ostil.

În timpul primelor secole, s-a recurs frecvent la scrisorile lui Paul pentru a respinge mişcări de erezie, pentru a susţine şi întări doctrina tradiţională. Nu sunt rare cazurile când s-au făcut lecturi extremiste sau simplificate, prin accentuarea exclusivă a unor puncte singulare din gândirea Apostolului (exemplu grăitor este reforma lui Martin Luther).

Textele sfântului Paul hrănesc de 20 de secole credinţa creştină şi teologia, sunt în centrul dialogului ecumenic şi constituie o voce critică cu care viaţa oricărui credincios, în respectivele perioade istorice, are datoria să se confrunte pentru a crea acea umanitate nouă şi autentică ce stă la baza experienţei credinţei creştine.

Teologia sfântului Paul s-a dezvoltat după o linie continuă, sub impulsul Duhului Sfânt, care lucra în apostolul

său. O asemenea evoluție omogenă l-a condus la acea plinătate despre care *Scrisoarea către Efeseni* ne dă o frumoasă mărturie. Vom recunoaşte etapele acestei evoluții studiind scrisorile sale după ordinea cronologică, şi nu aşa cum apar în canonul Noului Testament, unde criteriul a fost ordinea descrescătoare, ținând cont de mărimea scrisorii: *1* şi *2 Tesaloniceni*, *1* şi *2 Corinteni*, *Galateni*, *Romani*, *Coloseni*, *Efeseni*, *Filemon*, *Filipeni*, *1 Timotei*, *Tit* şi *2 Timotei*.

2. SCRISOAREA ÎNTÂI CĂTRE TESALONICENI

2.1. Autorul

După indicația din 1,1 şi după mărturia tradiției, această scrisoare a fost scrisă de sfântul Paul. De altfel, caracterul personal şi asemănarea de limbă, stil şi vocabular cu cele patru scrisori principale (*Rom*, *1* şi *2 Cor*, *Gal*) arată autenticitatea acestei scrisori. Paul proclamase Evanghelia la Tesalonic în a doua călătorie misionară.

Această scrisoare nu conține învățături doctrinare, dar este expresia bucuriei în libertatea duhului, conținând amintiri, mulțumiri, îndemnuri şi avertismente. După diferite elemente de compoziție, *Scrisoarea întâi către Tesaloniceni* aparține genului epistolar al epocii din lumea elenistică.

Scrisoarea întâi către Tesaloniceni este cea mai veche scriere a Noului Testament şi datează din anul 50, fiind scrisă la Corint.

2.2. Scopul şi destinatarii

Comunitatea creştină din Tesalonic a fost întemeiată de sfântul Paul, împreună cu Sila şi Timotei, în a doua călătorie misionară (cf. *Fap* 17,1-9). Oraşul Tesalonic (astăzi Salonic) a fost fondat în 315 î.C., de generalul Casandrus, în onoarea soției sale, sora lui Alexandru cel Mare. Cetatea era un important centru comercial şi capitala provinciei romane Macedonia. Populația era alcătuită din numeroase grupuri etnice provenite din diferite regiuni ale imperiului. Întrucât sfântul Paul a fost nevoit să părăsească în grabă Tesalonicul din cauza revoltei iudeilor, era îngrijorat de situația comunității creştine. Primind veşti bune de la Timotei şi Sila, le scrie tesalonicenilor această scrisoare în care îşi exprimă bucuria că au rezistat încercărilor grele.

2.3. Structura

– 1,1: salutul adresat tesalonicenilor;

– 1,2-3,13: mulțumirea sfântului Paul oferită lui Dumnezeu pentru credința, speranța şi caritatea celor din Tesalonic, cărora Dumnezeu le-a dăruit har şi bunătate pentru a deveni model în ceea ce priveşte adeziunea la Cuvântul lui Dumnezeu. Un alt motiv de mulțumire sunt veştile pline de mângâiere aduse de Timotei.

– 4,1-5,22: o serie de îndemnuri, încurajări, admonestări şi instrucțiuni: sfințenie în viața de căsătorie, caritate în relațiile comunitare, soarta creştinilor morți înainte de ziua de apoi şi avertismentul de a fi vigilenți şi pregătiți pentru venirea finală a Domnului.

– 5,23-28: încheierea: urările şi salutul Apostolului şi al colaboratorilor săi.

2.4. Teologia

Deşi scrisoarea nu are un caracter doctrinar, în ea sunt atinse unele aspecte teologice. Toată scrisoarea este străbătută de *aşteptarea escatologică*. Speranța reîntoarcerii lui Cristos marchează toată viața creştină. „Ziua Domnului" anunțată de Vechiul Testament, adică ziua în care Dumnezeu se va manifesta ca judecătorul celor drepți şi al celor nelegiuiți, este înțeleasă de sfântul Paul ca „ziua lui Cristos". Domnul Isus va veni în gloria sa de Fiu al lui Dumnezeu pentru mântuirea celor credincioşi şi pierirea celor nelegiuiți. Tensiunea aşteptării venirii lui Cristos punea în mod iminent problema datei sfârşitului lumii. De aici, se naşte o problemă deosebită pe care Apostolul trebuie să o rezolve: ce se va întâmpla cu cei decedați înainte de venirea Domnului? Sfântul Paul arată că cei morți nu vor fi nedreptățiți, căci ei vor fi înviați şi astfel vor participa împreună cu cei vii la inaugurarea împărăției lui Cristos cel înviat. Atât tesalonicenii cât şi Apostolul, în momentul redactării scrisorii, doreau ca această dată să fie cât mai curând. Însă această aşteptare a venirii iminente nu trebuia să fie obsesivă. Important este ca tesalonicenii să trăiască într-o stare de aşteptare vigilentă, dar liniştită.

Un aspect asupra căruia sfântul Paul atrage atenția cu insistență este *necesitatea dobândirii sfințeniei*. Rădăcina acestei sfințenii este darul Duhului. Omul trebuie să

devină un fel de „vas” viu care să conțină Duhul lui Dumnezeu. Prezența Duhului în om cere un comportament moral adecvat, care presupune, pe de o parte, evitarea a tot ceea ce contrastează cu Duhul sfințeniei lui Dumnezeu, iar, pe de altă parte, preocuparea pentru tot ceea ce îl apropie pe om de Dumnezeu: iubirea frățească şi munca cinstită, continuate de cultul adus lui Dumnezeu în liturgie.

2.5. Texte alese

□ 2,1-12: apostolatul lui Paul la Tesalonic;
□ 4,1-12: îndemnuri la curăție, dragoste frățească, muncă;
□ 4,13-18: învierea morților;
□ 5,1-11: venirea Domnului.

2.6. Teme

✦ Apostolatul lui Paul şi apostolatul meu;
✦ Chemarea la sfințenie;
✦ Venirea Domnului – motiv de speranță sau de neliniște?

3. SCRISOAREA A DOUA CĂTRE TESALONICENI

3.1. Autorul

După mărturia tradiției creştine şi a indicațiilor din scrisoare, *Scrisoarea a doua către Tesaloniceni* a fost atribuită sfântului Paul. Caracterul diferit al scrisorii, în comparație cu *Scrisoarea întâi către Tesaloniceni* şi, mai ales, cu o perspectivă escatologică cu totul diferită, i-a făcut pe unii exegeți necatolici să pună în discuție autorul, propunând o reelaborare a *Scrisorii întâi către Tesaloniceni* spre sfârşitul secolului I. Este posibil ca, în comunitatea din Tesalonic, să se fi produs schimbări majore de la primirea scrisorii, ceea ce impune o altă tonalitate şi un alt conținut.

Există o mare diferență între stilul acestei scrisori şi cel din *Scrisoarea întâi către Tesaloniceni*: lipsesc expresiile de îndemn şi încurajare, iar adresarea este mai distantă; limbajul este comun, din viața de fiecare zi.

Scrisă la puțin timp după *Scrisoarea întâi către Tesaloniceni*, tot la Corint, scrisoarea datează din anul 51.

3.2. Scopul şi destinatarii

Apostolul a primit informații despre o stare continuă de persecuție a creştinilor din Tesalonic. Pe lângă această situație, exista o oarecare confuzie în comunitate din cauza unor pretinse revelații şi interpretări greşite a unor expresii din prima scrisoare, ceea ce a dus la formarea opiniei că venirea Domnului (*parusia*) este atât de

aproape încât se neglija munca, ajungându-se astfel la un fel de trândăvie şi laxism, care amintea de viaţa păgână anterioară convertirii. Sfântul Paul se vede astfel nevoit să scrie scurt, dar cu autoritate, această scrisoare.

3.3. Structura

– 1,1-2: o scurtă prezentare a celor care trimit scrisoarea (Paul, Silvan şi Timotei); sunt salutaţi destinatarii.

– 1,3-12: mulţumirea adusă de Paul lui Dumnezeu pentru perseverenţa tesalonicenilor în persecuţie.

– 2,1-3,5: venirea Domnului nu trebuie considerată iminentă, căci va avea loc mai întâi apostazia şi demascarea lui Anticrist. Paul îi îndeamnă să rămână perseverenţi pentru că Domnul este fidel şi îi va ajuta.

– 3,6-15: Paul îi mustră cu severitate pe cei leneşi, propunându-le să muncească după exemplul său, pentru a nu fi povara comunităţii.

– 3,16-18: încheierea: după o scurtă binecuvântare, Apos-tolul precizează că a semnat cu mâna proprie scrisoarea pentru a evita falsificarea sau interpretarea greşită a învăţăturii sale.

3.4. Teologia

Tema principală este *escatologia*. Venirea Domnului nu este iminentă, aşa cum au interpretat unii din prima scrisoare. Ziua venirii rămâne nedeterminată (la fel ca în toată tradiţia creştină). Apostolul face o interpretare a istoriei în cheie apocaliptică: apostazia, Anticristul, omul

nelegiuirii este în opoziție față de Dumnezeu, iar forțele negative care sunt sub influența Satanei acționează în istorie şi se opun lui Cristos şi celor care îi aparțin lui. Această prezență a forțelor negative nu trebuie să surprindă. Dumnezeu nu le distruge încă, el are un plan care este deja în acțiune şi care se va împlini o dată cu venirea Domnului, când tot răul va fi îndepărtat. În contact direct cu problemele şi provocările evenimentelor istorice, creştinul nu va înceta să facă binele şi să rămână mereu în contact din ce în ce mai profund cu Dumnezeu şi cu Fiul său, Cristos. El îşi va întări speranța şi se va angaja cu perseverență fără ca să evadeze prin lene din mersul istoriei.

3.5. Texte alese

□ 2,1-12: semnele premergătoare venirii Domnului;
□ 3,10: „Dacă unul nu vrea să lucreze, nici să nu mănânce".

3.6. Temă

✦ Dreptul şi datoria de a munci.

4. SCRISOAREA ÎNTÂI CĂTRE CORINTENI

4.1. Autorul

Sfântul Paul a întemeiat comunitatea din Corint în anul 51 şi a rămas un an şi jumătate acolo, apoi s-a întors la Ierusalim. Între timp, au apărut o serie de probleme în comunitatea corintenilor, la care Apostolul răspunde prin mai multe scrisori (se consideră că au fost în total patru scrisori, din care ne-au rămas doar cele două prezente în Noul Testament).

La o primă lectură, această scrisoare face impresia că este vorba de o culegere de fragmente în care sunt abordate diferite chestiuni, încât unii comentatori vorbesc de un mon-taj artificial de fragmente provenind din diferite scrisori. Dar trebuie reamintit că *1Cor* reflectă un scop practic, pastoral, şi nu o preocupare teologică sistematică. Scrisoarea aparţine genului epistolar al epocii din lumea elenistică.

Scrisoarea întâi către Corinteni este trimisă din Efes, la începutul celei de-a treia călătorii misionare, probabil în primăvara anului 56, dacă nu chiar 55.

4.2. Scopul şi destinatarii

După un schimb de scrisori cu corintenii şi, mai ales, după informaţiile primite de la „cei din casa Cloei” (*1Cor* 1,11) Apostolul află că în comunitate sunt probleme grave: un caz de incest, procesele dintre fraţi la tribunalele păgânilor şi prostituţia. După ce dezbate aceste

probleme, răspunde întrebărilor concrete puse în scrisori de corinteni: căsătoria şi celibatul, carnea jertfită idolilor, participarea la viața socială a cetății, participarea la adunările creştine şi învierea morților.

Comunitatea creştină din Corint era alcătuită în mare parte din greci. Era o comunitate vie, dar expusă influențelor ambientului. Oraşul Corint, distrus de consulul Mummis în 146 î.C., a fost reconstruit din voința lui Iuliu Cezar în 44 î.C. În 27 î.C., a devenit capitala provinciei romane Ahaia. Datorită celor două porturi, Lecaion şi Cencra, devenise un centru strategic şi comercial prin care treceau mărfurile din Occident spre Orient şi invers. Oraşul, metropolă a lumii greceşti, cu fascinația jocurilor, era locuit de o populație cosmopolită (aproximativ 500.000 de locuitori). Un mare număr de oameni erau atraşi de viața economică şi culturală intensă. Era totodată şi un centru religios: celebru a fost sanctuarul dedicat Afroditei şi lui Poseidon, zeul mării. Nu mai puțin renumit era prin laxitatea morală, cum ar fi răspândirea prostituției, fie sacră, fie profană.

4.3. Structura

– 1,1-9: salutul adresat destinatarilor şi o rugăciune de mulțumire pentru darul credinței;

– 1,10-4,21: este abordată problema diviziunilor în Biserică, arătând că înțelepciunea lui Dumnezeu îi cheamă la unitate;

– 5-6: în continuare, îşi prezintă indignarea pentru cazul de incest, pentru recurgerea la tribunalul păgânilor şi pentru desfrâu;

– 7-11,1: rezolvă unele dubii ale corintenilor cu privire la valoarea căsătoriei şi a celibatului şi cu privire la carnea jertfită idolilor, atingând problema conştiinţei, a libertăţii, precum şi a raportului dintre creştini şi păgâni;

– 11,2-14,40: răspunde întrebărilor cu privire la rolul femeii în adunările liturgice, cu privire la celebrarea euharistică şi cu privire la folosirea carismelor;

– 15: în sfârşit, înţelegând dificultatea corintenilor de a accepta învierea trupurilor din cauza mentalităţii greceşti dualiste, nu caută o demonstrare filozofică, ci arată direct absurditatea unui astfel de refuz care face zadarnică credinţa lor: fără înviere nu se poate vorbi nici de Cristos, nici de Biserică;

– 16: în încheiere, sfântul Paul dă instrucţiuni cu privire la colecta pentru Ierusalim, îşi prezintă proiectul activităţii misionare şi face o serie de recomandări.

4.4. Teologia

Corintenii erau obişnuiţi să formeze mici grupări religioase care aveau în frunte un conducător. Această tendinţă se observă şi în Biserica lor: unii fac referinţă la Paul, alţii la Apolo, alţii la Chefa. Sfântul Paul proclamă adevărata înţelepciune şi arată că edificarea comunităţii presupune *rolul de cultivator şi constructor al lui Dumnezeu*.

Împotriva tendinței corintenilor de a se considera inspirați şi plini de înțelepciune, Paul precizează care este *adevărata cunoaştere*: înțelepciunea lui Dumnezeu este rodul acțiunii Duhului Sfânt care, prin carisme, daruri adevărate ale harului, şi nu prin manifestări excepționale, permite comuniunea de viață cu Cristos în cadrul comunității de credință.

Biserica este Trupul lui Cristos în care fiecare îşi are rolul propriu. Sfântul Paul prezintă exigențele evanghelice pentru bărbat şi femeie, atât în viața de căsătorie, cât şi în starea de văduvie, de singurătate şi de feciorie, afirmând cu tărie (într-un mediu cultural grecesc în care trupul este considerat subiect al actului religios): „preamăriți-l pe Dumnezeu în trupul vostru" (*1Cor* 6,20).

Creştinul are de înfruntat mereu ispita idolatriei ca ideologie şi organizare a vieții. Pentru a rezista, *el nu trebuie să trăiască izolat*, ci în comunitatea în care se realizează cel mai bine în adunarea euharistică. Această adunare devine rodnică prin caritatea arătată Bisericilor mai sărace.

4.5. Texte alese

□ 2,9: „Ochiul nu a văzut şi urechea nu a auzit, nici nu s-a urcat la inima omului ceea ce Dumnezeu a pregătit celor care îl iubesc";
□ 4,7: „Ce bun ai, fără să-l fi primit? Dar dacă l-ai primit, la ce te făleşti, ca şi cum nu l-ai fi primit?";
□ 6,20: „Preamăriți-l pe Dumnezeu în trupul vostru";

□ 9,24-25: „Nu ştiți oare că cei care aleargă în stadion, toți aleargă, dar unul singur ia premiul? Alergați în așa fel încât să-l câștigați. Orice atlet însă se stăpânește de la toate; dar ei o fac pentru a primi o cunună pieritoare, pe când noi una nepieritoare”;
□ 10,12-13: „Așadar, cine crede că stă în picioare să ia seama să nu cadă. Nu v-a încercat încă nici o ispită supraomenească. Dumnezeu este de încredere; el nu va lăsa să fiți ispitiți peste puterile voastre. Ba o dată cu ispita vă va da şi scăparea, prin puterea de a o înfrunta”;
□ 12,4: „Sunt deosebiri în daruri, dar unul şi acelaşi este Spiritul”;
□ 13: imn în cinstea dragostei;
□ 15,16-19: „Căci dacă morții nu învie, nu a înviat nici Cristos. Iar dacă nu a înviat Cristos, zadarnică este credința voastră şi sunteți încă în păcatele voastre. Atunci chiar şi cei răposați în Cristos sunt pierduți. Dacă numai pentru această viață ne-am pus nădejdea în Cristos, suntem cei mai nenorociți dintre oameni”.

4.6. Teme

✦ Unitate în diversitate;
✦ Căsătoria şi celibatul;
✦ Participarea la viața socială a comunității;
✦ Participarea la adunările creştine.

5. SCRISOAREA A DOUA CĂTRE CORINTENI

5.1. Autorul

Limba, stilul, gândirea, sentimentele şi circumstanţele istorice specifice, ca şi tradiţia creştină încă din primul secol atribuie această scrisoare sfântului Paul. Este cea mai emoţională şi mai pasională dintre scrisorile pauline. Arta de a ilumina întâmplările cele mai obişnuite cu cele mai înalte principii ale credinţei face din această scrisoare un izvor de teologie şi spiritualitate. Spontaneitatea stilului face ca datele istorice şi punctele existenţiale să ne rămână în cea mai mare parte necunoscute.

Nu cunoaştem sigur locul în care s-a scris această scrisoare. Ar putea fi Efes, dar şi Macedonia sau o localitate din nordul Greciei. Era spre sfârşitul celei de-a treia călătorii misionare, probabil în toamna anului 56 sau iarna anului 57.

5.2. Scopul şi destinatarii

Prima scrisoare trimisă de la Efes, cu aproape un an înainte, ca şi vizita făcută de Timotei la Corint, nu au dat rezultatul aşteptat. Atunci Paul a intervenit personal printr-o vizită scurtă, după care a plecat, cu promisiunea de a reveni. Probabil o ofensă gravă adusă între timp autorităţii sale de apostol îl face să-l trimită pe Tit, care a dus o scrisoare aspră (cf. *2Cor* 2,3-4; 7,8-9). Fiind obligat să fugă din Efes, l-a aşteptat cu nerăbdare pe Tit mai întâi la Troa şi apoi în Macedonia, unde s-au şi întâlnit.

Primind veşti încurajatoare, le scrie corintenilor o scrisoare „în lacrimi" în care face o apologie a misiunii sale apostolice.

5.3. Structura

– 1,1-11: salutul obişnuit şi o rugăciune de mulţumire către Dumnezeu pentru că a scăpat din primejdia de moarte prin care a trecut probabil la Efes;

– 1,12-7,16: sfântul Paul explică de ce nu a venit personal la Corint aşa cum promisese, prezentând corectitudinea şi coerenţa atitudinii sale faţă de corinteni. El subliniază măreţia apostolatului său în comparaţie cu slujirile din Vechiul Testament, slujirea pentru reconciliere şi efortul personal pentru a răspunde încrederii lui Dumnezeu şi pentru a corespunde aşteptărilor credincioşilor;

– 8-9: Apostolul pledează pentru o colectă în favoarea Bisericii din Ierusalim prezentând motivul, modul de realizare şi importanţa ei;

– 10,1-13,10: sfântul Paul intră într-o polemică cu adversarii săi pe care îi numeşte „pseudoapostoli", camuflaţi în persoane pline de zel, dar care, în realitate, se caută doar pe ei înşişi;

– 13,11-13: un salut călduros şi o densă formulare liturgică.

5.4. Teologia

Deşi, în aparenţă, *Scrisoarea a doua către Corinteni* pare o critică dură, totuşi conţine multe teme teologice.

Apostolatul – ca prezentare a lui Cristos şi a Evangheliei sale – este o acțiune a lui Dumnezeu pe care o scrie în inima omului ca pe o scrisoare. Conținutul este Cristos şi poate fi citit numai prin acțiunea Duhului. Astfel, omul descoperă în sine noua alianță şi noua lege pe care Dumnezeu o promisese prin profeți. Față de această acțiune a lui Dumnezeu, apostolul are o acțiune subordonată, secundară. Este un *servitor* pe care îl califică Dumnezeu şi îl face apt să-şi împlinească slujirea. Printr-o formulă formidabilă, sfântul Paul sintetizează măreția şi fragilitatea sa ca apostol: „noi avem această comoară în vase de lut" (*2Cor* 4,7).

Enumerând o serie de pericole, chinuri şi mizerii pe care le-a îndurat în activitatea sa apostolică, Paul aprofundează *tema valorii suferinței*: dintr-un rău, suferința este transformată într-o mărturie a adevărului Evangheliei şi a puterii lui Dumnezeu. Astfel, suferința devine un semn clar al vocației şi misiunii sale, devine în același timp un medicament împotriva pericolului mândriei.

Deşi, personal, Apostolul refuză ajutorul material din partea corintenilor, insistă ca aceştia *să fie generoşi* față de creştinii din Ierusalim. Acest gest de caritate are ca exemplu dărnicia lui Cristos „care din iubire față de voi, deşi era bogat, s-a făcut sărac, pentru ca prin sărăcia lui voi să vă îmbogățiți", şi exprimă unitatea şi comuniunea dintre credincioşii din Corint şi cei din Ierusalim, loviți de o cumplită foamete (cf. *2Cor* 8,1-9,15). Gestul corintenilor devine chiar o obligație şi o recunoştință pentru harul de a fi avut parte de evanghelie.

5.5. Texte alese

□ 3,3: „Este limpede că voi sunteți o scrisoare a lui Cristos, dată în sarcina noastră, scrisă nu cu cerneală, ci cu Spiritul Dumnezeului celui viu, nu pe table de piatră, ci pe tablele inimii celei de carne";
□ 4,7: „Dar această comoară noi [apostolii] o avem în vase de lut, pentru ca această nemăsurată putere să fie de la Dumnezeu şi nu de la noi. De pretutindeni suntem apăsați dar nu striviți; fără ieşire dar nu descurajați; suntem prigoniți dar nu părăsiți; suntem doborâți dar nu nimiciți";
□ 5,15: „Iar Cristos a murit pentru toți, pentru ca cei care trăiesc să nu mai trăiască pentru ei înşişi, ci pentru Acela care a murit şi a înviat pentru ei";
□ 7,10: „Tristețea de dragul lui Dumnezeu înfăptuieşte întoarcerea mântuitoare de care nu-ți pare rău, pe când tristețea de dragul lumii aduce moartea";
□ 8,9: „Cunoaşteți doar bunătatea lui Cristos, care din bogat ce era s-a făcut sărac pentru voi, ca voi să vă îmbogățiți din sărăcia lui";
□ 13,13: „Harul Domnului nostru Isus Cristos, dragostea lui Dumnezeu Tatăl şi împărtăşirea Duhului Sfânt să fie cu voi toți".

5.6. Teme

✦ Suferința în viața sfântului Paul şi în viața mea;
✦ Caritatea în viața mea de creştin.

6. SCRISOAREA CĂTRE GALATENI

6.1. Autorul

Indicația din *Gal* 1,1 arată că autorul scrisorii este sfântul Paul. Stilul şi limbajul, temele teologice tipic pauline în metodă şi în conținut, ca şi mărturia unanimă a tradiției, ne oferă certitudinea că această scrisoare aparține apostolului Paul.

Scrisoarea către Galateni este o apologie retorică în care autorul foloseşte acuza, dojana, îndemnul, avertismentul, elogiul şi demonstrația într-un ritm vioi. Uneori, expresiile sunt atât de dure încât par un exces, dar aceasta este modul în care Apostolul îşi arată, pe de o parte, afecțiunea pentru „copiii" săi şi angajarea sa totală în misiune, iar, pe de altă parte, energia cu care îi combate pe cei care refuză adevărul Evangheliei.

O serie de manuscrise vechi adaugă la 6,18: „am scris către galateni de la Roma"; totuşi ipoteza că scrisoarea ar fi fost scrisă de acolo nu este prea susținută. Alte posibilități ar fi Efes, Macedonia şi Corint, dar toate sunt discutabile.

În privința datei, sunt mai multe păreri. *Scrisoarea către Galateni* ar fi putut fi scrisă în jurul anului 50, înainte de *Scrisoarea către Romani*, cu care are asemănări tematice.

6.2. Scopul şi destinatarii

Scrisoarea către Galateni este adresată Bisericii din Galația, fără nici o mențiune specială cu privire la un oraş anume. Galatenii, locuitorii provinciei Galația ce a fost întemeiată în anul 24 î.C., au fost probabil convertiți la creştinism de chiar sfântul Paul în a doua şi a treia călătorie misionară.

Motivul pentru care Apostolul intervine cu atâta vehemență este confuzia provocată de un grup de iudaizanți care, atacându-l pe Paul, îi contestă acreditarea de apostol din partea Bisericii-mamă de la Ierusalim şi consideră învățătura lui drept eretică. Pe de altă parte, îi îndemnau pe galateni să accepte tăierea împrejur (circumcizia) şi Legea lui Moise, motivând că acestea sunt necesare pentru a face parte din Biserică. Aflând acestea, Paul răspunde prin această scrisoare, voind să-şi susțină autoritatea de apostol şi autenticitatea Evangheliei predicate de el, demonstrând că mântuirea vine numai de la Isus Cristos, şi nu de la Legea mozaică. Aceasta a fost doar o pregătire pentru venirea lui Cristos. Reîntoarcerea la Lege înseamnă a redeveni sclavi şi a nu trăi libertatea de fii ai lui Dumnezeu pe care le-o dă Duhul lui Cristos.

6.3. Structura

– 1,1-10: *prologul* – după formula de adresare, Paul arată că misiunea sa principală este aceea de a vesti evanghelia, care este una singură.

– 1,11-2: în apologia personală, Paul aduce argumente arătând că evanghelia a primit-o printr-o revelație. Aceasta a fost apoi aprobată şi de Petru şi ceilalți apostoli.

– 3,1-5,12: Paul subliniază importanța credinței, aducând probe scripturistice, arătând caracterul provizoriu al Legii şi modul în care credința l-a eliberat pe om din sclavia în care fusese înlănțuit. Prin credința în Cristos, omul devine fiu al lui Dumnezeu, iar viața lui devine o viață în libertatea promisă de Dumnezeu adevăraților fii ai lui Abraham care a fost socotit drept datorită credinței sale, când Legea încă nu exista. Circumcizia a fost introdusă mai târziu ca sigiliu al îndreptățirii primite prin mijlocirea credinței.

– 5,13-6,10: recomandări pentru viața creştină. Libertatea creştinului nu trebuie confundată cu libertinismul moral. Spiritul este un principiu activ care trebuie să îndemne spre caritate şi se opune tentațiilor cărnii.

– 6,11-18: *epilogul* – sfaturi insistente de a refuza circumcizia.

6.4. Teologia

Ministerul apostolic al lui Paul. Apostolul are conştiința că toată viața lui trebuie să fie orânduită spre vestirea Evangheliei către păgâni. Această misiune vine numai de la Dumnezeu, fără amestecul vreunui element uman.

Unicitatea evangheliei. Există o singură evanghelie, pe care Paul a primit-o de la Cristos, iar o altă evanghelie vestită chiar de îngeri nu există. Accesul la mântuirea

plină de har este identic atât pentru iudeu cât şi pentru păgân.

Cristologia şi soteriologia. Cristos este prezentat ca Fiul lui Dumnezeu trimis de Tatăl în lume cu o misiune mântuitoare. El împlineşte în sine promisiunea binecuvântării făcută de Dumnezeu lui Abraham; el îi iubeşte pe oameni, asumându-şi slăbiciunile lor şi anulând păcatul prin moartea sa; el le comunică oamenilor viaţa Fiului lui Dumnezeu cel înviat. Omul intră în contact printr-o adeziune plină de credinţă ca urmare a predicării Evangheliei. Prin aceasta omul participă la mântuirea adusă de Cristos.

Ecleziologia. Prin credinţă şi Botez, creştinul intră în Biserică, noul popor al lui Dumnezeu, Ierusalimul ceresc, în care legătura supremă a unităţii este unirea cu Cristos. Prin Botez, viaţa omului devine viaţa lui Cristos. Omul este slab şi fragil, este carne, dar primeşte darul mântuitor al Duhului. Sub influxul său, creştinul poate să rămână în Cristos.

Justificarea pe care o primeşte creştinul prin credinţă anulează Legea mozaică.

Libertatea îşi găseşte impulsul interior în Duhul Sfânt, principiul şi motivaţia ultimă a acţiunii creştinului.

6.5. Texte alese

□ 1,8: „Dar, chiar dacă noi înşine sau un înger din cer v-ar predica altă evanghelie decât aceea pe care v-am predicat-o noi, afurisit să fie!”;

□ 2,20: „Nu mai sunt eu acela care trăiesc, ci în mine trăieşte Cristos”;
□ 3,28: „Toți câți ați fost botezați în Cristos, l-ați îmbrăcat pe Cristos. Nu mai există nici iudeu, nici sclav, nici liber; nu mai există nici bărbat, nici femeie, căci toți una sunteți în Cristos Isus”;
□ 4,4-5: „Când a venit însă împlinirea timpului, Dumnezeu l-a trimis pe Fiul său născut din femeie, născut sub lege, ca să-i răscumpere pe cei de sub lege, ca să primim înfierea”;
□ 5,19-23: faptele trupului şi rodul Duhului;
□ 6,14: „De mine însă departe fie gândul de a mă mândri, în afară doar de crucea Domnului nostru Isus Cristos, prin care lumea este răstignită pentru mine, iar eu pentru lume”.

6.6. Teme

✦ Evanghelia pentru sfântul Paul şi Evanghelia pentru mine;
✦ Botezul – sacrament care ne face una în Cristos Isus;
✦ Tentația lumii pentru sfântul Paul şi pentru mine.

7. SCRISOAREA CĂTRE ROMANI

7.1. Autorul

Sfântul Paul este un rabin evreu de cetățenie romană şi de limbă greacă, născut la Tars, în Cilicia. Încercările de a pune la îndoială autenticitatea scrisorii au fost puține şi fără fond. Limba este greaca specifică lui Paul, iar stilul este caracterizat de expresii concise. Pe lângă genul epistolar, apare o mare varietate de forme literare printre care raționamentul abstract, expunerea de tip rabinic, interpretarea midraşică[50], îndemnul înflăcărat, imnul şi poezia. Când a redactat această scrisoare, sfântul Paul se afla la Corint pe la sfârşitul celei de-a treia călătorii misionare şi înainte de a se întoarce la Ierusalim pentru a aduce colecta strânsă în Bisericile din Grecia.

Data redactării nu este sigură, această scrisoare fiind scrisă cu siguranță după anul 54 (începutul cei de-a treia călătorii) şi înainte de anul 59 (când a sosit Festus la Cezareea, ca guvernator). Probabilitatea cea mai mare este iarna anilor 57-58, mai precis în luna martie a anului 58.

---

[50] *Midraşul* este un fenomen biblic foarte vast, care izvorăşte şi se sprijină prin însăşi natura lui pe Cuvântul lui Dumnezeu. Midraşul explică, dezvoltă, aduce la zi textul biblic; el este, înainte de toate, un mod de a gândi, de a reflecta şi de a descoperi în textul biblic vechi motive pentru a-l explica şi pentru a-l actualiza la viața prezentă, aflată în continuă modificare.

7.2. Scopul şi destinatarii

Comunitatea din Roma îi era cunoscută lui Paul numai din auzite. Roma, capitala Imperiului, locuită de aproximativ un milion de cetățeni, aduna diverse grupuri de minorități etnice venite din Orient. Exista o mare comunitate de evrei, cu 13 sinagogi. Împăratul Claudiu a expulzat în anul 49 d.C. aproape 50.000 dintre ei, printre care se aflau şi soții Aquila şi Priscila, pe care Paul i-a întâlnit la Corint.

În scrisoarea trimisă, Apostolul se prezintă comunității pe care vrea să o viziteze în drum spre Spania.

7.3. Structura

– 1,1-17: *prologul*, în care Paul face o autoprezentare;
– 1,18-11,36: *prima parte*, cu caracter doctrinar;
- 1,18- 4,25: toți oamenii sunt marcați de păcat;
- 5,1-6,23: de la moartea păcatului la viața harului se trece prin credința în Isus Cristos;
- 7,1-8,39: această schimbare înseamnă trecere de la sclavia legii iudaice la viața Duhului;
- 9,1-11,36: taina lui Dumnezeu cu privire la mântuirea Israelului.

– 12,1-15,13: *a doua parte*, cu caracter moral, unde Paul insistă asupra folosirii corecte a carismelor şi a trăirii după exemplul lui Cristos;

– 15,14-16,27: *epilogul*, neobişnuit de lung, unde Paul îşi prezintă misiunea lui de apostol şi dorința de a-i întâlni pe credincioşii din Roma.

7.4. Teologia

Pornind de la experiența proprie, iudaică şi creştină, sfântul Paul abordează şi aprofundează o tematică fundamentală: *evanghelia*. Ea este vestirea lui Cristos, mort şi înviat, care se întâlneşte cu fiecare om, interpelându-l personal şi punându-l în fața unei decizii: dacă omul se deschide necondiționat evangheliei şi o acceptă în credință, găseşte calea mântuirii, dar, dacă i se închide şi o respinge, se află pe calea pierzării.

Sfântul Paul are încredere în om şi subliniază capacitatea lui naturală de a ajunge la cunoaşterea lui Dumnezeu pornind de la lucrurile create. Totuşi, omul este înclinat spre păcat. Dacă este păgân, nu există nici o posibilitate de a ieşi din păcat; evreul se consideră mântuit prin Lege. Totuşi, chiar şi evreul constată că nu poate respecta în totalitate prescrierile Legii. Deci toți oamenii descendenți din Adam sunt sub păcat. Singura posibilitate de mântuire este ataşarea de cuvântul şi persoana lui Cristos prin credință. O dată eliberat prin Botez de starea de păcat, creştinul devine fiu al lui Dumnezeu şi este condus de Duhul Sfânt, trebuind să trăiască în conformitate cu noua lui condiție de îndreptățit.

O problemă care îl frământă pe Paul este *refuzul evreilor de a primi Evanghelia şi de a-l asculta de Cristos*. Care va fi soarta lor? Pentru sfântul Paul, este clar că evreii sunt aleşi de Dumnezeu, iar Dumnezeu nu se poate dezice. Evreii se vor putea mântui numai prin acceptarea lui Cristos. Totuşi, împietrirea lor face posibilă constituirea unui popor nou, format din păgâni şi evrei convertiți.

Aceştia trebuie să rămână recunoscători pentru că au fost altoiți pe trunchiul poporului ales.

Toți *cei care acceptă Evanghelia trebuie să trăiască o viață nouă*, oferindu-se ca o jertfă vie, sfântă şi plăcută lui Dumnezeu. Ei trebuie să se deschidă către frații lor conform *carismelor* primite de la Duhul Sfânt. De asemenea, trebuie să se preocupe de menținerea comuniunii în Biserică şi a solidarității în societatea civilă. Sfântul Paul le recomandă creştinilor să urmeze exemplul lui Cristos în susținerea celor mai slabi în credință, după principiul „celălalt este mai important decât mine".

Scrisoarea către Romani este cea mai importantă prin dimensiunile ei şi prin temele pe care le tratează. Aceste teme ni-l prezintă pe sfântul Paul ca pe un apostol conştient de munca sa, preocupat chiar şi pentru comunitățile pe care nu le-a fondat, decis şi exigent, dar plin de gingăşie şi de înțelegere față de toți.

7.5. Texte alese

□ 5,8: „Dumnezeu însă şi-a arătat dragostea lui față de noi prin faptul că pe când eram încă păcătoşi, Cristos a murit pentru noi";
□ 5,17: „Dacă prin păcatul unui singur om a stăpânit moartea, datorită acestuia singur, cu atât mai mult datorită lui Isus Cristos singur vor domni în viață acei care primesc din plin harul şi darul dreptății";
□ 7,21: „Descopăr prin urmare această lege, ca atunci când vreau să fac binele, mai la îndemână îmi vine păcatul";

□ 8,18: „Eu socot că suferințele timpului de față nu se pot măsura cu mărimea viitoare care se va dezvălui în voi”;
□ 8,31-32: „Dacă Dumnezeu este cu noi, cine ne va sta împotrivă? El care nu l-a cruțat pe propriul său Fiu, ci l-a dat pentru noi toți, cum să nu ne dăruiască atunci totul o dată cu el?”;
□ 9,20: „Cine eşti tu, la urma urmei, ca să te cerți cu Dumnezeu? Îi va zice oare vasul celui care l-a plăsmuit: Pentru ce m-ai făcut astfel?”;
□ 12,4-5: „După cum avem mai multe mădulare într-un singur corp, iar aceste mădulare nu toate au aceeaşi funcție, tot aşa şi noi mai mulți suntem un singur trup în Cristos, iar fiecare în parte suntem mădulare unii altora”;
□ 12,15: „Bucurați-vă cu cei care se bucură; plângeți cu cei care plâng”;
□ 14,7-8: „Nici unul dintre noi doar nu trăieşte pentru sine însuşi, şi nici unul nu moare pentru sine însuşi. Fie că trăim, fie că murim, ai Domnului suntem”.

7.6. Teme

✦ Legea şi harul în viața creştinului;
✦ Răsplata veşnică şi suferințele;
✦ Datoria de slujire a creştinului.

8. SCRISORILE DIN CAPTIVITATE

Scrisorile către Coloseni, Efeseni, Filemon şi Filipeni sunt numite „scrisori din captivitate". Motivul este foarte simplu: din indiciile lor (*Gal* 4,3.10.18; *Ef* 3,1; 4,1; 6,20; *Flm* 1,9; *Fil* 1,7.12-13) rezultă că Paul era întemniţat atunci când le-a redactat, aşa încât se putea numi „prizonierul lui Cristos" (*Ef* 3,1).

Aceste patru scrisori constituie un grup aparte nu numai pentru că reflectă o anumită situaţie istorică şi psihologică a apostolului Paul, dar şi pentru că *prezintă aceleaşi personaje şi aceeaşi linie de gândire şi doctrină*. Tihic este amintit ca purtător al scrisorilor către coloseni (cf. *Col* 4,7-9) şi efeseni (cf. *Ef* 6,21). Tot prin el, Apostolul va trimite prin viu grai şi alte veşti cu privire la el. Împreună cu Tihic este amintit Onesim (cf. *Col* 4,9), un sclav fugar pe care Paul îl face creştin şi îl trimite vechiului său stăpân, Filemon. Artip, probabil unul dintre cei de frunte ai Bisericii din Colose, este amintit în *Col* 4,17, şi *Flm* 2. De asemenea, atât în *Col* 4,10-14 cât şi în *Flm* 23-24 se trimit salutări din partea aceloraşi persoane: Aristarh, Marcu, Epafras, Luca şi Dima.

Cât priveşte *asemănările de gândire şi doctrină*, acestea sunt evidente, mai ales între Scrisorile către Coloseni şi Efeseni. În schimb, Scrisorile către Filemon şi Filipeni au un caracter personal, lipsind marile teme doctrinare, cu excepţia unei scurte paranteze din *Fil* 2,4-11, unde apare cel mai profund fragment cristologic din toate scrisorile sfântului Paul.

Toate acestea ne conduc la concluzia că aceste scrisori *au fost scrise în aceeaşi perioadă de timp şi în acelaşi loc*. După mărturia tradiției, este vorba de prima captivitate romană a Apostolului, în perioada anilor 61-63 d.C., dar există păreri care susțin captivitatea de doi ani de la Cezareea sau o presupusă captivitate la Efes. Împotriva primei ipoteze, după cum reiese din scrisori, Apostolul spera într-o apropiată eliberare (cf. *Fil* 1,25; 2,24; *Flm* 22). Însă aceste speranțe nu putea să le nutrească la Cezareea nici sub succesorul lui Festus, din cauza apelului făcut către judecata cezarului (cf. *Fap* 25,11; 26,32). Mai mult, la Cezareea, sfântul Paul nu ar fi avut acea libertate de a predica, pe care a avut-o la Roma (cf. *Fap* 28,16; *Fil* 1,13). Împotriva celei de-a doua ipoteze avem tăcerea absolută în *Faptele Apostolilor* din partea lui Luca, referitor la o presupusă şi, mai mult, prelungită (cel puțin 2-3 luni) întemnițare a lui Paul la Efes. Nu reiese nici că Luca l-ar fi însoțit pe sfântul Paul la Efes, în timp ce reiese clar că l-a însoțit la Roma (cf. *Fap* 27-28; *Col* 4,14; *Flm* 24).

Cât priveşte *ordinea cronologică* a redactării scrisorilor, ultima este *Scrisoarea către Filipeni*. Apostolul întrezărea sfârşitul procesului. Puțin anterioară pare a fi *Scrisoarea către Filemon*, unde prevesteşte apropiata eliberare, cu rugămintea ca prietenul său să-i pregătească o locuință (cf. *Flm* 22). Primele scrisori din acest grup ar fi Scrisorile către Coloseni şi Efeseni, scrise aproape în acelaşi timp, deoarece există o mare asemănare cât priveşte tema. Precedența cronologică însă trebuie să o

aibă *Scrisoarea către Coloseni*, care dă impresia unei prime schițe teologice, mai bine elaborată în următoarea scrisoare, cea către efeseni.

8.1. SCRISOAREA CĂTRE COLOSENI

8.1.1. Autorul

Tradiția a atribuit încă de la început această scrisoare sfântului Paul. Particularitățile lingvistice şi ideile originale, în comparație cu celelalte scrisori pauline, i-au făcut pe unii exegeți să pună la îndoială apartenența scrisorii sfântului Paul. Este posibil ca Apostolul să fi încredințat redactarea scrisorii unui discipol (Timotei), iar aspectele statistice şi de limbaj se pot explica prin înaintarea lui în vârstă şi situația diferită în care se afla la Roma. Tonul scrisorii este mai distant, frazele sunt eliptice, uneori confuze sau cu greşeli, apar multe repetiții şi sinonime şi câteva imnuri liturgice.

Scrisoarea datează din prima captivitate romană (61-63).

8.1.2. Scopul şi destinatarii

Comunitatea creştină din Colose a fost înființată de Epafras. Colose era un vechi oraş din Frigia, nu departe de Laodiceea şi Hierapolis. Avea o oarecare importanță comercială datorită poziției sale şi a decăzut atunci când a înflorit Laodiceea. Din 129 î.C., a devenit parte din provincia romană asiatică. Comunitatea creştină din Colose nu a fost vizitată niciodată de sfântul Paul. Fiind în închisoare la Roma, află veşti prin Epafras, Onesim şi

Tihic despre noile situații din Colose şi le scrie pentru a-şi exprima bucuria că au rămas statornici în credință, dar şi pentru a le atrage atenția asupra pericolului propagandei iudaizanților şi a celor care propagau învățături greşite bazate pe religia misterelor, elemente cosmice şi ființe îngereşti. Ei propuneau o cale spre mântuire diferită de calea autentic creştină (asceza dură, eliminarea contactului cu materia, considerată antidivină).

8.1.3. Structura

– 1,1-14: *introducere* – salutul şi mulțumiri pentru credința şi dragostea colosenilor şi promisiuni de rugăciune;

– 1,15-2,23: *partea dogmatică* – Paul îi îndeamnă pe coloseni să-l laude pe Dumnezeu pentru măreția răscumpărării, exprimată printr-un imn cristologic în care este pus în lumină primatul lui Cristos asupra întregii creații. Misiunea Apostolului este legată de proclamarea regalității universale a lui Cristos, fapt care exclude orice învățătură nouă;

– 3,1-4,6: *partea morală* – Paul insistă asupra obligațiilor care rezultă din renaşterea în Cristos: căutarea celor de sus, moartea omului vechi, viața comunitară; în continuare, dă sfaturi practice membrilor familiei şi ai comunității;

– 4,7-18: informații personale, saluturi şi scurte învățături.

8.1.4. Teologia

Scrisoarea către Coloseni se remarcă prin *cristologia* specifică, ce este însoțită de o *soteriologie cosmologică*. Cristos deține primatul în creație pentru că totul a fost

creat în el şi subzistă prin el şi primatul în înviere, pentru că, prin moartea lui, a reconciliat universul. El este plinătatea lui Dumnezeu, capul Bisericii şi stăpânul tuturor forţelor cosmice.

Perspectiva cosmică, legată de cea soteriologică, influenţează asupra conceptului de *Biserică*. Aceasta este denumită „Trupul lui Cristos" şi este o reprezentare colectivă a mântuirii. În funcţie de credinţa în puterea lui Dumnezeu, care l-a înviat pe Cristos din morţi, creştinismul şi întreaga comunitate au înviat deja împreună cu Cristos.

Apostolul trebuie să vestească lumii misterul pe care l-a revelat Dumnezeu. Predicarea Cuvântului şi învăţătura credinţei reprezintă o obligaţie care revine fiecărui membru din comunitate. Accentuând această *angajare misionară colectivă*, sfântul Paul vede *problema escatologică* într-o perspectivă nouă: se pierde sensul unei aşteptări iminente, deoarece împărăţia lui Dumnezeu este deja prezentă între noi. Prin Botez, creştinii sunt deja în starea de înviere, purtători ai unei noi vieţi, aşteptând ca aceasta să se manifeste pe deplin.

8.1.5. Texte alese

□ 1,15-20: demnitatea supremă a lui Cristos;
□ 1,24-25: „Eu sunt bucuros acum de suferinţele mele pentru voi, iar în trupul meu întregesc lipsurile suferinţelor lui Cristos pentru Trupul său, care este Biserica";
□ 3,1: „Aşadar, dacă aţi înviat o dată cu Cristos, căutaţi cele de sus, unde se află Cristos, aşezat la dreapta lui Dumnezeu";

□ 3,9-11: „Nu vă mințiți unii pe alții, căci v-ați lepădat de omul cel vechi, cu faptele lui, şi sunteți îmbrăcați cu omul cel nou care, pentru a ajunge la cunoaşterea deplină, se reînnoieşte mereu, după icoana creatorului său. Aici nu mai există grec şi iudeu, tăiere şi netăiere împrejur, barbar, scit, sclav, liber, ci Cristos este totul în toți”;
□ 3,18-4,1: sfaturi pentru viața de familie.

8.1.6. Teme

✦ Răspunsul creştinului la întrebarea: „de ce suferința?”;
✦ Comportamentul celor care au înviat împreună cu Cristos;
✦ Relația părinți-copii în familia creştină.

8.2. SCRISOAREA CĂTRE EFESENI

8.2.1. Autorul

Faptul că în unele manuscrise vechi lipseşte indicarea destinatarului, ca şi modificarea de ton față de celelalte scrisori, i-a determinat pe unii exegeți să considere ca autor al scrisorii pe un discipol de-al sfântului Paul. Dar tradiția creştină, conținutul tematic şi modul de argumentare, asemănător cu al celorlalte scrisori ale sfântului Paul, dovedesc apartenența acestei scrisori la cele pauline.

Caracteristic acestei scrisori este stilul: abundența sinonimelor şi a semitismelor, lungimea frazelor, sintaxa supraîncărcată, înlănțuirea de complemente şi participii, multe intercalări şi repetiții.

Tradiția creştină primară este unanimă în a considera că sfântul Paul a scris această scrisoare de la Roma, în timpul primei detenții (61-63).

8.2.2. Scopul şi destinatarii

Comunitatea creştină din Efes a fost întemeiată de sfântul Paul în cea de-a doua şi a treia călătorie misionară, Apostolul locuind aici aproximativ 3 ani (cf. *Fap* 18,19-21; 19,1-20,1). Efes era oraşul de frunte al Asiei Mici, cu templul Dianei, a şaptea minune a lumii. Mai târziu, a devenit reşedința apostolului Ioan, care avea jurisdicție asupra celor şapte Biserici din Asia, cărora le este adresată *Cartea Apocalipsului*. Dintre cele şapte Biserici (cf. *Ap* 2,1-7), Biserica din Efes este prima căreia i se adresează apostolul Ioan.

Paul, fiind în închisoare la Roma, află veşti prin Epafras şi Onesim despre noile situații din comunitățile Asiei Mici şi le scrie pentru a le atrage atenția asupra pericolului recăderii în mentalitatea păgână preocupată cu religia misterelor, elementele greceşti şi ființe îngereşti.

8.2.3. Structura

– 1,1-2: *introducere* – salutul şi binecuvântarea;

– 1,3-3,21: *partea dogmatică* – Apostolul reliefează binefacerile pe care le-a dat Dumnezeu celor răscumpărați prin sângele lui Cristos care l-au primit pe Duhul Sfânt. Astfel au primit garanția moştenirii veşnice. Paul se roagă ca ei să înainteze în cunoaşterea misterului mântuirii. În

Biserică sunt asociați toți: iudei şi păgâni, sfinţiți numai de harul lui Dumnezeu care formează o construcție spirituală pe Cristos şi pe doctrina apostolilor. Vestitorul acestor taine este Paul, ales de Dumnezeu ca să descopere păgânilor neprețuitele comori ale lui Cristos. De aceea, se roagă ca ei să se întărească în credinţă;

– 4,1-6,20: *partea morală* despre sfinţenia creştină. Sunt arătate caracteristicile vieții noi a celor botezați: dezbrăcarea de omul cel vechi şi îmbrăcarea în omul cel nou, cerința de a fi fii ai luminii, în familie să stabilească raporturi noi, bazate pe supunere şi iubire, să poarte cu curaj lupta credinței;

– 6,21-24: *încheiere* – după câteva informații cu caracter personal, urmează salutul final

8.2.4. Teologia

Scrisoarea către Efeseni conține sinteza cea mai vastă a învățăturii sfântului Paul. Este dezvoltată, în forma cea mai sistematică şi mai completă, *tema suferinței universale a lui Cristos*, abolind orice distincție între evrei şi păgâni, pentru a crea un unic popor al lui Dumnezeu, „Trupul lui Cristos", ca o realitate profund unitară: un *Trup* în care Cristos este capul, un *Templu* care îl are drept piatră unghiulară pe Cristos şi este construit pe temelia profeților şi a învățătorilor, o *Mireasă* iubită şi sfinţită de Cristos. Dacă în scrisorile anterioare, Biserica era prezentată mai mult ca o sumă de comunități locale, aici apare ca o realitate universală care, deşi este marcată de timp, tinde spre veşnicie, spre plinătatea lui Cristos.

Sfântul Ieronim spune că această epistolă vorbeşte despre unitatea (4,3-6.16), sfinţenia (4,13; 5,25-27), catolicitatea (2,11-18) şi apostolicitatea (2,20) Bisericii, trupul mistic al lui Cristos.

8.2.5. Texte alese

□ 1,3-14: imn în cinstea înfăptuirii mântuirii;
□ 4,1-16: îndemn la unire;
□ 4,23-24: „Să vă reînnoiţi în spiritul minţii voastre şi să vă însuşiţi omul cel nou creat în conformitate cu Dumnezeu, în dreptate şi sfinţenie adevărată”;
□ 4,26-27: „De vă mâniaţi, să nu păcătuiţi! Să nu apună soarele peste mânia voastră; să nu-i cedaţi teren diavolului”;
□ 6,14-17: „Păşiţi încinşi cu adevărul, îmbrăcaţi cu platoşa dreptăţii, cu picioarele încălţate cu Cuvântul Evangheliei păcii. Luaţi în toate scutul credinţei, prin care veţi putea stinge toate săgeţile aprinse ale celui rău. Luaţi, de asemenea, coiful mântuirii şi sabia Spiritului, care este Cuvântul lui Dumnezeu”

8.2.6. Teme

✦ Ce ar trebui să ne unească pe noi, creştinii?
✦ Cum trebuie să fie „omul cel nou” pe care noi creştinii trebuie să ni-l însuşim?
✦ Armura lui Dumnezeu cu care să putem rămâne în picioare.

8.3. SCRISOAREA CĂTRE FILEMON

8.3.1. Autorul

Deşi câțiva exegeți moderni au pus la îndoială autenticitatea *Scrisorii către Filemon* (cum fac de altfel şi cu *Scrisoarea către Coloseni*), tradiția creştină a susținut întotdeauna că această scrisoare a fost scrisă de sfântul Paul. În această scrisoare scurtă regăsim limba, stilul şi inima Apostolului, care a scris-o integral cu mâna sa (cf. v. 19).

Scrisoarea are un caracter personal, deşi nu este o scrisoare privată: sfântul Paul se adresează şi comunității care se aduna în casa lui Filemon (cf. v. 2). Este cea mai vioaie şi mai plină de vervă dintre scrisorile pauline. Niciodată Apostolul nu a arătat atâta grijă de a evita impresia că şi-ar impune autoritatea asupra discipolilor săi. El roagă, sugerează, dar nu impune.

Apostolul se află în lanțuri, în aceleaşi circumstanțe ca şi atunci când le-a scris colosenilor. Este probabil ca sfântul Paul să fi scris această scrisoare din Roma, între anii 61-63. Alții susțin ipoteza că ar fi fost trimisă de la Efes, către anii 54-55 (dacă Onesim a fugit din Colose, probabil s-a întâlnit cu Paul într-un oraş mai apropiat).

8.3.2. Scopul şi destinatarii

Destinatarul principal este Filemon, un convertit din Colose, creştin influent în societate, cu o bună situație materială, cunoscut pentru binele pe care îl făcea multora. Unul dintre sclavii săi, Onesim, a fugit de frica pedepsei, şi îl întâlneşte pe Apostol la Roma. Pentru a-l

scuti de pedeapsa crudă pe care o merita, sfântul Paul profită de plecarea lui Tihic în Asia Mică şi îl trimite pe Onesim la stăpânul său cu scrisoarea de faţă.

8.3.3. Teologia

Deşi scrisoarea nu are scop doctrinar, faptul că sfântul Paul caută o soluţie evanghelică într-un caz particular, implică abordarea implicită a unor idei teologice. În prim plan, este pusă *problema sclavagismului*. Apostolul distinge două puncte de vedere: după oameni şi după Dumnezeu. El nu se opune orânduirii sociale în vigoare, dar aduce un element nou care depăşeşte situaţia socială şi ordinea juridică. Pentru creştin, singura valoare absolută este Cristos. Acceptându-l pe Cristos, trebuie să se instaureze relaţii noi între persoane, bazate pe fraternitate.

Din scrisoare, reiese o *imagine sugestivă a Bisericii*, personalizată în Filemon. Credinţa şi caritatea constituie o mişcare omogenă către „Domnul Isus şi către toţi sfinţii" (v. 5).

8.3.4. Texte alese

□ 8: „Deşi în Cristos am dreptul să-ţi poruncesc ce este de datoria ta, îţi fac mai curând o rugăminte în numele dragostei";
□ 12: „Ţi-l trimit înapoi ca pe însăşi inima mea";
□ 15-16: „Poate tocmai de aceea a fost despărţit de tine pentru câtva timp, ca să-l recapeţi pentru veşnicie, de

acum înainte nu ca pe un sclav, ci mai mult decât un sclav, ca pe un frate iubit".

8.3.5. Temă

✦ Noi forme de sclavie astăzi şi depăşirea lor în Cristos.

8.4. SCRISOAREA CĂTRE FILIPENI

8.4.1. Autorul

Nimeni nu contestă faptul că această scrisoare este scrisă de sfântul Paul. Chiar dacă apar probleme de întrerupere bruscă şi o schimbare de tonalitate, acestea se pot explica prin temperamentul energic al autorului sau prin faptul că scrisoarea a fost dictată cu întreruperi. Tonul scrisorii este afectuos şi creează o atmosferă de mare încredere şi reciprocitate. Frazele sunt lungi şi cu multe intercalări şi repetiții.

Tradiția creştină primară este unanimă în a aprecia ca loc al scrierii scrisorii de către sfântul Paul oraşul Roma, între anii 61-63.

8.4.2. Scopul şi destinatarii

Comunitatea creştină din Filipi este prima fondată de Paul în Europa în timpul celei de-a doua călătorii misionare (cf. *Fap* 16,12-40). A mai fost vizitată de două ori de sfântul Paul (cf. *Fap* 20,1-2.3-6).

Filipi, cunoscut oraş macedonean, a fost întemeiat de Filip al II-lea, tatăl lui Alexandru cel Mare, în sec. al IV-lea î.C., al cărui nume l-a primit. Era un oraş bogat, important în

structura politico-administrativă a Imperiului Roman şi se bucura de numeroase privilegii, chiar dacă pierduse rangul de capitală. Din punct de vedere religios, cultul divinităților romane şi greceşti coexista cu riturile misterice. Când Paul era încarcerat la Roma, filipenii l-au trimis la dânsul pe episcopul lor, Epafrodit, care i-a dus bani şi l-a ajutat. De la el şi de la Timotei află veşti despre noile situații din comunitatea din Filipi. Le scrie această scrisoare pentru a-i încuraja în suferințe şi persecuții, pentru a le atrage atenția asupra pericolului propagandei iudaizanților, a sincretiştilor, a celor care negau autoritatea sa. Le mulțumeşte pentru darul trimis şi pentru emisarii care îl slujesc un timp. Îi îndeamnă la unitate şi la bucurie în Duhul Sfânt.

8.4.3. Structura

– 1,1-11: *introducere* – salutul, mulțumiri aduse lui Dumnezeu şi rugăciuni pentru progresul lor în caritate;

– 1,12-2,30: *partea istorică* – Apostolul dă o serie de informații despre situația lui. Este în lanțuri la Roma, dar a putut vesti Evanghelia, iar exemplul lui i-a însuflețit pe frați. Îşi exprimă încrederea că situația lui se va rezolva şi se va putea întoarce la Filipi. Urmează o serie de îndemnuri la unitate, umilință şi fidelitate. Este deosebit de mişcător imnul cristologic (*Fil* 2,5-11) în care Apostolul îl propune pe Cristos ca model de umilință. În continuare, prezintă misiunea lui Timotei şi Epafrodit, colaboratorii săi;

– 3,1-4,20: *partea morală* – sfaturi şi mulţumiri:
- evitarea iudaizanţilor şi a învăţăturilor greşite;
- o mai mare ataşare de Cristos;
- îndemn la perfecţiune şi imitarea exemplului său;

mulţumiri aduse filipenilor pentru ajutorul dat în mai multe rânduri.

– 4,21-23: *încheiere* – salutul său şi al colaboratorilor săi şi binecuvântarea finală.

8.4.4. Teologia

Reluând unele formule şi scheme catehetice, sfântul Paul dă îndemnuri spirituale practice şi nu face un discurs teologic. Observăm o insistenţă asupra *temei cristologice*. Pentru sfântul Paul, izvorul puterii sale misionare este Cristos, cu care se află într-o relaţie vitală. Cristos îl întăreşte când trebuie să sufere (în lanţuri) pentru evanghelie. Iubirea faţă de Cristos este atât de mare încât exclamă că pentru el a trăi este Cristos (1,21). O sinteză a cristologiei ne-o oferă în binecunoscutul imn despre Cristos (2,5-11). Drama lui Cristos (pătimirea şi moartea) este ca o umilire, dar urmează gloria (învierea şi înălţarea). Creştinii trebuie să imite nu doar aspecte externe, ci să aibă aceeaşi atitudine, aceeaşi simţire ca a lui Cristos. Comuniunea cu Cristos nu este la Paul o autosugestie, rodul unui entuziasm sau o exaltare de moment, ci o atitudine continuă. Prin imaginea de pierdere-câştig îşi exprimă ataşamentul definitiv faţă de Cristos, de care nu vrea să fie despărţit. O dată ce a primit harul cunoaşterii lui Cristos, el poate privi înainte, chiar dacă ştie că

va urma moartea, fiind convins că aşa cum acum ia parte la suferinţele lui Cristos, la fel se va putea bucura de învierea lui (3,13-14). Cristos care semnează destinul lui Paul trebuie să determine şi viaţa creştinilor, de vreme ce ei sunt cetăţeni ai cerului şi îl aşteaptă pe Mântuitorul şi Domnul lor, Cristos, care „va schimba trupul umilinţei noastre, făcându-l asemănător cu trupul gloriei sale” (3,20-21).

O altă temă specifică *Scrisorii către Filipeni* este *tema bucuriei*, care nu este o emoţie sau o dorinţă, ci un imperativ bazat pe un context teologic precis. Contactul cu Cristos creează o apropiere escatologică ce relativizează viaţa şi o umple de speranţă.

În privinţa *escatologiei*, sfântul Paul repropune filipenilor proiectul ideal de comunitate, care îşi găseşte coeziunea şi unitatea în iubirea cordială şi umilă, favorizând astfel o multitudine de relaţii interpersonale cu rădăcina în persoana lui Cristos (2,1-5). Comunitatea creştină trebuie să evite crizele din interior, provocate de tendinţele unora de a se închide în mod egoist, dar şi de tendinţele de a face carieră, pornind de la rolurile pastorale şi carismatice. Pentru aceasta se impune şi o deschidere culturală şi un umanism creştin care este receptiv la „toate cele adevărate, toate cele demne, drepte, curate etc.” (4,8).

8.4.5. Texte alese

□ 1,21: „Pentru mine a trăi este Cristos, iar moartea un câştig”;
□ 2,4: „Socotiţi-vă unii pe alţii mai presus de voi înşivă”;

□ 2,5-11: imnul cristologic în care Cristos este propus model de umilință;
□ 2,14-15: „Faceți-le toate fără murmur şi discuții, ca să fiți de nemustrat, copii nevinovați ai lui Dumnezeu, în mijlocul unei generații strâmbe şi stricate unde voi luminați ca stelele”;
□ 3,8: „Toate lucrurile le socotesc o pierdere pe lângă înălțimea cunoaşterii lui Cristos”;
□ 3,18-19: „Mulți despre care v-am vorbit adesea, iar acum vă vorbesc cu lacrimi, se poartă ca duşmani ai crucii lui Cristos. Sfârşitul lor este pieirea, dumnezeul lor este pântecul, iar mărirea lor se află în ruşinea lor deoarece nu doresc decât cele pământeşti”;
□ 4,4-5: „Bucurați-vă mereu în Domnul; iarăşi vă zic, bucurați-vă! Bunătatea voastră să le fie cunoscută tuturor oamenilor. Domnul este aproape”.

8.4.6. Teme

✦ Umilința lui Cristos şi umilința noastră;
✦ Critica distructivă şi critica constructivă;
✦ Mâncăm ca să trăim sau trăim ca să mâncăm?
✦ Bucuria creştină.

9. SCRISORILE PASTORALE

9.1. Introducere

Cele două Scrisori către Timotei şi Scrisoarea către Tit constituie un grup aparte în epistolarul paulin. Ele au fost scrise în aceeaşi perioadă şi se aseamănă foarte mult între ele, atât prin problemele pe care le tratează, cât şi prin destinatarii cărora li se adresează. Paul le-a scris în scurta perioadă dintre eliberarea din prima captivitate romană şi a doua arestare, care s-a terminat cu martiriul său (64-67). Destinatarii sunt amândoi ucenici şi colaboratori ai sfântului Paul în opera de evanghelizare, care au fost numiți de el ca episcopi misionari ai comunităților din Efes (Timotei) şi Creta (Tit). În această calitate de superiori bisericeşti, ei primesc de la sfântul Paul îndemnuri înțelepte pentru organizarea şi conducerea spirituală a comunităților încredințate. Tocmai pentru caracterul lor specific de „directoriu spiritual", începând din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea au fost numite „scrisori pastorale".

Între toate scrisorile pauline, scrisorile pastorale au avut numărul cel mai mare de adversari în ceea ce priveşte autenticitatea lor, datorită următoarelor motive:

– stilul şi vocabularul diferite de celelalte scrisori pauline;

– organizarea bisericească schițată ar fi prea avansată pentru timpul Apostolului;

– erorile combătute ar putea fi ale gnosticismului secolului al II-lea;

– doctrina învățată ar avea o coloratură nouă, în detrimentul conceptului de „har" întâlnit în celelalte scrisori.

Pentru aceste motive de critică internă, mulți studioşi raționaliști şi protestanți au situat compunerea acestor scrisori în prima jumătate a secolului al II-lea. Alții recunosc în aceste scrisori pauline autentice fragmente pauline, amestecate însă cu alte fragmente compuse mai târziu.

Ce se poate spune despre aceste ipoteze? Mai întâi, trebuie observat că, până în anul 1800, nimeni nu a pus la îndoială că sfântul Paul era autorul scrisorilor pastorale. Primele mărturii în favoarea lor le avem din perioada sfinților părinți (sfântul Clement Romanul, sfântul Ignațiu din Antiohia, Păstorul lui Hermas etc.). Abia în 1807, a apărut prima persoană care a negat autenticitatea *Scrisorii întâi către Timotei* (Schleiermacher), urmat, mai târziu, de alții. În al doilea rând, trebuie să amintim că, astăzi mai ales, mulți şi renumiți studioşi necatolici se întorc la opinia tradițională care atribuie sfântului Paul paternitatea scrisorilor pastorale.

Un examen mai matur şi imparțial a demonstrat, într-adevăr, că mai multe sunt convergențele cu gândirea şi stilul sfântului Paul, decât divergențele şi puținele contraste. Pe de altă parte, cum ar fi putut să se nască un acord aşa de constant asupra numelui Apostolului, dacă el nu ar fi fost într-adevăr autorul?

În chestiuni de critică istorică şi literară este întotdeauna periculos să te bazezi numai pe criteriile „interne" ale cărții, când există din fericire, ca în cazul nostru, şi foarte vechea tradiție în favoarea unei singure paternități. Numai critica internă riscă să devină prea subiectivă, unilaterală. Este ceea ce s-a întâmplat studioşilor care neagă autenticitatea paulină a scrisorilor pastorale.

Poziția studioşilor catolici, în schimb, este de acceptare şi apărare a autenticității pauline: în acest sens, există şi un decret al Comisiei Biblice Pontificale, dat în ziua de 13 iunie 1913.

9.2. SCRISOAREA ÎNTÂI CĂTRE TIMOTEI

9.2.1. Autorul

Datorită unor elemente teologice şi pastorale care vor fi apărate şi dezvoltate în special în Biserica Catolică (cum ar fi organizarea bisericească, principiul succesiunii apostolice, unitatea organică între componenta instituțională şi cea carismatică, credința înțeleasă mai mult în sens obiectiv decât subiectiv), unii exegeți au negat originea paulină a acestei scrisori. Însă examinarea învățăturii teologice, densitatea gândirii, profunzimea religioasă nu pot fi atribuite în mod logic unei alte persoane decât sfântului Paul.

Genul literar diferă de cel al marilor scrisori pauline, fiind mai degrabă o corespondență privată, cu multe informații cu caracter autobiografic şi sfaturi personale. Stilul este lent, monoton şi difuz, fără izbucniri pasionale,

fără forța de sinteză şi varietatea tematică a celorlalte scrisori. În locul stilului profetului înflăcărat întâlnim un stil moralist. Vocabularul este caracterizat prin multe cuvinte rare.

După marea majoritate a exegeților, scrisoarea ar fi fost redactată în Macedonia şi trimisă la Efes între anii 63-65, înaintea *Scrisorii a doua către Timotei*.

9.2.2. Scopul şi destinatarii

Timotei, „cinstitor de Dumnezeu", este cel mai cunoscut dintre colaboratorii lui Paul, discipol de încredere pe care Apostolul îl menționează în adresa a şase scrisori. Paul l-a cunoscut la Listra, în Licaonia. Tatăl său era grec iar mama evreică. S-a convertit împreună cu mama Eunice şi bunica Lois, şi a fost circumcis de Paul pentru a putea intra în sinagogi. L-a însoțit pe Apostol în ultimele călătorii misionare, a participat la înființarea comunităților creştine din Filipi şi Tesalonic, şi a fost lăsat ca episcop misionar la Efes unde, conform unei tradiții târzii, ar fi murit în anul 97. Sfântul Paul îi scrie pentru a-l încuraja pe ucenicul iubit, neexperimentat şi timid, la începutul misiunii sale pastorale în Efes.

9.2.3. Structura

– 1,1-2: salutul de început;
– 1,3-20: sfântul Paul îi aminteşte lui Timotei responsabilitatea pe care o are de a vesti Evanghelia în mijlocul pericolelor pe care le prezintă doctrinele false ale oamenilor care aleargă după „mituri şi genealogii";

– 2,1-15: Apostolul stabileşte normele pentru organizarea cultului: rugăciunea universală şi ținuta bărbaților şi a femeilor în adunările liturgice;

– 3,1-13: sunt prezentate slujirile în Biserică: calitățile recerute pentru episcop şi diaconi, ca şi atribuțiile lor specifice;

– 4,1-6: o polemică împotriva învățătorilor falşi;

– 5,1-6,2: se fixează reguli pentru comportamentul diferitelor categorii de persoane: creştini în general, văduve, prezbiteri, sclavi;

– 6,3-19: Apostolul insistă asupra adevăratei evlavii, a profesiunii de credință a omului autentic al lui Dumnezeu şi bogații sunt avertizați să folosească corect bunurile;

– 6,20-21: salutul final în care i se cere lui Timotei să păstreze depozitul credinței, ferindu-se de „știința greşită".

9.2.4. Teologia

Ținând cont de genul literar al scrisorii şi de caracterul ei pastoral, putem sublinia mai multe teme teologice.

În privința *cristologiei*, sfântul Paul arată că voința mântuitoare gratuită şi eficace a lui Dumnezeu se manifestă în Isus Cristos, „misterul slavei", care s-a arătat în trup, a fost justificat în Duhul Sfânt, le-a apărut îngerilor, a fost predicat națiunilor păgâne (3,14-16). Isus Cristos a venit în lume pentru mântuirea celor păcătoşi, între care Paul se consideră primul (1,15). Planul mântuitor al lui Dumnezeu se extinde la toți oamenii (2,3-7).

În acest context cristologic, Apostolul defineşte *Biserica* „casa lui Dumnezeu", „coloana şi suportul

adevărului”. Aceasta este structurată ierarhic, iar sfântul Paul trasează caracteristicile păstorului ideal. Ceea ce impresionează în alegerea responsabililor comunității este maturizarea umană şi spirituală, definită nu numai prin autocontrol şi moderație, ci şi prin capacitatea de a stabili relații juste (3,1-7).

Păstorul, modelul celor care cred, trăieşte cu coerență şi curaj mărturia credinței în aşteptarea arătării Domnului nostru Isus Cristos. Normele stabilite pentru păstor sunt valabile şi pentru alte categorii de slujitori ai Bisericii. Viața comunității este caracterizată de relații de iubire frățească. Grija comunității față de cei săraci şi bolnavi se exprimă prin activitatea devotată a văduvelor (5,3-16). De fapt, iubirea frățească este mărturia credibilă față de adevăr pe care o dă comunitatea creştină înaintea ambientului extern.

9.2.5. Texte alese

□ 1,15: „Faptul că Isus Cristos a venit pe lume pentru mântuirea păcătoşilor, printre care cel dintâi sunt eu, este de crezut şi vrednic să fie primit întru totul”;
□ 2,8: „Vreau, aşadar, ca, în rugăciunea lor, oamenii să înalțe pretutindeni mâini curate, fără mânie şi ceartă”;
□ 5,1-2: „Unui bătrân nu-i vorbi răstit, ci îndeamnă-l ca pe un tată, iar pe cei tineri ca pe nişte frați; bătrânele ca pe nişte mame, femeile tinere ca pe nişte surori, cu o curăție desăvârşită”;
□ 5,23: „Nu mai bea tot apă, ci ia un pic de vin din cauza stomacului tău şi a deselor stări de oboseală”;

□ 6,10: „Negreşit, dragostea de bani este rădăcina tuturor relelor”.

9.2.6. Temă

✦ Caracteristicile păstorului ideal astăzi.

9.3. SCRISOAREA CĂTRE TIT

9.3.1. Autorul

Indicaţiile din scrisoare, asemănările de stil, vocabularul şi preocupări asemănătoare cu cele din scrisorile adresate lui Timotei, duc la concluzia că această scrisoare este scrisă de sfântul Paul. Scrisoarea are un caracter personal, fără a atinge familiaritatea din *2Tim*. Limba este greaca elenistă, apropiată de cea din Luca şi scrisorile catolice. Tonul este lent şi cu multe îndemnuri.

Mulţi exegeţi consideră că ultima scrisoare a Apostolului este *2Tim* şi de aceea plasează *Scrisoarea către Tit* între cele două scrisori către Timotei. Probabil, scrisoarea este expediată din Macedonia, în perioada de libertate a sfântului Paul dintre cele două detenţii la Roma, pe la anul 65.

9.3.2. Scopul şi destinatarii

Tit nu este menţionat în *Faptele Apostolilor*, dar avem informaţii despre el din scrisorile pauline. Este născut din părinţi greci (*Gal* 2,3) şi a fost convertit de sfântul Paul, fără a fi circumcis ca Timotei. A luat parte la Conciliul din Ierusalim şi l-a însoţit pe sfântul Paul în a treia călătorie misionară. Are un rol deosebit în restabilirea înţelegerii

în comunitatea din Corint şi în organizarea colectei din Macedonia. După prima detenție a Apostolului, a fost pus în fruntea comunității creştine din insula Creta ca să ducă la îndeplinire „ce a mai rămas" şi să stabilească prezbiteri în fiecare cetate (*Tit* 1,5). După primirea scrisorii, trebuia să-i întâlnească pe Artemas şi Tihic şi să-l aştepte pe Apostol la Nicopole, în Epir. Mai târziu se află la Roma, de unde pleacă în Dalmația, participând la încreştinarea locuitorilor din zonă. După tradiție, ar fi murit la 93 ani, ca episcop de Creta.

Sfântul Paul îi scrie pentru a-l încuraja şi a-l îndruma în împlinirea misiunii sale pastorale în Creta.

9.3.3. Structura

– 1,1-4: salutul către Tit;

– 1,5-16: o listă a calităților recerute pentru prezbiteri şi pentru episcop, pentru că trebuie să înfrunte perversitatea cretanilor şi propaganda seducătoare a învățătorilor iudaizanți;

– 2,1-15: comportamentul diferitelor categorii de credincioşi: bătrâni, tineri, bărbați, femei şi sclavi;

– 3,1-11: viața autentică a credincioşilor şi ocolirea ereticilor;

– 3,12-15: recomandări, informații pastorale şi binecuvântarea.

9.3.4. Teologia

În contextul apărării credinței în fața ereziilor, sfântul Paul preia elemente din cateheza tradițională pentru a fundamenta teologic răspunsul dat falsității. O expresie

caracteristică acestei scrisori este afirmația că s-a manifestat harul lui Dumnezeu, aducător de mântuire *pentru toți oamenii*, care ne învață să trăim în lumea prezentă cu înțelepciune, dreptate şi evlavie, renunțând la nelegiuire şi la dorințele lumeşti, aşteptând fericita speranță şi arătarea gloriei „marelui nostru Dumnezeu" şi a Mântuitorului (2,1-14). Prima venire în trup nu este decât anticiparea *venirii finale*. Creştinul trăieşte cu recunoştință şi promptitudine „ziua pământească" în intervalul dintre aceste două lumi.

9.3.5. Texte alese

□ 1,15: „Celor curați toate le sunt curate, pe când celor întinați şi lipsiți de credință, nimic nu le este curat";
□ 2,11: „Harul lui Dumnezeu s-a arătat ca aducător de mântuire pentru toți oamenii".

9.3.6. Temă

✦ Comportamentul autentic al creştinului în ziua de astăzi.

9.4. SCRISOAREA A DOUA CĂTRE TIMOTEI

9.4.1. Autorul

Mărturiile interne sunt mai numeroase decât la celelalte scrisori pastorale. Tonul, modul de a se adresa lui Timotei, sentimentele sfântului Paul, afecțiunea şi iubirea părintească față de discipolul şi colaboratorul său, arată cu suficientă evidență că autorul acestei scrisori este sfântul Paul. *Scrisoarea a doua către Timotei* este considerată în mod unanim drept testamentul spiritual al

sfântului Paul. Tonul este patetic şi mişcător. Se împletesc amintiri, sfaturi, avertismente etc.

Din indicaţiile date de autor, reiese clar că scrisoarea a fost expediată din Roma, în timpul celei de-a doua detenţii, cu puţin timp înainte de martiriu, anul 67.

9.4.2. Scopul şi destinatarii

Dacă în privinţa lui Timotei nu există o schimbare importantă a situaţiei în care se afla în momentul primirii primei scrisori, situaţia lui Paul este modificată. El se află în închisoare şi simte că sfârşitul îi este aproape. De aceea, are nevoie de prezenţa discipolului său, pe care îl imploră să vină cât mai grabnic la Roma, aducându-i mantaua de la Troa, ca şi cărţile şi pergamentele.

9.4.3. Structura

– 1,1-5: destinatar şi mulţumiri;

– 1,6- 2,13: Paul îl îndeamnă pe Timotei ca, amintindu-şi de harul primit şi de exemplul său, să apere cu zel credinţa. Pentru Cristos să lucreze, să lupte, să sufere, ca odată să se bucure cu Cristos;

– 2,14-4,8: Apostolul îndeamnă la luptă împotriva învăţătorilor falşi, contrapunându-le învăţătura „sănătoasă". Omul lui Dumnezeu, bazat pe Scriptură, rămâne statornic în învăţătura apostolică. În ciuda opoziţiei întâlnite, cuvântul lui Dumnezeu trebuie proclamat în orice situaţie;

– 4,9-22: invitaţia adresată lui Timotei de a veni la Roma; salutări şi binecuvântarea.

9.4.4. Teologia

Deşi scrisoarea are un caracter intim şi personal, observăm câteva teme teologice. În ciuda puținelor citate biblice, *Scrisoarea a doua către Timotei* conține *două afirmații fundamentale despre Scriptură*: „toată Scriptura este inspirată de Dumnezeu" (3,16) şi este indispensabilă pentru a-i educa şi încuraja pe credincioşi şi pentru a combate învățăturile greşite.

Motivația *statorniciei în încercări* este răsplata aşteptată de la Cristos cel înviat, judecătorul celor vii şi al celor morți (2,8-13).

Reluând din *1Tim* 4,14 tema transmiterii autorității apostolice prin impunerea mâinilor, sfântul Paul afirmă că darul spiritual corespunzător pentru *împlinirea unei misiuni în Biserică* vine de la Dumnezeu şi se transmite prin acest gest exterior, asigurând astfel succesiunea ierarhică în Biserică. Misiunea principală a lui Timotei este aceea de a păstra şi transmite depozitul credinței. Spre deosebire de învățătorii falşi care predică o doctrină originală, rod al propriilor speculații, urmărind un profit sau un succes, Timotei nu se poate considera autor al acestui depozit. El este doar un deținător provizoriu, el nu inventează şi nici nu transformă credința, ci o păstrează şi o transmite intactă. Deşi va trebui să se adapteze psihologiei ascultătorilor iudei şi păgâni, Timotei nu va putea abandona vreun element al credinței ci, ca discipol al lui Paul, trebuie să păstreze depozitul primit şi să-l încredințeze cu grijă numai acelora care îl vor putea transmite altora (*2Tim* 2,2).

9.4.5. Texte alese

□ 2,2: „Cele auzite de la mine în fața multor martori, dă-le pe seama unor oameni de încredere, care să fie în stare să învețe şi pe alții”;
□ 2,12: „Dacă murim cu Cristos, cu el vom şi trăi; dacă suferim cu el, vom şi domni cu el; dacă ne lepădăm de el, şi el se va lepăda de noi”;
□ 3,16-17: „Orice Scriptură este inspirată de Dumnezeu şi folositoare pentru a învăța, convinge, îndrepta, deprinde în dreptate, ca omul lui Dumnezeu să fie desăvârşit, pregătit la orice faptă bună”;
□ 4,3-4: „Va veni un timp când oamenii nu vor mai suferi învățătura sănătoasă, ci după poftele inimii lor îşi vor aduna mulțime de învățători care să le desfete auzul. Îşi vor întoarce urechea de la adevăr şi se vor îndrepta spre basme”;
□ 4,7-8: „Am luptat lupta cea bună, am ajuns la capătul drumului, am păstrat credința. În sfârşit, îmi stă gata cununa dreptății pe care în ziua de apoi mi-o va da Domnul, dreptul judecător; nu numai mie, ci şi tuturor acelora care au aşteptat cu drag venirea lui”.

9.4.6. Teme

✦ Sfânta Scriptură în viața mea;
✦ Atitudinea față de moarte.

10. SCRISOAREA CĂTRE EVREI

10.1. Autorul

Deşi apare în Noul Testament împreună cu scrisorile sfântului Paul, încă din antichitate s-au formulat îndoieli cu privire la autorul acestei opere. Nu există nici în text şi nici în tradiția Bisericii antice afirmații sigure că sfântul Paul ar fi autorul ei. Cu timpul însă, sfântul Paul a fost admis în mod definitiv ca autor în Biserica Răsăriteană. Tematica diferită, expresiile folosite şi personalitatea ştearsă a autorului ne arată că *Scrisoarea către Evrei* nu îi aparține sfântului Paul, dar nu este străină cercului său. În orice caz, autorul trebuie să fi fost un om cult, de origine iudaică, bun predicator şi cunoscător al cultului de la templu şi al Evangheliei.

În afară de final (13,21-25), lucrarea este lipsită de elemente specifice genului epistolar. Structura şi tonul ne arată mai degrabă că ar fi vorba despre o predică. Este un stil îngrijit, echilibrat, literar. Compoziția scoate în evidență o artă rafinată: se anunță tema care este apoi expusă metodic (dispunere simetrică) după care urmează îndemnuri practice.

Potrivit salutului din final (13,24) se pare că lucrarea a fost redactată în Italia, probabil la Roma. Condițiile spirituale în care se afla comunitatea căreia îi este adresată, insistența asupra persecuției suferite deja şi a pericolelor iminente, precum şi referința constantă la cultul de la templu, ne fac să apreciem ca dată posibilă a redactării anii 67-68.

10.2. Scopul şi destinatarii

Titlul lucrării, confruntarea continuă dintre cultul Vechiului Testament şi liturgia creştină, modul de argumentare, arată că destinatarii sunt creştinii convertiți de la iudaism. Predica a fost pronunțată probabil în mai multe comunități creştine şi apoi transmisă în scris şi altor comunități, cu recomandarea din final.

Scopul predicii era de a mângâia şi de a îndemna comunitatea creştină, supusă persecuției şi amenințată de pericolul întoarcerii la cultul vechi, să reflecteze la superioritatea Mijlocitorului Isus Cristos şi la superioritatea preoției sale față de cea a marelui preot de la Templu.

10.3. Structura

– 1,1-4: *prologul*, care sintetizează într-o formă solemnă intervențiile lui Dumnezeu în istoria mântuirii;

– 1,5-2,18: autorul demonstrează superioritatea lui Cristos asupra îngerilor şi deduce de aici necesitatea aderării la el;

– 3,1-5,10: Cristos, Marele Preot, este demn de încredere pentru fidelitatea lui cerând fidelitatea creştinilor față de el. În acelaşi timp, Cristos este milostiv întrucât cunoaşte natura umană şi a experimentat personal slăbiciunile ei;

– 5,11-10,39: Cristos este prezentat ca Mare Preot „după rânduiala lui Melchisedec", devenind cauză de mântuire veşnică. Este scoasă în evidență valoarea inegalabilă a preoției şi a jertfei lui Cristos;

– 11,1-12,13: având un altfel de Mare Preot, creştinii trebuie să trăiască viaţa în credinţă, după exemplul marilor personalităţi ale Scripturii, şi în răbdare pentru a ajunge la rodul pacific al dreptăţii;

– 13,18-25: *epilogul*, în care autorul îi îndeamnă pe destinatari să se roage pentru el şi le adresează salutări.

10.4. Teologia

Tema teologică principală a *Scrisorii către Evrei* (care nu a mai fost tratată în Noul Testament) este *preoţia lui Cristos* şi consecinţele acestei preoţii pentru situaţia creştinilor. Autorul demonstrează că Isus Cristos, care a primit ca moştenire „un nume mai presus decât al îngerilor", posedă în mod perfect cele două calităţi fundamentale ale preotului care îl constituie ca mijlocitor: *a)* este vrednic de crezare în raportul cu Dumnezeu pentru că este Fiul lui Dumnezeu, şi *b)* este milostiv în raporturile cu oamenii, deoarece le cunoaşte slăbiciunile. Spre deosebire de preoţia Vechiului Testament (după rânduiala lui Aron), preoţia lui Cristos este „după rânduiala lui Melchisedec", adică nu este determinată de o genealogie pământească, ci de filiaţiunea divină. Consacrarea sa nu este legată de un ritual extern, bazat pe multe jertfe ineficace, ci de Sacrificiul personal şi total pe cruce prin care intră în Sanctuarul ceresc, în ceruri, şi devine astfel mijlocitorul noii alianţe, făcându-i desăvârşiţi pe cei care sunt sfinţiţi prin jertfa sa. În aceştia are loc o schimbare radicală: toate barierele vechi sunt dărâmate. Cei care cred au dreptul să se apropie de „Tronul Milostivirii" cu

o credință vie, cu o speranță neclintită şi cu o iubire plină de fapte bune. Întrucât nu au fost îndepărtate toate pericolele, este necesară vegherea şi statornicia în încercări pentru a evita căderea.

10.5. Texte alese

□ 1,1-3: „După ce în repetate rânduri şi în multe feluri Dumnezeu le-a vorbit odinioară părinților noştri prin profeți, în aceste vremuri de pe urmă ne-a vorbit nouă prin Fiul, pe care l-a pus ca moştenitor a toate, prin care şi lumea a creat-o";
□ 4,12: „Da, viu este cuvântul lui Dumnezeu şi înfăptuitor, şi mai tăios decât orice sabie cu două ascuțişuri, şi pătrunzător până la despărțitura sufletului şi a spiritului, a încheieturilor şi măduvelor, şi scrutător al cum-păniri-lor şi cugetărilor inimii";
□ 5,1-4: „Într-adevăr, orice mare preot este luat de printre oameni şi este pus între oameni" în slujba celor privitoare la Dumnezeu, ca să aducă daruri şi jertfe pentru păcate. El este în stare să compătimească pe cei neştiutori şi rătăciți deoarece şi el este învăluit de neputință, iar din cauza acesteia este dator să aducă jertfă pentru păcate atât pentru sine, cât şi pentru popor. Nimeni nu-şi ia singur această cinste, ci este chemat de Dumnezeu, ca şi Aron";
□ 5,8-10: „Deşi era Fiu, din cele ce a suferit a învățat ascultarea, iar o dată ce a ajuns la plinătate, a devenit pentru toți cei care îl ascultă un izvor de viață veşnică, fiind numit de Dumnezeu mare preot, în felul lui Melchisedec";

□ 7,26-27: „De un astfel de mare preot se cuvenea să avem parte: sfânt, neîntinat, deosebit de păcătoşi şi înălţat mai presus de ceruri; unul care nu are zilnic nevoie, ca şi marii preoţi, să aducă jertfă mai întâi pentru păcatele sale iar apoi pentru cele ale poporului. Aceasta a făcut-o o singură dată, când s-a jertfit pe sine însuşi”;
□ 11,1-2: „Credinţa este temeiul celor nădăjduite, dovada lucrurilor nevăzute. Datorită ei au avut o faimă bună cei din vechime”;
□ 12,4-8: „Încă nu aţi rezistat până la sânge în lupta împotriva păcatului şi aţi dat uitării îndemnul care vă vorbeşte ca unor fii: «Fiul meu, nu lua cu uşurinţă lecţia Domnului, nici nu te descuraja când te mustră, căci pe cine îl iubeşte, Domnul îl pedepseşte şi bate cu nuiaua pe oricine îl primeşte ca fiu». Suferinţa vă este ca o învăţătură: Dumnezeu se poartă cu voi ca şi cu nişte fii”;
□ 13,2: „Nu daţi uitării ospitalitatea, căci mulţumită ei, unii fără să ştie au găzduit îngeri”;
□ 13,8: „Ieri şi astăzi şi pentru totdeauna Isus Cristos este acelaşi”.

10.6. Teme

✦ Preoţia Vechiului Testament, preoţia lui Cristos şi preoţia Noului Testament;
✦ Suferinţa ca învăţătură;
✦ Ospitalitatea în Vechiul Testament şi în Noul Testament.

CAPITOLUL X

Scrisorile catolice

de Pr. Petru Sescu

1. Introducere

În Biblie, Scrisoarea sfântului Iacob, prima şi a doua Scrisoare a sfântului Petru, prima, a doua şi a treia Scrisoare a sfântului Ioan, precum şi Scrisoarea sfântului Iuda, constituie un grup aparte şi sunt numite *scrisori catolice*. Această denumire a fost folosită pentru prima dată de către sfântul Apoloniu, pe la anul 197 d.C., pentru a desemna prima Scrisoare a sfântului Ioan. Apoi această denumire a fost aplicată întregului grup de şapte scrisori. Lista completă şi ordinea în care ne sunt prezentate scrisorile cu acest nume în Noul Testament provin de la sfântul Ieronim (345-420).

Semnificația titlului este disputată. În Orient semnifică faptul că sunt „adresate tuturor Bisericilor", în timp ce în Occident titlul a fost interpretat ca fiind „recunoscute în toate Bisericile". Astfel, adjectivul „catolic" a fost interpretat în sensul de „canonic".

În listele orientale, scrisorile catolice erau aşezate după cartea *Faptele Apostolilor* şi înaintea scrisorilor pauline, fiind considerate mai importante, deoarece erau atribuite apostolilor originari sau membrilor Bisericii-mamă din

Ierusalim. În listele latine, în schimb, erau situate după scrisorile pauline, care erau considerate mai importante şi scrise înaintea scrisorilor catolice. Dispunerea actuală (*Iacob*, *1* şi *2 Petru*, *1, 2* şi *3 Ioan*, *Iuda*) ar putea depinde de ordinea numelor apostolilor din *Gal* 2,9: „Ţinând seama de harul ce mi-a fost dat, Iacob, Petru şi Ioan socotiţi stâlpii, ne-au dat mâna mie şi lui Barnaba ca semn de unire".

Spre deosebire de scrisorile sfântului Paul, care sunt denumite în funcţie de destinatarii cărora le erau adresate, scrisorile catolice sunt denumite ţinând cont de numele scriitorului căruia le sunt atribuite. Pe când Paul tratează în scrisorile lui chestiuni locale, prilejuite de situaţiile şi nevoile comunităţilor cărora le scrie, în scrisorile catolice, cu excepţia celor trei scrisori ale sfântului Ioan, problemele sunt de ordin general. Legăturile personale dintre autorii scrisorilor şi destinatarii lor nu apar deloc sau sunt foarte vagi. De asemenea, scrisorile pauline sunt adresate unei comunităţi creştine, în timp ce scrisorile catolice, în afară de *3 Ioan*, nu au o adresă precisă. Aşa cum reiese din primul verset al scrisorilor, Iacob le scrie „celor douăsprezece triburi din împrăştiere", Petru, „străinilor împrăştiaţi prin Pont, Galaţia, Capadocia, Asia şi Bitinia" şi celor „care prin dreptatea Dumnezeului nostru şi a Mântuitorului Isus Cristos au primit aceeaşi credinţă preţioasă ca şi noi", iar Iuda, „celor chemaţi, iubiţi de Dumnezeu Tatăl şi păstraţi pentru Isus Cristos". *1 Ioan* nu are adresă, ea se adresează unei comunităţi creştine pe care nu o precizează.

Aşadar, scrisorile catolice au fost adresate unui cerc larg de comunităţi creştine. *2* şi *3 Ioan* nu au această caracteristică, dar au fost adăugate la scrisorile catolice deoarece au fost transmise de tradiţie sub numele aceluiaşi autor ca şi *1 Ioan*.

Atât forma, cât şi conţinutul Scrisorilor catolice motivează numele ce li s-a dat. Fondul lor este alcătuit, în cea mai mare parte, din îndemnuri, sfaturi şi îndrumări ce se pot adresa oricărui grup de credincioşi.

În legătură cu acest fond, însăşi structura internă a expunerii, stilul şi tonul pe care le adoptă autorii ne amintesc mai degrabă de mijloacele de exprimare folosite în predici decât în scrisori. Ele erau destinate să fie citite în diferite adunări ale comunităţilor creştine.

2. SCRISOAREA SFÂNTULUI IACOB

2.1. Autorul

În Noul Testament, întâlnim diferite personaje care poartă numele de Iacob şi este foarte greu de stabilit căruia dintre aceştia i se atribuie scrisoarea aceasta. Pare de exclus Iacob al lui Zebedeu, fratele sfântului Ioan Evanghelistul, martirizat în anul 44 d.C. La fel, Iacob al lui Alfeu; acest apostol este rar menţionat în Noul Testament şi în primele scrieri creştine. Părerea cea mai răspândită este că autorul acestei scrisori s-ar identifica cu Iacob, „fratele Domnului" (ruda, verişorul), cunoscut în special pentru rolul pe care l-a avut în conducerea

Bisericii din Ierusalim ca episcop, martirizat în anul 62. În afară de adresă şi salutul iniţial, nu mai găsim elemente ale genului epistolar. Elementele specifice stilului retoric, cum ar fi ritmul, aliteraţia[51], repetiţiile, diatriba[52], întrebările retorice, apostrofările, invectivele, dramatizarea şi personificarea etc. arată că textul este mai degrabă o predică scrisă decât o scrisoare. Limba greacă este bogată şi precisă în termeni, corectă şi curgătoare în privinţa gramaticii şi a sintaxei, cu multe expresii tehnice şi neologisme.

Imposibilitatea de a-l identifica cu certitudine pe autorul acestei scrisori face ca stabilirea locului redactării să fie incertă. Dacă îl considerăm ca autor pe sfântul Iacob, episcopul Ierusalimului, atunci locul redactării este Palestina, iar datarea trebuie făcută înaintea morţii lui (62). Cei care neagă apartenenţa acestei scrisori sfântului Iacob consideră că datarea trebuie făcută după moartea sa, deci ultimele decenii din secolul I.

2.2. Scopul şi destinatarii

Sfântul Iacob nu se adresează unei comunităţi anume, ci, aşa cum precizează la început, celor „douăsprezece triburi care trăiesc în diaspora", adică grupuri de creştini de provenienţă iudaică, dar obişnuiţi demult cu cultura elenistică. Situaţia lor spirituală era caracterizată de o

[51] *Aliteraţie* – procedeu stilistic constând în repetarea aceluiaşi sunet, de obicei o consoană, sau a aceloraşi grupuri de sunete în cuvinte care se succed.

[52] *Diatriba* – critică violentă, cuvântare polemică vehementă.

anumită delăsare morală, de o decădere a angajamentului şi entuziasmului iniţial şi de o evidentă diviziune între bogaţii prepotenţi şi cei săraci.

2.3. Structura

– 1,1: o scurtă introducere, în care sunt precizaţi destinatarii şi autorul;

– 1,2-27: sfântul Iacob insistă asupra necesităţii acceptării cuvântului lui Dumnezeu şi a punerii lui în practică;

– 2,1-3,18: credinţa activă şi adevărata înţelepciune îl determină pe cel care crede să-i primească pe cei săraci, să-şi manifeste credinţa prin fapte concrete, să evite vorba fără rost, să îndepărteze falsa înţelepciune şi să ştie să o deosebească de cea adevărată;

– 4,1-12: alegerea între Dumnezeu şi lume trebuie să fie radicală;

– 4,13-5,6: autorul atrage atenţia asupra riscului unei false siguranţe a celor bogaţi;

– 5,7-20: norme pastorale pentru întreaga comunitate.

2.4. Teologia

Autorul nu prezintă un discurs teologic, ci o serie de îndemnuri pentru însufleţirea în credinţă şi viaţa creştină. Principiile care conduc sunt puţine şi esenţiale:

– *Dumnezeu*, creatorul lumii şi al oamenilor, autorul oricărui bine, în special al mântuirii: el le dă oamenilor harul, le ascultă rugăciunile făcute cu încredere şi le iartă păcatele;

– *Isus Cristos* este văzut în rolul său soteriologic şi escatologic: este Domnul gloriei;

– *omul*, deşi creat după chipul lui Dumnezeu, este păcătos, fiind împins la rău de pofte şi de diavol, dar este renăscut prin Evanghelie şi prin Botez, destinat vieţii veşnice;

– *viaţa creştină* trebuie să fie însufleţită de înţelepciune, darul fundamental şi necesar pe care omul îl primeşte de la Dumnezeu. Fără o mentalitate inspirată de Dumnezeu, omul riscă să facă apel la înţelepciunea pământească, instinctivă, demoniacă. Înţelepciunea de sus constă în capacitatea de a găsi o viaţă concretă, o sinteză de acţiune unitară. Conştient de situaţia sa de pelerin, omul trebuie să asculte de Cuvântul lui Dumnezeu şi să se roage, să înfrunte cu calm ispitele la care este expus, trebuie să se ocupe de ceilalţi, evitând răul şi promovând binele. Celor care suferă li se recomandă sacramentul Ungerii bolnavilor, prin care se obţine iertarea păcatelor şi chiar vindecarea. Meditând asupra fericirilor evanghelice, sfântul Iacob nu consideră desăvârşirea creştină o obligaţie chinuitoare şi apăsătoare, ci ca o bucurie cântată continuu prin psalmi. Bucuria creştină nu este un sentiment produs de succesul lumesc sau de posedarea de bogăţii, ci de încrederea în Dumnezeu, la care se face apel continuu prin rugăciune. O categorie de oameni denunţată de autor o constituie cei bogaţi. Împotriva lor se dezlănţuie cu o virulenţă ce depăşeşte orice luare de poziţie a profeţilor şi chiar seria de „vai" rostită de Cristos în Evanghelie. Pentru sfântul Iacob, condiţia firească a

creştinului este aceea de sărac în faţa lumii, dar preferat de Dumnezeu, care îl îmbogăţeşte cu credinţă şi îi oferă ca moştenire bogăţia cerească.

Textul care a produs polemici şi discuţii este *Iac* 2,14-26, în care sfântul Iacob afirmă: „Credinţa fără fapte este moartă" (v. 17). Perspectiva lui Iacob este că numai credinţa singură este incapabilă să ducă la mântuire. Nu se neagă importanţa credinţei, dar se susţine că singură credinţa, fără fapte, este inutilă. Se pare că această afirmaţie contrazice unele afirmaţii pauline despre iertare. Dar nu este vorba de afirmaţii opuse. Paul făcea polemică cu iudeo-creştinii care căutau în fapte siguranţa mântuirii, având mai multă încredere în faptele lor decât în crucea lui Cristos. Iacob nu polemizează împotriva iertării prin credinţă, ci împotriva iertării fără viaţă angajată. De altfel, şi Paul vorbeşte despre „credinţa care prin dragoste trece la fapte" (*Gal* 5,6).

Aşadar, sfântul Iacob denunţă posibilitatea unui creştinism întemeiat mai mult pe discuţii vii decât pe fapte.

2.5. Texte alese

□ 1,13-15: „Nimeni când este ispitit să nu spună: «Domnul mă ispiteşte», căci Domnul nici nu poate fi ademenit de rău, nici nu ispiteşte pe nimeni. Fiecare este ispitit de pofta sa de care este atras şi momit";
□ 1,22: „Fiţi înfăptuitori ai cuvântului şi nu numai ascultători";
□ 2,10: „Cine ţine Legea în întregime dar o calcă doar într-o singură privinţă, se face vinovat de toate";

□ 2,13: „Judecata va fi necruțătoare pentru acela care nu a fost milostiv, pe când milostivirea biruie judecata”;
□ 2,17: „Credința, dacă nu are fapte, este moartă”;
□ 3,2: „Dacă cineva nu păcătuieşte cu vorba, este om desăvârşit, în stare să-şi țină în frâu corpul său întreg”;
□ 4,17: „Acela care ştie să facă binele şi nu îl face, făptuieşte un păcat”;
□ 5,7: „Aveți deci răbdare, fraților, până la venirea Dom-nului. Vedeți, agricultorul aşteaptă rodul prețios al pământului şi are răbdare până ce acesta a primit ploaia de toamnă şi de primăvară”;
□ 5,14-15: „Este bolnav vreunul dintre voi? Să fie chemați preoții Bisericii şi ei să se roage pentru el, ungându-l cu ulei în numele Domnului. Rugăciunea credinței îl va mântui pe cel suferind şi Domnul îl va ridica. Dacă a făcut păcate, îi vor fi iertate”;
□ 5,20: „Să ştiți că cine întoarce un păcătos de pe calea sa rătăcită îşi va mântui sufletul de la moarte şi va acoperi o mulțime de păcate”.

2.6. Teme

✦ Faceți o paralelă bogat-sărac în Vechiul şi Noul Testament;
✦ Bolnavul în Vechiul şi Noul Testament;
✦ Omul evlavios şi vorbirea de rău.

3. SCRISOAREA ÎNTÂI A SFÂNTULUI PETRU

3.1. Autorul

Informațiile pe care le avem din scrisoare (1,1; 5,12-13) şi din tradiția veche a Bisericii ne arată că scrisoarea a fost redactată de Petru cu ajutorul lui Silvan (numele latin al lui Sila din *Fap* 15,22.40; 18.5). Indicația autorului că este ajutat în redactare de „fratele fidel" Silvan, anulează orice forță a tendințelor de negare a apartenenței scrisorii apostolului Petru pe motiv că pescarul galileean nu ar poseda o greacă atât de evoluată.

Lucrarea se prezintă ca o cateheză baptismală, cu multe îndemnuri şi fragmente liturgice care evocă Paştele şi exodul şi diferite etape ale celebrării Botezului. Limba folosită este greaca, iar autorul dovedeşte o cunoaştere profundă a Bibliei în limba greacă.

Locul redactării este indicat de autor, care scrie din „Babilonia", pseudonim pentru capitala imperiului roman. Data probabilă este anul 64, deşi cei care neagă apartenența scrisorii apostolului Petru, consideră că redactarea s-a făcut după distrugerea Ierusalimului sau spre sfârşitul secolului I.

3.2. Scopul şi destinatarii

Datele conținute în scrisoare ne permit identificarea destinatarilor, care sunt creştinii din cele cinci provincii romane din nord-vestul Asiei Mici: Pont, Galatia, Capadocia, Asia şi Bitinia. Aceşti creştini erau de origine păgână,

care cunoşteau bine Biblia greacă. Erau de condiție modestă: meşteşugari, servitori şi sclavi. Ei sunt amenințați de persecuții, cu posibile aluzii la persecuția lui Nero.

3.3. Structura

– 1,1-2: *introducerea*, în care ne sunt indicați autorul şi destinatarii;

– 1,3-12: principii fundamentale ale vieții creştine;

– 1,13- 2,10: exigențele vieții noi, trăită în sfințenie; uniți cu Cristos, creştinii constituie un templu spiritual;

– 2,11-4,6: datoriile creştinilor față de aproapele (păgâni, autorități, în căsătorie, când sunt persecutați);

– 4,7-5,11: recomandări pentru tot poporul lui Dumnezeu;

– 5,12-14: salutul final.

3.4. Teologia

Pentru autorul scrisorii, inițiativa procesului *de mântuire* îşi are originea în iubirea gratuită a lui Dumnezeu, care îşi găseşte împlinirea istorică în Isus Cristos, „Slujitorul credincios", prin care mântuirea este inaugurată deja în credința de la Botez, îşi va găsi împlinirea deplină în viitor. Pentru a explica realitatea mântuirii în care sunt introduşi credincioşii prin Botez, autorul face apel la imaginile exodului şi îi invită pe destinatarii creştini să trăiască în modul pelerinilor ieşiți din sclavia păcatului, răscumpărați şi eliberați prin moartea mântuitoare a lui Isus, noul Miel pascal. În el, creştinii găsesc

motive pentru încredere şi statornicie chiar în mijlocul încercărilor.

Urmându-l pe Cristos, creştinii trebuie să răspundă cu o dragoste activă, chiar şi în situaţia unei nedreptăţi violente. Mântuirea dăruită de Dumnezeu şi realizată în Cristos are drept scop final „moştenirea" sau „coroana gloriei". Aceasta este deja prezentă în experienţa Bisericii pe care autorul o vede realizându-se prin experienţa baptismală, ca „baie purificatoare" şi renaştere ca un edificiu spiritual care îşi are temelia în Cristos, „piatra cea vie". Împreună cu el, cei care cred, ca „nişte pietre vii", formează noul Templu în care se celebrează cultul spiritual. Această experienţă eclezială presupune relaţii fraterne caracterizate de iubire, în care se actualizează darurile spirituale şi misiunile de slujire. Această stare a creştinilor, chemaţi să fie templu spiritual pentru a vesti lucrările măreţe ale lui Dumnezeu prin darul Duhului Sfânt, îi determină să se adreseze ambientului înconjurător printr-o mărturie curajoasă şi coerentă.

3.5. Texte alese

□ 1,18-19: „Ştiţi bine că nu cu bunuri preţioase, cu argint sau aur, aţi fost răscumpăraţi de purtarea voastră deşartă, moştenită de la părinţi, ci cu sângele de preţ al lui Cristos, miel neîntinat şi nepătat";
□ 3,3-4: „Podoaba voastră să nu fie cea exterioară: păr împletit, giuvaeruri de aur, haine elegante, ci firea lăuntrică a inimii, cu podoaba netrecătoare a unui suflet blând şi paşnic, care este de mare preţ în ochii lui Dumnezeu";

□ 3,17: „Dacă aceasta este voia lui Dumnezeu, mai bine este să suferiți făcând binele, decât ca răufăcători";
□ 4,8: „Înainte de toate aveți unii față de alții o dragoste statornică, deoarece dragostea acoperă o mulțime de păcate";
□ 5,2-4: „Nu păstoriți în silă turma lui Dumnezeu încredințată vouă, ci cu bucurie; nu pentru câștig josnic, ci cu tragere de inimă; nu ca stăpâni ai celor încredințați vouă, ci fiți un model pentru turmă. Iar când va apărea Preaînaltul Păstor, veți primi cununa netrecătoare a măririi";
□ 5,8: „Fiți cumpătați, vegheați! Diavolul, potrivnicul nostru, ca un leu ce rage, dă târcoale, căutând pe cine să-l înghită. Stați-i împotrivă cu tărie în credință".

3.6. Teme

✦ Podoabe exterioare şi podoabe interioare la creştini;
✦ Comportamentul creştinilor față de noile forme de persecuție astăzi.

4. SCRISOAREA A DOUA A SFÂNTULUI PETRU

4.1. Autorul

Se prezintă de la început ca „Simon Petru, slujitorul şi apostolul" lui Isus Cristos (1,1), participant la scena Transfigurării Domnului (1,16) anunțându-şi moartea ca apropiată. Totuşi, încă de la început, au existat dubii în privința apostolicității acestei scrisori. Cu siguranță, redactorul este diferit de cel din *1Pt*, dar cunoaşte foarte

bine discursurile sfântului Petru pe care le-a expus sub formă de scrisoare.

Lucrarea are caracter epistolar, conținând, la început, adresa şi salutul şi terminându-se cu o doxologie. Limba este greaca literară elenistică folosită în cadrul religios şi filozofic. Vocabularul nu conține semitisme, uneori este prețios şi căutat, alteori dur. Unele părți au caracter de testament şi discurs de adio.

Comparând Scrisoarea a doua a sfântului apostol Petru cu Scrisoarea sfântului apostol Iuda, observăm o mare asemănare de idei, de fraze şi vocabular. Din cele 25 de versete ale Scrisorii sfântului apostol Iuda, 19 se află într-o formă sau alta în *2Pt*. Pare mai probabil ca scrisoarea mai lungă (*2Pt*) să fi încorporat în mare parte scrisoarea mai scurtă (*Iuda*), şi nu invers. Cu greu ne putem închipui că Scrisoarea sfântului apostol Iuda, scrisă după toate probabilitățile în Răsărit, a ajuns atât de repede la cunoştința lui Petru, care se afla la Roma. Dimpotrivă, această cunoaştere a Scrisorii sfântului apostol Iuda se poate înțelege dacă *2Pt* a fost scrisă mai târziu. Deşi nu există indicii în text, se presupune că redactarea scrisorii *2Pt* a fost făcută la Roma, spre sfârşitul secolului I.

4.2. Scopul şi destinatarii

Destinatarii sunt indicați în mod generic, dar din text reiese că ar fi creştini de origine ebraică, ce trăiesc într-un mediu influențat de cultura elenistă. Printre ei au apărut învățători falşi de influență gnostică ce strecoară învățături incompatibile cu tradiția apostolică. În mijlocul

comunității domneşte un fel de delăsare din cauza întârzierii parusiei.

Scopul autorului este acela de a apăra învățătura sănătoasă şi de a-i însufleți în trăirea vieții creştine.

4.3. Structura

– 1,1-2; salutul inițial;
– 1,3-21; îndemn la o viață sfântă;
– 2,1-22; condamnarea învățătorilor falşi;
– 3,1-16; întârzierea venirii Domnului;
– 3,17-18; un nou îndemn la o viață sfântă şi doxologia finală.

4.4. Teologia

Fundamentală este învățătura că Isus Cristos, Fiul lui Dumnezeu şi Mântuitorul oamenilor, este aşteptat la *sfârşitul timpurilor ca judecător şi Domn* al istoriei şi al lumii. Criteriul pentru a defini adevărata credință concentrată în persoana lui Isus Cristos este tradiția autoritară provenită de la profeți şi de la apostoli. *Scripturile* nu pot fi interpretate în mod subiectiv, pentru că atât profeții, cât şi apostolii au scris prin inspirația Duhului Sfânt. Interpretarea ei se face numai în acord cu tradiția şi credința comună mărturisită şi trăită în comunitatea de credință. Întârzierea parusiei nu trebuie să creeze neîncredere şi delăsare. Fundamentul speranței escatologice este cuvântul profetic şi „gloria Domnului Isus" pe care au experimentat-o apostolii şi au transmis-o celor care cred.

Toată tradiția biblică confirmă certitudinea judecății lui Dumnezeu. Întârzierea venirii Domnului nu contrazice cuvântul lui Dumnezeu, ci are o funcție pedagogică mântuitoare, îndemnându-ne la o perseverență activă şi la veghere.

4.5. Texte alese

□ 1,20-21: „Să ştiți mai întâi că nici o profeție a Scripturii nu se supune la tâlcuirea oricui, căci nici o profeție nu a fost dată cândva din voința unui om, ci oamenii au vorbit din partea lui Dumnezeu, sub înrâurirea Duhului Sfânt";
□ 3,8-9: „Un lucru însă nu-l uitați, dragii mei: că o zi la Domnul este ca o mie de ani, iar o mie de ani ca o zi. Ceea ce unii socotesc ca o întârziere nu este întârzierea făgăduinței din partea Domnului, ci el îşi arată răbdarea față de noi, deoarece nu vrea să piardă vreunul, ci toți să ajungă la întoarcere".

4.6. Teme

✦ Scripturile nu pot fi interpretate în mod subiectiv;
✦ Întârzierea venirii Domnului ne îndeamnă la perseverență activă şi veghere.

5. SCRISOAREA ÎNTÂI A SFÂNTULUI IOAN

5.1. Autorul

Deşi autorul nu se prezintă, datorită asemănărilor cu Evanghelia a IV-a (stil, vocabular şi teme teologice ca: lumină, viaţă, iubire, cunoaştere etc.) şi a menţiunii că este martor ocular al vieţii lui Isus (*1In* 1,1-3; 4,14), este considerat de către tradiţia primară a Bisericii ca fiind sfântul Ioan evanghelistul.

Este greu de definit genul literar al acestei lucrări. Neavând adresă şi nici concluzie, nemenţionând nici un nume, nu pare a fi o simplă scrisoare. Chiar şi în privinţa conţinutului, nu există o unitate literară: se succed predici, îndemnuri, directive pastorale legate de diferite împrejurări şi sunt amintite teme teologice presupuse ca fiind deja cunoscute de comunitate. Lucrarea este, mai degrabă, o predică trimisă ca scrisoare unor comunităţi creştine ameninţate de aceeaşi erezie.

Deşi nu există indicii în text, din tradiţie se ştie că în ultimii ani ai vieţii sale, sfântul Ioan a locuit la Efes, în jurul lui formându-se o şcoală ce a continuat învăţăturile sale. Data posibilă ar fi deci ultimul deceniu al secolului I, poate anterior Evangheliei a IV-a.

5.2. Scopul şi destinatarii

Destinatarii nu sunt indicaţi direct, dar sunt numiţi „copilaşii mei” (2,1) ceea ce presupune o atitudine de ascultare faţă de autoritatea religioasă. Ar putea fi vorba

despre comunități creştine din Asia, confruntate cu apariția unei erezii, situație în care autorul vrea să-i încurajeze, să-i învețe şi să-i îndemne să rămână în credința adevărată.

Din scrisoare ne putem da seama de situația în care se aflau destinatarii ei. Ei erau în contact cu „predicatori mincinoşi", cu „mulți anticrişti" care au trădat credința. Ei sunt expuşi pericolului de a suferi influența unor asemenea învățători periculoşi care nu recunoşteau realitatea continuă a păcatului, nu dădeau importanță respectării poruncilor, negau identitatea între Isus din Nazaret şi Cristos, îndemnau la iubirea lucrurilor lumeşti.

Destinatarii scrisorii au rămas fideli Evangheliei adevărate. Sfântul Ioan îi invită cu insistență la o credință puternică, inteligentă, care se manifestă în iubirea aproapelui şi în speranța încrezătoare în Dumnezeu.

5.3. Structura şi conținutul

Pentru a-i întări în credința adevărată pe creştini, sfântul Ioan, vorbind despre lumină (1,5), despre dreptate (2,29), despre iubire (4,7-8), despre adevăr (5,6) vrea să arate legătura necesară şi intimă care există între starea de copii ai lui Dumnezeu şi viața morală a creştinilor, ca semn al fidelității față de credința în Cristos şi față de iubirea fraternă.

Cât priveşte structura scrisorii, notăm:

– 1,1-4: prologul – temeinicia credinței;
– 1,5-2,29: a umbla în lumină;
– 3,1-24: iubirea este semn al fiilor lui Dumnezeu;

– 4,1-5,12: porunca de a iubi şi de a crede;

– 5,13-21: epilogul – îndemn la rugăciune, încredere şi paza de idoli.

5.4. Teologia

Autorul nu face o expunere teologică completă, dar reaminteşte teme fundamentale deja cunoscute de creştinii cărora le scrie. Astfel de teme sunt:

– *Dumnezeu Tatăl*, care este lumină şi iubire, este cel care dă început planului de mântuire făcut posibil prin mijlocirea istorică a lui Isus şi se prelungeşte în comunitatea creştină;

– *în persoana lui Isus* este revelată şi comunicată iubirea lui Dumnezeu care stă la baza vieţii creştine şi este modelul iubirii dintre cei care cred. Acceptarea iniţiativei lui Dumnezeu este condiţia necesară a mântuirii. Această acceptare se face prin credinţa că Isus Cristos este Fiul lui Dumnezeu venit în trup. Acceptând acest adevăr de credinţă, creştinul obţine iertarea păcatelor în sacramentul Botezului şi devine „copil al lui Dumnezeu". Credinţa activă şi perseverentă îl învinge pe cel Rău, iese victorioasă în lupta cu învăţătorii falşi şi cu lumea.

– *comunitatea de credinţă* îşi fundamentează modul de viaţă şi de acţiune pe manifestarea istorică şi mântuitoare a iubirii lui Dumnezeu în Isus. El şi-a dat viaţa pentru noi, deci şi noi trebuie să ne dăm viaţa pentru fraţi.

5.5. Texte alese

□ 1,8-9: „Dacă zicem că nu avem păcat, ne înşelăm pe noi înşine, iar adevărul nu este în noi. Dacă ne mărturisim

păcatele, el, care este fidel şi drept, ne iartă păcatele şi ne curăță de orice nelegiuire”;
□ 2,15-17: „Nu iubiți lumea, nici cele de pe lume. Dacă cineva iubeşte lumea, dragostea Tatălui nu este în el. Căci orice lucru de pe lume: pofta cărnii, pofta ochilor, şi mândria avuției nu vin de la Tatăl, ci de la lume. Iar lumea cu pofta ei trece, pe când cine face voia lui Dumnezeu rămâne în veci”;
□ 3,1-2: „Vedeți câtă dragoste ne-a dăruit Tatăl încât să ne numim precum şi suntem, copii ai lui Dumnezeu. De aceea lumea nu ne cunoaşte, pentru că nu l-a cunoscut pe el. Dragii mei, acum suntem copii ai lui Dumnezeu iar ce vom fi nu a fost arătat. Ştim că atunci când se va arăta, vom fi asemănători cu el, căci îl vom vedea aşa cum este. Oricine are această nădejde în el devine curat, precum el curat este”;
□ 3,15: „Oricine îl urăşte pe fratele său este un ucigaş, iar voi ştiți că nici un ucigaş nu are viață veşnică temeinică în el”;
□ 3,18: „Copilaşii mei, să nu iubim cu vorba şi cu limba, ci cu fapta şi cu adevărul”;
□ 4,8: „Cine nu iubeşte, nu l-a cunoscut pe Dumnezeu, căci Dumnezeu este iubire”;
□ 4,12: „Dacă noi ne iubim unii pe alții, Dumnezeu rămâne în noi, iar dragostea lui în noi este desăvârşită”;
□ 4,18: „În dragoste nu este teamă; dimpotrivă, dragostea desăvârşită alungă teama, căci teama presupune pedeapsă. Iar cine se teme nu este ajuns la desăvârşire în dragoste”;

□ 4,12-20: „Dacă cineva zice: «îl iubesc pe Dumnezeu» şi îl urăşte pe fratele său, este un mincinos, căci cine nu îl iubeşte pe fratele său pe care îl vede, nu-l poate iubi pe Dumnezeu pe care nu-l vede”;
□ 5,3-4: „Dragostea de Dumnezeu aceasta este: să-i păstrăm poruncile. Iar poruncile lui nu sunt grele, căci oricine este născut din Dumnezeu biruie lumea, iar biruința care biruie lumea este credința noastră”.

5.6. Teme

✦ Iubirea de Dumnezeu şi de aproapele;
✦ Cine este Dumnezeu pentru mine?

6. SCRISOAREA A DOUA ŞI A TREIA A SFÂNTULUI IOAN

6.1. Autorul

În aceste două scrisori scurte, de 13 şi, respectiv, 15 versete, autorul se prezintă cu titlul de „Prezbiterul”. Identificarea acestuia este dificilă. Totuşi, din critica internă a celor două scrisori se poate deduce că este vorba de acelaşi autor, un apostol care urmăreşte cu grijă evoluția comunităților pe care le cunoaşte, iar tradiția îl identifică cu sfântul Ioan evanghelistul. Unii exegeți moderni consideră că ar exista o distincție între „apostolul Ioan” şi „prezbiterul Ioan”, acesta din urmă fiind un creştin cu o autoritate deosebită în comunitate şi martor al predicii apostolice din şcoala sfântului Ioan de la Efes.

A doua şi a treia Scrisoare a sfântului Ioan sunt adevărate scrisori ce conţin elementele caracteristice genului epistolar: autor, destinatari, salut iniţial şi final. Stilul este retoric, tonul subtil şi afectuos. Vocabularul şi temele sunt în mare parte comune cu prima scrisoare. Aceste două scrisori sunt redactate în acelaşi cadru şi timp cu *1In* la Efes, spre sfârşitul secolului I.

6.2. Scopul şi destinatarii

Destinatarii celei de-a doua scrisori sunt „aleasa Doamnă şi copiii ei", o expresie care se referă la o comunitate din Asia Mică ameninţată de propaganda eretică ce nu admite întruparea lui Cristos. Destinatarul celei de-a treia scrisori este Gaius, un creştin evidenţiat în comunitate prin viaţa şi angajarea sa.

6.3. Structura

2 Ioan

– 1-3: introducere – autor, destinatari şi invocarea binecuvântării divine;

– 4-6: porunca iubirii fraterne;

– 7-11: pericolul ereziei care nu admite întruparea lui Cristos;

– 12-13: încheierea: salutări.

3 Ioan

– 1-2: introducere – autor, destinatari şi binecuvântarea;

– 3-8: apostolul laudă ospitalitatea lui Gaius;

– 9-11: condamnarea aroganţei lui Diotref;

– 12: mărturie în favoarea lui Demetrius;
– 13-15: încheiere – salut.

6.4. Teologia

Temele tratate în *2 Ioan* sunt aproape identice cu acelea din *1 Ioan*: dragostea ca poruncă de primă însemnătate, statornicie în adevăr, paza de ademenitorii care nu cred în întruparea lui Cristos şi nu îi împlinesc poruncile. Apostolul Ioan vrea să ne arate intima legătură care există în mod necesar între starea noastră de fii ai lui Dumnezeu şi corectitudinea vieţii noastre morale, considerată ca fidelitate faţă de dubla poruncă a *credinţei în Isus Cristos*, Fiul lui Dumnezeu, şi a *iubirii fraterne*.

2 Ioan reprezintă pentru noi o privire rapidă în viaţa comunităţii creştine din Biserica de la început, cu aspectele ei pozitive, cu primejdiile ce o ameninţă şi cu poziţia pe care credincioşii trebuie să o adopte pentru a face faţă acestor realităţi.

3 Ioan, deşi nu oferă un aport teologic, prezintă un fragment realist de viaţă în care, alături de credinţă şi fraternitate, nu lipsesc rivalităţile personale. Autorul vorbeşte de două personaje necunoscute nouă, care se deosebesc prin atitudinile lor de fraţii care propovăduiesc evanghelia. Aceştia par să fie misionari itineranţi care, din însărcinarea prezbiterului, îl vestesc pe Cristos. Ei aveau nevoie de ospitalitatea şi de sprijinul comunităţilor, deoarece nu primeau nici o plată pentru predica lor. Diotref, care pare să fie conducătorul unei comunităţi, creează probleme autorităţii prezbiterului: bârfeşte

cu răutate şi fărâmiţează comunitatea nu numai prin neprimirea fraţilor misionari, dar şi prin îndepărtarea fraţilor care îi sprijineau. O atitudine opusă este cea a lui Demetrios care merită elogii, fiind în adevăr.

Ceea ce ne apare în această scrisoare ca o trăsătură nouă în organizarea Bisericii primare este puterea conducătorului local al unei comunităţi, care se poate opune autorităţii superioare. Este abuzul de putere care se constată acolo unde năzuinţele omeneşti sunt înguste.

6.5. Texte alese

□ *2In* 7: „Da, mulţi ademenitori care nu-l mărturisesc pe Isus Cristos întrupat s-au răspândit în lume. Acesta este ademenitorul şi anticristul”;
□ *3In* 11: „Dragul meu, nu imita răul, ci binele! Cine face binele, este de la Dumnezeu. Cine face răul, nu l-a văzut pe Dumnezeu”.

6.6. Teme

✦ Cauzele şi efectele dezbinării în comunitate;
✦ Ademenitorul şi anticristul astăzi.

7. SCRISOAREA SFÂNTULUI IUDA

7.1. Autorul

Se prezintă ca „Iuda, slujitor al lui Isus Cristos şi frate al lui Iacob" (v. 1). Se pare că nu este apostolul Iuda, mai ales pentru faptul că el însuşi se distinge de grupul apostolilor: „voi însă, dragii mei, amintiți-vă cuvintele spuse dinainte de apostolii Domnului nostru Isus Cristos" (v. 17). Nu putem vorbi nici de un pseudonim, căci mediocritatea personajului nu ar fi ajutat la nimic. Este plauzibilă părerea că, după exemplul sfântului Iacob (autorul scrisorii) şi după moartea lui, fratele său să fi luat cuvântul, recomandându-se cu autoritatea acestuia. Vocabularul foarte variat, cu expresii clasice, nu poate fi atribuit unui țăran galileean, ca Iuda. Fără îndoială a recurs la ajutorul unui secretar iudeo-creştin, cu o solidă formație elenistică.

Este o scrisoare clasică, cu indicarea autorului, a destinatarilor, cu salut la început şi doxologie finală. Tonul este polemic, iar argumentația de tip midraşic.

Este posibil ca redactarea să se fi făcut la Ierusalim, în ultimul deceniu al secolului I, înaintea scrisorii *2Pt*, care reia în 2,1-17 polemica împotriva învățătorilor falşi din versetele 5-16.

7.2. Scopul şi destinatarii

Destinatarii scrisorii, „cei chemați, iubiți de Dumnezeu Tatăl şi păstrați pentru Isus Cristos" (v.1) pot fi creştinii

din orice comunitate. Dar faptul că autorul face referință la unele evenimente vetero-testamentare (cf. vv. 5-7) şi unele scrieri apocrife (cf. v. 9), ne face să deducem că scrisoarea era destinată, în primul rând, unor creştini proveniți din iudaism. Pe de altă parte, neorânduielile morale pe care le atacă autorul erau înrădăcinate în lumea păgână. Aşadar, destinatarii sunt iudeo-creştinii din diaspora.

Scopul scrisorii este de a stigmatiza pe falşii învățători care pun în pericol credința creştină. Ei sunt denunțați pentru că propovăduiesc greşeli mai ales pe tărâm moral. În mentalitatea gnostică difuză, de tip dualist, se găsesc motive pentru a dispreți creația drept o realitate fără importanță şi astfel calea spre imoralitate devine liberă. Autorul luptă cu îndârjire împotriva acestei învățături greşite, rechemând la tradiția apostolică.

7.3. Structura

– 1-4: introducere – autor, destinatari, ocazia şi scopul scrisorii;

– 5-16: polemică împotriva învățătorilor falşi: este anunțată judecata şi condamnarea celor fărădelege;

– 17-23: comunitatea este îndemnată să asculte de cuvântul transmis de apostoli, prin care se condamnă senzualitatea, să rămână statornici în credință, rugându-se în Duhul Sfânt, şi să se preocupe de cei şovăitori şi derutați;

– 24-25: doxologie finală.

7.4. Teologia

Deşi scrisoarea este scurtă, conține o serie de învățături.

– *Dumnezeu Tatăl* îi va pedepsi pe cei fărădelege, dar îi iubeşte pe destinatari, pe care îi chemă la mântuire;

– *Isus Cristos* este singurul Domn pentru că a răscumpărat omenirea. Învățătura lui este transmisă prin apostoli.

– *Duhul Sfânt* este garantul statorniciei în credință şi fără de el se ajunge la senzualitate, care – după autor – este absența Duhului.

În partea polemică sunt mai puține elemente teologice clare. Se denunță pretenția învățătorilor falşi de a fi avut revelații, invocate ca bază a vieții lor imorale.

7.5. Temă

✦ Învățăturile greşite de astăzi care amenință creştinismul.

CAPITOLUL XI

Apocalipsul sfântului Ioan

de Pr. Petru Sescu

1. Introducere

Spre deosebire de Vechiul Testament, Noul Testament cunoaşte o singură carte profetică – *Apocalipsul sfântului Ioan*. Este o carte care cere un studiu special şi care nu trebuie folosită cu uşurătate, mai ales de cei lipsiți de o cultură teologică temeinică. Cuvântul *apocalips* provine din grecescul *apocalipsis* şi înseamnă *dezvăluire, revelație, destăinuire*. Opera cu acest nume este unică în întreaga Scriptură. Deşi autorul ne-o prezintă ca pe o scriere profetică (cf. *Ap* 1,3; 27,7.10), ea depăşeşte cadrul profeților propriu-zise şi se deosebeşte de ele prin conținutul şi forma ei, prin perspectiva şi înțelesul subiectelor tratate.

Pentru a putea înțelege în oarecare măsură forma nouă a acestei scrieri, este necesar să aruncăm o privire rapidă asupra literaturii profetice şi apocaliptice din trecut. Profeții Vechiului Testament erau la început predicatori. În anumite împrejurări religioase, politice, sociale, ei se făceau interpreții voinței lui Dumnezeu, ai păstrării credinței, îndemnau poporul şi căpeteniile lui la pocăință, amenințau cu mânia sau pedeapsa lui Dumnezeu. Mai

târziu, cuvântul viu al predicii este înlocuit cu mesajul scris. Conținutul se modifică și el. La unii profeți, este întreţesut cu elemente noi: sfârşitul lumii şi împărăția viitoare a lui Dumnezeu. În ultima fază, aceste elemente vor înlocui cu totul forma de expresie profetică din trecut.

Literatura apocaliptică propriu-zisă nu a fost admisă printre scrierile sfinte ale iudeilor. Ele tratau despre sfârşitul lumii şi începutul erei de mântuire. Scopul lor era de a dezvălui planul lui Dumnezeu cu privire la om. Evenimentele dinaintea sfârşitului lumii sunt zugrăvite, în general, în culori înfiorătoare. Deosebirea dintre aceste scrieri şi scrierile profetice nu este numai pe tărâmul conținutului, ci și în forma de prezentare. În general, profeții dețin dezvăluirile lor şi misiunea ce le este încredințată pe baza unei chemări interioare care le-a fost adresată lor personal şi printr-o inspirație lăuntrică, pe când scriitorilor apocaliptici tainele dumnezeiești le sunt descoperite în viziuni, fie în stare de extaz, fie în visuri. Autorii apocaliptici nu prezintă viziunile privitoare la viitor într-o desfăşurare de evenimente istorice, ci în imagini şi alegorii. Astfel, persoanele omeneşti pot fi înlocuite prin animale şi faptele istorice prin fenomene ale naturii.

Prin forma lui, *Apocalipsul sfântului Ioan* se aseamănă cu scrierile apocaliptice iudaice: serii de viziuni cu înțeles simbolic şi alegoric, stări de extaz ale autorului, vederea evenimentelor de la sfârşitul lumii cu domnia anticriştilor, pedepsirea puterilor potrivnice lui Dumnezeu, venirea glorioasă a lui Cristos, judecata lumii şi fericirea celor aleşi.

Apocalipsul sfântului Ioan poartă de la un capăt la altul pecetea unei scrieri creştine. Ni-l vesteşte pe Isus Cristos cel răstignit, Fiul lui Dumnezeu, Mântuitorul lumii, aşezat la dreapta tronului lui Dumnezeu, care va veni ca judecător la sfârşitul lumii. Mesia anunţat de Ioan este, în acelaşi timp, om şi Dumnezeu. El este Întâiul şi Ultimul, Începutul şi Sfârşitul, Alfa şi Omega, Regele regilor şi Domnul domnilor, Cel veşnic viu şi atotştiutor. El este Stăpânul ceresc al celor credincioşi, iar, la sfârşitul timpurilor, va apărea ca judecător şi domn al lumii.

2. Autorul

În ciuda faptului că *Apocalipsul* este „semnat" (autorul se numeşte pe sine Ioan şi se prezintă ca „martor al lui Cristos cel viu": *Ap* 1,9-10) identificarea autorului nu este posibilă. Tradiția creştină veche a oscilat între recunoaşterea ca autor al acestei cărți a sfântului Ioan apostol şi evanghelist sau a unui autor necunoscut, diferit de apostolul Ioan. Mulți exegeți sunt de părere azi că autorul viziunilor este sfântul Ioan apostolul, iar redactarea scrierilor sale ar fi putut fi făcută cu participarea discipolilor săi care ar proveni din şcoala sfântului Ioan de la Efes.

Cartea aparține genului apocaliptic, dar sunt prezente şi genul profetic şi cel epistolar. Limba este greaca *koiné* cu unele greşeli gramaticale (uneori voite), dar fiecărei anomalii lingvistice îi corespunde în altă parte a cărții o formă gramaticală corectă. Astfel, autorul încearcă să stimuleze receptivitatea cititorului. Stilul este specific:

aluzii complexe şi rafinate, repetări de formule în noi structuri literare, cum sunt septenarele (şapte scrisori, şapte sigilii, şapte trâmbiţe, şapte cupe), criptogramele (numărul fiarei 666 din 13,16) şi multe simboluri.

După indicaţia din 1,9, viziunea sfântului Ioan ar fi avut loc pe insula Patmos. Totuşi, redactarea este mai târzie. Dacă redactarea este făcută direct de sfântul Ioan, data ar putea fi 69-70; dacă la redactare au participat şi discipoli de-ai săi, redactarea definitivă ar fi pe la sfârşitul secolului I (95-96).

3. Scopul şi destinatarii

Sunt indicate în 1,11 cele şapte comunităţi creştine din Asia Mică: Efes, Smirna, Pergam, Tiatira, Sardes, Filadelfia şi Laodiceea. Numărul de şapte ar putea indica totalitatea Bisericii.

Scopul cărţii este avertizarea acestor comunităţi de pericolele care le ameninţau fie din extern, fie din intern, consolarea şi încurajarea lor în necazurile şi suferinţele de orice fel, din cauza credinţei.

4. Structura

– 1,1-3: prologul – despre titlul cărţii;

– 1,4-3,22: este aşa-zisul septenar al scrisorii către Biserici;

– 4,1-22,5: are o mai mare complexitate literară şi cuprinde cinci secţiuni:

- *secţiunea de introducere* (4,1-5,14): „viziunea” cu tronul, Mielul, înmânarea celor şapte sigilii;

- *secțiunea sigiliilor* (6,1-7,17): caracteristica secțiunii este deschiderea progresivă a primelor sigilii de către Miel. Ultimul sigiliu cuprinde partea următoare;
- *secțiunea trâmbițelor* (8,1-11,14): caracteristica secțiunii este descrierea progresivă a primelor şase trâmbițe. Ultimelor trei trâmbițe li se suprapun trei de „vai", creând un climat special de tensiune. Ultima introduce toată partea următoare;
- *secțiunea semnelor* (11,15-16,16): este mai complexă. Ar putea fi numită secțiunea celor trei semne. Primul semn este femeia, al doilea „dragonul", al treilea sunt îngerii cu şapte cupe etc. Semnele sunt legate între ele, ultimul cuprinzând partea următoare;
- *secțiunea conclusivă* (16,17-22,5): este prezentată „ziua cea mare": intervenția finală a lui Cristos care judecă şi anihilează toate forțele ostile şi realizează triumful „Miresei", Ierusalimul ceresc.

Între cele cinci secțiuni din partea a doua, există o dezvoltare temporală, liniară, progresivă: dezvoltarea ajunge la punctul maxim în concluzie. Există apoi un joc în folosirea timpurilor care face ca unele elemente să fie lăsate să oscileze liber înainte şi înapoi în dezvoltarea liniară, dând astfel conflictului dintre forțele pozitive şi negative un caracter metaistoric.

– 22,6-21 – epilog: profeția este confirmată de înger, de profet, de însuşi Cristos şi, prin urmare, trebuie respectată şi ascultată.

5. Teologia

Dumnezeu duce la îndeplinire planul de mântuire pregătit şi prevestit în Vechiul Testament, plan care trebuie să se actualizeze în două faze: planul de mântuire mesianico-ecleziastic şi planul de mântuire escatologic care se va realiza numai după victoria definitivă a lui Dumnezeu asupra tuturor forţelor ostile, o dată cu noua creaţie. Principalii protagonişti în realizarea mântuirii sunt Dumnezeu, Duhul Sfânt, Cristos şi, într-un anumit sens, Biserica.

Dumnezeu duce mai departe procesul de mântuire cu forţă şi putere, ajungând astfel să domine, să anihileze tot răul şi să reînnoiască toată realitatea.

Duhul Sfânt, în manifestările sale concrete, este o energie care pleacă de la transcendenţa divină şi operează la nivelul istoriei umane. De asemenea, animă Biserica şi susţine aşteptarea ei escatologică.

Cristos, prezentat drept Mielul înjunghiat dar acum glorios, este viu în *Biserica* sa, o conduce înainte şi o sprijină cu energia sa divină. Se conturează astfel o ecleziologie solid ancorată în cristologie. Teologia Bisericii este exprimată prin numeroase imagini care culminează cu viziunea Ierusalimului ceresc. Biserica este invitată să se pregătească în prezent pentru ziua cea mare întrucât viaţa creştinilor în istorie este însufleţită de forţa lui Cristos şi de Duhul său.

Pentru *Apocalips*, răul nu este un concept abstract, o idee, ci o realitate caracterizată de absenţa lui Cristos. În absenţa lui Cristos, forţele răului, fie ele de ordin supranatural

(Fiara, Satana), fie structurile aliate ale Satanei: Babilonul (cetatea atee), fiara cu zece coarne (puterea imperialistă atee), fie indivizi seduşi de Satana par să aibă succes. Dar oricât de amplă şi de violentă ar fi declanşarea forţelor ostile lui Dumnezeu şi Bisericii, rămâne clară prezenţa activă a lui Cristos care intervine asupra evenimentelor istorice şi le dirijează spre punctul final al istoriei, când prezenţa sa totală şi definitivă va fi învins ultimul exponent al răului: moartea.

6. Interpretarea Apocalipsului

Interpretarea cărţii a provocat în trecut, ca şi astăzi, destule dificultăţi. Nu se poate accepta o interpretare de tip literal (procedeu practicat de unele secte din trecut iar astăzi de martorii lui Iehova) deoarece ar fi contrară caracterului său simbolic.

Apocalipsul a fost interpretat în trei feluri:

– ca descriere a istoriei contemporane autorului (*istorie profană*);

– ca descriere a istoriei Bisericii în ordine cronologică (*istorie bisericească*);

– ca descriere a timpurilor din urmă ale Bisericii (*istorie escatologică*).

Din istoria timpului, autorul a luat puţine elemente: Roma, tipul puterii opuse lui Dumnezeu aşa cum, pe timpul profeţilor Vechiului Testament, era Babilonul şi Asiria. Cei mai mulţi autori necatolici consideră că *Ap* descrie istoria acelui timp în care a fost scrisă, între moartea lui Nero şi distrugerea Ierusalimului. Nu este

exclus ca autorul să facă aluzie uneori la istoria contemporană; totuşi această interpretare este contrară tradiţiei acestei cărţi şi însuşirii ei speciale. Ca să fie susţinută, autorii trebuie să recurgă la diferite izvoare şi sunt siliţi să distrugă unitatea cărţii.

După mulţi autori, *Ap* descrie istoria universală a Bisericii, de la înfiinţarea ei şi până la consumarea ei finală, după diferite etape ale istoriei Bisericii descrisă cronologic prin cele şapte sigilii, trâmbiţe şi pedepse. Şi deoarece trebuie determinate aceste etape, unii autori se opresc numai la Biserica primară, până în secolele IV-V. Astfel, cartea ar arăta luptele Bisericii cu Imperiul Roman păgân şi primele erezii. Dar nu trebuie să uităm că, în *Ap*, se găsesc dese aluzii la venirea lui Cristos şi la sfârşitul lumii.

Mai probabilă este explicaţia escatologică, susţinută de scriitorii antici şi de mulţi din zilele noastre. După ei, *Ap* relatează soarta Bisericii înainte de judecata universală şi sfârşitul final. Totuşi nu poate fi restrâns prea mult timpul escatologic. Împărăţia de o mie de ani nu trebuie redusă la o perioadă determinată a istoriei, ci este vorba de împărăţia spirituală a Bisericii, domnia de o mie de ani fiind simbolul victoriei perfecte a lui Cristos asupra diavolului şi a spiritului acestei lumi.

De aici reiese importanţa acestei cărţi: este o carte de consolare, de speranţă în timpurile grele, bazată pe gândul că triumful lui Cristos este asigurat: „Fericit acela care citeşte şi cei care ascultă cuvintele acestei profeţii şi ţin cele scrise în ea, căci timpul este aproape” (*Ap* 1,3).

7. Texte alese

□ 2,3-5: „Ai statornicie şi ai suferit din cauza numelui meu, fără să te laşi biruit. Dar îți aduc învinuirea că ai părăsit dragostea ta dintâi. Adu-ți dar aminte de unde ai căzut; întoarce-te şi îndeplineşte faptele dintâi”;
□ 2,10: „Fii credincios până la moarte, iar eu îți voi da cununa vieții”;
□ 3,15-16: „Nu eşti nici rece, nici cald. Măcar de ai fi rece, ori cald! Deoarece însă eşti căldicel, nici cald nici rece, te voi scuipa din gura mea”;
□ 3,20: „Iată, stau la uşă şi bat! Dacă cineva aude glasul meu şi deschide uşa, voi intra la el şi voi cina cu el, iar el cu mine”;
□ 5,12: „Vrednic este mielul înjunghiat să primească puterea, bogăția, înțelepciunea, tăria, cinstea, mărirea şi lauda”;
□ 7,14: „Aceştia sunt cei veniți din asuprirea cea mare, cei care şi-au spălat hainele şi le-au albit în sângele Mielului”;
□ 7,16-17: „Nu le va mai fi nici foame, nici sete, nu-i va mai bate soarele, nici căldurile, căci Mielul din mijlocul tronului îi va păstori şi îi va duce la izvoarele apelor vieții, iar Dumnezeu va şterge orice lacrimă din ochii lor”.
□ 10,10: „Am luat atunci cartea mică din mâna îngerului şi am mâncat-o şi în gura mea era ca mierea de dulce; dar după ce am mâncat-o, trupul mi s-a făcut amar”;
□ 12: Femeia şi balaurul;
□ 16,15: „Ferice de acela care veghează şi îşi păstrează hainele, să nu umble gol şi să nu i se vadă ruşinea”;

□ 19,9: „Fericiți sunt cei chemați la ospățul de nuntă al Mielului”;
□ 201,12: „Fu de asemenea deschisă o altă carte, a vieții, iar morții fură judecați după cele scrise în cărți, potrivit cu faptele lor”;
□ 21: Cerul nou şi pământul nou;
□ 22,12-14: „Dreptul însă să înfăptuiască mai departe dreptatea, iar sfântul să se mai sfințească încă. Iată, vin în curând, iar răsplata mea este cu mine, ca să plătesc fiecăruia după faptele lui. Eu sunt Alfa şi Omega, Întâiul şi Ultimul, Începutul şi Sfârşitul. Fericiți cei care îşi spală hainele ca să aibă drept la pomul vieții şi să poată intra pe porțile cetății”.

8. Temă

✦ Credinciosul mulțumit de mediocritatea lui;
✦ Rolul Sfintei Fecioare Maria în viața Bisericii;
✦ Ierusalimul ceresc şi locuitorii lui;
✦ Haina albă – semnul demnității noastre de creştini.

BIBLIOGRAFIE

Bea Fernando, *Saule, Saule… un martor al lui Cristos*, ARCB, Bucureşti 1994.
La Bibbia in lingua corrente, LDC, Torino 1985.
La Bible de Jerusalem, Cerf, Paris 1998.
Capello Elisabeta, *Apostolul Paul*, Pauline, Bucureşti 1998.
Chiarazzo Rosario, *Introduzione al Nuovo Testamento*, Piemme, Casale Monferrato 1991.
Dicţionar biblic, Editura Creştină, Oradea 1995.
Dicţionar biblic, I-III, Stephanus, Bucureşti 1995.
Enciclopedia Bibliei, Logos, Cluj 1996.
Grande commentario biblico, Queriniana, Brescia 1974.
Harrington Wilfrid, *Nouvelle introduction à la Bible*, Seuil, Paris 1971.
Introduzione generale allo studio della Bibbia, Queriniana, Brescia 1996.
Maronese Gianfranco, *Introducere generală în Vechiul Testament*, Roman 1998.
Pascal Emil, *Noul Testament*, Paris 1992[4].
Schultz Samuel, *Privire de ansamblu asupra Vechiului Testament*, Bucureşti 1998.
Sechel Eduard, *Introducere în Vechiul Testament*, ITRC, Iaşi 1984.
Studiul Vechiului Testament, IBMBOR, Bucureşti 1985.
Traduction oecuménique de la Bible, Cerf, Paris 1995.
Traduction oecuménique de la Bible. Ancien Testament, Cerf, Paris 1976.
Traduction oecuménique de la Bible. Nouveau Testament, Cerf, Paris 1973.
Vocabulaire de théologie biblique, Cerf, Paris 1991.

CUPRINS

Cuvânt înainte 5
Sigle şi abrevieri 7

CAPITOLUL I
INTRODUCERE GENERALĂ ÎN SFÂNTA SCRIPTURĂ
(*Pr. Petru Sescu*)

1. Introducere 11
2. Inspirația Sfintei Scripturi 13
3. Sensurile Sfintei Scripturi 15
4. Textul original şi traducerea Sfintei Scripturi 18
   4.1. Textul Vechiului Testament 18
   4.2. Textul Noului Testament 20
   4.3. Traducerile Sfintei Scripturi 20
5. Manuscrisele de la Qumran 22
6. Canonul Sfintei Scripturi 24
7. Împărțirea actuală a Sfintei Scripturi 27
8. Biblia în Biserica Catolică 30
   8.1. Raportul dintre Tradiție şi Sfânta Scriptură 30
   8.2. Sfânta Scriptură în viața Bisericii 31
   8.3. Forme de rugăciune bazate
      pe cuvântul lui Dumnezeu 32
9. Marile epoci ale istoriei biblice 34
   9.1. Epoca patriarhilor (1850-1250 î.C.) 34
   9.2. Exodul, drumul prin pustiu
      şi cucerirea țării promise (1250-1200 î.C.) 34
   9.3. Epoca judecătorilor (1200-1030 î.C.) 35
   9.4. Monarhia (1030-587 î.C.) 36
   9.5. Exilul şi reîntoarcerea 37

9.6. Dominarea greacă
şi venirea asmoneilor (332-63 î.C.) 37
9.7. Epoca romană (63 î.C.-135 d.C.) 39

CAPITOLUL II

PENTATEUHUL

(*Pr. Mihai Percă*)

1. Introducere 41
2. CARTEA GENEZEI 44
2.1. Titlul 44
2.2. Autorul şi data redactării 44
2.3. Scopul şi destinatarii 45
2.4. Structura 45
2.5. Teologia şi conținutul 46
2.6. Tradițiile redacționale ale Pentateuhului 48
2.7. Texte alese 50
2.8. Teme 51
3. CARTEA EXODULUI 51
3.1. Titlul 51
3.2. Autorul şi data redactării 52
3.3. Stilul şi scopul 52
3.4. Structura şi conținutul 52
3.5. Teologia 53
3.6. Texte alese 55
3.7.Temă 55
4. CARTEA LEVITICULUI 55
4.1. Titlul 55
4.2. Autorul şi data redactării 56
4.3. Scopul şi destinatarii 56
4.4. Structura 56
4.5. Teologia 57
4.5.1. Preoția 58

4.5.2. Jertfele 59
4.5.3. Sărbătorile 60
4.6. Texte alese 61
4.7. Temă 61
5. CARTEA NUMERILOR 61
5.1. Titlul 61
5.2. Autorul 62
5.3. Scopul şi destinatarii 62
5.4. Structura şi conținutul 62
5.5. Teologia 63
5.6. Texte alese 64
5.7. Temă 64
6. CARTEA DEUTERONOMULUI 65
6.1. Titlul 65
6.2. Autorul şi data redactării 65
6.3. Scopul şi destinatarii 65
6.4. Structura şi conținutul 66
6.5. Teologia 67
6.6. Deuteronomul în Sfânta Scriptură 68
6.7. Texte alese 69
6.8. De reținut 69
6.9. Teme 70

CAPITOLUL III

CĂRȚILE ISTORICE
(*Pr. Toma Encuță*)

1. Introducere 71
2. CARTEA LUI IOSUE 73
2.1. Titlul 73
2.2. Autorul şi data redactării 73
2.3. Scopul 73
2.4. Structura şi conținutul 73

2.5. Teologia 75
2.6. Texte alese 76
2.7. Temă 76
3. CARTEA JUDECĂTORILOR 76
3.1. Titlul 76
3.2. Autorul şi data redactării 77
3.3. Scopul 77
3.4. Structura şi conținutul 78
3.5. Teologia 79
3.6. Texte alese 79
3.7. Temă 79
4. CARTEA LUI RUT 80
4.1. Titlul 80
4.2. Scopul 80
4.3. Structura şi conținutul 80
4.4. Teologia 81
4.5. Texte alese 82
4.6. Temă 82
5. CĂRȚILE LUI SAMUEL 82
5.1. Titlul 82
5.2. Autorul şi data redactării 83
5.3. Scopul 83
5.4. Structura şi conținutul 83
5.5. Teologia 85
5.6. Texte alese 85
5.7. Temă 86
6. CĂRȚILE REGILOR 86
6.1. Titlul 86
6.2. Autorul şi data redactării 86
6.3. Scopul 87
6.4. Structura şi conținutul 87
6.5. Teologia 89

6.6. Texte alese 89
6.7. Temă 90
7. CĂRȚILE CRONICILOR 90
7.1. Titlul 90
7.2. Autorul şi data redactării 91
7.3. Structura şi conținutul 91
7.4. Teologia 92
7.5. Texte alese 93
7.6. Teme 94
8. CĂRȚILE LUI ESDRA ŞI NEHEMIA 94
8.1. Titlurile 94
8.2. Autorul şi data redactării 95
8.3. Structura şi conținutul 95
8.4. Teologia 97
8.5. Texte alese 98
8.6. Teme 99
9. Cărțile lui Tobia, Iudita şi Estera 99
9.1. Introducere 99
9.2. CARTEA LUI TOBIA 100
9.2.1. Titlul 100
9.2.2. Autorul şi data redactării 100
9.2.3. Structura şi conținutul 100
9.2.4. Teologia 101
9.2.5. Texte alese 102
9.2.6. Teme 102
9.3. CARTEA IUDITEI 103
9.3.1. Titlul 103
9.3.2. Autorul şi data redactării 103
9.3.3. Structura şi conținutul 103
9.3.4. Teologia 104
9.3.5. Texte alese 105
9.3.6. Teme 106

9.4. CARTEA ESTEREI 106
9.4.1. Titlul 106
9.4.2. Autorul şi data redactării 106
9.4.3. Structura şi conţinutul 107
9.4.4. Teologia 108
9.4.5. Texte alese 109
9.4.6. Teme 109
10. CĂRŢILE MACABEILOR 110
10.1. Noţiuni preliminare şi titlul 110
10.2. Cartea întâi a Macabeilor 111
10.2.1. Autorul şi data redactării 111
10.2.2. Structura şi conţinutul 111
10.2.3. Teologia 112
10.2.4. Texte alese 113
10.2.5. Teme 114
10.3. Cartea a doua a Macabeilor 114
10.3.1. Autorul şi data redactării 114
10.3.2. Structura şi conţinutul 115
10.3.3. Teologia 116
10.3.4. Texte alese 117
10.3.5. Teme 117

CAPITOLUL IV

CĂRŢILE SAPIENŢIALE

(*Pr. Mihai Percă*)

1. Introducere 118
1.1. Înţelepciunea în Orientul antic 118
1.2. Înţelepciunea în Sfânta Scriptură 119
1.3. Introducere la cărţile sapienţiale 121
2. CARTEA LUI IOB 124
2.1. Titlul 124

2.2. Autorul şi data redactării 124
2.3. Structura şi conținutul 125
2.4. Teologia 127
2.5. Texte alese 129
2.6. Teme 129
3. CARTEA PSALMILOR 130
3.1. Titlul 130
3.2. Autorul şi data redactării 131
3.3. Structura şi conținutul 131
3.4. Teologia 134
3.5. Valoarea spirituală a psalmilor 136
3.6. Diversitatea tematicii psalmilor 137
3.7. Texte alese 139
3.8. Teme 139
4. CARTEA PROVERBELOR 140
4.1. Titlul 140
4.2. Autorul şi data redactării 140
4.3. Structura şi conținutul 141
4.4. Teologia 142
4.5. Texte alese 143
4.6. Teme 144
5. CARTEA ECLEZIASTULUI 144
5.1. Titlul 144
5.2. Autorul şi data redactării 145
5.3. Structura şi conținutul 145
5.4. Teologia 147
5.5. Texte alese 148
5.6. Temă 148
6. CARTEA CÂNTAREA CÂNTĂRILOR 149
6.1. Titlul 149
6.2. Autorul şi data redactării 150
6.3. Structura şi conținutul 150

6.4. Teologia 151
6.5. Teme 153
7. CARTEA ÎNȚELEPCIUNII 154
7.1. Titlul 154
7.2. Autorul şi data redactării 154
7.3. Structura şi conținutul 155
7.4. Teologia 156
7.5. Texte alese 157
7.6. Teme 157
8. CARTEA LUI BEN SIRAH 158
8.1. Titlul 158
8.2. Autorul şi data redactării 158
8.3. Structura şi conținutul 159
8.4. Teologia 160
8.5. De reținut 162
8.6. Texte alese 162
8.7. Teme 163

CAPITOLUL V

CĂRȚILE PROFETICE

(*Pr. Mihai Percă*)

1. Introducere 164
1.1. Fenomenul profetic 164
1.2. Etimologia cuvântului „profet” 164
1.3. Vocația profeților 166
1.4. Destinatarii mesajului profetic 167
1.5. Doctrina profeților 168
1.6. Profeții scriitori 170
2. Profeții secolului al VIII-lea 171
2.1. AMOS 171
2.1.1. Contextul istoric 171
2.1.2. Titlul şi autorul 172

2.1.3. Conținutul şi structura 173
2.1.4. Teologia 174
2.1.5. Texte alese 175
2.1.6. Teme 175
2.2. OSEA 176
2.2.1. Contextul istoric 176
2.2.2. Titlul şi autorul 176
2.2.3. Conținutul şi structura 177
2.2.4. Teologia 178
2.2.5. Texte alese 179
2.2.6. Teme 179
2.2.7. De reținut 180
2.3. MIHEEA 180
2.3.1 .Contextul istoric 180
2.3.2. Titlul şi autorul 181
2.3.3. Conținutul şi structura 181
2.3.4. Teologia 182
2.3.5. Texte alese 183
2.3.6. Teme 184
2.3.7. De reținut 184
2.3.8. Lectură 184
2.4. ISAIA 186
2.4.1. Contextul istoric 186
2.4.2. Titlul şi autorul. 187
2.4.3. Conținutul şi structura 190
2.4.4. Teologia 193
2.4.5. Texte alese 196
2.4.6. Teme 197
2.4.7. Lectură 198
3. Profeții din secolul al VII-lea
şi începutul secolului al VI-lea 199
3.1. Contextul istoric 199

3.2. SOFONIA 201
3.2.1. Contextul istoric 201
3.2.2. Titlul şi autorul 201
3.2.3. Conținutul şi structura 202
3.2.4. Teologia 203
3.2.5. Texte alese 204
3.2.6. Temă 204
3.2.7. Lectură 204
3.3. NAHUM 205
3.3.1. Contextul istoric 205
3.3.2. Titlul şi autorul 205
3.3.3. Conținutul şi structura 206
3.3.4. Teologia 207
3.3.5. Texte alese 207
3.3.6. Teme 207
3.4. HABACUC 208
3.4.1. Titlul şi autorul 208
3.4.2. Conținutul şi structura 208
3.4.3. Teologia 209
3.4.4. Texte alese 211
3.4.5. Teme 211
3.5. IEREMIA 211
3.5.1. Contextul istoric 211
3.5.2. Titlul şi autorul 212
3.5.3. Conținutul şi structura 215
3.5.4. Teologia 215
3.5.5. Texte alese 218
3.5.6. Teme 218
3.5.7. Lectură 219
3.6. CARTEA LAMENTAȚIUNILOR 220
3.6.1. Autorul şi titlul 220
3.6.2. Conținutul şi structura 221

3.6.3. Teologia 222
3.6.4. Texte alese 222
3.6.5. Teme 223
3.7. CARTEA LUI BARUH 223
3.7.1. Autorul şi data scrierii cărții 223
3.7.2. Conținutul şi structura 224
3.7.3. Teologia 225
3.7.4. Texte alese 226
3.7.5. Teme 227
3.8. EZECHIEL 227
3.8.1. Contextul istoric 227
3.8.2. Titlul şi autorul 228
3.8.3. Conținutul şi structura 229
3.8.4. Teologia 230
3.8.5. Texte alese 232
3.8.6. Teme 232
3.5.7. Lectură 232
4. Profeții epocii persane 233
4.1. Contextul istoric 233
4.2. AGGEU 234
4.2.1. Titlul şi autorul 235
4.2.2. Conținutul şi structura 235
4.2.3. Teologia 237
4.2.4. Texte alese 237
4.2.5. Temă 238
4.3. ZAHARIA 238
4.3.1. Contextul istoric 238
4.3.2. Autorul 238
4.3.3. Conținutul şi structura 239
4.3.4. Teologia 240
4.3.5. Texte alese 242
4.3.6. Teme 242

4.4. MALAHIA 242
4.4.1. Contextul istoric şi autorul 242
4.4.2. Conţinutul şi structura 243
4.4.3. Teologia 244
4.4.4. Texte alese 245
4.4.5. Teme 245
4.5. ABDIA 245
4.5.1. Autorul şi data scrierii cărţii 245
4.5.2. Conţinutul şi structura 246
4.5.3. Teologia 246
4.5.4. Texte alese 247
4.5.5. Teme 247
4.6. IOEL 247
4.6.1. Autorul şi data scrierii cărţii 247
4.6.2. Conţinutul şi structura 248
4.6.3. Teologia 249
4.6.4. Texte alese 250
4.6.5. Teme 250
4.7. IONA 251
4.7.1. Contextul istoric şi autorul 251
4.7.2. Conţinutul şi structura 252
4.7.3. Teologia 252
4.7.4. Texte alese 254
4.7.5. Teme 254
4.7.8. Cartea profetului Iona
şi Noul Testament 254
4.8. DANIEL 255
4.8.1. Titlul şi autorul 255
4.8.2. Conţinutul şi structura 256
4.8.3. Teologia 257
4.8.4. Texte alese 259
4.8.5. Teme 259

CAPITOLUL VI

INTRODUCERE ÎN NOUL TESTAMENT

(*Pr. Mihai Percă*)

1. Introducere 261
1.1. Canonul Noului Testament 262
1.1.1 Formarea canonului Noului Testament 262
1.1.2. Apocrifele Noului Testament 266
1.2. Textul Noului Testament 268
1.3. Contextul istoric, social şi religios 269
1.3.1. Contextul istoric 269
1.3.2. Contextul social şi religios 274

CAPITOLUL VII

EVANGHELIILE

(*Pr. Mihai Percă*)

1. Introducere 282
1.1. De ce sunt patru Evanghelii
şi nu mai multe sau mai puține? 284
1.2. Problema sinoptică 284
1.3. Scopul Evangheliilor 285
1.4. Autenticitatea Evangheliilor 286
2. EVANGHELIA DUPĂ SFÂNTUL MATEI 287
2.1. Autorul şi data redactării Evangheliei 287
2.2. Scopul şi destinatarii 288
2.3. Structura şi conținutul 288
2.4. Teologia 291
2.5. Texte alese 293
2.6. Teme 294
2.7. De reținut 295
3. EVANGHELIA DUPĂ SFÂNTUL MARCU 296
3.1. Autorul şi data redactării Evangheliei 296

3.2. Scopul şi destinatarii 296
3.3. Structura şi conţinutul 297
3.4. Teologia 298
3.5. Texte alese 300
3.6. Teme 301
3.7. De reţinut 301
4. EVANGHELIA DUPĂ SFÂNTUL LUCA 302
4.1. Autorul şi data redactării Evangheliei 302
4.2. Scopul şi destinatarii 303
4.3. Structura şi conţinutul 304
4.4. Teologia 305
4.5. Texte alese 308
4.6. Teme 309
4.7. De reţinut 309
5. EVANGHELIA DUPĂ SFÂNTUL IOAN 311
5.1. Autorul şi data redactării Evangheliei 311
5.2. Scopul şi destinatarii 311
5.3. Structura şi conţinutul 312
5.4. Teologia 314
5.5. Texte alese 316
5.6. Teme 317
5.7. De reţinut 318

CAPITOLUL VIII

CARTEA FAPTELE APOSTOLILOR

(*Pr. Petru Sescu*)

1. Autorul 320
2. Scopul şi destinatarii 321
3. Structura şi conţinutul 322
4. Teologia 324
5. Texte alese 325
6. Teme 326

CAPITOLUL IX

SCRISORILE SFÂNTULUI PAUL

(*Pr. Petru Sescu*)

1. Introducere: viaţa şi opera sfântului Paul 327
1.1. Fariseul plin de zel 327
1.2. Evenimentul din Damasc 328
1.3. După convertire 329
1.4. Călătoriile misionare 330
1.4.1. Prima călătorie misionară (45-49) 330
1.4.2. A doua călătorie misionară (50-53) 332
1.4.3. A treia călătorie misionară (54-58) 333
1.4.4. A patra călătorie misionară (65-66) 335
1.5. Scrisorile sfântului Paul 336
2. SCRISOAREA ÎNTÂI CĂTRE TESALONICENI . . 339
2.1. Autorul 339
2.2. Scopul şi destinatarii 340
2.3. Structura 340
2.4. Teologia 341
2.5. Texte alese 342
2.6. Teme 342
3. SCRISOAREA A DOUA CĂTRE TESALONICENI 343
3.1. Autorul 343
3.2. Scopul şi destinatarii 343
3.3. Structura 344
3.4. Teologia 344
3.5. Texte alese 345
3.6. Temă 345
4. SCRISOAREA ÎNTÂI CĂTRE CORINTENI 346
4.1. Autorul 346
4.2. Scopul şi destinatarii 346
4.3. Structura 347

4.4. Teologia 348
4.5. Texte alese 349
4.6. Teme 350
5. SCRISOAREA A DOUA CĂTRE CORINTENI 351
5.1. Autorul 351
5.2. Scopul şi destinatarii 351
5.3. Structura 352
5.4. Teologia 352
5.5. Texte alese 354
5.6. Teme 354
6. SCRISOAREA CĂTRE GALATENI 355
6.1. Autorul 355
6.2. Scopul şi destinatarii 356
6.3. Structura 356
6.4. Teologia 357
6.5. Texte alese 358
6.6. Teme 359
7. SCRISOAREA CĂTRE ROMANI 360
7.1. Autorul 360
7.2. Scopul şi destinatarii 361
7.3. Structura 361
7.4. Teologia 362
7.5. Texte alese 363
7.6. Teme 364
8. Scrisorile din captivitate 365
8.1. SCRISOAREA CĂTRE COLOSENI 367
8.1.1. Autorul 367
8.1.2. Scopul şi destinatarii 367
8.1.3. Structura 368
8.1.4. Teologia 368
8.1.5. Texte alese 369
8.1.6 Teme 370

8.2. SCRISOAREA CĂTRE EFESENI 370
8.2.1. Autorul 370
8.2.2. Scopul şi destinatarii 371
8.2.3. Structura 371
8.2.4. Teologia 372
8.2.5. Texte alese 373
8.2.6. Teme 373
8.3. SCRISOAREA CĂTRE FILEMON 374
8.3.1. Autorul 374
8.3.2. Scopul şi destinatarii 374
8.3.3. Teologia 375
8.3.4. Texte alese 375
8.3.5. Temă 376
8.4. SCRISOAREA CĂTRE FILIPENI 376
8.4.1. Autorul 376
8.4.2. Scopul şi destinatarii 376
8.4.3. Structura 377
8.4.4. Teologia 378
8.4.5. Texte alese 379
8.4.6. Teme 380
9. Scrisorile pastorale 381
9.1. Introducere 381
9.2. SCRISOAREA ÎNTÂI CĂTRE TIMOTEI 383
9.2.1. Autorul 383
9.2.2. Scopul şi destinatarii 384
9.2.3. Structura 384
9.2.4. Teologia 385
9.2.5. Texte alese 386
9.2.6. Temă 387
9.3. SCRISOAREA CĂTRE TIT 387
9.3.1. Autorul 387
9.3.2. Scopul şi destinatarii 387

9.3.3. Structura 388
9.3.4. Teologia 388
9.3.5. Texte alese 389
9.3.6. Temă 389
9.4. SCRISOAREA A DOUA CĂTRE TIMOTEI . . 389
9.4.1. Autorul 389
9.4.2. Scopul şi destinatarii 390
9.4.3. Structura 390
9.4.4. Teologia 391
9.4.5. Texte alese 392
9.4.6. Teme 392
10. SCRISOAREA CĂTRE EVREI 393
10.1. Autorul 393
10.2. Scopul şi destinatarii 394
10.3. Structura 394
10.4. Teologia 395
10.5. Texte alese 396
10.6. Teme. 397

CAPITOLUL XI

SCRISORILE CATOLICE

(*Pr. Petru Sescu*)

1. Introducere 398
2. SCRISOAREA SFÂNTULUI IACOB 400
2.1. Autorul 400
2.2. Scopul şi destinatarii 401
2.3. Structura. 402
2.4. Teologia 402
2.5. Texte alese 404
2.6. Teme. 405

3. SCRISOAREA ÎNTÂI A SFÂNTULUI PETRU. 406
3.1. Autorul 406
3.2. Scopul şi destinatarii 406
3.3. Structura. 407
3.4. Teologia 407
3.5. Texte alese 408
3.6. Teme. 409
4. SCRISOAREA A DOUA A SFÂNTULUI PETRU. . . 409
4.1. Autorul 409
4.2. Scopul şi destinatarii 410
4.3. Structura. 411
4.4. Teologia 411
4.5. Texte alese 412
4.6. Teme. 412
5. SCRISOAREA ÎNTÂI A SFÂNTULUI IOAN 413
5.1. Autorul 413
5.2. Scopul şi destinatarii 413
5.3. Structura şi conținutul 414
5.4. Teologia 415
5.5. Texte alese 415
5.6. Teme. 417
6. SCRISOAREA A DOUA
ŞI A TREIA A SFÂNTULUI IOAN 417
6.1. Autorul 417
6.2. Scopul şi destinatarii 418
6.3. Structura. 418
6.4. Teologia 419
6.5. Texte alese 420
6.6. Teme. 420
7. SCRISOAREA SFÂNTULUI IUDA. 421
7.1. Autorul 421
7.2. Scopul şi destinatarii 421

7.3. Structura 422
7.4. Teologia 423
7.5. Temă 423

CAPITOLUL XI

APOCALIPSUL SFÂNTULUI IOAN

(*Pr. Petru Sescu*)

1. Introducere 424
2. Autorul 426
3. Scopul şi destinatarii 427
4. Structura 427
5. Teologia 429
6. Interpretarea Apocalipsului 430
7. Texte alese 432
8. Teme 433

Bibliografie 435
Cuprins 437